МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ І ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА, СХІДНОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

збірник матеріалів ІІ Міжнародної науково-практичної конференції

МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА В МУЛЬТИКУЛЬТУРНОМУ ДИСКУРСІ (ДО 80-РІЧЧЯ ВАСИЛЯ ГОЛОБОРОДЬКА)

Полтава–2025

УДК 81+82(08)

Бондарчук Ю. А. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Шпетна С. А. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов за професійним спрямуванням ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Мова та література в мультикультурному дискурсі: збірник матеріалів ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (до 80-річчя Василя Голобородька) / за заг. ред. В. Дмитренко, О. Крижановської, Н. Юган. Полтава: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2025. 390 с.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» від 23.12.2025 (протокол № 6).

РОЗДІЛ 1

Багатоголосся природи: міждисциплінарний діалог у сучасних екокритичних студіях

РОЗДІЛ 2

Мова та література в мультикультурному дискурсі (до 80-річчя Василя Голобородька)

РОЗДІЛ 1

Багатоголосся природи: міждисциплінарний діалог у сучасних екокритичних студіях

Бондаренко Вікторія,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності «Середня освіта. Англійська мова
та зарубіжна література»
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: **Юніна Ольга,**
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри романо-германської філології
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
https://orcid.org/0000-0002-0244-3724

ЕКОЛІНГВІСТИКА ЯК ОДИН ІЗ СУЧАСНИХ ВЕКТОРІВ НАУКОВИХ ПОШУКІВ

Сучасний науковий розвиток характеризується активним формуванням нових дисциплін, які поєднують у собі елементи кількох наукових напрямів і виникають на перетині наявних парадигм. Це обумовлено тим, що суспільство постійно змінюється, ускладнюється й потребує нових знань. Упродовж XX – XXI ст. лінгвістика демонструє відкритість до міжнаукового діалогу, що стало передумовою для появи таких галузей, як соціолінгвістика, психолінгвістика, комп'ютерна лінгвістика. Одним із новітніх напрямів цієї тенденції є еколінгвістика. Водночас, попри свій стрімкий розвиток, у цієї дисципліни поки що не розроблена достатня теоретична база, а отже вона потребує глибшого

вивчення, тому ця тема актуальна на сьогодні.

Аналіз наукових джерел свідчить, що з 70-х рр. XX ст. еколінгвістичні пошуки динамічно розвиваються як у кількісному, так і в якісному аспектах. Зарубіжні науковці зробили значний внесок у формування теоретичних засад цієї науки. Зокрема, американський лінгвіст Ейнар Хауген у праці «Екологія мови» підкреслив важливість міждисциплінарного підходу в її вивченні. Його ідеї підтримали й розвинули І. Брокмайєр, Р. Харре та П. Мюльхойслер, які розглядали мову як відкриту систему, тісно пов'язану з природним і культурним оточенням. Серед українських дослідників важливими є праці О. Селіванової, В. Жуковської, О. Семенець, які досліджували мовні прояви суспільних цінностей у ЗМІ, а також еколінгвістичні аспекти стилістики, риторики та культури мовлення.

Німецький лінгвіст і культуролог Х. Хаарман виокремив сім «екологічних змінних», що впливають на мовну поведінку як індивідів, так і мовних спільнот: демографічні, соціальні, політичні, культурні, психічні, інтеракційні та лінгвістичні. Ці фактори взаємопов'язані та формують єдину «екологічну систему» [6, с. 30].

У працях О. Селіванової еколінгвістика трактується як напрям, що «вивчає сферу проживання людини й суспільства, опосередковану мовою, і концентрується на виявленні закономірностей, загальних для екології та мовної системи» [3, с. 50].

У межах еколінгвістики розрізняють два основні рівні: мікро- та макроеколінгвістику. Мікроеколінгвістика зосереджується на аналізі внутрішньої структури мовних систем – фонології, морфології, синтаксису. Її мета – опис та пояснення мовної організації. Натомість макроеколінгвістика вивчає глобальні соціальні проблеми, пов'язані з мовою: лінгвістичні репресії, мовну політику тощо [4, с. 175].

До основних завдань еколінгвістики належать:

1) дослідження мовної різноманітності, її форм, причин і наслідків;

2) вивчення та збереження мов, що перебувають під загрозою зникнення;

3) аналіз граматичних структур з урахуванням їхньої екологічності;

4) вивчення екологічного дискурсу;

5) розробка мовних теорій, що базуються на принципах екології;

6) формування екологічної мовної грамотності [2, с. 69].

У сучасному еколінгвістичному підході виокремлюють два основні наукові напрями: екокритичний дискурс-аналіз та мовна екологія.

Екокритичний аналіз дискурсу як напрям еколінгвістики досліджує, як мова відображає й формує уявлення про екологічні й соціальні явища – від стихійних лих до технічного прогресу. Його мета – виявити ідеології, закладені в текстах про довкілля [7, с. 167].

У контексті мовної екології зазвичай розрізняють три основні аспекти:

✓*Інтралінгвальний* – культура мовлення, стилістика, риторика та боротьба з деградацією мови.

✓*Інтерлінгвальний* – проблеми багатомовності та зникнення мов.

✓*Транслінгвальний* – міжкультурна комунікація, переклад, інтеграція мовних елементів з різних культур [4, с. 175].

Узагальнюючи, можна зазначити, що поява еколінгвістики зумовлена потребою осмислення взаємозв'язку між мовою, людиною та природним середовищем. Ця галузь охоплює широкий спектр досліджень і відображає зростання екологічної свідомості в суспільстві.

Дослідження в цих напрямах мають великий потенціал як для розв'язання мовознавчих завдань, так і для осмислення екологічних викликів, оскільки розв'язання глобальних екологічних проблем потребує міждисциплінарного підходу, у якому лінгвістика відіграє важливу роль.

Список використаних джерел

1.Бондар О. І. Синергетичний підхід як підгрунтя лінгвістичної екології. *Записки з українського мовознавства*. 2013. Вип. 20. С. 4 – 15.

2.Жуковська В., Деркач Н. Еколінгвістика: становлення та основні напрями досліджень. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. 2011. Ч. 1, № 2. С. 66–70. URL: http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/6783

3.Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: Термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля. К, 2006. 716 с.

4.Семенець О. О. Лінгвоекологія та проблеми мовного вираження суспільних цінностей. *Нова філологія*. 2013. № 58. С. 174–177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2013_58_44

5.Fill A., Steffensen S. V. Editorial: the ecology of language and the ecology of science. *Language Sciences*. 2014. Vol. 41. P. 1–5. URL: https://doi.org/10.1016/j.langsci.2013.08.002

6.Haarmann H. Language in Ethnicity: A View of Basic Ecological Relations. De Gruyter, Inc., 2012.

7.Harré R. Greenspeak: A study of environmental discourse. Thousand Oaks, Calif : Sage Publications, 1999. 204 p.

8.Haugen E. I. Language Conflict and Language Planning. Harvard University Press, 2014. 412 p.

Valente Kostiantyn,
Secondary education, English Language and Foreign
Literature, Master's degree student 1 year,
State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University»

Scientific supervisor: **Nataliia Yuhan**,
Doctor of Philological Sciences, Professor,
State Institution «Luhansk Taras Shevchenko
National University»
https://orcid.org/0000-0001-6845-6731

THE ANTINOMY OF THE NATURAL AND THE ARTIFICIAL IN J. ORWELL'S SATIRICAL ALLEGORICAL NOVELLA "ANIMAL FARM"

Antinomy is a philosophical term (not to be confused with the word "antonymy", which is a concept in linguistics related to to the semantic relationship between words with opposite or contrasting meanings) which also holds relevance in both logic and epistemology, real (of irresolvable character) or apparent (which is likely to be resolved through further understanding, clarification, or a change in perspective), between two principles or conclusions, both of which seem equally justified; it is nearly synonymous with the term paradox [2]. Written during the tumultuous period of World War II, J. Orwell's satirical allegorical novella "Animal Farm" provides a fertile ground for exploring the antinomy of the natural and the artificial, the subject of our article. The novella is a fable that uses animals on a farm to describe the overthrow of the last of the Russian Tsar Nicholas II and the Communist Revolution in Russia before the Cold War [1]. The author uses allegory to mock and convey his disapproval of the October Revolution, also known as the Great October Socialist Revolution (with the Stalinist regime that followed), through a cast of animal characters on a farm. An antinomy in the context of the novella suggests a conflict, contradiction, paradox, or tension between the natural and the artificial conceptual categories, which can be interpreted

in various ways.

One of the ways the natural and artificial can be interpreted is as the gradual deviations from the initial Commandments rendered by the animals. Another way of interpreting the natural and artificial is as the idealised by the animal rebels state of the farm as the natural, where the artificial can stand for the human-imposed system, structures, and behaviors that the animals initially sought to purify but eventually, gradually reimposed and turned into a more oppressive system, despite their revolution. Even in the early days of the rebellion, we can see the transformation of Animalism, which was a simple set of beliefs and liberating principles, into a political structure in a gradual manner. While seemingly practical, this initial division of labor on the farm laid the groundwork for a hierarchy.

The contrast between the natural and the artificial is often highlighted throughout the novella. The antinomy between the natural and artificial can also lie in the disparity between the factual situation on the farm with a gradually imposed oppressive system and the ideal model of the farm imagined by the animals, which was planned to be based on the Animalism key principles known as the Seven Commandments. Such principles were based on animals' natural desire for freedom from exploitation, but eventually had been altered to support the pigs' oppressive system. Periodically, the inhabitants of the farm start noticing the reimposition of the old human-like system, but become manipulated into accepting the changes that led to a worse version of the human-oppresing system creeping back.

While the artificial is depicted as the main cause of the animals' suffering, it's crucial to note that it isn't inherently negative or evil; Utilizing the artificial to abolish the revolution's initial ideals and establish an even more oppressive system is what makes it detrimental to the residents of the Animal Farm. From the animals' point of view tools, activities that directly connect with human beings and their oppression are considered forbidden until being manipulated by their new oppressors, the pigs, but not the tools and activities considered forbidden that improve animals' well-being, help them live on their terms, and survive. That's why we can differentiate tools, activities, and constructs of oppression and benefit, which can belong to the artificial conceptual

category, where the line can be blurred. Such artificial constructs could turn into the constructs of benefit and vice versa, into the construct of oppression (such as the windmills that became a symbol of Napoleon's power and reign, and trading with people instead of benefiting all the animals on the farm).

It seems that the animals were completely naive about the potential for the pigs to exploit them in a way that Jones with his farm workers did, especially in a more severe way. The animals might have trusted that the fellow pigs would use their intelligence, which is quite unnatural for pigs, for the common good of the farm and all the animals on it. Possible causes for such naivness were animals' illiteracy, non-development of critical thinking, and inexperience. A perfect example would be a maxim of the horse called Boxer, who had a maxim as "Napoleon is always right". That's why they didn't stand a chance against pigs' manipulations directed toward animals' oppression, which arose from within a seemingly noble cause. Within the allegorical framework of Animal Farm, the artificial is depicted negatively because it becomes the tool used for the pigs' corruption and the instrument of the other animals' subjugation, directly opposing the "natural" aspirations for freedom and equality. As we said earlier, gradually imposed and seemingly small deviations from the natural order and the initial rebel ideals pave the way for greater abuses of power.

The pigs were enjoying acting like humans and milking the cows harder with a whip on their trotters, possibly because of their corruption with senses of superiority and comfort. Sure, there was a need to imitate their human oppressors as a requirement for their human-style system to remain in control. So the antinomy lies between the natural desire for freedom and equality and the real order of things on the farm. By manipulation, the pigs relatively early started doing outright forbidden by the Commandments things such as wearing human clothes, sleeping in beds, drinking alcohol, trading with humans, carrying whips, and adopting human social structures, with walking on two hind legs blurred the line between pig and human entirely. In this way, the author critiques totalitarian regimes, showing how revolutionary leaders can become indistinguishable from the tyrants they overthrew. One of the first instances of breaking the natural order of things was the milk being stolen by the pigs for their

mash. The antinomy can be seen between the pigs stealing the milk and Napoleon's speech, where he blamed people for consuming every drop of milk and giving none of it to the animals. He declared, "You cows that I see before me, how many thousands of gallons of milk have you given during this last year? And what has happened to that milk which should have been breeding up sturdy calves? Every drop of it has gone down the throats of our enemies" [3, p. 8].

The antinomy between the natural and artificial conceptual categories is of a tragic character and lies not only between them but also in the artificial conceptual framework within the novella, unsettling the seemingly stable binary boundaries of our understanding.

List of references

1."The Animal Farm by George Orwell Essay." *Aithor*, 2024. URL: https://aithor.com/essay-examples/the-animal-farm-by-george-orwell-essay (date of access: 25.04.2025).

2.The Editors of Encyclopaedia Britannica. "Antinomy." *Encyclopaedia Britannica*, 2017. URL: https://www.britannica.com/topic/antinomy (date of access: 25.04.2025).

3.Orwell, G. *Animal Farm*. Web edition (last updated March 27, 2016). eBooks@Adelaide, The University of Adelaide Library, University of Adelaide, South Australia 5005, p. 108. URL: https://ia801308.us.archive.org/28/items/AnimalFarmByGeorgeOrwell/Animal%20Farm%20by%20George%20Orwell.pdf (date of access: 25.04.2025).

Горбатюк Людмила,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: **Наталія Юган,**
завідувач кафедри романо-германської філології,
докт. філол. наук, доцент,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
https://orcid.org/0000-0001-6845-6731

ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ ЯК ПОШИРЕНИЙ ВИД УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Значним запасом прислів'їв та приказок володіє кожен із народів. Всі вони являються невід'ємною частиною його духовної культури та мовних багатств. Як жанр усної народної творчості, прислів'я та приказки виникли завдяки звичаям і традиціям народів світу у сиву давнину. Їх історія сягає близько 4500 років [4].

Прислів'я та приказки – це фрагмент мовної картини світу, який має різноманітну мету (виховну, навчальну, естетичну тощо). Вони виникають не стільки для того, щоб описувати світ, скільки для того, щоб його інтерпретувати, оцінювати і виражати до нього суб'єктивне відношення [2].

Прислів'я та приказки – це стійкі вислови у формі синтаксично завершеного речення, які породжуються усною народною творчістю або запозичуються з певних літературних джерел, втрачаючи зв'язок із цими джерелами [3, с. 72].

Це душа будь якої національної мови, в якій неповторним чином відображаються дух і самобутність нації, національна своєрідність історії,

культури, традиційного образу життя народу – носія мови [1, с. 72]. Характерними прийомами узагальнення, твердження виступають паралелізм, алітерація, асонанс, рима. Видатний український поет І. Франко назвав їх «коштовними перлинами» нашого народу.

Як і фразеологізми, прислів'я та приказки повсякденно вживаються в певних ситуаціях. Зазвичай вони використовуються в розмовному мовленні та допомагають акцентувати основну думку, наголосити на найважливішому. Проте, вони можуть бути і писемними. Їх часте вживання додає особливий колорит в комунікативну функцію мови, робить її більш виразною. Емоційність прислів'їв та приказок підсилюється ритмічністю та римуванням.

Загальноприйнятих відмінностей прислів'їв від приказок не існує. У зв'язку з цим, їх розглядають як один літературний жанр. Проте, широке коло науковців (С. Гаврин, О. Боровик, В. Білоноженко, Л. Жигжитова, В. Мокієнко, О. Овсянко та інші) вважають неприпустимим їх поєднання в одну ланку.

Здебільшого прислів'я та приказки мають просту, стійку форму з декількох слів, що сприяє їх кращому запам'ятовуванні. Більшість із них притаманна метаморфічність. Наприклад: *Сій вчасно – родить рясно.* Вони включають у себе певний образ, у більшості випадків з природи, мають звуковий склад тощо. Проте, трапляються прислів'я, що мають у своєму складі багато слів. На думку мовознавиці Л. Жигжитової, кількість слів у прислів'ях і приказках має бути не більше шести [1].

На відміну від фразеологічних одиниць інших типів, прислів'я часто бувають складними реченнями. У контексті прислів'я може виступати в якості самостійного речення або частини складного речення. Наприклад, прислів'я "*The proof of the pudding is in the eating*"– "*Якість пудінгу визначається тим, що його з'їдають*"; "*Все перевіряється на практиці*". Воно досить часто зустрічається у творах англійських письменників.

You must not forget that there is still the possibility that the girl Cataline Perez was deceived. *The proof of the pudding* is in the eating (W.S. Maugham). They will tell you that *the proof of the pudding* is in the eating and they are right (G.B. Shaw)

[4].

Прислів’я мають повчальний зміст, закінчену думку, найчастіше функціонують як двочленне судження. Їм притаманні такі типові фразеологічні властивості як: здатність до семантичних трансформацій, стійкість відтворення, цілісність номінації та інші **(рис. 1)**.

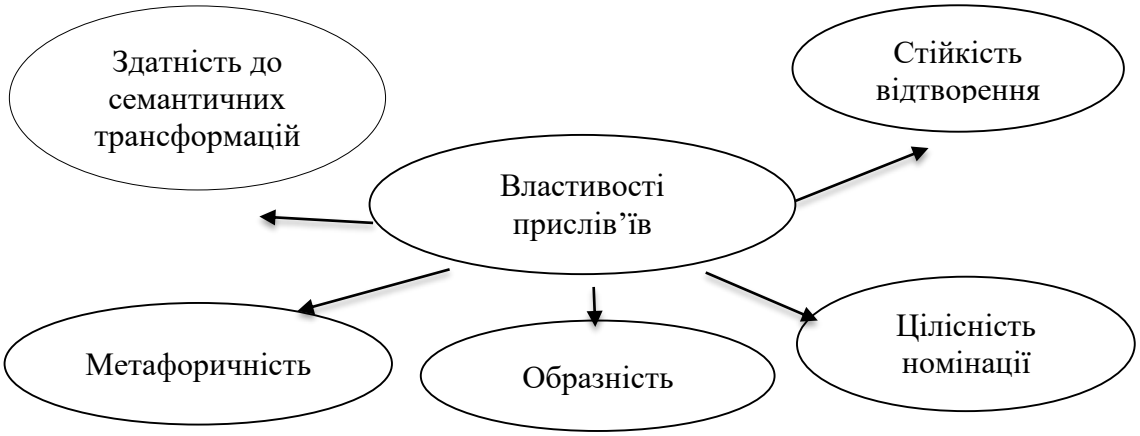

Рис. 1. Основні властивості прислів’їв

Виокремленою частиною прислів’я може бути приказка. Іноді вона постає як недорозвинута до прислів’я словесна формула. У більшості випадків приказка вказує на основну лаконічну ознаку, чітко відображаючи при цьому емоційне ставлення до вираженого, на відміну від прислів’я, яке відображає емоційне ставлення. Приказка – це короткий крилатий вислів, близький до прислів’я або його частинка. Зазвичай, це влучний вислів, який не має повчального змісту як прислів’я. Приказка не може існувати як самостійне речення, лише в якості словосполучення.

Приказки вміщують у собі приховане значення, певну іронію. Сама по собі приказка позбавлена будь-якого повчального змісту, але, на відміну від прислів’я, містить пораду. Найчастіше це влучні переносні порівняння, фігуральні звороти, що їх використовують для надання висловлюванню певної емоціональності та жвавості, а людині, предметові, дії чи явищу – влучної характеристики.

Приказки не висловлюють думку повно, а лише натякають на неї. У своєї більшості приказки є оцінними оборотами. Вони можуть виражати як позитивну, так і негативну оцінку. Наведемо декілька прикладів: приказки з позитивною

оцінкою: “*One’s word is as good as his bond*” – “*Бути хазяїном свого слова, на нього можна покластися”*. Приказки з негативною оцінкою: “*Does your mother know you are out*?” – “*У тебе молоко на губах не обсохнуло*”; “*Your sins will find you out” –* “*Від своїх гріхів не втечеш*” та ін. Безоцінні приказки одиничні: “*Where do you hail from*” – “*Відкіля ви родом*?” Для приказок, також як і для прислів'їв, характерна однозначність [5].

Отже, прислів’я та приказки приваблюють яскравою грою слів, барвистістю мови, ритмікою та римуванням. Вони допомагають в повній мірі оволодіти мовою, тобто сприяють досягненню достатнього рівня знань, навичок та умінь для повноцінного спілкування з представниками інших культур. Їх вивчають з метою кращого розуміння особливостей менталітету народу. В усній народній творчості їх роль досить значна, адже вони зберігають мудрість, пізнавальний досвід та впливають на думки й вчинки людей.

Список використаної літератури

1. Жигжитова Л. М. Спільні риси та відмінності в українських та романо-германських прислів’ях та приказках. *Науковий часопис НПУ імені Н.П. Драгоманова*. Серія Педагогічні науки: реалії та перспективи, Випуск 66, 2019. С. 66 – 69. URL: https://www.chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/66-2019/18.pdf.

2.Лебеденко Ю.М. Прислів’я та приказки: складова контексту чи мікротексту. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/7715/1/279-285.pdf.

3. Мишко С.А. Лінгвокраїнознавчий аспект у вивченні іноземної мови як чинник розвиваючого навчання. Київ : Вища школа, 2002. 153 с. 10.

4.Остроужко В. Б., Слєпченко Л. С. Прислів’я та приказки як джерело країзнавчої інформації. URL: https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/c7786d7b-843c-460e-a8bb-ebee7d4e1d6f/content.

5. Овсянко О. Л. Глобальна структура англійських прислів’їв: типологічні аспекти. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія “Філологічні науки”*. 2015. № 3 (304). С. 93 − 98.

Demchenko Nadiya,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Department of Literary Studies, Oriental Philology and Translation
Luhansk Taras Shevchenko National University
https://orcid.org/0000-0001-6687-9706

SOME ASPECTS OF TRANSLATION TECHNIQUES IN TRAINING STUDENTS INFORMATIVE TYPE TEXTS (BASED ON BIOLOGICAL TEXTS)

Environmental issues have long been a concern for humanity. They are universal and affect the lives of all people without exception. It is not surprising that environmental subjects are included not only in special areas studying ecology as a specialty, but also in general education courses at higher education institutions. Translators have to work with texts from a wide variety of industries, including ecology. My own experience as a translator was concerned with translation environmental texts, to be more precise with consecutive translation of lectures on biology given by an American specialist at the ecology department of the university. The fragment of a lecture devoted to the problem of Mendel's rules of inheritage will be given here as an example of the material on the proposed topic. These materials can be successfully used in practical classes for training translators as factual, authentic material and will contribute not only to the development of translation skills, but also to broadening the horizons and acquiring background knowledge of future philologists-translators. The fragment is as follows:

"Let's answer some interesting questions before we start the lecture.

-Why do we look like the other members of our family than we do members of other unrelated families?

-None of you really resembles each other. Even brothers and sisters aren't usually too much alike (except for identical twins), though one can usually seee a "family" resemblence.

-How does the likeness get passed down from arent to offpring? How does variation can occur? How is our sex determind? We will discuss these questions in the next lecture. It will be devoted to the theory of inheritance.

Theories of Inheritance.

"Blendering Model" Idea that genetic msterial in the parents mix like paint. Once mixed they cannot be sepparated. Ex: yellow and blue paint come together to produce green "offspring". However, would mean , for example that when yellow parakeet is mated with a blue parakeet the offspring woul all be green. All the offspring of the green parakeet (mated with another green parakeet} woul all be green, to. This is not true. From such a mating we sometimes observe yellow and blue offspring.

"Particulate Model" (gene idea) Parents pass on genes: discreet units of hereditary information located on chromosomes (which consist of DNA) Organisms are a collection of genes. Like a buscket of marbles (not paint) that can be separated and passed on in an undiluted form.

"*Mendel's History"* Mendel stared modern genetics: the science of heredity, the study of heritable information. Gregor Mendel ws born in 1822 in Austria. He was educated in a monastary. He went to university to become a teacher but he didn't pass the exxam to get hs teaching cirtificate. So he went back to the monastery where he lived for the rest of his life eventually became an abbot. He worked on experiments of plant hereditary in abbey's garden using the common garden pea. Other scientists had done similar experiments, but Mendel is credited as being the father of modern genetics because he was the first person to kee record of the quantitative results of his experiments to do a statistical analysis on. Why the garden pea? The garden pea was usd for exeriments for 4 reasons:

1.The plant has already been used for experiments so the different varieties of this pea were well documented. Mendel knew the pea offspring (progeny) showed some characteristics of both parents.

2.Many different varieties of pea to were available . He looked at 32 different types. He then selected varieties that could be bred to exibit 7 easy to see traits:purple/white flower colour, axial /terminal buds, yellow/green pea colour,

round/wrinkled pea shape, inflated/constricted pea podshape, green/yellow coloured pea pod colour , tall/dwaft stem length. The previous sets of opposites are called chracters (heritable features that vary between individuals, ex. A chatacteris height). The traits (alternatives of characters=height either tall or dwaf).

3.Pea plants are small and easy to grow. They produce many offspring. They mature quickly.These factors lead to quick experiment result with lots of data (bigger data sets, more accurate ststistics)

4.One can perform controll crosses. Cross mating between different strains. Usually this pea is a self-fertiizer, a “true-breeder”. The anther and the stigma of the pea is inclosed iin big petals. Becuase of this fact one can fertilize itself. By taking pollen from another strain and fertilizing it the scientists can always be sure of the parentage of the progeny.

Experimental Design.

1.First hadpea plants of the above varieties self polinate for several generations to make sure they were “true-breeds” and would transmit their characters regularly from generation to generation.

2.He then did crosses between plants of alternate traits to see the results. Ex. Pollinate a while flower with pollen from a purple anther and vice versa.

3.The hybrids produced in #2 were then allowed to self-pollinate for several generations. The alternative traits showed up inn the progeny and Mendel kept a record of the numbers of offspring (purple or white) that appeared.

Vocabulary:

1.Allete. An alternative form of a gene. The purple-white flower colour alleles are 2DNA variations possible at the flower-colour locus on one pea plant’s chromosome.

2.Locus: A particular place on a chomosome where a given gene is located.

3.Hyterozygous: Havinh 2 different alleles for a given trait. (Ww)

4.Homozigous: Having only one form of the allele for a given trait (WWor ww)

5.Phenotype: The physical and physiological traits of an organism (the plant colour is purple or white)

6.Genotype: Genetic make-up of an organism(the plant may look purple, but but it carries the allele of white, too Ww)

7.Dominant: The trait of the purple flower overpowers the white allele. In heterozygotes the allele that is fully expressed in the phenotype.

8.Recessive: The white allele is not seen in the flowers phenotype. In heterozigotes the allele that is completely masked in the phenotype.

It is necessary to carry out appropriate training exercises to develop students' translation skills. Organizing a discussion of the substantive and formal aspects of the proposed material is necessary as preliminary work before the actual translation process. They students have to think out and give the answer to the following questions.

1. Must the translator understand the original text before he begins to produce his text in TL?

2.Where can the translator find the necessary information of what a segment of the text really means?

3. Identify the names of “Theories of Inheritance” elements in the text and give their Ukrainian equivalents.

4. Find 10 words (other than the names of inheritance elements) which have permanent equivalents in Ukrainian.

3. Would you use the transcription method to transfer into Ukrainian the terms “phenotype and genotype” or would you opt for a description?

4. Which Ukrainian equivalent is more preferable as the substitute for the “organisms” in the text. Why?

5. Now read the whole text again and translate it in a written form.

List of references

1.Reece Jane B, Compbell, Neil A. Mendel and Gene Idea (9th ad.) Benjamin Cummings/Pearson Education, 2011, p. 265.

2. Karaban V.I. Translation of English scientific and technical literature. Grammatical difficulties, lexical, terminological and genre-stylistic problems. Vinnytsia, Nova Knyga, 2004. 576 p.

Дмитрів Уляна,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: **Наталія Юган,**
завідувач кафедри романо-германської філології,
докт. філол. наук, доцент,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
https://orcid.org/0000-0001-6845-6731

МЕТАФОРА ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА У РОМАНІ ЕРІКА МАРІЇ РЕМАРКА «НА ЗАХІДНОМУ ФРОНТІ БЕЗ ЗМІН»

Метафора в тексті Еріка Марії Ремарка «На західному фронті без змін» є важливим лінгвістичним інструментом для вираження глибоких емоційних, психологічних і філософських значень. Метафори допомагають автору не лише створити яскраві образи, але й передати складну реальність війни, її руйнівний вплив на людину та суспільство. Переклад метафор є однією з головних проблем перекладознавства, оскільки метафори часто носять культурний, історичний та емоційний контексти, які можуть не мати точних еквівалентів у мовах перекладу.

Основними проблемами перекладу метафор в романі є: *культурні відмінності в метафоричних образах.* Метафори, пов'язані з культурними особливостями та історичними реаліями, можуть бути непрямими або навіть незрозумілими для читачів іншої культури. Наприклад, образи війни та воєнного побуту, описані в контексті Першої світової війни, можуть не мати аналогів у сучасному контексті або в іншому культурному середовищі.

Перекладачеві потрібно знайти спосіб адаптувати ці метафори так, щоб вони зберігали оригінальний сенс, але були зрозумілі для цільової аудиторії. Часто метафори в оригінальному тексті є складними і багатозначними.

Перекладач може стикатися з труднощами, коли потрібно передати ці багатозначні метафори, що мають не лише буквальне значення, але й переносне. Наприклад, образи болю, безнадії чи відчуття безвиході можуть бути виражені через метафори, які потребують ретельної адаптації, щоб зберегти емоційний відтінок і не втратити глибину первісного образу.

Перекладач має вибір: чи передавати метафору буквально, чи адаптувати її для того, щоб вона звучала природно в цільовій мові. Вибір між цими стратегіями залежить від контексту, і інколи це питання навіть впливає на загальний стиль твору. Наприклад, метафора, що в оригінальному тексті може бути зрозумілою тільки для носіїв мови оригіналу, може вимагати більш вільного перекладу або заміни на аналогічну метафору, яка буде зрозумілою для іншомовних читачів [1; 4].

Метафори в романі служать для створення атмосфери жорстокої реальності війни. Вони допомагають передати не тільки фізичні страждання, але й психологічний стан персонажів, який важко висловити без допомоги метафор. Наприклад, метафори, що порівнюють солдатів з машинами або з мертвими істотами, передають безнадію і знеособлення. Перекладач має зберегти цю атмосферу, знайти адекватні вирази, щоб метафори не втратили своєї сили.

Однією з центральних тем роману є безглуздість війни, і Ремарк часто використовує метафори для вираження цієї ідеї. Війна зображена як нескінченний цикл насильства, де кожна смерть стає частиною загального механізму. Ці метафори можуть бути дуже складними для перекладу оскільки вони мають не лише емоційний відтінок, але й філософський зміст. Передати це в іншій мові – завдання, яке вимагає глибокого розуміння як оригіналу, так і мови перекладу.

Метафори, що стосуються війни та бойових дій, можуть мати специфічне значення в різних культурах. Перекладач має адаптувати такі метафори, щоб вони не тільки зберігали свою художню цінність, але й були зрозумілі в контексті війни іншої епохи або іншої культури. Наприклад, порівняння війни з природними стихіями чи механізмами може мати різні відтінки в різних мовах,

тому важливо враховувати ці особливості.

Стратегії перекладу метафор:

Пошук аналогій. Перекладач може використовувати метафори, які є знайомими в культурі цільової мови, щоб забезпечити схожий ефект для читача. Однак при цьому важливо не втратити оригінальний сенс і глибину метафори.

Переклад через опис. Якщо метафора має специфічне значення, яке неможливо передати за допомогою прямого перекладу, перекладач може вибрати описовий підхід, який передає суть метафори, але не залишає її в буквальному вигляді.

Модифікація метафори. Іноді перекладач може ввести зміну метафори, яка краще підходить для цільової мови. Це дозволяє зберегти емоційний ефект, але адаптувати його до культурного контексту читача [3].

Трансформації метафор при перекладі роману Еріка Марії Ремарка «На західному фронті без змін» на українську мову є важливою частиною процесу адаптації тексту, оскільки метафори, що ефективно працюють у мові оригіналу, не завжди можуть бути безпосередньо перекладені на українську, враховуючи відмінності в культурі, мові, історії та емоційних асоціаціях [5, с. 158].

Тому перекладачі часто змінюють або адаптують метафори, щоб зберегти їхню емоційну силу, контекстуальну точність і літературний стиль. Наведемо декілька прикладів трансформацій метафор: Метафора «місто – це машина»: У романі часто зустрічаються метафори, де війна і навіть життя в тилу порівнюються з машинною бездушною системою. Переклад може включати зміни, щоб передати це порівняння в більш контекстуальній і зрозумілій формі для українського читача.

Оригінал: «*Die Stadt war eine Maschine, und wir waren die Zahnräder*». Переклад: «Місто було машиною, а ми – її шестерінками». Трансформація в перекладі зберігає метафору, але змінює її елементи так, щоб поняття «машина» і «шестерінки» звучали більш природно в українському контексті, при цьому зберігаючи ідею бездушної, механічної системи.

Метафора «війна – це звір»: Оскільки війна в романі Ремарка часто

зображена як безжальне, нелюдське явище, метафори, що порівнюють її з тваринами або звірами, передають її жорстокість і нестримну силу. Оригінал: «*Der Krieg ist eine Bestie, die alles verschlingt*». Переклад: «Війна – це звір, що поглинає все». У цьому прикладі метафора перекладена практично без змін, але сама дія «поглинати» замість «поїдати» має певну лексичну адаптацію, яка надає їй виразності.

Метафора «психологічний стан солдатів – це смерть». Війна у Ремарка часто асоціюється з відчуттям духовної смерті і внутрішньою порожнечею солдатів. Це відчуття важко передати без метафори, адже психічний стан персонажів важко описати простими словами. Оригінал: «*Wir sind alle innerlich tot*». Переклад: «Ми всі мертві всередині». Трансформація тут є мінімальною, але вибір слова «мертві» замість «поховані» або «загиблі» підкреслює саме психологічний аспект - внутрішню смерть, а не фізичну. Це зберігає точність, передаючи настрій і внутрішнє відчуття героїв.

Метафори в романі, як правило, є емоційно насиченими, тому трансформації мають бути такими, щоб зберігати глибину і силу емоційного сприйняття тексту, при цьому адаптуючи його до мовних і культурних реалій українського читача.

Таким чином, переклад метафор у романі «На західному фронті без змін» є складною проблемою, яка вимагає уваги до культурних, історичних та емоційних контекстів, а також до стилістики Ремарка. Перекладач має знайти баланс між точністю, адаптацією і збереженням художньої сили оригіналу.

Список використаних джерел

1. Антонюк М.О. Метафора та її роль у мовній картині світу. *Мовні і концептуальні картини світу.* Київ, № 7. 2002. С.15-19.

2. Козубенко Л. М. Концепція героя в романах Е. М. Ремарка «На західному фронті без змін», «Повернення». *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021, Том 32 (71), № 2, Ч. 2.С.173-176. https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.2-2/30 .

3. Ляшкова І. І. Метафора як засіб втілення наукового знання в англійській мові та проблема еквівалентності перекладу на українську. *Вісник НТУ «ХПІ*». 2015. № 13. С. 67-69.

4. Пашко С. В., Рябокінь Н. О. Англомовні художні засоби та способи їх перекладу. метафора, порівняння та гіпербола. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* 2022, Том 33 (72), № 5, Ч. 1. С. 232-236.

5. Селіванова О. Метафоричні трансформації в перекладі. *Записки з романо-германської філології*. 2015. Вип. 1 (34). С. 158-166.

Kiper Pavlo,
Bachelor's degree in Landscape gardening, 1rd year
Polissia National University

Scientific supervisor: **Sytniakivska Svitlana,**
Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor
Professor of the Department of Foreign Languages,
Polissia National University
https://orcid.org/0000-0003-1367-0487

THE IMPACT OF CLIMATE CHANGE ON LANDSCAPE DESIGN

At present, climate change remains one of the most alarming global problem, influencing ecosystems, economies and human life. Recent research have highlighted the increasing frequency of extreme weather events, rising global temperatures and changing climate precipitation trends, all of which are damaging the nature and built environment. With climate changes accelerating, adopting an interdisciplinary perspective is key to fostering resilience and sustainability. Given the rapid changes in climate, landscape design is increasingly subject to scrutiny, as it is directly influenced by environmental conditions and climatic factors. The significance of this study lies in analyzing how environmental changes impact on the planning, design and adaptation of landscape elements and systems.

This issue, along with related research, has been examined by scientists such as Peter J. Larkham, Darija Perkovic Bosnjak and Behdad Alizadeh. In my study, I aim to focus on the impact of climate changes, in general and for our Polissia region in particular, namely temperature change, landscape, briefly and neatly analyzing its key effects and implications.

Temperature changes directly influence landscape design by determining plant selection, material durability, microclimate regulation, and overall ecosystem stability,

as Behdad Alizadeh says, that higher temperature will have a significant impact on fungal diseases and pests, and ultimately on tree growth. In addition, climate change may increase the use of urban greenspaces by citizens seeking to take advantage of the cooler microclimate of urban greenspaces during warmer periods [1, p. 13], which definitely leads to higher costs of care and the purchase of stronger and more expensive drugs.

With rising temperature, the choice of plant species gets to be progressively complex, as species that already flourished may battle to resist drawn out warm exposure. This shifts not as it were modifies the tasteful and environmental composition of scenes impacts their long-term supportability. Raised temperature quickens soil degradation and moisture depletion, driving to shifts in vegetation designs and modifying the conditions fundamental for plant development. Besides, as mentioned earlier, higher temperature worsen the spread of bugs and plant illnesses, posturing a noteworthy danger to the soundness of green spaces and necessitating more frequent interventions to preserve their wellbeing and usefulness.

Understanding the issue of rising temperature is very important. It is evident that their impact extends beyond the plant world to influence the fundamental characteristics of the landscape itself.

Considering the example of the Netherlands, rising temperature have led to an increase in sea levels, resulting in flooding in certain regions of the country. In response, “The Room for the River” (RfR) project was developed, necessitating modifications to the surrounding landscape. As stated in the project description: “Through a climate adaptation program, this model demonstrates the significance of landscape design, low carbon, and spatial quality as ways to deliver environmentally-based infrastructure on a strategic scale. The RfR is a national-scale climate adaptation program that was intended to form sustainable ways of dealing with rising sea levels in the country” [2, p. 341-342]. This serves as a concrete example of how temperature changes influence various aspects of landscape design.

It should be mentioned, the change in temperature directly affects for all regions, including Polissia region of our country. Due to the peculiarities of the location, this

region is rich in swampy terrain. With an increase in temperature, such cataclysms as: drying up of swamps, forest fires, which directly affect the flora and fauna of this area, are possible. As scientists point out, due to global climate change, weather anomalies in the Polissia region have recently become more active in the form of high and low air temperature, droughts, thunderstorms, intense and catastrophic precipitation, which change the typical distribution of meteorological indicators [3 p. 126-127]. These factors can either partially change the local landscape or completely rearrange it.

Understanding that humankind is feeble to halt the rise in temperature, we have to adjust to modern conditions. It is conceivable to utilize more suitable plants to temperature increases and bugs, reestablish wetlands, which is commonplace for our location. In case we talk more particularly about the rebuilding wetlands, it is appropriate to use such strategies as:

1.Blocking drainage channels: introducing dams and weirs to moderate water surges and reestablish the common groundwater level.

2. Rewetting peatlands: altering water levels to avoid peatland drying and self-ignition.

3. Planting moisture-loving vegetation: empowering common biological system recovery by planting reeds, sedges, and other wetland plants.

4. Limitation of anthropogenic impact: reduction of land reclamation activities, regulation of deforestation and limitation of an agricultural expansion in proximity to vulnerable areas.

5.Introduce new landscape design tools to preserve natural areas.

From an ecological perspective, landscape design plays a key role in preserving and restoring natural systems that will be affected by climate change. Sustainable landscape planning supports biodiversity by creating habitats for native plants, insects and animals, protecting and restoring wetlands, and other areas such as forests and grasslands. It improves the regulation of water and carbon cycles. In addition, green infrastructure such as rain gardens and tree lines, on the country, reduces soil erosion and lowers temperatures in urban areas. These natural solutions improve the stability of ecosystems and create a healthier and more resilient human environment. Thus,

landscape design becomes not just a response to climate challenges, but a long-term strategy for ecological balance and environmental security.

List of references

1.Behdad A. The Impacts of Climate Change on Designing Sustainable Urban Landscapes. The University of Sheffield. 2016. P. 13. URL: https://surl.li/fnwvll.

2.Peter J. Larkham, Kathryn Moore. Built Environment and Landscape Design as Tools for Climate Resilient Cities and Regions. *Athens Journal of Architecture*. Vol. 7, Issue 3. 202. P. 341-342. URL: https://www.athensjournals.gr/architecture/2021-7-3-1-Nikologianni.pdf.

3. Фудонюк Ф. Ф, Мерленко І. М. Зміни агрокліматичних чинників в зоні Полісся в контексті глобального потепління. *Сільськогосподарські науки,* 2019. Серія 2 (86). С. 126-127. URL: https://ep3.nuwm.edu.ua/17980/1/Vs8612%20%281%29.pdf.

Карпак Валерія,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: **Наталія Юган,**
завідувач кафедри романо-германської філології,
докт. філол. наук, доцент,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
https://orcid.org/0000-0001-6845-6731

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ АМЕРИКАНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ТА ЇХНЯ КЛАСИФІКАЦІЯ

Фразеологічні одиниці є невід'ємною частиною мовної картини світу будь-якого народу, оскільки відображають його культурні, історичні та соціальні особливості. Американський варіант англійської мови характеризується багатим фразеологічним фондом, який формувався під впливом різноманітних культур та соціальних факторів. Фразеологія американського варіанту англійської мови відображає особливості сприйняття дійсності американцями, їхні цінності, менталітет, історію та культуру. Мета даної статті полягає у вивченні соціокультурного аспекту американських фразеологічних одиниць та їхньої класифікації з позицій лінгвокультурології та соціолінгвістики. Фразеологічні одиниці американського варіанту англійської мови формувалися протягом століть і відображають складний шлях розвитку американської нації. Як зазначає Н. Глушаниця, «американські фразеологізми виникали на основі образів, пов'язаних з реаліями американського життя, історією, літературою, політикою, спортом, з традиціями та звичаями американського народу» [1, с. 46].

Саме ця особливість надає американським фразеологізмам неповторного національного колориту та робить їх цінним джерелом лінгвокультурологічної інформації. Відповідно до досліджень І. Капрал та співавторів, фразеологічні

одиниці виступають своєрідними «кодами культури», які зберігають і транслюють культурну інформацію від покоління до покоління [4, с. 15]. Аналізуючи соціокультурний аспект американських фразеологічних одиниць, необхідно звернути увагу на історичні умови їх формування. Американська фразеологія почала активно розвиватися з моменту колонізації Північної Америки європейцями, переважно британцями. Проте, під впливом місцевих умов і контактів з корінним населенням, а також внаслідок міграції представників інших культур (африканців, німців, ірландців, італійців, іспанців тощо), американська фразеологія набула специфічних рис, що відрізняють її від британської. Згідно з дослідженнями Ю. Зацного та Г. Похомової, американський варіант англійської мови характеризується більшою експресивністю та демократичністю, що знаходить відображення у фразеологічних одиницях [2, с. 78].

Класифікація американських фразеологічних одиниць може здійснюватися за різними критеріями, але з точки зору соціокультурного аспекту найбільш доцільною є тематична класифікація. К. Савчук пропонує класифікувати американські фразеологізми за такими тематичними групами: фразеологізми, пов’язані з історичними подіями та постатями; фразеологізми, що відображають реалії повсякденного життя; фразеологізми, пов'язані з політикою та державним устроєм; фразеологізми, що походять з американських літературних джерел; фразеологізми, пов’язані зі спортом; фразеологізми, пов'язані з шоу-бізнесом та кінематографом [3, с. 185]. Фразеологізми, пов’язані з історичними подіями та постатями, становлять значну частину американського фразеологічного фонду. Вони відображають ключові моменти американської історії, такі як колонізація, війна за незалежність, громадянська війна, освоєння західних територій тощо. Наприклад, фразеологізм *«remember the Alamo»* (пам’ятати про поразку, щоб помститися), пов’язаний з битвою при Аламо під час техасько-мексиканської війни, став символом патріотизму та незламності духу [4, с. 18].

Іншим прикладом є вираз *«cross the Delaware»* (зробити рішучий крок),

який походить від історичної події – переходу армії Джорджа Вашингтона через річку Делавер під час Війни за незалежність [2, с. 92]. Фразеологізми, що відображають реалії повсякденного життя американців, є чисельними та різноманітними. Вони стосуються різних аспектів побуту, роботи, дозвілля, міжособистісних стосунків. Багато з них пов'язані з освоєнням дикого Заходу, фермерством, видобутком золота, залізничним будівництвом – тими видами діяльності, які були характерні для американців у період формування нації. Наприклад, вираз *«bark up the wrong tree»* (робити хибні припущення, помилятися) виник з мисливського жаргону, коли собаки помилково гавкали на дерево, де не було дичини [3, с. 186]. Американські фразеологічні одиниці, пов'язані з політикою та державним устроєм, становлять окрему тематичну групу. Вони відображають особливості американської політичної системи, виборчого процесу, відносин між гілками влади. Наприклад, вираз *«lame duck»* (політик, який завершує свій термін і не буде переобраний) виник у зв'язку з особливостями американської політичної системи, коли переобраний президент продовжує виконувати свої обов'язки декілька місяців після виборів [4, с. 23]. Фразеологізм *«smoke-filled room»* (місце, де приймаються важливі політичні рішення в неофіційній обстановці) з'явився після того, як кандидатура сенатора Уоррена Гардінга на пост президента була обрана в задимленому номері готелю в 1920 році [2, с. 110].

Фразеологізми, що походять з американських літературних джерел, також займають важливе місце в американському фразеологічному фонді. Твори таких американських письменників, як Марк Твен, Джек Лондон, Ернест Гемінгвей, збагатили американську фразеологію виразними та образними одиницями. Наприклад, фразеологізм *«the last of the Mohicans»* (останній представник вимираючої групи або покоління) походить з роману Джеймса Фенімора Купера [1, с. 52]. Вираз *«to live in a glass house»* (жити на виду у всіх, бути вразливим для критики) став популярним завдяки творчості Теннессі Вільямса [3, с. 187]. Літературні фразеологізми часто мають алегоричний характер і відображають моральні цінності американського суспільства.

Американська культура значною мірою пов’язана зі спортом, тому фразеологізми спортивного походження становлять значну частину фразеологічного фонду. Особливо багато фразеологізмів походить з бейсболу, американського футболу та боксу – видів спорту, які є надзвичайно популярними в США. Наприклад, вираз *«to throw in the towel»* (визнати поразку) походить з боксу, де тренер кидає рушник на ринг, щоб зупинити бій [4, с. 26]. Фразеологізм *«ballpark figure»* (приблизна оцінка) походить з бейсболу і пов’язаний з оцінкою кількості глядачів на стадіоні [2, с. 121].

Таким чином, соціокультурний аспект американських фразеологічних одиниць є відображенням історичного розвитку, культурних цінностей та соціальних особливостей американського суспільства. Класифікація фразеологізмів за тематичними групами дозволяє простежити зв’язок між фразеологією та різними сферами американського життя. Американські фразеологічні одиниці є цінним джерелом лінгвокультурологічної інформації та важливим елементом міжкультурної комунікації. Подальші дослідження в цій галузі можуть бути спрямовані на вивчення динаміки розвитку американської фразеології під впливом сучасних соціокультурних факторів, таких як глобалізація, діджиталізація та мультикультуралізм.

Список використаних джерел

1. Глушаниця Н. Англійські та американські фразеологічні одиниці в оригіналі та перекладі (на прикладі англомовних художніх текстів). *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах.* 2016. № 34. С. 43 – 56.

2. Зацний Ю.А., Похомова Г.О. Мова і суспільство: збагачення словникового складу сучасної англійської мови : навчальний посібник. Запоріжжя : Видавництво при Запорізькому державному університеті, 2001. 242 с.

3. Савчук К. Відображення картини світу у фразеології американського варіанта англійської мови. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.* 2013. № 18. С. 184–188.

4. Peculiarities of Advertising Information Representation in the English-Language. Mass Media Discourse / I. Kapral, I. Usova, A. Maksymova et al. World Journal of English Language. 2023. Vol. 13 (4). P. 1–37.

Лєснікова Анастасія,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: **Юган Наталія,**
завідувач кафедри романо-германської філології,
докт. філол. наук, доцент,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
https://orcid.org/0000-0001-6845-6731

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДРАМАТИЗАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ДРАМАТИЧНИХ ТВОРІВ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

Актуальність даної роботи визначається тим, що проблема використання елементів драматизації при вивченні драматичних творів у старшій школі є недостатньо глибоко розкритою. Сьогодні, коли учні старшої школи «ховаються в тіні ґаджетів», перед сучасним вчителем англійської мови з'явилося важливе завдання – розвиток творчого потенціалу і чуттєвої культури учнів, формування їхньої емоційної компетентності та критичного мислення.

Метою нашого дослідження – обґрунтування доцільності використання елементів драматизації на уроках англійської мови та в позакласній діяльності, визначення ефективних форм і методів використання елементів драматизації для активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку їхнього творчого потенціалу та глибшого осмислення драматичних творів у старшій школі.

Проблему використання елементів драматизації в українському середовищі досліджували: П. Саксаганський, В. Абрамян, О. Чайка та інші. Серед іншомовних представників – Чарльз Уесселз, Гевін Болтон, Дороті Хіткоут та інші вчені.

В історичному аспекті тема бере початок за часів античності. Широке

застосування театру як засобу формування чуттєвої культури набуло розквіту у давньогрецькій (III ст. до н. е.) і римській (I ст. до н. е.) системах освіти. Засновником ораторської школи був Марк Фабій Квінтіліан. В епоху Середньовіччя і Відродження театр використовувався як засіб навчання і впливу на молодь. В епоху Просвітництва такі просвітники, як Ф. Ланг, М. Себастьян, Й. Шіллер та інші зробили внесок у розвиток театральної педагогіки.

Педагогічна та акторсько-режисерська діяльності мають спільні риси, а саме: колективність творчої діяльності, взаємодія найрізноманітніших індивідуальностей; якщо у театральній діяльності яскраво присутня узгодженість переживань почуттів актора й глядача, то у педагогічній – педагога та учня; регламентованість у часі.

А. Мейлі, британський фахівець з проблем навчання іноземної мови, зазначає, що драматизація на уроках англійської мови – це «види діяльності, які дають учням можливість використовувати свою власну індивідуальність у процесі вивчення матеріалу уроку, залучають природні можливості кожної людини імітувати щось, використовувати міміку та виражати себе через жести. Крім того, вони активізують уяву учнів, їхню пам’ять та природнє вміння оживити деякі моменти із життєвого досвіду, про які в будь-якому іншому випадку учень міг і не згадати. Ці види діяльності є драматичними, тому що вони підвищують нашу цікавість, адже все, що відбувається є непередбачуваним, оскільки кожен учень вносить щось із свого власного життя та досвіду» [2].

Ми поділяємо точку зору згаданих вище дослідників щодо важливості такого елемента театральної педагогіки як комунікативні вміння в роботі учителя з учнями не тільки під час аудиторних занять, а й у позакласній роботі. На нашу думку, важливим знаряддям у спілкуванні учителя та учнів у позанавчальний час є правильне мовлення та доброзичлива інтонація, з якою вчитель буде звертатися до учнів в позакласній творчій діяльності.

До основних типів драматизації відноситься рольова гра (Role Play), в ході якої учні отримують ролі і розігрують окремі фрагменти твору; імпровізація, основою якої є творча фантазія учнів, яка створює власні репліки і сюжетні ходи,

яких не було у творі, інсценізація, під час якої учні мають чітко слідувати сценарію і продемонструвати повний обсяг твору.

Драматичний проєкт – один із найефективніших методів вивчення учнями англійської мови. Суттю драматичного проєкту є постановка вистави або літературного твору.

Перевагами використання драматизації в освітньому середовищі є те, що в процесі підготовки вистави залучається як індивідуальна діяльність, так і колективна. Незалежно від рівня володіння англійської мови, кожен учень приймає участь у театральній діяльності [3].

Драматизація розвиває емоційну й чуттєву сферу і цим збагачує особистість, розвиває симпатію, співчуття, виховує вміння перевтілюватися в інших, жити їхнім життям, відчувати їх радість і горе. Драматизація змушує учнів пропускати ситуацію через себе, надаючи їй особистісний характер [4].

Для того, щоб підготувати драматичний проєкт якісно, вчитель має володіти певними якостями, які допоможуть у взаємодії в учнями. Серед них – творчі вміння, здатність установити зв’язок з кожним учнем, спостережливість, з одного боку вимогливість для себе та інших, з іншого – вміння ставити себе на місце іншого; комунікабельність, організованість, харизма [1].

Стимулом до навчання й творчості учнів старших класів може стати застосування елементів театральної педагогіки під час організації літературного вечора за типом побудови режисером театрального дійства. Поєднання елементів гри й навчання в позакласній роботі з англійської мови здатне позитивно впливати на розвиток творчих здібностей учнів. Зацікавленість та схвальні коментарі однокласників стануть мотивацією для подальшого удосконалення навичок володіння англійською мовою на уроках і надалі використовувати елементи театральної педагогіки під час організації позакласної творчої діяльності учнів [4, с. 222].

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробці методичного інструментарію з використанням елементів драматизації на уроках англійської мови, що базується на інтеграції класичного змісту твору з актуальним досвідом

школярів. Результати впровадження запропонованої нами методики використання елементів драматизації засвідчили підвищення рівня мотивації до вивчення англійської літератури та покращення якості навчальних досягнень.

Список використаних джерел

1.Абрамян В.Ц. Театральна педагогіка. Київ: Лібра. 1996. С. 224.

2.Івасішина С. В. Шкільна театральна педагогіка як інноваційна модель навчання англійській мові. *Педагогічні науки,* 2016, Вип. 22, Том 2.

3.Петренко К., Драматизація на уроках англійської мови [Електронний ресурс] Режим доступу: http://lib.ndu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/151/1/294_Visnik_studentskogo_tovaristva.pdf#page=212.

4.Чайка. О.В. Актуалізація творчості майбутніх учителів-філологів засобами театральної педагогіки. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія.* 2015. Вип. 44. С. 219-222.

5.Wright A. Storytelling with children. Series editor A. Maley. Oxford University Press, 1998. 222 p.

Малахова Юлія,
канд. філол. наук, доцент
кафедра літературознавства, східної філології і перекладу
ДЗ «Луганського національного університету і
мені Тараса Шевченка»
https://orcid.org/0000-0003-4083-810X

15 КАМІНЬ САДУ РЬОАНДЗІ ЯК ЕЛЕМЕНТ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ ЯПОНЦІВ

Японський сад каменів, зокрема сад Рьоандзі, є елементом світосприйняття японців, що відображає їхню філософію, естетику та духовність. Сади каменів є важливими елементами японської садової архітектури та символізують гідність, спокій та гармонію з природою. Сад Рьоандзі (яп.龍安寺 дослівно монастир дракона, що спочиває»), розташований у Кіото, датується XV століттям і є одним з найвідоміших прикладів саду каменів у Японії [1]/

Він був створений у стилі 枯山水(かれさんすい – karesansui – каресаншуй – сухий ландшафт). Каресаншуй – традиційний (китайський або японський) сад із сухим ландшафтом створений та спроектований для медитації і рефлексії [2].

Сад складається з 15 каменів, розташованих на гравії, що символізують ідеї буддизму та природного світу. Унікальність полягає в тому, що, споглядаючи сад, відвідувач може бачити не всі каміння одночасно, що підкреслює концепцію обмеженості сприйняття. Ретельно розраховане розташування каменів і фактура гравію, що зображує воду, сприяють створенню атмосфери спокою та зосередженості, заохочуючи глядача до глибоких роздумів про сенс буття. Каресансуй є втіленням японської естетики вабі-сабі, що цінує простоту, недосконаліть та плинність часу. Сад Рьоандзі в Кіото є одним з найвідоміших зразків японського саду каменів, що належить до храму Рьоандзі, котрий внесено до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Малюнок 1. Сад Рьоандзі

Джерело: https://ja.m.wikipedia.org/wiki/龍安寺

Таким чином, світосприйняття японців через призму саду Рьоандзі пов’язано з філософією дзен:

1.Сад Рьоандзі втілює принципи дзен-буддизму, зокрема основний принцип усвідомлення миті. Медитація в дзені концентрується на спогляданні та усвідомленні простоти, що прекрасно відтворено в ландшафтному дизайні саду.

2.Естетику wabi-sabi. Вабі-сабі – це японська естетична концепція, що акцентує увагу на красі недосконалості, простоті та природі.

Сад Рьоандзі, із його простими формами та натуральними матеріалами, прямо віддзеркалює цю ідею. Кожен камінь в саду представляє собою особливу концепцію: землю, воду, небо, а також різні етапи життєвого циклу. Наприклад, форма та розмір каменів можуть втілювати різні аспекти існування і часу. Динаміка простору відображена у цьому саді за допомогою уваги до співвідношень між камінням і гравієм, сад створює відчуття руху та динаміки. Сприйняття саду змінюється в залежності від місця, з якого на нього дивляться, що підсилює ідею непостійності та змінності.

Таким чином, сад Рьоандзі не лише є об’єктом для зовнішнього споглядання, але і простором для внутрішньої медитації, що формує світосприйняття японців.

В умовах сучасного життя, наповненого стресами та хаосом, сади каменів, особливо Рьоандзі, стають символом пошуку спокою та гармонії. Сад каменів

Рьоандзі слугує не тільки естетичним явищем, а й потужним символом японського світосприйняття, що підкреслює глибокі філософські концепції. Цей сад став важливим місцем для медитації, рефлексії та споглядання, відображаючи гармонію між людиною та природою. Для мене цей сад є втіленням японської культури, яку можна досліджувати все життя. 15 каменів символізують загадковість і невичерпність цієї культури, пропонуючи нескінченні можливості для пізнання. Кожен з каменів розповідає свою історію, запрошуючи зануритися у глибини естетики та філософії Японії.

Список використаних джерел

1.龍安寺режим доступа: https://ja.m.wikipedia.org/wiki/龍安寺 (дата звернення: 25.03.2025) Назва з екрана龍安寺

2.枯山水庭院_百度百科 режим доступа: https://mbd.baidu.com/ma/s/NxPpqpI3 (дата звернення: 25.03.2025) Назва з екрана 枯山水庭院_百度百科

Назаренко Аліна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти спеціальності «Середня освіта.
Мова та зарубіжна література (англійська)»
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: **Ольга Юніна,**
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри романо-германської філології
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
https://orcid.org/0000-0002-0244-3724

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ТА ЇХНЯ КЛАСИФІКАЦІЯ

Фразеологізми відіграють важливу роль у мовній системі та є невід'ємною складовою комунікації, оскільки вони забезпечують експресивність мовлення, відображають культурні та історичні особливості народу та є засобом збереження традиційних мовних конструкцій. Фразеологія – це розділ мовознавства, що вивчаю сталі сполучення у мові. Фразеологія є важливою частиною будь–якої мови, без знання якої мовець не може повноцінно оперувати нею. Використання фразеологічних одиниць, тобто фразеологізмів, прикрашає мову та надає нових відтінків висловленому. [2] Фразеологія як наука вивчає сталі мовні звороти, їхню структуру, семантику, функції та місце в системі мови.

Основною ознакою фразеологізму є його семантична цілісність, що означає неподільність значення складових компонентів.

Не менш важливим у фразеологізмах є їхня стабільність – вони здатні зберігати свою лексичну структуру та не допускають довільних змін компонентів.

Дослідники зазначають, що фразеологізми відрізняються за своєю

будовою та можуть включати як прості, так і складні синтаксичні конструкції. Існують двокомпонентні фразеологізми, наприклад “black sheep”, що означає «біла ворона», та більш розгорнуті вирази, такі як “the ball is in your court” – «тепер ваш хід» або ж «все в твоїх руках» [1]. Фразеологія англійської мови має багато особливостей, зумовлених історичним розвитком та впливом інших мов, зокрема германських, латини та французької. Значну частину англійських фразеологізмів складають запозичення з античної культури, біблійних текстів, літературних творів чи фольклору. Наприклад, значна кількість сталих виразів походять з творів Шекспіра, таких як “break the ice” – «розбити лід», тобто розрядити обстановку, чи порушити незручне мовчання. “Cold–blooded” – холоднокровний. Або “wear one’s heart on one’s sleeve” – відкрито виражати почуття та емоції [3].

Оскільки фразеологізми мають складну структуру та різний ступінь семантичної цілісності, дослідники класифікують їх за різними критеріями. Серед яких є семантична прозорість, структурна організація, стилістичне забарвлення, варіативність, функціональна роль та походження.

1. *Класифікація за семантичною прозорістю.*

Фразеологізми різняться за ступенем зв’язку між їхнім значенням та значенням окремих слів, що входять до їхнього складу та поділяються на три основні групи:

Фразеологічні зрощення – це стійкі вирази, значення яких неможливо визначити за значенням окремих слів. Вони є повністю непрозорими та не підлягають буквальному перекладу.

Фразеологічні єдності – вирази, у яких простежується певний зв’язок між значенням фразеологізму та його складниками, хоча загальний зміст відрізняється від буквального.

Фразеологічні сполучення – стійкі вирази, у яких один компонент має фразеологічно пов’язане значення, а інший залишається вільним.

2. *Класифікація за структурною організацією.*

Фразеологізми мають різну граматичну будову, що впливає на їхню

функцію в реченні. Основні типи:

Словосполучення (phrases) – фразеологізми, що складаються з кількох слів та функціонують як частина речення.

Речення – повноцінні конструкції, що виступають завершеними висловами.

Кліше – стандартизовані вирази, що використовуються в певних контекстах, зокрема в офіційній та діловій комунікації.

3. *Класифікація за стилістичним забарвленням*.

Фразеологізми мають відношення до різних стилістичних рівнів, що й визначає їхню доречність у певних комунікативних ситуаціях:

Нейтральні фразеологізми – активно використовуються в різноманітних стилях мовлення.

Розмовні фразеологізми – типові для неформальної мови, часто мають емоційне чи гумористичне забарвлення.

Високі або архаїчні фразеологізми – вживаються у художній літературі, релігійних текстах та офіційних документах.

4. *Класифікація за ступенем варіативності*.

За можливістю зміни структури фразеологізми поділяються на:

Фіксовані фразеологізми – мають стабільну форму та не допускають жодних змін.

Частково змінювані фразеологізми можуть варіюватися.

5. *Класифікація за функціональною роллю в реченні*.

Фразеологізми можуть виконувати функцію різних частин мови:

- Іменникові фразеологізми (noun phrases).
- Дієслівні фразеологізми (verb phrases).
- Прикметникові фразеологізми (adjective phrases).
- Прислівникові фразеологізми (adverbial phrases).

6. *Класифікація за походженням*.

Фразеологізми можуть мати різні джерела виникнення:

- Біблійні фразеологізми (biblical idioms).

•Літературні фразеологізми (literary idioms).

•Міфологічні фразеологізми (mythological idioms).

•Історичні фразеологізми (historical idioms).

Отже, розмаїття фразеологізмів зумовлює необхідність їхньої класифікації за різними критеріями, що й дозволяє нам краще розуміти їхню природу, функції та особливості використання.

Таким чином, класифікація фразеологізмів за різними критеріями дозволяє систематизувати їхні особливості, спрощує процес тлумачення й перекладу, а також сприяє глибшому розумінню мови як відображення національної культури. Врахування цих характеристик є достатньо важливим в лінгвістичних дослідженнях, процесі вивчення іноземних мов та перекладознавчій діяльності.

Список використаних джерел

1.Вільям Шекспір придумав більше 1000 англійських слів [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://english-club.com.ua/blog/vilyam-shekspir-prydumav-bilshe-1000-anglijskyh-sliv/

2.Комарь В. І., Лук'янова Ю. М. STUDY OF ENGLISH IDIOMS" «ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ, ст.1-3.

3.Cambridge Dictionary [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english/ball-is-in-court?q

Недогибченко Софія,
здобувачка 2 курсу першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти спеціальності 035 Філологія.
Східні мови та літератури (переклад включно),
перша – китайська. Мова і література (китайська, англійська).
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: **Наталія Юган,**
завідувач кафедри романо-германської філології,
докт. філол. наук, доцент,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
https://orcid.org/0000-0001-6845-6731

ФЛОРАЛІСТИЧНА СИМВОЛІКА В ЛІТЕРАТУРІ: ПЕРЕКЛАД ТА ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Мова квітів є важливим засобом комунікації у світовій культурі. Вона дозволяє передавати глибокі емоції, моральні уроки та соціальні ідеї без використання слів. Література різних епох та народів широко використовує флоралістичну символіку, надаючи квітам певні значення залежно від культурного контексту. Флоралістична символіка має давню традицію. Вікторіанська епоха, наприклад, особливо сприяла розвитку "мови квітів", коли кожна рослина несла певне значення. Символіка квітів є важливим елементом художнього тексту, проте вона не завжди має універсальне значення. У різних культурах один і той самий образ може тлумачитися по-різному, що створює труднощі для перекладу літературних творів.

Ми розглянули питання універсальності мови квітів у різних культурах та труднощі, які виникають при її перекладі. Аналізуються літературні твори, в яких флоралістична символіка відіграє значну роль, зокрема «Гамлет» Уільяма

Шекспіра, «Мадам Боварі» Гюстава Флобера, «Портрет Доріана Грея» Оскара Вайльда, «Таємний сад» Френсіс Годжсон Бернетт, поезії Ліни Костенко. Дослідження зосереджене на аналізі значень квіткової символіки та способів її передачі в перекладі.

Мова квітів не є універсальною, оскільки кожна культура має власні асоціації з певними рослинами. Наприклад, у європейській традиції лілія символізує чистоту та непорочність, тоді як у Китаї вона асоціюється з довголіттям та материнством. Хризантема, яка є символом жалоби в Європі, у Японії навпаки уособлює шляхетність та імператорську владу.

У літературі флоралістична символіка використовується для передачі підтексту. Наприклад, у трагедії Уільяма Шекспіра «Гамлет» Офелія, роздаючи квіти, наділяє їх глибоким символічним змістом: «Ось розмарин – на пам'ять, любий, пам'ятай. І ось фіалки – вони в'януть, як тільки я скажу «прощай» (переклад Л. Гребінки). Розмарин у цьому фрагменті уособлює вірність, а фіалки – скороминущість життя та юності. Втім, у різних культурах ті самі рослини можуть мати інші значення, що ускладнює їхню інтерпретацію в перекладі.

У «Портреті Доріана Грея» Оскара Уайльда квіти передають ідею краси та її нетривалості: «В саду росли білі лілії та червоні троянди, вони, здавалося, шепотіли про кохання і смерть одночасно». Білі лілії символізують чистоту, а червоні троянди – руйнівну пристрасть.

Подібна символіка проявляється і в іншому уривку: «Білі троянди були, як його душа, а червоні троянди – як його гріхи». Тут квіти підкреслюють внутрішній конфлікт Доріана між моральною чистотою та духовною зіпсованістю.

Флоралістичні образи мають особливе значення і в дитячій літературі. У романі «Таємний сад» Френсіс Годґсон Бернетт відродження покинутого саду є метафорою духовного зцілення головної героїні: «Рожеві бутони почали розкриватися, і це було диво. Вона відчувала, як її серце розквітає разом із садом». Квіти тут не просто елемент природи, а символ внутрішніх змін персонажів.

В іншому епізоді квітковий образ ще більше підкреслює їхній емоційний розвиток: «Коли Мері відкрила сад, перші квіти, що розцвіли, були маленькі жовті нарциси – вони стали для неї символом нового початку».

У романі «Мадам Боварі» Гюстава Флобера також простежується використання мови квітів. Емма отримує від коханця букети білих і червоних тюльпанів, що символізують її бурхливі, але приречені почуття. В європейській традиції тюльпани асоціюються з коханням, тоді як у східній культурі вони можуть уособлювати владу та достаток.

Квіткова символіка відіграє важливу роль і в українській поезії. У вірші Ліни Костенко «Осінній день березами почавсь...» калина постає як образ національної ідентичності та жіночої долі:

«А калина все стояла в червоному намисті,

наче дівчина в журбі…»

Таким чином, мова квітів у літературі є багатогранним засобом передачі глибинних змістів, які можуть варіюватися залежно від культурного контексту.

Труднощі перекладу мови квітів виникають через культурну специфіку символів. Деякі квіти мають локальні асоціації, які можуть бути незрозумілими для іноземного читача. Наприклад, в українській культурі калина є важливим національним символом, тоді як у західних культурах вона не має такого значення.

Перекладачі можуть використовувати кілька стратегій для передачі квіткової символіки:

Калькування – збереження назви квітки без адаптації (наприклад, «троянда» → rose).

Замінник (адаптація) – використання іншого символу, більш зрозумілого для читачів цільової мови. У перекладах «Гамлета» деякі перекладачі замінюють розмарин на іншу квітку, що має схоже значення у мові перекладу, щоб зберегти зміст тексту.

Описовий переклад – пояснення символіки у контексті твору.

Отже, флоралістична символіка є важливою частиною художніх текстів,

але її інтерпретація залежить від культурного контексту. Універсальність мови квітів є частковою: хоча деякі символи універсальні та мають інтернаціональне значення, більшість має національні або регіональні особливості.

При перекладі літературних творів, що містять флоралістичні образи, перекладачеві необхідно враховувати традиційні асоціації квітів у мові-джерелі та мові-реципієнті. Використання калькування, адаптації чи описового перекладу може допомогти зберегти оригінальне значення.

Таким чином, мова квітів у літературі є яскравим прикладом того, як культурний контекст впливає на сприйняття тексту та його переклад.

Список використаних джерел

1.Бернетт Ф. Г. Таємний сад. Переклад М. Головко. К.: Знання, 2018. 270 с.

2.Уайльд О. Портрет Доріана Грея. Переклад Р. Доценко. К.: Школа, 2003. 235 с.

3.Костенко Л. Вибране. К.: Дніпро, 1989. 559 с.

4.Флобер Г. Пані Боварі. Переклад М. Лукаш. Х.: Фоліо, 2006. 384 с.

4.Михайлова О. Флористична символіка поезії Ліни Костенко. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика,* 2021. № 1 (29). С. 21–23.

4.Шекспір В. Гамлет. Переклад Л. Гребінки. *Твори: у 6 т.* К.: Дніпро, 1986. Т. 5. С. 5 – 118.

5.Venuti L. The Translator’s Invisibility: A History of Translation. Routledge, 1994. 368 с.

Некрут Владислав,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: **Ольга Бледнова,**
старш. викл. кафедри романо-германської філології,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

ЕКОТЕРМІНОЛОГІЯ У РІЗНИХ МОВАХ: ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТА МІЖКУЛЬТУРНІ РОЗБІЖНОСТІ

З розвитком людства популярність екологічної проблеми зростає так швидко, як і технологічний прогрес. На даний момент на Землі ми спостерігаємо перенаселення, втрату біорізноманіття, забруднення повітря вихлопними газами і діяльністю промисловості, які ще й засмічують води та ґрунт. Це далеко не все, що зараз руйнує наш природний дім. Не дивно, що питання екології та захисту довкілля займає таке важливе місце у міжнародних дискусіях, медіа джерелах та наукових дослідженнях. Єдиний ключ до вирішення проблеми – співпраця між країнами заради спільної мети, тому заради подальшого успіху у цій сфері важливо проаналізувати особливості німецької екотермінології та виявити труднощі й міжкультурні розбіжності, що виникають при її перекладі іншими мовами.

Екологічна термінологія доволі складна і молода, вона все ще набуває популярності, тому можуть виникнути певні труднощі під час її перекладу, а різноманітність культур ускладнює ситуацію ще більше. Серед країн, що активно працюють над збереженням навколишнього середовища і мають одні з найвищих індексів екологічної ефективності, Швейцарія, Люксембург, Німеччина, Австрія, Швеція та Нідерланди [1]. Така статистика нам говорить про

те, що німецька мова доволі актуальна у цьому питанні, адже перераховані країни використовують її як основну або другу мову.

Серед базових і найбільш поширених слів на цю тему: *die Umwelt* – оточуюче середовище, *umweltfreundlich* – екологічно чистий, *die Umweltkatastrophe* – екологічна катастрофа, *die Umweltverschmutzung* – забруднення, *die globale Erwärmung* – глобальне потепління, тощо.

Будь-яка мова має основні джерела формування лексики і екологічні терміни також утворюються в різний спосіб, наприклад, складені слова, які є типовим явищем у німецькій мові. Українською мовою явище зміни клімату як два окремих слова, а німецькою *der Klimawandel* – одне слово, але побудоване шляхом поєднання двох: *das Klima* + *der Wandel*. Екологічна проблема – *das Umweltproblem*: *die Umwelt* + *das Problem*. Досить зручно і практично. Головне пам'ятати, що під час утворення таких слів артикль береться від головного слова.

Постійний перехід Німеччини до екологічно безпечний та надійних джерел енергії теж складене слово: *die Energie* (енергія) + *die Wende* (поворот) утворюють окрему лексичну одиницю *die Energiewende*. Це унікальне слово властиве цій мові, що дозволяє точно передати нові явища. У перекладі на українську мову звучить як «енергетичний перехід» і в цьому випадку прямий переклад чудово підходить та акцентує на змінах у сфері електропостачання.

Неологізми теж заслуговують уваги, адже вони відображають новітні екологічні тенденції та соціальні зміни. З ними може виникнути більше складностей, адже прямий переклад не завжди пояснює носію іншої мови і культури всю сутність закладену в термін. Для кращого розуміння потрібно розглянути одну з серйозних проблем, боротьбу з якою почали країни Європи ще у 90х роках – *die Energiearmut* [2]. Складається слово з двох частин: *Energie* (енергія) + *Armut* (бідність) і таким чином ми маємо вираз «енергетична бідність».

Міжкультурна відмінність трактування цього терміну полягає у тому, що для жителів німецькомовних країн цей термін асоціюється з жахливими умовами, в яких живуть понад 34 мільйони європейців. *Die Energiearmut* – це

стан, за якого домогосподарства не можуть дозволити собі базовий комфорт життя у вигляді опалення, освітлення та електрику в цілому.

Наступний неологізм *die Flugscham* перекладається українською як «сором за польоти». Цей екотермін знайшов місце серед носіїв німецької мови і значить, що люди відчувають провину за забруднення навколишнього середовища через авіаперельоти. 227 мільйонів пасажирів було нараховано саме у Німеччині у 2019 році [3].

Екотермінологія є невід'ємною частиною людської діяльності сьогодні. Проблему забруднення нашої планети неможливо ігнорувати. Вона потребує негайного вирішення і міжкультурного діалогу. Відтак, дослідження німецької екотермінології та її перекладацьких аспектів значно підвищує успіх, наприклад, важливо розуміти що процес перекладу таких термінів вимагає врахування як лексичних, так і культурних особливостей. Ця ситуація дещо нагадує нам біблійну легенду «Вавилонська вежа», де напочатку було чітко видно, що спільна мова серед людей сприяє їх дружбі і злагодженій праці.

Список використаних джерел

1. World Population Review: Environmental Performance Index by Country 2025. URL: https://worldpopulationreview.com/country-rankings/environmental-performance-index-by-country (дата звернення: 22.03.2025).

2. Kopatz, M., Spitzer, M., & Christanell, A. Energiearmut: Stand der Forschung, nationale Programme und regionale Modellprojekte in Deutschland, Österreich und Großbritannien (Wuppertal Papers № 184). Wuppertal Institut für Klima, Umwelt, Energie GmbH, 2010.

3. Der ADAC: Flugreisen: Wie das Fliegen nachhaltiger werden könnte. URL: https://www.adac.de/reise-freizeit/ratgeber/reisetipps/nachhaltig-fliegen/ (дата звернення: 23.03.2025).

Ніжніченко Вероніка,
здобувачка 1 курсу першого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності «Середня освіта.
Англійська мова та зарубіжна література.
Мова та зарубіжна література (англійська)»,

Науковий керівник: **Наталія Юган,**
завідувач кафедри романо-германської філології,
докт. філол. наук, доцент,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
https://orcid.org/0000-0001-6845-6731

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ WORDWALL ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У сучасному навчанні інтерактивні технології набувають все більшої популярності, оскільки вони створюють умови для активної участі учнів у процесі здобуття знань. Ці технології дозволяють учителям і студентам використовувати інноваційні методи навчання, що сприяють розвитку критичного мислення, креативності та самостійності. Інтерактивні інструменти, такі як онлайн-платформи, відеоуроки, квізи, ігри та інші цифрові засоби, активно залучають учнів до навчального процесу, роблячи його більш динамічним та захоплюючим. Застосування інтерактивних методів дозволяє інтенсифікувати та оптимізувати процес навчання в школі. Вони полегшують формування навчальної та пізнавальної діяльності учнів, надають можливість творчого підходу до засвоєння навчального матеріалу, дозволяють аналізувати отриману інформацію, вчать правильно виражати і формулювати власну думку [2, с. 27]

Зокрема, у вивченні іноземних мов інтерактивні технології стають незамінними, оскільки допомагають ефективно засвоювати лексичний матеріал, граматику, а також розвивати навички аудіювання та говоріння в живих ситуаціях.

Wordwall – це частково безоплатна онлайн-платформа для створення інтерактивних вправ та ігор для навчання ІМ, до яких можна додавати фото, малюнки, звук. Цей багатофункціональний інструмент пропонує 35 шаблонів для створення онлайн вправ, 19 з яких можна роздруковувати, але кількість доступних шаблонів залежить від вартості підписки.

Вправи можна виконувати на будь-якому пристрої, що має доступ до Інтернету. Вправи для друку можна роздруковувати з пристрою або зберігати в форматі PDF. На платформі також є готові вправи, створені іншими користувачами, які можна використовувати та редагувати. Серед інших доступних функцій знаходиться зміна шаблону вже створеної вправи, що дозволяє опрацьовувати навчальний матеріал в різних форматах. Крім того, можна обирати різні теми: графіку, шрифт, звук. [1, с. 98].

Платформа Wordwall є інноваційним інструментом, який надає безліч можливостей для створення інтерактивних завдань, що можуть значно полегшити процес навчання та підвищити ефективність освітнього процесу. Застосування цифрового інструменту Wordwall в освітньому процесі є досить значимою додатковою можливістю урізноманітнити заняття, зробити їх більш насиченими та цікавими. Інструмент сприяє інтенсифікації освітнього процесу, збільшується швидкість та якість сприйняття, розуміння та засвоєння інформації студентами, а сам процес навчання стає мобільнішим, диференційованим та індивідуальним [3, с. 43].

Однією з важливих сфер, де можна використовувати Wordwall, є екологічна освіта в контексті вивчення іноземних мов, зокрема англійської. Застосування цієї платформи дозволяє ефективно формувати екологічну компетентність учнів, поєднуючи вивчення англійської мови з поглибленим розумінням екологічних проблем та концепцій.

Екологічна компетентність є ключовим елементом сучасної освіти, оскільки вона передбачає здатність осіб усвідомлювати важливість збереження навколишнього середовища та вміння застосовувати ці знання на практиці.

У сучасному світі, коли екологічні проблеми набувають глобального масштабу, необхідність виховання екологічної свідомості стає ще більш актуальною. Вивчення англійської мови через екологічні теми дає можливість учням не лише опанувати іноземну мову, а й розвивати важливі навички, такі як критичне мислення, здатність до аналізу екологічних проблем, а також сформувати позитивне ставлення до природи та відповідальність за майбутнє планети.

Одним з головних аспектів використання платформи Wordwall є її можливість створювати різноманітні інтерактивні вправи, які допомагають учням засвоювати не тільки мову, але й екологічні поняття та терміни. Виховання екологічної компетентності через інтерактивні завдання може включати вивчення словникового запасу, пов’язаного з природою, охороною навколишнього середовища, змінами клімату, сталим розвитком та іншими важливими екологічними концепціями. Використання вправ на платформі дозволяє учням практикувати ці терміни в різних контекстах, що покращує їхнє розуміння та запам’ятовування матеріалу.

Завдяки функціоналу Wordwall вчителі можуть створювати різноманітні види завдань, що залучають учнів до активної участі у процесі навчання. Наприклад, вікторини з екологічної тематики можуть включати запитання про різні екологічні проблеми, такі як забруднення навколишнього середовища, зміни клімату, збереження біорізноманіття.

Кожен урок може бути побудований таким чином, щоб учні не лише вивчали терміни та вирази англійською мовою, а й обговорювали важливі питання, що стосуються екології, таким чином розвиваючи критичне мислення та здатність до аналізу.

Інтерактивні завдання на платформі можуть бути побудовані таким чином, щоб учні не просто отримували інформацію, а й активно її опрацьовували.

Наприклад, завдання можуть бути побудовані у вигляді кросвордів, де учні повинні вписувати екологічні терміни англійською мовою, або карт пам’яті, що дозволяють з’єднувати терміни з відповідними визначеннями або зображеннями, що ілюструють екологічні проблеми. Такий підхід дозволяє створювати динамічний та інтелектуально стимулюючий процес навчання, який не лише допомагає вивчати англійську мову, а й поглиблює знання про екологічні питання, сприяючи розвитку екологічної свідомості учнів.

Однією з переваг використання Wordwall є також можливість створювати завдання, які можна легко адаптувати під рівень учнів. Це дозволяє використовувати платформу як для початківців, так і для учнів, які вже мають певний рівень знань з англійської мови та екології. Для початківців можна створювати прості завдання на визначення термінів або переклад екологічних слів, а для більш досвідчених учнів – складніші вправи, які вимагають аналізу екологічних ситуацій, обговорення питань сталого розвитку або навіть створення власних екологічних проектів. Це дозволяє значно персоналізувати процес навчання і зробити його більш ефективним для кожного учня.

У підсумку, використання платформи Wordwall у процесі вивчення англійської мови є ефективним методом формування екологічної компетентності учнів. Це дозволяє не лише вивчати нові терміни та вирази, пов’язані з екологією, а й розвивати важливі навички, які допоможуть учням зрозуміти важливість захисту навколишнього середовища та застосовувати ці знання на практиці. Враховуючи інтерактивний характер платформи, а також можливість персоналізації завдань, Wordwall є потужним інструментом у сучасному процесі екологічної освіти та розвитку мовних навичок.

Список використаних джерел

1. Бирюк О., Стеченко Т. Шляхи використання онлайн сервісу Wordwall у процесі навчання майбутніх учителів іноземних мов. *Вісник національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка.* 2024. Т. 183, № 27. С. 97–101.

2. Мойко Ю. Р. Використання сучасних інтерактивних методів на уроках англійської мови в середній школі. *Молодіжна наукова ліга.* 2020. Т. 4. С. 25–27.

3. Пазяк А. С., Лещенко А. М. Застосування цифрового інструменту Wordwall на заняттях із філософських дисциплін в ЗВО. *Інноваційна педагогіка.* 2024. Т. 1, № 70. С. 39–43.

Перерва Анастасія,
здобувач вищої освіти
спеціальності «Середня освіта. Англійська мова»
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: **Ольга Юніна,**
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри романо-германської філології
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
https://orcid.org/0000-0002-0244-3724

РОЛЬ МІКРОВІДЕОМАТЕРІАЛІВ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Формування комунікативної компетентності учнів є основною та головною метою викладання іноземної мови. Це одна з найактуальніших проблем сьогодні, оскільки усне спілкування неможливе без добре розроблених комунікативних навичок. Більш активне використання сучасних технологій у навчальному процесі, включаючи технічну підготовку та відеоматеріали, матиме позитивні результати для досягнення цієї мети. Використання інформаційних та комунікаційних технологій у сучасній освіті є необхідною умовою для прискорення процесу навчання, вдосконалення інтересу учнів до теми, високоякісної асиміляції матеріального, інтелектуального та творчого розвитку.

Компетентність – це здатність учня використовувати знання та вміння у повсякденному житті для вирішення деяких практичних та теоретичних проблем. Важливе значення має формування та розвиток їх комунікативної компетентності в класах іноземної мови, особливо відеоролики відкривають великі можливості для вивчення мови, оскільки вони поєднують такі компоненти, як аудит та візуальне сприйняття. Вони впливатимуть на розвиток творчого потенціалу учнів, відкриють шлях до їх уяви, роздумів, вивчають

іноземну культуру, ефективно навчають усіх видів мовлення та посилюють їх ентузіазм до уроків.

Введення мікровідеофрагментів у навчальний процес змінює природу уроку, робить його живим та цікавим, розширює загальні горизонти учнів, збагачує свою мову базу, розвиває бажання говорити. Однак відеоролики ніколи не замінюють вчителя, а лише розширюють свої можливості для створення оптимальних умов для вивчення іноземної мови. З методологічної точки зору, мікровідеоматеріали – це спеціально підготовлені аудіовізуальні інструменти навчання, розроблені для створення природного середовища лінгвістичної комунікації та мають високий емоційний вплив на учнів, синтезуючи основні типи візуалізації.

Мікровідеоматеріали різні, шукаючи необхідний мікровідеоматеріал, важливо керуватися широко використовуваною класифікацією:

1. *З метою створення* – спеціально створених відео матеріалів, адаптованих до навчальної мети;

2. *За даними жанру* – художні фільми, рекламні ролики, відеокліпи, новини, інтерв'ю, спортивні новини, історична хроніка, документальні фільми;

3. *Відповідно до кількості включених тем та ситуаційних тем*;

4. *Для дидактичних цілей* – навчання, ілюстративні;

5. *Відповідно до структури та ступеня повноти* – інтегральний та фрагментарний;

6. *Відповідно до методу застосування* – відеоролики для роботи під керівництвом викладача та незалежної роботи учнів [1, с. 30].

Існує ще одна класифікація в жанрах та тематичних областях, яка поділяється на такі групи:

1. *розважальні програми* (всі типи драматичних творів, музичні кліпи, спортивні та розважальні програми тощо);

2. *програми, засновані на реальній інформації* (документальні фільми, телевізійні тиски тощо);

3. *«короткі програми» від 10 секунд до 10 – 15 хвилин* (новини, прогнози

погоди, результати спорту, рекламні ролики тощо) [2].

Найголовніше – це те, що відеоролики – відмінна основа для викладання розмов, викликає їх говорити репродуктивно та творчо. Крім того, відеоролики дозволяють використовувати широкий спектр комунікативних вправ, займати особливе місце у формуванні здатності студентів розмовляти іноземною мовою.

Список використаних джерел

1.Редько В. Інтерактивні технології навчання іноземної мови. *Рідна школа.* 2011. № 8-9. С. 28-36.

2. Макаренко Р.В. Навчальні можливості ігор. *Видавнича група «Основа»*. 2010. № 4 (65). С. 29.

Savchenko Oleksandr,
Bachelor's degree in IT, 3rd year
Polissia National University

Scientific supervisor: **Svitlana Sytniakivska,**
Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor
Professor of the Department of Foreign Languages,
Polissia National University
https://orcid.org/0000-0003-1367-0487

THE ROLE OF UKRAINIAN IT SECTOR IN ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY

In an era of rapid technological advancement, the demand for computing power, cloud storage, and artificial intelligence processing has grown significantly. Data centers and computing infrastructure require huge amounts of electricity and water for cooling. This increase in energy consumption poses a threat to the environment and accelerates climate change. As the global awareness of environmental responsibility grows, the IT sector faces the challenge of reducing its environmental impact and contributing to sustainable development [2, p. 3].

The Ukrainian IT sector is no exception. Many companies are already taking steps towards green transformation by implementing environmental policies, optimizing energy consumption, and investing in sustainable infrastructure. More and more IT offices are switching to LED lighting, implementing smart thermostats, and using cloud services that run on green data centers. These efforts are aimed at reducing operational emissions and promoting a sustainable workspace.

Some IT companies in Ukraine are also actively using renewable energy sources, such as solar panels, to cover part of their electricity needs. This approach is especially practical in regions with high solar potential. Companies in Kyiv, Lviv, and Dnipro are integrating photovoltaic systems into their office buildings and infrastructure.

Waste separation and recycling programs in IT offices are a common practice. Employees are encouraged to sort plastic, paper, metal, and electronic waste. Some companies go further by partnering with local waste recycling NGOs to ensure that the recyclables they collect are properly processed.

One of the leading examples in this area is SoftServe, an international IT company with Ukrainian roots. SoftServe demonstrates a proactive approach to environmental sustainability through various initiatives. The company is implementing a Green Office strategy that includes paperless document management, motion-sensitive lighting, and energy-efficient cooling systems. In addition, remote and hybrid work models reduce emissions associated with commuting and energy use in office spaces [3, p. 14].

SoftServe is also engaged in environmental education and digital activism. Through its internal volunteer platform, Open Tech, the company supports civic and environmental initiatives such as mobile apps for eco-events, smart trash cans, and air quality monitoring tools. These projects are often created during hackathons or in cooperation with local municipalities [3, p. 18].

Another important aspect of the IT industry's growing environmental footprint is data center infrastructure. With the development of digital services, the number of data centers in the world is growing rapidly. These facilities consume large amounts of electricity not only to power servers but also for cooling systems, which often depend on water resources. According to the International Energy Agency, data centers account for approximately 1% of global electricity demand, and this figure is expected to grow in the coming years [2, p. 2]. To address this problem, global and local companies are exploring energy-efficient equipment, green cloud providers, and AI-based cooling optimization systems. In Ukraine, the adaptation of such trends is also becoming more and more visible. A number of startups are working on smart systems that help optimize energy consumption in both data centers and office buildings.

Beyond infrastructure, the Ukrainian IT sector can contribute to sustainable development by developing green digital solutions. These include apps that help consumers track their carbon footprint, digital farming platforms that use satellite data

to optimize irrigation, and logistics software that minimizes fuel consumption by improving delivery routes.

Education plays a key role in supporting these changes. Ukrainian universities are starting to introduce courses at the intersection of IT and environmental sciences. Programs on sustainable technologies, ethical artificial intelligence, and green coding are gaining popularity among students.

Public initiatives are also helping to raise awareness. Events such as Green Hack UA, EcoStartup Challenge, and university eco-marathons motivate developers to create socially and environmentally conscious projects. These events help develop a culture of innovation and responsibility in the tech community.

In addition, many Ukrainian IT companies are joining global sustainable development frameworks such as the UN Global Compact, committing to long-term environmental goals and transparent reporting [1, p. 8].

In summary, the future of sustainability in the IT industry depends on collective efforts. From small startups to international giants, Ukrainian companies are showing how technological progress can coexist with environmental responsibility. From energy-efficient infrastructure and waste reduction to environmental education and green technology innovation, the IT sector plays a vital role in shaping a more sustainable world.

List of references

1. Greenpeace. “Clicking Clean: Who is Winning the Race to Build a Green Internet?”, 2017.

2. International Energy Agency. “Data Centres and Energy – Analysis.” 2022. Available at: https://www.iea.org/reports/data-centres-and-energy

3. SoftServe. Sustainability Report 2022. Available at: https://www.softserveinc.com/en-us/about-us/sustainability

Ситняківська Світлана,
докт. пед. наук, проф.,
професор кафедри іноземних мов,
Поліський національний університет
https://orcid.org/0000-0003-1367-0487

Климова Катерина,
докт. пед. наук, проф.,
професор кафедри іноземних мов,
Поліський національний університет
https://orcid.org/0000-0003-0566-4044

ПРИРОДА І ЛЮДИНА У ТВОРАХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Природний ландшафт – це не лише фізичне середовище, в якому ми живемо, але й джерело натхнення, культурних практик та естетичних ідей. Не зазнавши змін від господарської діяльності, природний ландшафт як вічна пейзажна картина світу, доступна для споглядання, закономірно трансформується у внутрішній світ письменника, несучи в собі символічний контекст (відображення певних емоційних станів автора та його ліричних героїв, їхніх вікових психологічних змін, перипетій життя – у порівнянні з відповідними Природними явищами), а також культурологічний зміст (зумовлений розмаїттям уявлень про природу, легендами та міфами різних народів світу). Дика, незаймана природа, виступаючи своєрідним культурним ландшафтом, у художній літературі нерідко виступає як живий персонаж, який взаємодіє з героями та допомагає зобразити їх емоційний стан, соціокультурні та політичні настрої часу. У творах багатьох українських письменників природа стає символом боротьби за життя та ідентифікатором глибоких емоційних переживань ліричних героїв.

У пейзажній ліриці природний ландшафт нерідко поєднується із обробленою селянами землею, засвідчуючи, що людина є розумною частиною природи, спроможною примножувати багатства рідної землі. Отже, *мета* нашого дослідження – проілюструвати наведені вище міркування щодо авторського бачення природи прикладами з відомих творів української класики та сучасної поезії.

У Шевченковому «Кобзарі» [1] український степ, лани, кручі відіграють роль символів національної гідності і боротьби за незалежність: «Як умру, то поховайте / Мене на могилі / Серед степу широкого / На Вкраїні милій, / Щоб лани широкополі, / І Дніпро, і кручі / Було видно, було чути, / Як реве ревучий» («Заповіт»). Дика природа, як і людська спільнота, за необхідності може виявити свою стихійну руйнівну силу: «Реве та стогне Дніпр широкий, / Сердитий вітер завива, / Додолу верби гне високі, / Горами хвилю підійма» («Причинна»).

Персоніфіковано в геніального Тараса, зокрема, образи дерев, які втілюють трагічні події в житті окремої людини: «По діброві вітер виє, / Гуляє по полю, / Край дороги гне тополю / До самого долу. / Стан високий, лист широкий — / Нащо зеленіє? / Кругом поле, як те море / Широке, синіє» («Тополя»).

Природа у Шевченка – це відображення внутрішнього стану ліричного героя – його мрій про сільську ідилію та душевного болю від ударів долі. Для прикладу, у поезії «Вечір» сад – затишний та спокійний, але сповнений тугою: «Садок вишневий коло хати, / Хрущі над вишнями гудуть, / Плугатарі з плугами йдуть, / Співають, ідучи дівчата…».

У літературній спадщині Івана Франка природа зазвичай уособлює народ, його страждання, переживання й боротьбу за кращу долю. У вірші «Гримить» автор створює потужний образ грози, що символізує пробудження народу: «Гримить! Благодатна пора наступає, / Природу розкішная дрож пронимає, / Жде спрагла земля плодотворної зливи, / І вітер над нею гуляє бурхливий, / І з заходу темная хмара летить – Гримить!» За допомогою цих рядків передано не лише атмосферу природи, а й емоційний настрій, коли грім і буря символізують зміни, що назрівають у суспільстві. Поет майстерно поєднує природні явища з

людськими прагненнями, роблячи природний ландшафт учасником історичних процесів. І. Франко через природу відображає не лише красу навколишнього світу, а й глибокі соціальні зміни [2].

Не можна не згадати поезії Лесі Українки, адже первозданна природа посідає особливе місце у її творчості. У драмі-феєрії «Лісова пісня» ліс є місцем, де відбуваються важливі трансформації героїв, переплітаються міфи і реальність, а його мешканці стають символами внутрішньої свободи та гармонії [3]. Ліс у драмі – не пейзаж, це живий організм, який впливає на долі персонажів, втілюючи чистоту і кохання. Головна героїня казки – Мавка – сама є і дівчиною, і частиною природи. Філософським питанням про вічне життя та перехід людини в інші форми існування просякнутий фінальний монолог героїні: «О, не журися за тіло! Ясним, вогнем засвітилось воно, чистим, палючим, як добре вино, вільними іскрами вгору злетіло. Легкий, пухкий попілець ляже, вернувшися, в рідну землицю, — вкупі з водою там зростить вербицю – стане початком тоді мій кінець».

Садово-паркове мистецтво у красному письменстві має специфічне змістове наповнення, оскільки йдеться про гармонійну взаємодію людини і природи, результатом якої є естетична насолода, релаксація, отримання плодів від праці. У цьому випадку природа для літератора є не просто фоном, об’єктом замилування, а й важливим символом творчої невтомної праці, елементом корисного досвіду. Класичним прикладом є вірш Максима Рильського «Троянди й виноград», покладений на музику українською співачкою Марією Бурмакою: «Із поля дівчина утомлена прийшла, / І хоч вечеряти дбайлива кличе мати, / За сапку – і в квітник, де рожа розцвіла, / Де кучерявляться кущі любистку й м’яти» [4]. Наскрізно проходить думка про те, як Людина може творчо, дбайливо та із користю використовувати ресурси дикої природи.

Варто згадати поезію Василя Симоненка «Уманським дівчатам», у якій грандіозний витвір мистецтва – Софіївський парк – стає чудовим місцем уславлення вічного Кохання, Жіночності та Краси: «Умань! Добра, ласкава Умань / Хмари в небі – мов сива шаль. / Я люблю у Софіївці думать, / Із минулого

знявши вуаль. / Обійду усі гроти й альтанки, / З водограю нап'юся води. / Розумію, чому уманчанки / На побачення ходять сюди» [5].

У сучасних віршах парк нерідко персоніфікується. Так, Наталка Янушевич – дрогобицька психологиня, педагог, сучасна письменниця, у поезії «Старий парк» змальовує його як символ Мудрості, місце прихистку від зла та негоди, яке не має просторових і часових кордонів: «Цей парк завжди чекає на людей. / Стоїш, мовчиш. По-справжньому щасливий. / Коли обійме затишком алей / Чи прихистить від весняної зливи. / Тримає сонце пальцями гілок, / Колише птаха десь у верховітті, / Щоб серед безлічі своїх думок / Ти обирав лише спокійні, світлі. / Він бачив мудрість давніх поколінь, / Тому цей час для тебе зупиняє. / Присядь, погомони з ним, відпочинь. / Він знає щось таке, що ти не знаєш...» (2009) [6].

Насамкінець зазначимо, що багатогранна взаємодія Природи і Людини – вічна тема у літературі, яка веде початок від біблійних віршів та пам'яток писемності Київської Руси, від філософських роздумів Григорія Сковороди та безсмертної української класики до сучасного усвідомлення письменниками необхідності гармонійного поєднання первозданної природи із рукотворними шедеврами садово-паркового мистецтва.

У цій статті ми лише побіжно торкнулися деяких аспектів проблеми, як-от: філософського, психологічного, естетичного, етичного, мовностилістичного. Без сумніву, у цій площині перспективним бачимо дослідження мовних засобів художньої виразності у поезіях сучасних українських літераторів, де йдеться про згубний вплив людини-руйнівника на природу планети.

Список використаної літератури

1.Шевченко Т. Г. Кобзар. Київ: Дніпро, 2000. 512 с.

2.Франко І. Я. Гримить! Веснянки. Збірка «З вершин і низин». URL: https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%97_%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B8%D0%BD_%D1%96_%D0%BD%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%BD_(1893)/%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%8C!

3.Українка Л. Лісова пісня. Київ: Вид-во «Молодь», 1993. 128 с.

4.Рильський М. Т. Троянди й виноград. URL: https://osvita.ua/school/literature/r/74049/#google_vignette

5.Симоненко В. Уманським дівчатам. URL: https://vasylsymonenko.org/poeziya/umanskym-divchatam/

6.Янушевич Н. Старий парк. Сайт «Поетичні майстерні». https://maysterni.com/publication.php?id=66159

Сушицька Софія,
студентка третього курсу освітньої програми
«Artes Liberales: Філологія»
Гуманітарного факультету
Українського католицького університету (Львів)

ПАНДЕМІЯ, ВИБУХ, БОРОТЬБА ЗА РЕСУРСИ: ЕКОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС У РОМАНІ МАКСА КІДРУКА «КОЛОНІЯ. НОВІ ТЕМНІ ВІКИ»

Художня література реагує на виклики, які постають перед людством у XXI столітті, зокрема на екологічну кризу й загрозу природних та техногенних катастроф. Продуктивним та ефективним для дослідження екологічного дискурсу письменства є залучення знань із царини філософії, психології, історії, антропології, природничих наук, що узагальнює екокритика як теоретичний підхід до літератури. Цей метод сфокусований на взаємних зв'язках літератури й довкілля, спрямований на розвиток екоцентричного мислення окремого індивіда та суспільства в цілому, що сприятиме встановленню гармонії природи й людини. Екокритика активно розвивалася в зарубіжному літературознавстві з 1980-х років, а в останнє десятиліття стала помітною і у вітчизняному гуманітарному дискурсі.

Творчість сучасного українського письменника Макса Кідрука є цінним матеріалом для студій екологічного дискурсу. Кідрук є не тільки прозаїком, але й інженером за освітою та популяризатором науки. Свою літературну кар'єру він розпочав із написання тревелогів «Мексиканські хроніки. Історія однієї мрії», «Подорож на Пуп Землі», «Любов і Піраньї», «На Зеландію!» У 2012 році вийшов його роман «Бот», що здобув славу «першого українського технотрилера». У наступних творах: «Твердиня», «Жорстоке небо», «Зазирни у мої сни», «Не озирайся і мовчи», «Доки світло не згасне назавжди», «Де немає Бога» – письменник експериментує з жанрами трилера, соціальної драми,

містики, горору, технофантастики.

У 2023 році на основі радіоблогу «Теорія неймовірності» виходить однойменна збірка науково-популярних есеїв Кідрука. У книзі зібрано 70 історій, серед яких значна частина присвячена екологічній тематиці. Врешті-решт, 1 січня 2023 року побачив світ науково-фантастичний роман «Колонія», перший із анонсованого циклу «Нові Темні Віки». Роман опублікувало видавництво «Бородатий Тамарин», засноване у 2022 році Максом Кідруком та його дружиною Тетяною. Письменник оголосив про вихід другого роману циклу, «Колапс», наприкінці 2025 року.

Тематично «Колонія» є романом про колонізацію Марсу землянами в далекому майбутньому, однак значна частина твору присвячена подіям на нашій планеті, політичним, соціальним та екологічним проблемам. За жанром це «тверда» наукова фантастика з безліччю технічних деталей та розлогим поясненням наукових теорій, що викликало зауваження критиків і читачів. Попри це, «Колонія» користується значною популярністю серед українських любителів фантастики.

У книзі есеїв «Теорія неймовірності» Макс Кідрук згадував про явища під назвами «метангідратний вибух» [3, с.23] та «антибіотикорезистентність» [3, с. 37]. Саме вони стануть основними загрозами для персонажів «Колонії» на Землі у 1241 році. Метангідратний вибух – раптове вивільнення значної кількості метану з дна Північного Льодовитого океану, що може статися внаслідок зміни клімату та глобального потепління, що спричинить різке подальше зростання температури, внаслідок чого «розгорнеться лавиноподібний процес, який підсилює сам себе і який уже не зупинити» [3, с. 25]. Один із персонажів «Колонії» Тайрон Кроудер, заступник Верховного комісара Глобальної Екологічної Організації (ГЕО), стає свідком загрозливого явища: внаслідок значного перевищення норми концентрації метану, повітря над Північним Льодовиковим океаном неначе скипає. «Я бачив, як повітря над водою горить» [2, с. 63]. Як учасникові ГЕО та назагал людині зі шляхетною репутацією, Тайронові належить привернути увагу світової спільноти до

загрози, проте у зв’язку з особистими труднощами та різного роду перешкодами фокус уваги героя зміщується.

Іншою серйозною загрозою світового рівня Макс Кідрук вважає антибіотикорезистентність. На думку автора, резистентність до антибіотиків стане причиною численних пандемій у майбутньому і «найбільшим убивцею у світі, перегнавши серцеві захворювання та рак» [3, с. 58]. У «Колонії» людство, не встигнувши оговтатись від пандемії клодису, зіштовхується з новим невідомим патогеном під назвою SDI-агент. Винайдення ліків для боротьби із хворобою зображується як виклик, подолання якого людством не є гарантованим.

Окрім детально описаних екологічних загроз на Землі, Макс Кідрук ґрунтовно підходить до проєктування потенційних викликів при тераформуванні та колонізації Марса. Основними проблемами для людини на Марсі є відсутність кисню, фінансові та логістичні складнощі при видобуванні води, поширення грибку серед вирощуваних у теплицях рослин та боротьба з космічним випромінюванням за допомогою теломіду, речовини, що запобігає виробленню ракових клітин та подовжує тривалість життя землян. Національні колонії на Марсі та різні покоління його мешканців (прибулі із Землі та народжені на Червоній планеті) вступають у жорстоку боротьбу за ресурси та владу, що є рушійною силою розвитку конфлікту в главах, присвячених марсіанським колоніям.

У романі «Колонія. Нові темні віки» письменник, використовуючи наукові знання та гіпотези, розгортає найгірший загрозливий сценарій розвитку людства, щоб попередити його про можливі наслідки бездіяльності та бездумної експлуатації земних ресурсів, ворожнечі замість солідарності в розв’язанні екологічних проблем. Це характерно загалом для жанру наукової фантастики і дає змогу читачам розвинути критичне мислення щодо подій сьогодення, сформувати почуття колективної відповідальності та екоцентричні цінності.

Список використаних джерел

1. Біографія. Макс Кідрук. URL: https://darkages.maxkidruk.com/pro-avtora/ (17.04.2025)

2. Кідрук М. Нові Темні Віки. Колонія. Рівне: Бородатий Тамарин. 2022. 904 с.

3. Кідрук М. Теорія неймовірності. Рівне: Бородатий Тамарин, 2023. 304 с.

Tyshakova Liudmyla,
Candidate of pedagogical sciences, Associate Professor,
Department of Romance & and Germanic Philology
Luhansk Taras Shevchenko National University
https://orcid.org/0000-0001-9237-2730

STRUCTURAL AND SEMANTIC PECULIARITIES OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH THE COMPONENT "NATURE" AND METHODS OF THEIR TRANSLATION

Phraseology today is characterized by a wide range of problems. Research in the field of semantics of phraseological units is relevant and interesting. Scientists study the essence and scope of phraseology, the semantic organization of phraseological units, classify phraseological units in terms of the semantic unity of their components, and peculiarities of translating phraseological units into Ukrainian. Such domestic and foreign scholars as O. Halynska, I. Zapukhliak, I. Korunets, B. Movchan, O. Sierhieieva, S. Shvachko, S. Balli have paid special attention to the study of this issue.

The structural and semantic aspect of phraseological units with the component "nature" is of great importance because it studies both the nature and semantic relations of linguistic units. Semantic relations are the basis for the existence of the most important communicative function of language. Phraseological units with the component "nature" in English are an important element of the linguistic worldview reflecting cultural and mental peculiarities of the English-speaking society. Their structural and semantic characteristics and methods of translation into Ukrainian are of great interest to linguists and translators.

Phraseological units with the component "nature" are often used to convey various aspects of human behavior, emotions and characteristics. They can reflect both positive and negative traits using images of natural phenomena, animals or plants. For example, the expression "*to weather the storm*" means to successfully overcome

difficulties, while "*a snake in the grass*" describes a treacherous person. English phraseology with the component "nature" can have different structural forms: verbal phraseological units: "*to bark up the wrong tree*" (to accuse an innocent person); noun phraseological units: "*a fish out of water*" (a person is out of his element); adjectival phraseological units: "*as blind as a bat*" (blind as a mole). According to scholars, the most productive group is phraseological units of the phrase level. The largest grammatical and structural category is verbal phraseology, and the smallest is interjections. Sentence-level phraseology is quantitatively inferior to phrase-level expressions while composite phraseology, which was identified only in the English corpus, is the smallest group of analyzed expressions [3].

These structures demonstrate the flexibility of the English language in using natural images to convey abstract concepts. When translating phraseological units from English into Ukrainian, different approaches are used: Phraseological equivalent: when there is a similar phraseological unit in Ukrainian with the same meaning. For example, "*a drop in the ocean*" is translated as "крапля в морі"; phraseological analog: a phraseological unit with a similar meaning but different images is used. For example, "*to kill two birds with one stone*" can be translated as "вбити двох зайців одним пострілом"; descriptive translation: used when there is no corresponding phraseological unit in Ukrainian. For example, "*to let the cat out of the bag*" is translated as " розкрити таємницю ".

Translation of phraseological units can be considered one of the most difficult translation aspects. The main difficulties that a translator may face when translating phraseological units are the complete absence of an analog in the target language, or the presence of phraseological units that are similar in meaning but different in scope and sound in the target language. For example, a phraseological unit in one language may have a positive connotation, while its counterpart in another language has a negative meaning [5, p. 47].

The choice of translation method depends on the context and the availability of relevant phraseological units in the Ukrainian language. The translation of phraseology with the "nature" component is often complicated by cultural differences and the lack

of direct equivalents. Some phraseological units can only be understood within a certain culture which requires a translator to have deep understanding of both language cultures. For example, English expressions: "*to carry coals to Newcastle*" - to take something to a place where it is not needed because a large amount of it is already there; '*make hay while the sun shines'* – strike while the iron is hot. There are four different ways of translating figurative phrases: 1) with full preservation of the foreign language image; 2) with partial change of the figurative meaning; 3) with complete replacement of the figurative meaning; and 4) removal of the figurative meaning. The first method is used to convey the meaning o phraseological units, various structures that have an international character: frozen metaphors and periphrases, proverbs and sayings, catchphrases, as well as borrowings into Ukrainian from English, for example: *blue stocking* – синя панчоха; *the lion's share* – левова пайка; *body and soul* – на сьомому небі; *to play with fire* – грати з вогнем*; not to see the wood for the trees* – за деревами не бачити лісу.

The figurative basis of phraseological units is retained in the translation but with certain lexical or grammatical changes. One of the components of the phraseological unit can be replaced; the figurative component can be replaced by another, close to it, or the auxiliary component can be replaced by any of them. For example: *in the dead of night* – глухої ночі*; in broad daylight* – серед білого дня*; a diamond of the first water* – діамант чистої води. The image is preserved but the grammatical form of the expression changes. For example, singular in English, plural in Ukrainian: *test the waters* – спробувати ґрунт перед діями; *to give a free hand* –розв'язати руки, дати волю дії. The English infinitive is replaced by the verb in the personal form in Ukrainian translations of the phrase: *not to lie on a bed of roses* - *(*його шлях) не всипаний трояндами*; to make one's mouth water – (*у нього) слина потекла. The most interesting from a creative point of view are phraseological units that require a complete replacement of their figurative basis in translation, for example, *salt of the earth* – найкращі, порядні люди; *scatter to the four winds* – розбігтися в різні боки.

The national originality of a phrase should be reflected both stylistically and expressively. Translating a phrase with the removal of figurative language is associated

with a certain loss of expressiveness: *a skeleton in the cupboard is in the closet* – "a family secret" – сімейна таємниця; неприємність, яку замовчують або приховують від чужих. Phraseological units with the "nature" component play an important role in intercultural communication as they reflect images and associations specific to each culture. Understanding and correct translation of such phraseological units contributes to a deeper understanding between representatives of different cultures. Understanding these structural and semantic features is key to the correct use and interpretation of English phraseological units. Translating English phraseological units into Ukrainian is a challenging task due to their idiomatic nature and cultural specificity. The main goal of translation is to preserve the meaning, imagery and stylistic features of the original [4].

The study of the structural and semantic peculiar features of English phraseological units with the component "nature" shows that phraseological units with the component "nature" are widely used in English to convey various aspects of human behavior and characteristics. They have a variety of structural forms which reflects the flexibility of the language. Adequate translation of phraseological units with the "nature" component helps to improve intercultural communication and mutual understanding of the representatives of different cultures.

List of references

1.Halynska O. M. Frazeolohizmy yak znaky kulturnoi informatsii. *Problemy zistavnoi semantyky: zbir. nauk. statei.* Vyp. 10 / vidp. red. Korolova A. V. Kyiv: Vyd. tsentr KNLU, 2011. Ch. 2. S. 72- 76.

2.Venzhynovych N. F. Osoblyvosti perekladu frazeolohizmiv z ukrainskoi movy anhliiskoiu: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia studentiv filolohichnoho fakultetu, OP *«Ukrainska mova ta literatura. Anhliiska mova ta literatura». Ukladach: N. F. Venzhynovych.* Uzhhorod: PP Danylo S.I., 2021. 104 s.

3.Zapukhliak I. M. Strukturni osoblyvosti diieslivnykh frazeolohizmiv z komponentom na poznachennia nezhyvoi pryrody v anhliiskii ta ukrainskii movakh. *Naukovyi visnyk*

Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia, 2019 № 43. Tom 1. S. 147–151.

4.Movchan B. V. Zberezhennia stylistychnoi funktsii frazeolohizmiv u anhliisko-ukrainskomu perekladi (na materiali tvoriv khudozhnoi prozy): Movni i kontseptualni kartyny svitu, 2013. S. 17-24.

5.Sierhieieva O. V. Vykorystannia antonimichnoho perekladu pry peredachi frazeolohichnykh odynyts z anhliiskoi movy na ukrainsku. *zb. nauk. pr. «Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva»*. Khmelnytskyi: KhNU, 2020. №19. S. 47-50.

Тремба Софія,
студентка четвертого курсу освітньої програми
«Artes Liberales: Філологія»
Гуманітарного факультету
Українського католицького університету (Львів)

ГЕНЕТИЧНИЙ КОНТРОЛЬ НАД ЖИТТЯМ У «КЛІМАТИЧНОМУ» РОМАНІ ПАОЛО БАЧИГАЛУПІ «МЕХАНІЧНА ДІВЧИНА»

Американський письменник Паоло Бачигалупі (Paolo Bacigalupi, 1972 р. н.) є одним із яскравих представників сучасної наукової фантастики, лауреатом престижних нагород «Х'юго» і «Неб'юла». Його шлях до письменства розпочався з журналістики, він досліджував екологічні проблеми та розвиток сучасних біотехнологій у світі. Згодом він прийшов до художньої літератури, щоб глибше й емоційніше висвітлити ті критичні для людства питання, над якими він зосереджувався в розслідуваннях.

Прозаїк почав публікувати короткі оповідання у 2000-х роках і майже одразу здобув популярність у своїй літературній ніші. Його стиль привернув увагу багатьох американських читачів та критиків. Тексти Бачигалупі поєднували наукову достовірність, художню якість і гостру соціальну критику. Автора часто порівнюють із такими класиками фантастики, як Джордж Орвелл, Маргарет Етвуд чи Філіп К. Дік за глибиною візії майбутнього й етичним радикалізмом.

Одним із найбільш відомих творів письменника є роман «Механічна дівчина» ("The Windup Girl", 2009), який належить до жанру кліматичної прози. Розглянемо її специфіку більш докладно. Кліматична проза (від англ. "climate fiction", або "cli-fi", за аналогією до терміна "sci-fi" – наукова фантастика) – це жанр художньої літератури, що досліджує вплив клімату та його змін на життя людей, тварин, екосистем і на глобальні соціально-економічні процеси. Цей жанр з'явився як реакція на зростаюче усвідомлення загрози, яку становлять для

людства техногенні катастрофи, виснаження ресурсів, масове вимирання видів, забруднення планети та людська діяльність у сфері біотехнологій. Термін “climate fiction”, або “cli-fi”, виник у 2000-х рр. як художня відповідь на глобальну кліматичну кризу й набув популярності завдяки митцям, які поєднують наукову фантастику з екоактивізмом.

Автори кліматичної прози часто зображають альтернативні або близькі до реальних світи, у яких світові проблеми вийшли з-під контролю. Це не обов’язково футуристичні утопії чи антиутопії – швидше йдеться про зміну фокуса на наукову фантастику як на емоційне й соціальне осмислення того, як живе людина в умовах екологічної нестабільності. Однією з провідних рис цього жанру є художня провіденційність. Автори не вигадують абсурдні сценарії, а логічно розвивають ті тренди, які вже існують сьогодні: глобальне потепління, світові війни, генно-модифіковані культури, штучний інтелект, хижацтво корпорацій. Кліматична проза стає інструментом не лише розповіді, а й свідомості. Вона сприяє формуванню нової екологічної етики, нової мови, через яку можна говорити про спільну відповідальність людства за майбутнє.

Події в романі «Механічна дівчина» відбуваються в Таїланді майбутнього після глобального колапсу нафтової економіки. Світ змінився: клімат став нестабільним, багато видів рослин і тварин вимерли, міста охоплені хворобами, а контроль над генетичними матеріалами зосереджено в руках кількох транснаціональних агрокорпорацій. Вони не просто продають насіння, а створюють гени, які контролюють життя, смерть та долю всіх людей на землі.

Основна сюжетна лінія в романі належить Еміко. Вона і є «механічною дівчиною», штучно створеною істотою, яка виглядає як людина, але насправді є роботом-гуманоїдом. Її тіло функціонує з надмірною точністю та уривками, як у пружинного механізму, а рухи супроводжуються ледь чутним клацанням. Її «механічність» полягає не в металевій конструкції, а у вбудованих генетичних програмах покори, стислого руху та вдосконаленої зовнішності. Автор описує її як істоту, що «рухається надто плавно, як годинниковий механізм,

запрограмований на слухняність» [1, с.297], що підкреслює її неживу, неприродну сутність.

Еміко працює в підпільному клубі, де її принижують, експлуатують і знущаються над нею. Поступово в ній з'являється бажання звільнитися, мати власну волю й захищати власну гідність. Її внутрішній конфлікт й остаточне повстання є центральною сюжетною лінією роману та глибоким символом того, що навіть у механічній людині живе прагнення свободи.

Паоло Бачигалупі вдалося створити складну мережу сюжетних ліній, у яких перетинаються економічні, екологічні, соціальні й особисті конфлікти. Глобальна екологічна криза є наслідком надмірного використання ресурсів, зростання рівня моря, вимирання живих істот. У новому світі з'являються біотехнологічне рабство та великі корпорації як нові імперії, що володіють правом на життя.

У романі біоінженерія є політичною зброєю. Вона дає змогу контролювати їжу, знищувати конкурентів, вирішувати питання виживання. Генетична модифікація застосовується не задля порятунку людства, а заради прибутку, що є гострою критикою капіталістичної логіки, в яку нерідко вбудована наука. Еміко, створена в лабораторії, є «ідеальним» продуктом.

Вона мовчазна, слухняна, не ставить питань. Через її тіло, її досвід і її біль читач бачить, наскільки небезпечним є повне підпорядкування науки ринку та владі. Біоінженерія у цьому тексті – це дзеркало нашого світу, в якому експерименти в природі виправдовуються прибутком. Еміко виглядає як людина, має емоції, мислить, прагне свободи, але все одно залишається роботом.

Роман «Механічна дівчина» Паоло Бачигалупі – це складний, багатоаспектний твір, який порушує фундаментальні питання про людяність, відповідальність і майбутнє. Кліматична проза як жанр дає змогу не лише осмислити загрозу екологічної катастрофи, а й поглянути на суспільство зсередини, на його несправедливість, страхи й вибір.

Бачигалупі демонструє, що технічний прогрес без моральних меж здатний створювати нові форми рабства як у біологічному, так і в соціальному сенсі.

Попри всю темряву майбутнього, у центрі твору залишається надія на віднайдення голосу, пробудження гідності, боротьбу навіть тоді, коли здається, що все вже вирішено.

Список використаних джерел

1.Bacigalupi Paolo. The Windup Girl. San Francisco: Night Shade Books, 2009. 362 p.

Христенко Костянтин,
здобувач вищої освіти,
ДЗ “Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”

Науковий керівник: **Наталія Юган,**
завідувач кафедри романо-германської філології,
докт. філол. наук, доцент,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
https://orcid.org/0000-0001-6845-6731

МОВА ПРИРОДИ: ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЛІНГВІСТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДУ

Мова природи є значущою темою в сучасних лінгвістичних і екологічних дослідженнях. Вона слугує не лише засобом опису довкілля, а й засобом комунікації між людиною та природним світом. Екологічний вимір мови охоплює те, як мовні засоби передають та формують наше уявлення про природу, а також яким чином ці уявлення можна адаптувати і перекладати іншими мовами. В умовах глобальних екологічних змін ця проблематика набуває особливої актуальності [2, с. 12].

Мови світу зберігають багатий лексичний запас, пов’язаний із природним довкіллям. Наприклад, в українській мові існують десятки назв для одного виду природного об’єкта – скажімо, для снігу, дощу чи вітру, залежно від їх інтенсивності, вигляду або тривалості. Окрім того, мова включає назви рослин, тварин, географічних особливостей, які мають не лише описову, але й символічну функцію. Такі лексичні одиниці нерідко вбудовані в фольклор, приказки та народну поезію, що сприяє збереженню екологічних знань і передаванню їх наступним поколінням [1, с. 35].

Ці слова також є маркерами культурної специфіки – вони вказують на особливий спосіб бачення природи, що склався в тій чи іншій мовній спільноті. Таким чином, мова виступає не просто інструментом опису природи, а й важливим елементом формування екологічної свідомості.

Природа давно стала джерелом образності в мові. Через метафори, порівняння, епітети та інші художні засоби люди намагаються передати свої почуття, настрій, внутрішні переживання. Наприклад, вирази на кшталт «рости як дерево», «розквітнути мов весна», «замерзле серце, як зимова ріка» є не лише поетичними зворотами, а й своєрідним способом осмислення взаємозв'язку людини з природним світом [1, с. 41].

Такі мовні конструкції є свідченням того, що природа сприймається не як щось віддалене, а як жива частина людського буття. Вони формують уявлення про гармонію, циклічність, залежність людини від навколишнього середовища. До того ж, ці образи є універсальними – вони існують у більшості мов, хоч і в різних формах, що дає підґрунтя для лінгвістичного і культурного порівняння.

Для багатьох народів природа є не просто середовищем існування, а важливою частиною культурної ідентичності, що знаходить відображення у мові через численні лексеми, пов'язані з ландшафтами, кліматом, флорою і фауною, а також у фольклорі, релігійних текстах і традиційних обрядах [4, с. 18]. Такі мовні системи виконують роль носіїв екологічних знань про взаємодію з довкіллям, зокрема про місцеві види рослин, сезонні природні процеси й способи природокористування, а їхнє зникнення часто призводить до безповоротної втрати цієї унікальної інформації.

У другій половині XX ст., з посиленням екологічних загроз, мова почала активно реагувати на нові виклики, що проявилося в появі таких термінів, як «сталий розвиток», «екологічно безпечний», «вуглецевий слід» та «зелені інновації» - лексем, які все частіше використовуються в науці, медіа та повсякденному спілкуванні [2, с. 27]. Ці мовні новоутворення не лише відображають зміни в суспільному мисленні, а й формують екологічну етику, сприяючи поширенню відповідального ставлення до довкілля через ЗМІ, освітні

матеріали та публічний дискурс, перетворюючи мову на важливий інструмент екологічної свідомості.

Переклад лексики, пов’язаної з природою та екологією, становить значну лінгвістичну й культурну складність. Це пов’язано з тим, що багато природних об’єктів, явищ або процесів мають унікальні назви в певній мовній культурі, які не мають прямих відповідників в іншій мові. Наприклад, деякі види рослин, що ростуть лише в окремому регіоні, можуть бути добре відомі носіям однієї мови, але незрозумілі для представників іншої культури. У такому випадку перекладачеві доводиться шукати баланс між збереженням точного значення, переданням контексту та зрозумілістю для цільової аудиторії [3, с. 45].

Особливо складними є випадки, коли природні терміни мають ще й символічне або культурне навантаження, наприклад, у фольклорі, художній літературі або релігійних текстах. У таких ситуаціях важливо не лише передати об’єкт перекладу, а й зберегти атмосферу, ідею та ціннісне наповнення оригіналу.

Підходи до перекладу екологічної лексики:

●*Калькування* – передбачає буквальний переклад структури слова або словосполучення. Наприклад, термін carbon footprint може бути перекладений як вуглецевий слід. Цей підхід зберігає формальну схожість, однак не завжди передає культурні нюанси [3, с. 49].

●*Еквівалентність* – застосовується у випадках, коли термін має сталий відповідник у цільовій мові. Такий метод дозволяє зберегти не лише значення, а й функціональне навантаження слова, забезпечуючи точність і культурну адаптацію.

●*Адаптація* – використовується тоді, коли необхідно врахувати особливості сприйняття в іншій мовній чи культурній системі. Наприклад, для перекладу термінів, пов’язаних із традиційними методами ведення сільського господарства або природоохоронними практиками, перекладач може вдаватися до описових конструкцій або локалізації [5, с. 30].

Застосування цих підходів потребує високої кваліфікації та міждисциплінарних знань, оскільки екологічна термінологія часто поєднує наукові, культурні й емоційні аспекти.

Лінгвістика та екологія переплітаються через мовну практику, що сприяє збереженню та поширенню знань про природу. За допомогою мови можна формувати екологічну свідомість, популяризувати ідеї сталого розвитку та відповідальності. Особливо важливим є збереження малих мов, які містять унікальні знання про природу, флору та фауну певних регіонів [4, с. 25].

Мова природи є важливою частиною нашого сприйняття навколишнього світу. Екологічні аспекти мови сприяють збереженню природних ресурсів, формуванню екологічної свідомості та розвитку культури взаємодії з природою. Переклад екологічних термінів потребує уважного врахування культурного контексту, адже мова є головним інструментом передачі знань про природу.

Список використаних джерел

1.Василенко О. В. Мова природи в українському фольклорі. Харків : Наукова думка, 2017. 192 с.

2.Іванова Н. П. Лінгвістика та екологія: основи теорії та практики. Київ : Академвидав, 2015. 215 с.

3.Жукова Т. М. Переклад природничих термінів: теорія та практика. Одеса : Південний видавничий дім, 2020. 168 с.

4.Прокопович В. А. Екологічна лінгвістика: погляд через призму культури. Львів : Видавництво університету, 2019. 240 с.

5.Тарасенко І. С., Бондар Л. Ю. Культурні аспекти перекладу в екологічній лінгвістиці. Київ : Літера, 2018. 198 с.

Yuhan Nataliia,
Doktorin der Philologie, Dozentin,
Abteilung für Literaturwissenschaft,
Orientalische Philologie und Übersetzung,
Abteilung für Romanisch-Germanische Philologie
Luhansk Taras-Schewtschenko-Universität
https://orcid.org/0000-0001-6845-6731

EWIGKEIT IM PANZER: DIE UNSTERBLICHE EXISTENZ DER SCHILDKRÖTE GEORGE UND DIE SPRACHLICHEN LABYRINTHE VON BONN PARK

Die zeitgenössische Dramaturgie beschäftigt sich zunehmend mit der Interaktion zwischen Mensch und Natur, beleuchtet ökologische Krisen, die Frage der Artenerhaltung und die Verantwortung der Menschheit für die Umwelt. Ein Symbol für diese Thematik ist die Schildkröte George, bekannt durch ihre Langlebigkeit und ihren Status als „letzter Vertreter ihrer Art“, was die Tragödie des Aussterbens und die Herausforderungen des Naturschutzes anschaulich verdeutlicht. Auch die Schildkröte George ist der letzte Vertreter ihrer Art, was die Tragödie des Aussterbens und die Notwendigkeit ökologischen Bewusstseins veranschaulicht [3; 7].

Diese Motive – Sorge um die Zukunft des Planeten, das Gefühl der Zeit und Einsamkeit – stehen im Zentrum des Monodramas des deutschen Dramatikers, Regisseurs und Filmregisseurs Bonn Park *Traurigkeit & Melancholie oder Der aller aller einsamste George aller aller Zeiten*. Das Stück verbindet Elemente des „Gesprächstheaters“, der Komödie und des Dramas und dient gleichzeitig als monologisches Medium für Reflexionen über ökologische Verantwortung und die Rolle des Menschen in der Natur. Geschrieben im Jahr 2015, erlangte es sofort Popularität bei Publikum, Hörern und Lesern und erschien zudem als Hörspiel auf Deutschlandradio.

In der Monodrama *Traurigkeit & Melancholie oder Der aller aller einsamste*

George aller aller Zeiten von Bonn Park steht die Einsamkeit und die Sorge um die Zukunft der Natur im Zentrum, was sich mit der sprachlichen und dramaturgischen Experimentierfreude des Textes überlagert [5, S. 45 – 46]. Das Stück verwandelt die Geschichte der Schildkröte George in eine Metapher für die menschliche Verantwortung gegenüber der Welt [6, S. 14].

Die Analyse der zeitgenössischen deutschen Dramatik zeigt, dass der Einsatz von Natursymbolen und ökologischen Motiven zu einem Mittel der Gesellschaftskritik und der Reflexion über die menschliche Lebensweise wird [4, S. 50 – 52]. Thomas Bernhard verwendet in seinem Stück *Heldenplatz* ebenfalls Ironie und Übertreibung, um die Isolation und die moralischen Dilemmata des modernen Menschen aufzuzeigen, was eine Parallele zu Parks Thema bildet [1, S. 32 – 33].

Es ist wichtig zu betonen, dass ökologische Probleme in der Dramatik nicht nur einer künstlerischen, sondern auch einer wissenschaftlichen Kontextualisierung bedürfen. Forschungen zeigen, dass Arten durch anthropogene Einflüsse ernsthaft bedroht sind [8, S. 24; 9]. Somit wird Parks Stück zu einem Schnittpunkt ästhetischer, sozialer und ökologischer Diskurse.

Bonn Park wurde 1987 in Berlin geboren und verbrachte seine Kindheit zwischen Deutschland und Korea. Bereits als Jugendlicher interessierte er sich für Theater und trat dem Jugendclub P14 am Berliner Volksbühne-Theater bei. 2008 begann er ein Studium der Slawistik an der Humboldt-Universität zu Berlin und schrieb parallel dazu seine ersten Stücke für die Volksbühne, darunter *Simba – Prinz von Dänemark*. Ab 2010 studierte Park Bühnen- und Dramenschreiben an der Universität der Künste Berlin, und sein Debütstück *Das Leiden des jungen Super Mario im 2D-Format* erhielt 2011 den Innovationspreis beim Heidelberger Festival.

Für das Stück *Traurigkeit & Melancholie* erhielt Park 2014 den Elsa-Lasker-Schüler-Dramatikerpreis. Die Premiere fand am 11. Juni 2015 im Theater Bonn statt, und am 31. Mai desselben Jahres wurde die Hörspielversion ausgestrahlt.

Im Verlauf seiner Karriere erhielt Bonn Park zahlreiche Auszeichnungen: den Stückemarkt-Preis 2017, den Friedrich-Luft-Preis 2018 sowie die Auszeichnung „Junger Regisseur des Jahres 2019“ vom Magazin *Theater heute*. Seine Werke wurden

für führende Theaterfestivals nominiert, darunter das Mülheimer Stückemarkt-Festival, Autorentheatertag und Radikal Jung. Parks Stücke wurden in viele Sprachen übersetzt – Französisch, Polnisch, Chinesisch, Koreanisch, Japanisch, Rumänisch und weitere – und seine Inszenierungen fanden international statt, unter anderem in Serbien und Südkorea.

Traurigkeit & Melancholie erzählt die Geschichte einer riesigen Schildkröte namens George, die universelle Fragen nach dem Sinn des Lebens, Liebe, Träumen und Lebensfreude stellt. George ist nachdenklich, uralt und vermutlich unsterblich. Er sehnt sich nach der warmen Sandmulde seiner Kindheit, in der er vor Jahrtausenden geschlüpft ist, und möchte dort sterben – an einem Ort mit Blick auf das Meer. In ihm lebt die stille Hoffnung, dass all die Jahrtausende, die er auf seinem Panzer trägt, nicht vergeblich waren.

Seine Erinnerungen unterscheiden nicht mehr zwischen Kriegen – Trojanischer, Persischer oder der Moderne. Seine Geliebten verschmelzen zu einem einzigen Bild. Er hat seinen Nachwuchs verloren. Um der allumfassenden Einsamkeit zu entkommen, erfindet George kulinarische Rezepte, verkostet sie selbst, wird Held seiner eigenen Albträume und Patient imaginärer Ärzte. Er wird Zeuge, wie Rapunzel, die märchenhafte Figur, aus ihrem Turm in die Wüste über ihr Haar hinabsteigt. George lächelt mit seinem schildkrötenhaften Maul und trägt eine kosmisch aufgeblähte Tasche voller fröhlicher Depressionen.

Es ist ein tiefgründiges, weises und zugleich ironisches Monodrama über ein Leben ohne Anfang und Ende. Charakteristisch für Parks Text ist seine einzigartige Sprache – ein endloser Kreis der Reflexion, Paradoxien, Wiederholungen und Absurditäten. Durch diese sprachliche Form erreicht der Autor, dass das Publikum die Widersprüche des Daseins physisch spürt, gleichzeitig die Sinnlosigkeit und Komik des Lebens erlebt.

Parks Sprache erinnert an Samuel Becketts Stil – zurückhaltend, bewusst einfach formuliert, aber voller innerer Spannung wie in den Monologen von James Joyce. Seine Figuren kennen weder Stille noch Ruhe, sind aber bestens vertraut mit Wiederholung – sie kehren wie eine zerkratzte Schallplatte immer wieder zu denselben existenziellen

Fragen zurück.

Die Figuren Parks sind nicht nur „Sprecher“ oder „Träger von Gedanken“, sie sind Redner, die im Kreis derselben existenziellen Dilemma schwimmen. Sie reden viel – manchmal zu viel – und genau diese Überfülle erzeugt den Effekt, dass die Rede versucht, die Leere des Daseins „zu umarmen“.

Wie Thomas Bernhard einmal treffend schrieb: „Jede Existenz ist ein Milderungsgrund, geehrter Herr. Vor jedem Gericht, vor jedem Selbstgericht“ [2, S. 85].

Parks Sprache kreist um die Realität, berührt das Thema innerer Leere, jedoch erfinderisch, mit theatralischer Übertreibung und Absurdität. In seinen Stücken treten Politiker, Banker, Superhelden oder sogar Schildkröten auf – sie alle kommen, um in Parks seltsamer, märchenhafter Welt zu sprechen.

Doch diese grotesken Übertreibungen dienen nicht der Show – sie führen nicht an die „Spitze des Eisbergs“, sondern ziehen das Publikum hinab, unter die Oberfläche, dorthin, wo alles tief, manchmal erschreckend wird. Wäre der Eisberg ein leerer Kegel, würden Parks Worte um dasselbe schwarze Loch kreisen – unendlich und unsichtbar.

Die älteste Kreatur der Erde – die Schildkröte George aus *Traurigkeit & Melancholie* – kreist ebenfalls um diese Leere. Sie ist 100.000 Jahre alt, hat alles gesehen, alles erlebt, alles geliebt – und kann nicht sterben. Sie ist zum ewigen Leben verurteilt. Ist das Leiden? Oder Komödie? Bei Park sind diese Dinge eins.

George bewegt sich im Kreis, wie Parks Sprache – auf denselben Bahnen, erreicht aber niemals das Zentrum. Seine Sprache vereint Humor, Absurdität und unglaublich seltsame Wörter, die überraschend präzise die Essenz vermitteln. Es ist Theater, das zum Lachen zwingt – doch dieses Lachen ist bitter.

Wie bei Bernhard ist Parks Sprache nicht nur Stil, sondern offenbart die Paradoxien des Lebens: wo Fantasie auf Realität trifft, wo das Unendliche fühlbar wird und Traurigkeit zugleich komisch sein kann.

In Parks Stücken symbolisiert die Schildkröte George die unendliche, eingefrorene Zeit. Ihr Leben ist ewige Wiederholung und langsames Kreisen um die eigene Existenz.

Im Kontext erscheint die Episode, in der George beobachtet, wie die bekannte deutsche Märchenfigur Rapunzel aus ihrem Turm klettert, besonders bedeutungsvoll. Rapunzel – mythologische und märchenhafte Figur – symbolisiert kindliche Träume von Freiheit, Sehnsucht, Hoffnung. Ihr Auftreten in Georges Welt ist nicht bloß eine Handlung, sondern eine Begegnung verschiedener Zeitebenen und Seinsdimensionen.

Diese Episode öffnet das Thema der Nichtlinearität der Zeit in Parks Theater: Die Schildkröte aus der Urzeit trifft auf eine Figur aus dem Folklore, die sich aus ihrem eigenen Narrativ löst. Beide leben außerhalb des konkreten „Jetzt“, und ihr Zusammentreffen wird zum Ort, an dem Zeit, Märchenhaftes und Absurdes, Kindliches und Philosophisches sich kreuzen.

Rapunzels Flucht aus dem Turm ist ein Akt der Freiheit, auch wenn kurzzeitig. Sie nutzt ihren Körper – das Haar – als Weg zur Veränderung. Die Schildkröte hingegen verkörpert passives Beobachten, Müdigkeit, Verweigerung der Handlung. Ihre Begegnung ist ein Bild des Dialogs zwischen Bewegung und Erstarrung, Hoffnung und ewiger Wiederholung.

Wie im gesamten Stil Parks gibt es keine Antworten – nur tiefe, bitter-komische Gesten. Seine Sprache ist ein Kreis, der niemals geschlossen wird. Durch Absurdität, Spiel und die Verbindung von Märchenhaftem mit Existenziellem erlaubt Park dem Publikum, Unendlichkeit und Widersprüchlichkeit des Seins zu erfahren.

In *Traurigkeit & Melancholie* erscheint George nicht nur als Symbol der müden, eingefrorenen Existenz, sondern auch als ökologische Metapher. Sein extrem langes Leben, Gleichgültigkeit und Unwilligkeit zu sterben spiegeln den Zustand der Natur im Anthropozän wider – eine Natur, die alle menschlichen Fehler erlebt, sich erschöpft hat, aber nicht „gehen“ kann. George ist lebendige Erinnerung an ökologische Katastrophen und zugleich Verkörperung der Natur, die trotz allem fortbesteht, abgenutzt, aber lebendig.

In diesem Sinne symbolisiert sein langsames Kreisen ein erschöpftes, aber unzerstörbares Leben. Als Zeuge und Opfer menschlichen Handelns verkörpert die Schildkröte keinen Heroismus, sondern stillen.

Literaturverzeichnis

1. Bernhard T. Heldenplatz. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1988. 145 S.
2. Bernhard T. *Watten. Ein Nachlaß.* Edition suhrkamp (Taschenbuch-Ausgabe), 1998. 88 S.
3. Diamond J. Collapse: How Societies Choose to Fail or Succeed. New York: Viking, 2005. 575 p.
4. Modern Drama. Contemporary German Theater: Trends and Innovations. *Modern Drama*. 2019. Vol. 62. Issue 1. P. 45–67.
5. Park B. Traurigkeit & Melancholie oder Der aller aller einsamste George aller aller Zeiten. Berlin: Henschel SCHAUSPIEL, 2015. 112 S.
6. Theater Heute. Bonn Park: A New Voice in German Theater. *Theater Heute*. 2015, № 7. P. 12–18.
7. Thunberg G. No One Is Too Small to Make a Difference. London: Penguin, 2019. 136 p.
8. Береза В.І. Методи визначення рівня екологічної безпеки населених пунктів. *Екологія та промисловість*, 2009, № 4. С. 23 – 27.
9. Петренко Д. Основи екологічної безпеки. URL: http://ecology.com.ua/osnovy-ekologicheskoj-bezopasnosti (дата звернення: 26.10.2025).

Yunina Olha,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Department of Romance and Germanic Philology,
State Institution “Luhansk Taras Shevchenko National University”
https://orcid.org/0000-0002-0244-3724

LINGUOECOLOGY: THE NATURE OF SPEECH AND THE SPEECH OF NATURE

Linguoecology emerges as a powerful and innovative approach in language education, offering multifaceted benefits that extend far beyond traditional language learning methodologies. By interweaving language acquisition with ecological awareness and cultural understanding, linguoecology provides a holistic framework that addresses the complex demands of our globalized world.

This study explores the emerging field of linguoecology, an integrated area of linguistic research that examines the intricate relationship between language, ecology, and human interaction. The research investigates the multifaceted nature of linguoecological studies, focusing on its role in creating harmonious human environments and social interactions. By analyzing various aspects of linguoecology, including interlingual, intralingual, and translingual dimensions, this study aims to identify the primary trends and challenges in preserving linguistic diversity and promoting language health [3].

The research methodology employs a comprehensive review of current literature and theoretical frameworks in linguoecology, ecolinguistics, and related fields. Key areas of investigation include the impact of globalization on language diversity, the ecological properties of speech in communicative fields, and the role of emotive linguoecology in understanding the correlation between language and emotions.

Findings reveal that linguoecology serves as a crucial tool for addressing language degradation, enhancing speech rehabilitation, and fostering a balanced approach to biological and linguocultural diversity. The study also highlights the

importance of linguoecological education in forming linguistic personalities that ensure language health and purity [1].

Linguoecology focuses on protecting and preserving languages, which is crucial for maintaining cultural heritage and promoting understanding of diverse cultural perspectives. By recognizing the intricate relationship between language, ecology, and human interaction, linguoecology fosters a deeper understanding of how language and culture are intertwined [2].

Furthermore, linguoecology in education plays a crucial role in forming linguistically adept individuals who are also culturally sensitive and ecologically mindful. This approach not only ensures language health and purity but also cultivates global citizens capable of navigating the complexities of our interconnected world.

As we face increasing global challenges, the importance of linguoecology in language education cannot be overstated. It equips learners with the necessary tools to communicate effectively across cultures, understand diverse perspectives, and contribute positively to both local and global communities. By embracing linguoecological approaches, we pave the way for a more inclusive, understanding, and sustainable future.

In conclusion, linguoecology represents a forward-thinking paradigm in language education that harmonizes linguistic proficiency with cultural awareness and ecological consciousness. Its continued development and implementation promise to revolutionize language learning, fostering a generation of learners who are not just multilingual, but truly global in their outlook and capabilities.

List of references

1.How language affects our relationship with nature. *National Environmental Treasure*. URL: https://www.oursafetynet.org/2021/03/26/how-language-affects-our-relationship-with-nature/.

2.Promoting Cultural Diversity in Language Education – MakeMyAssignments Blog. *MakeMyAssignments Blog*.

URL: https://www.makemyassignments.com/blog/promoting-cultural-diversity-in-language-education/.

3.The Main Trends of Linguoecological Research / A. Aina et al. *World Journal of English Language*. 2022. Vol. 12, no. 7. P. 179. URL: https://doi.org/10.5430/wjel.v12n7p179.

РОЗДІЛ 2

Мова та література в мультикультурному дискурсі (до 80-річчя Василя Голобородька)

Булдаков Микита,
здобувач освіти,
ДЗ «Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка»,
(наук. керівник – Негодяєва С.А., кандидат філологічних наук, доцент)

ОБРАЗ РІДНОЇ ДОМІВКИ У ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ ГОЛОБОРОДЬКА

Ця наукова розвідка спрямована на осмислення художнього світу у творчості видатного письменника й дослідника українського фольклору Василя Голобородька.

Справедливо зазначав Іван Дзюба: «З-поміж усіх українських поетів Василя Голобородька якісно відрізняє особлива м'яка плинність його світу, плинність всезагальна й незупинна. Його поезія – це замріяна стихія доброго бога перевтілень і перероджень, це нескінченне і мимовільне взаємопереливання всіх станів речей, якостей. Ніщо в нього не залишається самим собою більше як єдину мить, а вже стає чимось іншим» [1, с. 15]. Поетичний всесвіт письменника – багатий, розмаїтий, національно ідентифікований. Сам митець визначає, що він належить до сюрреалістичного напряму в літературі.

За оглядом О. Коцарева, письменник «фактично вже класик, один із головних представників Київської школи поетів, «постшістдесятник», Голобородько не потребує особливого представлення, надто після того, як із початком війни до його особи і творчости відчутно зріс інтерес – адже поет став переселенцем і помітним «проукраїнським» голосом Луганщини» [3].

Поет висловлював думку про те, що кожен народ відображає дійсність через свою мову і культуру, тому дійсність у кожній мові різниться між собою, тому дійсність, відображена в українській мові, є унікальною, порівнюючи з

іншими мовами. Тому за мету нашої розвідки ми обрали рецепцію образу рідної домівки в поезії Василя Голобородька, який народився й зростав у селі Адріанопіль Перевальського району, що на Луганщині. У творчості письменника – це провідний просторовий мотив у його світоглядній концепції.

Село у світосприйманні поета – це простір, що охоплює довічні реалії життєіснування українців: житло, побут, хліборобську працю, природу. Тому закономірно, що український сільський простір – земля степового промислового Донбасу, нива (поле) з комбайнами, сівалками, сівбою, оранкою, збиранням урожаю, хатою, садом та рослинністю навколо хати і становить макропростір буття українців.

«Макропростір села в художньому світі В. Голобородька репрезентований за допомогою таких ключових лексем, як земля (степ, нива, край, сторона); хата з обійстям; сад з рослинністю. Одвічний атрибут, який означує простір села, – криниця – символізує батьківщину, спадкоємність поколінь і традицій; здоров'я, силу, а також чистоту, святість і високу духовність» [2, с. 12].

Наприклад, поезія «Ти живеш у далекому білому місті…» змальовує цей образ через антитезу багатоповерхівка/хата, наголошуючи на власному виборі жити в селі, яке символізує вічний зв'язок поколінь: «Я хоч і живу у низенькій хаті / – притисненій небом / і вічністю до землі / – та є ж і у ній віконце, / що світиться вдень і вночі / невигасаючим світлом».

Також у зображенні картин рідної домівки у Василя Голобородька є образи українського степу і гір, стежки. При чому, у мікросвіті письменника фігурують два образи: стежки – знаку-символу чогось нового, незвіданого, єдності або розриву поколінь, спадкоємності: «Я уплетений весь до нитки / у зелене волосся дощу, / уплетена дорога, що веде до батьківської хати» (вірш «З дитинства: дощ»).

Річка в ліриці автора є символом руху, плину часу, рубежем між своїм і чужим простором. Природа є одвічним мотивом селянського простору. Тому сад як мікропростір села виступає невіддільною його частиною зі своєю атрибутикою, особливо фруктовий, здатний плодотворити, символічно вказує на

єднання поколінь, а також на впорядковану природу. Наприклад, у поезії «Садок і літання» поетр возвеличує вишневий садок, який виступає оберегом та пам'яттю: «Мати дарує синам по вишневому дереву / – садок, / з хрестиків складає їм високі крила / – на майбутнє». Приклад з того ж вірша: «…уплетена річка , / наче блакитна стрічка в дівочу косу».

Безперечно, наша розвідка ще отримає подальші дослідження літератури рідного краю й поезії Василя Голобородька зокрема в різних ракурсах літературознавства та методологічної думки, бо вивчення літературного краєзнавства сприяє не лише осмисленню історії і літератури малої батьківщини, воно стимулює самовдосконалення і саморозвиток особистості, для якої приклад вихідця з рідного краю слугує дієвою моральною школою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Дзюба І. У дивосвіті рідної хати. *Голобородько В. І. Летюче віконце: Вибрані поезії:* [вступ. ст. І. М. Дзюби]. К.: Укр. письменник, 2005. С. 5 – 19.

2.Збірник віршів Василя Голобородька URL : https://onlyart.org.ua/ukrainian-poets/virshi-vasylya-goloborodka/#google_vignette

3. Коцарев О. Огляд збірки В. Голобородька «Яблуко добрих вістей». *Критика*. 2021, № 3–4. URL : https://krytyka.com/ua/reviews/iabluko-dobrykh-vistei

Білобровська Катерина,
доктор філософії з філології, старший викладач
кафедра іноземних мов за професійним спрямуванням,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»,
https://orcid.org/0000-0001-6006-9681

МИСТЕЦТВО МИСЛИВСТВА В ХУДОЖНІЙ СИСТЕМІ ТВОРІВ Б. АНТОНЕНКА-ДАВИДОВИЧА

У збірці «Землею українською» (1930 р.) (літературний репортаж «На шляху до легкої слави», підрозділ «Літературна Січ і новітнє козакування») Б. Антоненко-Давидович літературну справу номінує своєрідним козакуванням, покликом, що йде з глибини душі й родового коріння: «Цей наш масовий потяг у літературу – це є продовження колишнього потягу на Січ, у степ, на волю. Це ніби новітнє козакування, і література стала ніби за нову Січ, куди линуть і "слави добувати", і "ворогові помститись", і від нещасного кохання та всякої журби рятуватись» [3, с. 686]. Як бачимо, для письменника літературна царина була тотожна козацькому способу життя, де він словом мусив боронити й плекати вільну незалежну державу, уславлювати, звеличувати й примножувати надбання пращурів, що сягає глибини століть, підносячи на новий щабель рідну мову. Отже, письменництво для нього – нова форма козакування.

Важливе місце у творчості Б. Антоненка-Давидовича належить зв'язку людини з природою. Людина невіддільна від природи. З первісних часів вона вважає себе її частиною. Для письменника ще однією відрадою для душі є мисливство, тобто як козакування відповідає його внутрішнім ідеалам і прагненням, почуттям і переконанням, так і мисливство є покликом душі, ремеслом, що наснажує і надихає. Також подібне палке захоплення мисливством простежуємо у персонажів творів письменника і пропонуємо називати це явище продовженням концепту «козакування», про що детально висвітлено в дисертації

«Концептосфера творчості Б. Антоненка-Давидовича» [5, с. 116–122]. Мисливство як поклик душі й ремесло представлено в романі «За ширмою» (1963 р.), оповіданні «Так вийшло» (орієнтовно 1960–1970 рр.), новелі «Кустар-одиночка» (1981 р.) та ін. Найбільш яскраво це представлено в повісті «Семен Іванович Пальоха» (1933 р.).

Традиційно для українців історично-усталеним фактом є існування аматорського полювання як одного із способів освоєння довкілля, своєрідної форми відпочинку, розваги, без чого не можливо уявити цілісності буття. Мисливство – одна з найдавніших форм людської діяльності, що «акумулювало в собі міжпоколінну етнокультурну інформацію про фауну, способи полювання, мисливські пристосування, світоглядні уявлення та магічні дії, пов'язані з промислом» [6, с. 185]. Про те, що воно має дещо спрощений, первісний примітивний характер зазначає і сам Б. Антоненко-Давидович словами оповідача: «Наше радянське мисливство не має нічого спільного з колишніми панськими забавками, мисливство в нас – це корисний усіма сторонами спорт» [2, с. 664]. «Полювання – це одчинена брама для приспаних, прадавніх атавізмів, це – поворот до примітиву» [2, с. 360]. Однак це явище має більш глибокі витоки та значення для особистості, як таке, що було передане пращурами у спадок, тому воно наділене сакральною природою й передається духовно від діда-прадіда як невід'ємна частина життєдіяльності людини, її внутрішній поклик, снага.

Так, в романі «За ширмою» лікар Постоловський пригадує свого батька, простого земського діловода, який був запеклим мисливцем. На полюванні він «забував про все на світі» [2, 497] і «як якийсь поміщик, розвів був не про свою кишеню» [2, с. 497] цілу зграю мисливських собак, «тих усяких лавераків, пойнтерів і хортів» [2, с. 497]. Батько Олександра Івановича і його старшого брата Костя помер рано, коли хлопці були підлітками. У спадок їм дісталась «мисливська рушниця доброї бельгійської фірми, породисті собаки» [2, с. 593]. Відтак, мисливське спорядження є символом родинної спадкоємності поколінь, передачі цінностей і навичок. Це ремесло постає як зв'язок між батьком і синами,

як жива пам’ять про рід.

У повісті «Семен Іванович Пальоха», яка позначена як мисливська поема, письменник репрезентує пригоди мисливських приятелів, які мали пристрасть до полювання. Кожний з них має свій фах, проте їх об’єднує спільне ремесло. Автор по-різному презентує мисливський хист та ставлення до полювання усіх персонажів. Для Бориса, головного (наскрізного) персонажа повісті, підготовка зброї до сезону полювання представлена як своєрідний ритуал. Його життя триває від сезону до сезону, тому після півріччної перерви перед першим серпня він дістає «свої мисливські причандали, сідає на дві години набивати порожні гільзи, і це фактично є вже початок полювання. Вистріляні торішні набої, порох, шріт і навіть маленька бляшана мірочка й барклай одганяють йому тими ловецькими просторами» [2, с. 628]. А в березні, коли ще не встигли розтанути сніги та криги, він рішуче думає: «Набивай швидше набої, чисть рушницю й масти чоботи!..» [2, с. 662].

В їх компанії кожен має свій ловецький характер, мисливський інстинкт, азарт, досвід та полює по-своєму. Вадим постає як дещо жорстокий, однак вправний ловець, який влучно стріляє й добре знається на справі. Він завжди має з собою потрібні причандали та пляшку горілки, щоб потішити Семена Івановича. Гордій відзначається м’яким, миролюбним характером. Іноді навіть здається, що він йде на полювання, щоб просто побути разом з товаришами, поспілкуватися, насолодитися природою, а не зловити птаха. Його зовсім не обтяжує те, що він інколи не може точно поцілити у здобич. Невеличкий трофей, який йому вдалось забити, надає бадьорості духу після важких мисливських пригод.

Особливої уваги заслуговує старий і досвідчений мисливець Семен Іванович, якого вважають за живого експоната. Лише мисливство він визнає своїм єдиним покликом. Він своєю мисливською автентичністю має вагомий вплив на усіх учасників процесу, адже навіть їх мова «остаточно тепер семенізується: слова, інтонації, навіть вираз на Вадимовому лиці – все це копії неповторного Семена Івановича» [2, 645].

Також слід звернути увагу на присвяти та прототипи персонажів з повісті «Семен Іванович Пальоха». Б. Антоненко-Давидович присвячує розділи твору своїм друзям та знайомим – Вадиму Охрименку, Борису Тенеті, Максиму Рильському, які так само як і письменник захоплювались мисливством, рибальством, знаходили у цьому ремеслі відпочинок для душі подалі від ідеологічного тиску і терору.

В оповіданні «Так вийшло», що дотичне сюжетом і персонажами (є продовженням) оповідання «Так воно показує», Микола Петрович Лебединський мав пристрасть до полювання. Це єдине, що залишилось від «давнього» заможного поміщицького життя. Він дуже любив мисливських собак, проте зараз не міг собі дозволити ні хортів, ні лаверака, ні пойнтера, адже жив з родиною у зятевій квартирі. Але він не міг піти проти власних внутрішніх настроїв й спонукань і залишатись вдома у сезон полювання. Любов до мисливства перемагала і «щороку надвечір тридцять першого липня він виїжджав на відкриття мисливського сезону. І в цей день його не могло спинити ніщо. Геть цифри, зведення, звіти, плани! Хай хоч півтора дня, а будуть його днями цілком!» [4, с. 580]. Колишнього поміщика Лебединського приваблювала не стільки кількість забитої дичини, як те, що «там, на тих болотах і озерах, де він бував сам на сам з природою, де щоразу повторювались з невеликими варіаціями давні мисливські пригоди, де перед очима раптом поставав краєвид, що нагадував щось давнє, призабуте, – йому ніби поверталося минуле, і він знімав з себе постійну незручну машкару, лишаючись просто мисливцем» [4, с. 580]. Отже, можливість полювати було радістю для його душі. Це заспокоювало і нагадувало про затишний період життя. Саме на природі він поринав у згадки про минуле, намагався вловити й насолодитися кожною миттю. Втома після довгих походів по траві й воді здавалась йому приємною. Мисливство надихало його, було джерелом енергії, спонукало вірити у статичність життя.

У вищезазначених творах персонажі не лише полюють, а розуміють ритм сезону, поважають традиції відкриття мисливського періоду. Отже, мисливство репрезентовано як культура, а не як бездумне вбивство; є глибоко особистісним

та емоційно насиченим мотивом, пов’язаним із пам’яттю, родинними цінностями та внутрішніми переживаннями.

В новелі «Кустар-одиночка» також представлено позитивну рецепцію мисливства: «Колись я був запеклий мисливець і не пропускав жодного відкриття мисливського сезону чи на водоплавну дичину, чи хутряного звіра. Цю пристрасть я успадкував від батька, а коли його забрали на першу світову війну, мені дісталася у спадок і його стара дубельтівка льєзької мануфактури» [1, с. 358]. Як бачимо, слова оповідача свідчать про те, що мисливство є не лише захопленням головного персонажа, а виступає його способом життя, репрезентує єство.

Отже, захоплення мисливством персонажами творів Б. Антоненка-Давидовича об’єднує людей різного віку, соціального статусу та професій, полонить азартом та запалом. Це ремесло закладене й успадковане в них на генетичному рівні. Характерним є те, що мотив мисливства є наскрізним у творчості письменника, адже представлений у творах як першого періоду творчості, так і другого. Саме через нього письменник репрезентував людину в єдності з природою, що свідчить про її бажання бути вільною у своїх діях, вчинках, словах, готовність втекти від дійсності, прагнення вирватися з лещат політико-ідеологічного тиску, маніпуляцій з боку влади, пропаганди. Перспективним вважаємо дослідження інших видів ремесл в творах Б. Антоненка-Давидовича.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Антоненко-Давидович Б. Д. Смерть. Сибірські новели. Завищені оцінки : повісті, новели, оповідання / упоряд. Б. О. Тимошенко, передм. Л. С. Бойка. Київ : Радянський письменник, 1989. 559 с.

2.Антоненко-Давидович Б. Д. Твори : в 2 т. Київ : Наук. думка, 1999. Т. 1 : Повісті та романи / вступ. ст., упоряд. та прим. Л. С. Бойка. 744 с.

3.Антоненко-Давидович Б. Д. Твори : у 2 т. Київ : Дніпро, 1991. Т. 1 : Оповідання, повісті, літературний репортаж / упоряд. Я. Тимошенко, Б. Тимошенко. 747 с.

4.Антоненко-Давидович Б. Д. Твори : у 2 т. Київ : Дніпро, 1991. Т. 2 : Роман, сибірські новели, повісті, оповідання / упоряд.: Я. Б. Тимошенко, Б. О. Тимошенко. 624 с.

5.Білобровська К. О. Концептосфера творчості Б. Антоненка-Давидовича. : дис. ... д-ра філософії за спец. 035 «Філологія». Кривий Ріг, 2024. 338 с.

6.Дмитренко А. А. Етнокультурні традиції мисливського промислу Житомирського Полісся. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки*. 2013. № 12. С. 185–190.

Василів Зоряна,
викладач,
Борщівський агротехнічний фаховий коледж

БІЛЬШЕ НІЖ ГРАМАТИКА: КРЕАТИВНІ МОВНІ ПРОСТОРИ В ЦИФРОВОМУ ВИКЛАДАННІ НІМЕЦЬКОЇ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

У сучасному філологічному освітньому просторі дедалі важливішими стають методи, що виходять за межі класичного граматичного підходу. Зростає потреба у новій парадигмі викладання, яка розглядає мову як живий інструмент комунікації, креативного самовираження та міжкультурної взаємодії. Саме цифрові технології відкривають можливості для інтеграції мови в контекст культури, інновацій та творчості, створюючи нові мовні простори для навчання.

Тема цифрової трансформації викладання німецької як іноземної активно досліджується у працях сучасних методистів та практиків: зокрема, у публікаціях A. Blell, J. Böttger, A. Küster розглядаються аспекти мовної творчості, застосування онлайн-ресурсів та переосмислення ролі викладача. Саме зараз особливої значущості набувають питання розвитку мовної мотивації, впровадження елементів гейміфікації та поєднання мови з міждисциплінарними підходами, що відкриває нові горизонти для креативного викладання.

Мета дослідження. Дослідити сучасні креативні підходи до викладання німецької мови як іноземної з використанням цифрових інструментів; визначити їхній вплив на активізацію мовної діяльності студентів та розвиток інтеркультурної компетентності.

Методи дослідження:

- аналіз сучасної методичної літератури;
- спостереження за навчальним процесом у цифровому форматі;
- педагогічний експеримент із впровадженням творчих онлайн-платформ;
- анкетування студентів щодо мотиваційного впливу креативних завдань.

У центрі дослідження – ідея перетворення заняття з німецької мови на

простір креативної комунікації. Особлива увага приділяється:

•**використанню цифрових платформ**: Padlet, Mentimeter, Jamboard, ChatGPT – для інтерактивного залучення студентів;

•**творчій проєктній роботі**: створення подкастів, відеоісторій, цифрових щоденників подорожей (Digitales Reisetagebuch);

•**ігрофікації навчального процесу**: використання Kahoot!, Wordwall, симуляцій та рольових ігор;

•**розвитку міжкультурної компетентності** через міжнародні онлайн-комунікації (eTandem, Zoom-міст).

Ці підходи сприяють формуванню автономії студентів, їхній творчій самореалізації та реальному застосуванню мови в різних контекстах.

Переосмислення ролі викладача. Сучасний педагог постає не лише як носій знань, а як модератор навчального процесу, що стимулює самостійне мислення і співпрацю. Важливо створити безпечне, підтримуюче середовище, де студенти стають творцями мовного контенту, експериментують із мовою та технологіями.

Інноваційне викладання німецької мови в цифрову епоху — це поєднання гнучких методів, сучасних онлайн-інструментів, креативності та відкритості до інших культур. Такий підхід перетворює заняття з німецької мови на простір живого спілкування, де граматика — не головна мета, а лише один із засобів для вільного і творчого мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИ ДЖЕРЕЛ

1.Блель, Г., Беттґер, Г., Кюстер, Л. (2017). Цифровізація у викладанні іноземних мов: перспективи для підготовки викладачів. Мюнстер: Waxmann.

2. Рюшофф, Б. (2012). Залучення учнів у мовне навчання: історії успіху та обмеження. Дуйсбург: Університетське видавництво Rhein-Ruhr.

3.Томас, М., Рейндерс, Г., Варшауер, М. (ред.). (2013). Сучасне комп’ютерно-асистоване вивчення мови. Лондон: Bloomsbury Academic.

4.Ґібер, С., Гьоксель, Е. (ред.). (2020). Дні драмапедагогіки 2020: матеріали конференції. pedocs.de

5.Андроутсопулос, Й. (2016). Вивчення та викладання мов у цифрову трансформацію. phlu.ch

6. Цифрова трансформація у викладанні іноземних мов. (2024). ResearchGate

7. Віртуальний обмін у викладанні іноземних мов. Wikipedia

Веретюк Тетяна,
кандидат філологічних наук, доцент,
кафедра української літератури та журналістики
імені професора Леоніда Ушкалова
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди,
https://orcid.org/0000-0002-3985-1529

Четверик Віктор,
доктор філософії зі спеціальності «Філологія», викладач,
кафедра теорії і практики англійської мови та зарубіжної літератури
імені професора Михайла Гетманця
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди,
https://orcid.org/0000-0002-2137-2095

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА МОВНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ

Сьогодні соціальні мережі (наприклад, Facebook, Twitter/X тощо) – невіддільна частина повсякденного життя, що стрімко трансформує мовленнєве середовище [7]. Завдяки миттєвому обміну повідомленнями між людьми різного віку, соціального статусу та культурного походження мова пристосовується до формату онлайн-спілкування. Комунікація в соцмережах поєднує текст, візуальні елементи (емодзі, меми) та нові мовні конструкції, які виходять за межі традиційних норм [8].

Ці зміни вказують на глибші процеси, пов’язані з переосмисленням не лише мовної норми, а й мовної ідентичності користувача. Особливо важливо в цьому контексті розглядати вплив цифрового середовища на колективну історичну пам’ять [1; 6]. Адже мова є не лише засобом комунікації, а й інструментом збереження та трансляції спільного досвіду. В умовах інтернет-

комунікації формується новий тип пам’яті – фрагментарний, орієнтований на миттєву реакцію. Це ставить під сумнів сталі механізми конструювання історичної свідомості та колективної ідентичності, що особливо актуально для посттоталітарних і постколоніальних суспільств.

Метою презентованої розвідки є побіжний аналіз впливу соціальних мереж на мовну норму, словниковий склад і мовну ідентичність користувача.

Насамперед варто зауважити, що мовна ідентичність є складним, багатовимірним феноменом, який відображає глибинний зв’язок індивіда з мовною спільнотою та її культурними кодами. Сучасні дослідження трактують її як невіддільний складник соціальної ідентичності, що формується в процесі соціалізації та комунікативної взаємодії.

Як зазначає Д. Самойленко, «зв’язок між мовою та соціальною ідентичністю особистості» є багатогранним і проявляється в різних контекстах [5]. Теоретичне осмислення поняття мовної ідентичності здійснюється з позицій соціолінгвістики, соціокультурної теорії та соціального конструктивізму. Згідно із цими підходами, формування ідентичності – це двонаправлений, динамічний та інтерактивний процес, у якому мова є і засобом, і результатом соціальної взаємодії.

Аналіз лінгвістичних тенденцій у цифрову добу дає змогу виокремити два ключові аспекти трансформації мовного простору. Перший – формування нового лінгвістичного світогляду. Мова як інструмент мислення постійно модифікується під впливом соціальних мереж. Нові лексичні одиниці, концепти, хештеги та меми не лише вводяться в мовну практику, а і змінюють спосіб сприйняття дійсності. Відомо, що «мова також обумовлює те, що на ній може бути помислено» [2], а отже, вплив цифрових платформ на мовну картину світу є глибоко когнітивним. Фактично, з появою в дискурсі нових понять – вони набувають символічного статусу у свідомості користувачів.

Другий аспект – трансформація мовної ідентичности користувача. У віртуальному просторі суб’єкт має ширший простір для самовираження. Соціологічні дослідження підтверджують, що в цифровому середовищі люди

часто відчувають більшу свободу та можуть змінювати власну мовну поведінку [4].

Користувачі активно експериментують із мовними засобами – від стилістичних прийомів до кодового перемикання, створюючи власний мовний ідіостиль. Це не лише засіб самовираження, а й механізм формування групової належності. У результаті онлайн-спілкування інтегрується в структуру особистого та колективного світобачення: індивід починає мислити згідно з логікою цифрового дискурсу, емоційні та когнітивні реакції формуються відповідно до норм онлайн-культури. Це, своєю чергою, може впливати на національно-мовну ідентичність, особливо в умовах домінування англомовного контенту.

Т. Полтавець акцентує на тому, що соціальні мережі фактично витісняють традиційне живе спілкування, замінюючи його віртуальною комунікативною реальністю [3]. У такому середовищі мовна практика часто спрощується, що породжує ризики примітивізації мовного дискурсу. Дослідник убачає в цьому небезпеку для збереження літературної мови, особливо в молодіжному середовищі, у якому соцмережі є головним каналом комунікації.

Найбільш тривожною є тенденція до фрагментації мовної свідомості та поступового розмивання норм – процес, що може мати далекосяжні наслідки для мовної традиції та історичної пам’яти. Адже мова – це не лише засіб комунікації, а і сховище культурних смислів і досвіду, закріпленого в колективній пам’яті.

Соціальні мережі радикально трансформують мовний простір. Вони породжують нові слова й вислови, спрощують орфографічні та синтаксичні правила, активізують міжнародні впливи й формують нову інтернет-культуру спілкування. Ці трансформації безпосередньо впливають на мовну ідентичність: користувачі вибудовують онлайн-«я» через специфічні мовні практики: від сленґу до емоційно насичених форм спілкування.

Сучасне покоління тяжіє до візуалізації та стислості комунікативних форм, що стає новим стандартом цифрової взаємодії. Водночас соцмережі є подвійним явищем: з одного боку, вони сприяють проникненню англіцизмів і глобалізованих концептів, а з іншого – створюють простір для утвердження і популяризації

української мови (значна частина контенту вже подається українською).

Отже, соцмережі є водночас і каталізатором мовних інновацій, і віддзеркаленням ширших культурних та історичних процесів. У контексті історичної пам’яті особливо важливо простежувати, як у цифровому мовленні закріплюються (чи нівелюються) маркери національної ідентичності, пам’яті про минуле, колективного досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИ ДЖЕРЕЛ

1. Веретюк Т. Елементи історичної пам’яті у воєнній ліриці Ігоря Муратова. *Аргументи сучасної філології: історична та індивідуальна пам’ять : матеріали IV Міжнар. наук. конф., Харків, 18–19 квіт. 2024 р.* Харків, 2024. С. 42–49. URL: https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/14902

2. Осадча Л. Вплив віртуальної комунікації на мовну картину світу (на прикладі *WEBENGLISH*). Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури. 2023. Том 6. С. 45–50. DOI: https://doi.org/10.18523/2617-8907.2023.6.45-50

3. Полтавець Т. Мова та соціальні мережі: механізми взаємопроникнення. *«Бібліотека. Наука. комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху»: матеріали Міжнар. наук. конф.* Київ, 2019. URL: http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/808 (дата звернення: 10.05.2025).

4. Рожак О. Мовні феномени інтернет-спілкування. *Мовний простір сучасного світу : тези доповідей VII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів і молодих учених (м. Київ, 26 травня 2023 р.)*. Київ : НаУКМА, 2023. С. 175-178.

5. Самойленко Д. Феномен мовної ідентичності особистості як предмет соціально-філософської рефлексії. *Humanities Studies*. 2021. Вип. 9 (86). С. 46–52. https://doi.org/10.26661/hst-2021-9-86-05

6. Четверик В. Поезія як форма історичної пам'яті: події, культура, мова. *Аргументи сучасної філології: історична та індивідуальна пам’ять : матеріали IV Міжнар. наук. конф., Харків, 18–19 квіт. 2024 р.* Харків, 2024. С. 407–414. URL: https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/14868

7. Opyr M., Dobrovolska S., Panchyshyn S. Anglicisms in ukrainians' internet communication. *Transcarpathian philological studies*. 2022. Vol. 1, no. 21. P. 253–258. DOI: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.21.1.48

8. Veretiuk T., Chetveryk V. Social Networks as an Additional Tool for Learning Ukrainian as a Foreign Language. *Science and Technology of the Future: Advanced Views : XXIX International scientific and practical conference.* Madrid, 2024. P. 114–117. URL: https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/15258

Гладілін Станіслав,
аспірант 3 курсу,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

КОНЦЕПТИ “НАРОД”, “НАЦІЯ” ТА “УКРАЇНСЬКІСТЬ” У ХУДОЖНЬОМУ СВІТІ БОРИСА АНТОНЕНКА-ДАВИДОВИЧА

Проблематика національної ідентичності, народного буття та українськости як культурно-ціннісного феномена посідає центральне місце у творчості Бориса Антоненка-Давидовича. Його художній світ – це спроба осмислити долю українського народу в умовах історичних катаклізмів, втрати державності, асиміляційного тиску та духовної дезорієнтації. Письменник розглядає поняття «народ» і «нація» не лише як соціально-політичні, а й як етичні, моральні та духовні категорії. Метою статті є аналіз ключових концептів «народ», «нація» й «українськість» у прозі Антоненка-Давидовича та їх співвіднесення з ідейними пошуками його сучасників.

У художньому дискурсі Антоненка-Давидовича народ постає не як пасивна маса, а як носій історичної пам’яті, морального закону й національної гідності. У новелах і романах («Смерть», «За ширмою», «Сибірські новели») народ – це сукупність конкретних людських доль, через які автор відкриває глибину національного досвіду.

Моральна сила народу полягає у здатності зберігати мову, традицію, людяність навіть у нелюдських умовах. Така позиція протиставляється тоталітарній ідеології, що прагнула перетворити народ на безликий механізм.

Поняття «нація» у творах письменника осмислюється не як політичний інститут, а як духовна спільнота, що тримається на мові, культурі й спільній пам’яті. Б. Антоненко-Давидович наголошує на відповідальності інтелігенції за культурне самовідтворення нації.

Його герої часто постають у ситуації внутрішнього конфлікту – між

українською ідентичністю та системним тиском русифікації. Через ці образи письменник досліджує феномен колоніальної свідомості й боротьбу за право бути собою.

Українськість у його творчості – це духовний і моральний вибір, виявлений у ставленні до мови, культури, традицій. Вона виявляється не лише у фольклорних або етнографічних елементах, а передусім у внутрішній правдивості й здатності чинити опір злу. Антоненко-Давидович трактує українськість як форму гідності. Його герої не героїзуються зовні, але у своїй стійкості й чесності вони виявляють справжній духовний опір. Звідси глибоко моральне звучання його прози.

Герої письменника нерідко переживають драму роздвоєної ідентичності: вони прагнуть зберегти вірність своїй культурі, але опиняються в системі, що стирає національні відмінності. Цей конфлікт є метафорою долі всієї нації, розірваної між колоніальним минулим і прагненням до свободи. Через особисті трагедії автор показує колективну травму народу, який втрачає історичну суб'єктність, але водночас шукає духовного відродження. У цьому – постколоніальний вимір його прози, що розкриває механізми культурного підпорядкування.

Погляди Антоненка-Давидовича на народ, націю та українськість співзвучні і водночас відмінні від бачення його сучасників – письменників «розстріляного відродження» й митців, що творили у міжвоєнний і повоєнний період.

Як і Микола Хвильовий, Борис Антоненко-Давидович вбачав у нації не етнографічну спільноту, а духовно-культурний феномен. Проте якщо для Хвильового шлях до «психологічної Європи» був ідеалом модернізації української культури, то Антоненко-Давидович наголошував на її моральному очищенні, збереженні внутрішньої правди й мови. На відміну від Валер'яна Підмогильного, який розглядав людину як частину урбанізованої європейської цивілізації, Борис Антоненко-Давидович підкреслює тяглість народної традиції, глибинний зв'язок із землею, із «етичним коренем» нації. Порівняно з Юрієм

Яновським чи Олександром Довженком, він менш схильний до епічного узагальнення. Його українськість не міфологічна, а екзистенційна – прожита через людські страждання, через моральну вірність собі.

Спільним для всіх цих митців є усвідомлення українства як категорії не політичної, а духовної. Проте Антоненко-Давидович послідовніше за інших показує, що збереження українськости – це акт щоденного вибору, що потребує внутрішньої мужності навіть у дрібницях побуту чи слова.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що Борис Антоненко-Давидович створює глибоку художню філософію українського буття, у центрі якої три взаємопов'язані концепти: *«народ»* як джерело моральної сили, *«нація»* як духовна спільнота та *«українськість»* як етичний вибір і форма опору безпам'ятству.

У порівнянні з його сучасниками, він надає цим поняттям більш морального, ніж ідеологічного звучання, перетворюючи українськість на особистісну відповідальність кожної людини. Його творчість – це не лише документ доби, а й морально-інтелектуальний маніфест, що утверджує право українського слова, культури й людини на існування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Антоненко-Давидович Б. Твори: В 2 т. К.: Дніпро, 1991.

2.Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодерн. К.: Критика, 2005.

3.Жулинський М. Із забуття – в безсмертя: Сторінки призабутої спадщини. К.: Дніпро, 1990.

4.Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? К.: Смолоскип, 1998.

5.Шевельов Ю. Не для дітей: вибрані праці з української культури. Харків: Видавництво Харківського університету, 2002.

6.Хвильовий М. Твори: В 2 т. К.: Дніпро, 1991.

7.Підмогильний В. Місто. К.: Дніпро, 1990.

8.Яновський Ю. Вибрані твори. К.: Наукова думка, 1982.

Глуховцева Ірина,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедра педагогіки, української філології та журналістики
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля
https://orcid.org/ 0000-0002-3265-4733

ФРАЗЕОЛОГІЯ ЯК НОСІЙ ФОЛЬКЛОРНОЇ ПАМ'ЯТІ У ПОЕТИЧНОМУ МОВЛЕННІ ВАСИЛЯ ГОЛОБОРОДЬКА

Василь Іванович Голобородько – український письменник з Луганщини, який народився 7 квітня 1945 року і цьогоріч відсвяткував свій 80-річний ювілей, один із найсамобутніших представників української поезії другої половини XX століття, член Національної спілки письменників України, Асоціації українських письменників, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, премій імені Василя Симоненка, Пантелеймона Куліша та Миколи Трублаїні.

«Поезія Василя Голобородька – буйна, одухотворена, по-філософському заглиблена. „Живопис" її нагадує мені полотна французького художника Курбе. Ми зазирнули у несподіваний і багатий внутрішній світ нашого молодого сучасника», – так описує твори Василя Івановича Андрій Малишко. Талант Василя Голобородька привернув увагу і Маргарити Малиновської, української письменниці з Волині, яка зазначала: «часто вірші В. Голобородька – це словесні пастелі, з мазками буйними і радісними, щасливими і контрастними, образ народжується з найщільнішого зближення віддалених і несподіваних асоціацій, що дає спалах емоціональної сили. У його творах багато синіх, блакитних, золотавих, мідних тонів, різкої графіки, глибокого внутрішнього драматизму, який свідчить про душевну напругу і вимогливість».

Поезія Василя Голобородька посідає особливе місце в українському літературному просторі завдяки поєднанню архаїчного мислення, фольклорної традиції та модерного художнього бачення. Одним із ключових компонентів

його поетичного мовлення є фразеологізми – стійкі звороти, що мають не лише естетичне, а й глибоке культурне навантаження. При аналізі терміна *фразеологізм* (його синонімом нерідко вважають терміни *фразеологічна одиниця, фразеологічний зворот*) учені розрізняють широке й вузьке значення поняття. У вузькому значенні під фразеологізмом розуміють «семантично зв'язані і структурно замкнені мінімальні синтаксичні одиниці з номінативною функцією в комунікативній системі, семантична структура яких не мотивована лексичними значеннями їхніх постійних компонентів» [4, с. 3], чи «мовну одиницю, що виражає специфічне фразеологічне значення, створюване здебільшого внаслідок метафоричного переосмислення вільного словосполучення, граматичні категорії і має постійний, відтворюваний за традицією склад компонентів, які втратили лексичну самостійність, а також є членом речення» [6, с. 4], чи «стійкі сполучення двох і більше слів, що створюють семантичну цілісність і відтворюються» [3, с. 7]. Таке словосполучення, як підкреслює В. Д. Ужченко, цілісне за значенням, стійке за складом і структурою [5, с. 6]. Під фразеологізмом у широкому значенні прийнято розуміти «стійкі, зв'язані єдністю змісту, постійно відтворювані в мовленні словосполуки або висловлення, які ґрунтуються на стереотипах свідомості, є репрезентантами культури народу й характеризуються образністю й експресивністю» [2, с. 641].

Фразеологічні одиниці у творчості Голобородька мають тісний зв'язок з народною поезією, обрядами, замовляннями, колядками. Вони є «мовними артефактами», які акумулюють у собі колективний досвід, світогляд і цінності українського народу. Фразеологізми – ключ до фольклорного коду, вони побудовані, здебільшого на метафоричному освоєнні дійсності. Василь Іванович використовує стійкі вирази як елементи, що зберігають традиційне уявлення про світ, наприклад, у поезії «Стара хата» у строфі *По долівці не балакають ноги, // повернувшись із дальньої дороги. // Ця хата не* ***заходить*** *на весіллі* ***ходором*** *– // сьогодні тут тихо як на похоронах* [ЛВ, с. 44] фразеологізм **ходити ходором** 'сильно трястися, двигтіти, хитатися' [6, с. 930] відсилає до весільного обряду, у

якому люди заходили до хати гуртом, зі співом, танцями. Це не просто опис – це маркер культури, що зазнала змін або втратила обрядову сутність. Фразеологізм **розводити мости** ‘розривати відносини’ у контексті висловлювання *Сьогодні дощ нехай іде, // хай листя струшує додолу, // нехай дороги* ***розведе****, // немов* ***мости*** *до мого дому* [ЛВ, с. 150] перетворюється на символ втрати зв’язку між рідними, поколіннями, але водночас – і спробу його відновлення. *Міст* тут – це не лише архітектурний об’єкт, а метафора зв’язку, єдності, яку зберігає пам’ять.

Поетика Голобородька відтворює традиційне уявлення про родину, землю, безперервність життя. У строфі *Сутність яблуні // Як сутність жінки – родити // та щоб* ***яблуко не далеко котилося*** [ЛВ, с. 116] бачимо фольклорну концепцію спадковості – син або донька, що схожі на батьків. Образ не просто ілюструє родинну близькість, а підтримує народне уявлення про тяглість, коріння.

У строфі *А потім народу наїхало до Індії, // чужого* ***з-за дев’ятого моря****, // а перші згадали початок, // коли все було найпершим* [ЛВ, с. 67] постає образ казкового простору, **із-за моря** ‘здалека, з далеких країн’ [6, с. 510]. У народній традиції *море* – це межа між світом живих і потойбічним, між «своїм» і «чужим». І ця межа – також фразеологічна, закодована у народній уяві.

В. Голобородько не оминає й міфологічні образи. У реченні *Знаємо про трьох // які живуть під одною яблунею // і схожі на* ***Ікарів з метеликовими крилами*** [ЛВ, с. 185] фразеологізм **Ікар з метеликовими крилами** ‘щось нереальне, примарне’ відтворює народну ідею про крихкість польоту, ілюзії, злету, а також небезпеки, що приховує бажання перевищити межу. Цей образ – і метафора поета, і пам’яті про міф (за грецьким міфом, Ікар був сином легендарного будівника Дедала. Цар Криту Мінос наказав ув’язнити Дедала та Ікара в лабіринті, збудованому для потвори Мінотавра: це була кара за допомогу батька й сина у врятуванні Тезея, який втік з Криту. Щоб вирватися з в’язниці, Дедал зробив з пір’я, скріпленого воском, дві пари крил, на яких Ікар і Дедал полетіли з острова. Прагнучи піднятися до сонця, Ікар злетів занадто високо, сонячне проміння розтопило віск, і юнак упав у море [1]).

Фразеологізми на позначення соматизмів часто несуть глибоку символіку.

У висловлюванні *Через тебе // **стаю на голову** // тоді сон-трава звисає // а дощ росте* [ЛВ, с. 120] – переосмислюється народний вислів як метафора зміни перспективи (**ставати на голову** ‘уживається для вираження відчаю, розпачу’), а *Не вірмо тим, хто носить руки, як вирване з землі коріння і лякається, коли **кров у жилах** як хвилі морські **занурту**є – хоч пускай кораблі* [ЛВ, с. 29] – емоційний стан подано через природне явище (бурю), що дуже характерне для фольклорного мислення.

У контексті мультикультурного та постколоніального дискурсу фразеологія у віршах Василя Івановича виконує важливу місію – збереження та трансляцію українського фольклорного коду. У часи культурного тиску та уніфікації митець обирає мовну стратегію опору, яка базується на відновленні й утвердженні народного мовного скарбу.

Отже, фразеологізми в поезії Василя Голобородька постають не лише як засіб художньої виразності, а й як ключ до фольклорної пам’яті українського народу. Через них поет відкриває світ традиційної культури, водночас актуалізуючи її у новітньому культурному просторі. Такий підхід робить творчість митця унікальним явищем, що поєднує індивідуальну естетику з колективним досвідом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ікар – фразеологія. URL: https://surl.lu/vzncta (дата звернення: 2.05.2025).

2. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

3. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. Київ : Наукова думка, 1973. 278 с.

4. Удовиченко Г. М. Фразеологічний словник української мови : у 2-х т., Т. 1, Київ : Вища школа, 1984. 304 с.

5. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови : посіб. для студ. Луганськ : Альма-матер, 2005. 400 с.

6. Фразеологічний словник української мови / уклад. В. М. Білоноженко та ін. Київ : Наукова думка. 1993. 984 с.

Список умовних скорочень

ЛВ – Голобородько В. І. Летюче віконце: поезії / передмова Петра Голубенка, Париж : Смолоскип, 1970, 234 с.

Гриньова Світлана,
здобувачка освіти другого (магістерського) рівня,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»,
(науковий керівник: Юган Наталія, доктор філ.н., проф.)

АУТЕНТИЧНІСТЬ ЯК СТРАТЕГІЯ: ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЧЕРЕЗ РЕАЛЬНІ КОМУНІКАТИВНІ ПРАКТИКИ

Одним із ключових викликів сучасної методики викладання англійської мови у старших класах є пошук ефективних шляхів наближення навчального процесу до реального мовного середовища. У контексті інтеграції української освіти до європейського освітнього простору важливим завданням є формування в учнів не лише граматичної точності, а й комунікативної гнучкості, здатності до автентичної міжкультурної взаємодії.

В останнє десятиріччя увага дослідників та практиків фокусується на автентичних матеріалах як інструменті створення «живого» мовного досвіду. Такі матеріали – пісні, новини, діалоги з фільмів, подкасти, інтерв'ю – сприяють формуванню комунікативної компетентності не тільки через засвоєння мови, а й через соціокультурне осмислення контексту. Учні взаємодіють із мовою так, як вона функціонує поза шкільним середовищем, а не в ідеалізованих прикладах підручників.

Мета дослідження – визначення ефективності автентичних ресурсів у розвитку продуктивних мовленнєвих умінь (усне і писемне мовлення), що відображають реальні комунікативні сценарії та підвищують рівень мовної впевненості учнів.

У ході дослідження було реалізовано серію тематичних занять із використанням автентичних відеофрагментів (TED Talks, інтерв'ю з BBC Learning English), подкастів (The English We Speak, Luke's English Podcast) та

коротких статей з The Guardian, News in Levels. Учням пропонувалися такі типи завдань:

- заповнення таблиць «ключова інформація – оцінка – власна думка»;
- дебати за питаннями з тематики прослуханого матеріалу;
- трансформаційні вправи: перетворення діалогів у монологи, написання відповідей від імені героя;
- творче письмо: сценарії, блоги, соціальні пости.

Застосовано елементи контрольованого експерименту: учнів розділено на дві групи – експериментальну (з автентичними матеріалами) та контрольну (традиційна методика). Рівень мовної компетенції перевіряли до і після 8-тижневого циклу занять за критеріями: лексичне багатство, зв'язність мовлення, впевненість у говорінні, правильність граматики, швидкість реагування.

Експериментальна група продемонструвала приріст балів у середньому на 18% у всіх показниках. Найбільші зміни спостерігались у швидкості мовної реакції та використанні нової лексики. Учні стали активніше ініціювати спілкування, використовували сталі вирази, ідіоми, розширили культурний кругозір. Водночас вони повідомляли про зростання задоволення від уроків і зниження мовного бар'єру.

Дослідження також підтвердило значення цифрових технологій у доступі до автентичних ресурсів: YouTube, подкаст-платформи, онлайн-бібліотеки, новинні сайти. Вони забезпечують варіативність матеріалу, можливість інтегрувати мультимедійний контент та адаптувати рівень складності відповідно до учнівської аудиторії.

Автентичні матеріали є потужним педагогічним інструментом, що дозволяє учням вийти за межі навчального контексту та відчути себе учасниками реального англомовного дискурсу. Успішне їх використання потребує ретельного добору, методичного супроводу та створення ситуацій, у яких учень стає активним комунікантом. Перспективними є напрями досліджень щодо диференціації таких матеріалів для учнів різного рівня підготовки, а також їх інтеграція в міжпредметне навчання.

Грицак Наталія,
доктор педагогічних наук,
кандидат філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української та зарубіжної літератур
і методик їх навчання
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
https://orcid.org/0000-0003-4744-7072

ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ СТУДЕНТІВ (З ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ ВИБІРКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЧИТАННЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ І АРТЕРАПІЯ»)

Сучасний студентський простір дедалі частіше стає полем психоемоційної напруги: третій рік повномасштабної війни на території нашої країни, щоденні новини про загиблих воїнів, зруйновані міста, а також інформаційне перенасичення, соціальна нестабільність, самореалізаційні виклики – усе це призводить до підвищеного рівня тривожності, апатії та професійного вигорання навіть у молодому віці. Саме тому проблема формування стресостійкості як базової життєвої компетентності набуває особливого педагогічного значення. Одним із ефективних засобів подолання внутрішньої напруги і розвитку емоційної врівноваженості є використання елементів арт-терапії у філологічній освіті, зокрема – через читання художніх творів. Читання художньої літератури – це не лише інтелектуальна діяльність, але й емоційно-чуттєвий процес, що дозволяє студентам проєктувати себе в інший досвід, проживати почуття без руйнівних наслідків, знаходити внутрішній баланс через переживання естетичного. Арт-терапевтичний підхід у цьому контексті допомагає перетворити літературний текст на інструмент самопізнання, емоційного очищення та психічного відновлення.

Має рацію А. С. Заїчко стверджуючи, що книготерапія – це «цілісна

система інтегративної психолого-педагогічної терапії на засадах особистісно-орієнтованої взаємодії усіх учасників освітнього простору та передбачає лікування особистості за допомогою книг, фрагментів книг, сучасних аудіовізуальних матеріалів (відео- та аудіозаписи книг), інших читацьких засобів здійснювати психолого-педагогічний вплив на проблеми дитини, що виникають у спілкуванні, ускладнені в навчанні, подоланні труднощів соціалізації, адаптації у соціумі для збереження цілісності її духовного ядра» [1, с. 67]. Саме тому студентам 2 курсу факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка була запропонована вибіркова дисципліна «Читання художнього твору і арт-терапія», яка поєднує інтерпретацію художніх творів із техніками емоційного розвантаження. Основна мета курсу – сприяти формуванню емоційної зрілості студентів, психологічної гнучкості та навичок саморегуляції через читання і творчість. Запропонований курс передбачає читання творів, що сприятимуть подоланню психологічної напруги, розкриття ролі гумористичних творів, спостереження за емоційним станом, реакціями читачів, формування оптимістичного світосприйняття, застосування книготерапії як лікувального психологічного засобу під час російсько-української війни.

Програма дисципліни складається з двох змістових модулів: 1) «Книготерапія як інструмент психотерапії», 2) «Художня література як джерело позитивних емоцій». Так, перший модуль зорієнтований на розкриття таких тем: «Арт-терапія як інструмент гармонізації особистості», «Терапевтичні методи стабілізації емоційного стану», «Психотерапевтичні ресурси художньої книги», «Методики книготерапії». Під час викладання другого модуля студентам пропонується поміркувати над такими темами: «Формування оптимістичного світосприйняття особистості засобами художньої літератури», «Казка як інструмент психотерапії для сучасних людей», «Профілактика подолання стресу засобами гумору». Навчальний курс побудовано з урахуванням міждисциплінарного підходу, який поєднує елементи літературознавства, психології, педагогіки, арт-терапії та емоційного інтелекту. Його структура

орієнтована на гармонійне поєднання теоретичного осмислення художнього тексту та практичних технік саморегуляції, що сприяють зниженню рівня стресу й формуванню внутрішньої стійкості студентів. Відтак, на лекційних заняттях зі студентами обговорювали питання форм естетотерапевтичної роботи, засобів і видів естетотерапії, завдання та функції книготерапії, вплив читання художніх творів на емоційний стан дітей і підлітків, книготерапевтичний потенціал літературних казок, аналізували арт-терапевтичну методику «Я-книга» Н. Мраки, увиразнювали зв'язок арт-терапевтичних методик із книготерапією, вивчали напрями сміхотерапії та її можливості у стабілізації стресових станів.

Список художніх творів на практичні заняття кожна група обирала самостійно, акцент при цьому робили саме на «лікуванні книгою» в умовах реаліях сьогодення. Так, до прикладу, студенти читали / перечитували роман Елеонор Портер «Поліанна», зосереджуючи увагу саме на питанні формування оптимістичного світосприйняття особистості; «Маленьку книжку про любов» Ульфа Старка, розглядаючи її як джерело позитивних емоцій в умовах російсько-української війни; повість Зірки Ментазюк «Таємниця Козацької шаблі», осмислюючи твір як мандрівку історичними місцями сучасної України задля протистояння агресії росії; роман «За 5 кроків до кохання» Рейчел Ліппінкотт, усвідомлюючи цінність життя і навчаючись вмінню балансувати між життям і смертю, контролем і свободою, любов'ю і страхом за життя та інші твори.

Особливість кожного практичного заняття полягала у тому, що вони проходили у форматі вільного діалогу, самостійної інтерпретації художнього твору, висловлювання власного осмислення твору. На кожному занятті студенти також зачитували улюблені епізоди, цитати, що найбільше вразили чи запам'ятали, за допомогою штучного інтелекту створювали ілюстрації до твору і порівнювали їх з ілюстраціями художників, самостійно розробляли палітурку до твору, читали епізоди під музичний супровід, створювали кольоропис окремих фрагментів, малювали емоції за текстом, колажували переживання тощо. Особливий інтерес у студентів викликало практичне заняття, на якому студенти робили презентації на такі теми: «5 художніх книг, які мене вразили»,

«5 художніх книг, які планую прочитати», «5 художніх книг, які б я рекомендував прочитати людині у стані психологічного стресу», «5 художніх книг, які я б рекомендувала прочитати підліткам». Комунікація зі студентами під час практичних занять засвідчили, що подібні заняття формують навички читання не лише з метою аналізу, а й з метою розуміння себе, інших, сенсів і емоцій. Це дозволяє поєднати філологічну освіту з елементами психологічної грамотності, сприяючи розвитку стресостійкості, подоланню психологічної напруги, емоційному відновленню.

Отже, досвід викладання вибіркової дисципліни «Читання художнього твору і арт-терапія» підтвердив ефективність інтеграції гуманітарної складової й арт-терапевтичних підходів для формування стресостійкості у студентської молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Заїчко А.С. Бібліотерапія в освіти. *Бібліотека закладу вищої освіти в умовах трансформаційних змін: відкрита наука, відкритий доступ, цифрова педагогіка: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Полтава, 20-21 вересня 2018 р.).* Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка. С. 66–69

Громко Тетяна,
доктор філологічних наук, доцент
професор кафедри англійської філології та перекладу,
Національний університет «Одеська політехніка»
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4661-4302

РЕДАГУВАННЯ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ ЯК СКЛАДОВА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У сучасних умовах глобалізації та цифровізації ринку мовних послуг зростає потреба у кваліфікованих перекладачах, здатних ефективно працювати з результатами машинного перекладу. Швидкий розвиток нейронних мереж, застосування штучного інтелекту у сфері автоматизованого перекладу, поява нових стандартів якості локалізації — усе це змінює роль перекладача у мовній індустрії. Він дедалі частіше виступає не як первинний виробник перекладеного тексту, а як редактор, здатний критично оцінити та поліпшити результат роботи машинного алгоритму. У цьому контексті одним із найактуальніших аспектів професійної підготовки фахівців є формування навичок постредагування – усунення змістових, граматичних, стилістичних та культурно обумовлених помилок автоматизованого перекладу з метою досягнення якості, що відповідає або наближається до людського перекладу. Опанування цієї компетентності передбачає не лише розвиток мовної інтуїції та стилістичної чутливості, а й розуміння принципів роботи машинних перекладачів, критеріїв якості постредагування, а також знання міжнародних стандартів (ISO 18587 [5], TAUS Guidelines [7]). Таким чином, редагування машинного перекладу постає не допоміжним, а базовим умінням перекладача нового покоління.

Редагування машинного перекладу передбачається на різних рівнях – частковому, середньому та повному. Кожен із них має свою методику виконання, обсяг дозволених правок і кінцеві очікування щодо якості перекладу. Вибір рівня редагування залежить не лише від об’єктивних параметрів – мети перекладу,

типу тексту, жанру, терміновості виконання, попередньої якості машинного перекладу – а й від суб'єктивних чинників, таких як досвід і кваліфікація виконавця, його мовна чутливість, компетентність у тематиці тексту, володіння інструментами контролю якості та розуміння культурного контексту вихідної й цільової мов [1; 2; 3].

В науково-методичній літературі до курсу «Теорія перекладу» чітко розмежовуються поняття машинного та автоматизованого перекладу, наголошуючи, що перше ґрунтується на повному делегуванні процесу програмному забезпеченню, тоді як друге – лише підтримує роботу перекладача [4]. Особливу увагу приділено нейронному машинному перекладу (NMT), який функціонує за допомогою глибинного навчання й дозволяє створювати цілісні перекладені речення на основі моделей, натренованих на великих корпусах людських перекладів. Утім, попри вражаючий прогрес, навіть найсучасніші системи перекладу не гарантують семантичної точності, стилістичної витонченості й культурної адекватності. Тому постредагування виступає не просто етапом перевірки, а ключовим інструментом у роботі з NMT-текстами, що вимагає від перекладача вміння впроваджувати мінімальні, але змістовно значущі правки відповідно до критеріїв якості, визначених професійними стандартами (зокрема [5; 7]). Редагування текстів після машинного перекладу стає центральною навичкою перекладача в епоху штучного інтелекту і має бути предметом системного навчання на освітніх програмах. Це вимагає розробки цілісної методики, яка поєднує мовну, технічну й критичну компоненти перекладацької компетентності. Формування такої компетентності дозволяє здобувачам не лише адекватно взаємодіяти з цифровими інструментами, а й підвищує їх конкурентоздатність на глобальному ринку мовних послуг.

У процесі підготовки майбутніх перекладачів до професійної діяльності важливою складовою є формування вмінь працювати з текстами, що пройшли машинну обробку. На практичних заняттях здобувачі опановують алгоритм лінгвістичного аналізу таких текстів: ідентифікацію типових граматичних, лексичних і синтаксичних відхилень, оцінку їх впливу на смисл, контекстуальну

доречність та стилістичну відповідність. Методика включає послідовне навчання за моделлю: *виявлення помилки – встановлення її природи – порівняльний аналіз із вихідним текстом – пропозиція коректного варіанта – мотивація вибору*.

Особливу увагу приділено роботі з текстами різних жанрово-стилістичних типів (інформаційні, інструктивні, наукові, публіцистичні), де використовується диференційований підхід до обсягу втручання, залежно від цільового призначення тексту. Здобувачі також виконують завдання з порівняльного аналізу варіантів машинної обробки з використанням різних систем, що дозволяє виробити критичне ставлення до технологічного інструментарію.

Методика базується на принципах інтерактивності, поступовості та рефлексії, що узгоджується з результатами закордонних досліджень [6; 8], які підтверджують ефективність роботи з машинно обробленими текстами у розвитку мовної та професійної компетентності перекладача.

Описані методики навчання постредагуванню активно впроваджуються в освітній процес Національного університету «Одеська політехніка» під час практичних занять з курсу «Теорія перекладу». Студенти працюють з автентичними фрагментами машинного перекладу, здійснюючи їх лінгвістичний, стилістичний і змістовий аналіз відповідно до рівнів редагування та критеріїв якості, описаних у міжнародних рекомендаціях. Заняття передбачають як індивідуальну, так і групову роботу, що стимулює розвиток критичного мислення, мовної чутливості та усвідомленого використання цифрових ресурсів. Такий підхід базується на висновках досліджень, які доводять ефективність постредагування як навчального інструменту у формуванні мовної компетентності [6; 8]. Зокрема, як показано у праці М. Кліффера, редагування машинного перекладу сприяє глибшому засвоєнню граматичних і лексичних структур, а за результатами дослідження Х. Чжана і О. Торрес-Остенч, цей процес допомагає здобувачам краще розуміти лінгвістичну природу помилок і вдосконалювати професійне мовлення у цільовій мові.

Постійна робота з машинно обробленими текстами не лише покращує

мовні навички здобувачів, а й сприяє формуванню їхнього аналітичного підходу до тексту. Така діяльність розвиває критичне мислення щодо якості перекладу, зокрема виявлення граматичних, лексичних, синтаксичних помилок, логічних порушень, стилістичних невідповідностей, семантичних зсувів і невдалих кальок. Практичні заняття передбачають формування навичок помічати неочевидні помилки, перевіряти цілісність тексту, його стилістичну однорідність та відповідність комунікативному завданню. Найбільшої ефективності досягає багаторазова практика з аналізом типових помилок машинного перекладу в поєднанні з їх класифікацією, рефлексією, колективним обговоренням та зіставленням варіантів правок.

Таким чином, навчання редагуванню перекладу після машинної обробки є важливою складовою професійної підготовки перекладачів. Воно формує новий тип компетентності, що поєднує мовну, технологічну й редакторську обізнаність і є особливо затребуваним у сфері локалізації, технічного письма та GILT-секторі (Globalization, Internationalization, Localization, Translation). Перспективним напрямом залишається подальша розробка освітніх програм, що інтегрують практику роботи з машинно обробленими текстами з сучасними інструментами штучного інтелекту, а також створення адаптованих корпусів машинного перекладу для навчального аналізу. Важливим залишається також формування етичного усвідомлення меж відповідальності між перекладачем і машиною, що актуалізує питання академічної автономії та критичного ставлення до цифрових рішень у лінгвістичній освіті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко О., Бондаренко К. Постредагування машинного перекладу як складова послуги локалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Філологія». 2024. № 66. С. 216–219.

2. Дорофеєва М. (2021). Галузевий переклад, редагування і постредагування в системі компетентностей перекладача. *Науковий вісник МГУ*. Серія «Філологія». 2021. № 52(2). С. 133–136.

3. Ігнатенко В. Постредагування як важливий аспект навчання майбутніх перекладачів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 59. С. 142–146.

4. Рябова К. О. Теоретичні основи розмежування понять: машинний та автоматизований переклад. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2024. Т. 35(74). № 4. Ч. 2. С. 68–74.

5. International Organization for Standardization. ISO 18587:2017. Translation services – Post-editing of machine translation output – Requirements. Geneva: ISO, 2017. 12 p.

6. Kliffer M. Post-editing machine translation as an FSL exercise. *Porta Linguarum*. 2008. № 9. С. 53–68.

7. TAUS. Post-editing Guidelines [Електронний ресурс]. – Amsterdam: Translation Automation User Society, 2010. URL : https://www.taus.net/academy/best-practices/postediting/taus-post-editing-guidelines (дата звернення: 05.05.2025).

8. Zhang H., Torres-Hostench O. Training in Machine Translation Post-Editing for Foreign Language Students. *Language Learning & Technology*. 2022. № 26(1). Pp. 1–17. http://hdl.handle.net/10125/73466 (дата звернення: 05.05.2025).

Івченко Катерина,
здобувачка магістерського рівня,
Національний університет «Одеська політехніка»

Чепелюк Наталія,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології та перекладу
Національного університету «Одеська політехніка»
https://orcid.org/0000-0002-6822-9691

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМ ПЕРЕКЛАДУ АЛЕГОРІЙ ТА САТИРИ

У перекладі художніх творів особливої складності набувають алегоричні та сатиричні елементи, оскільки вони мають культурну, історичну й мовну специфіку. Алегорія як форма непрямої передачі змісту часто пов'язана з локальними символами або алюзіями, що не мають прямого відповідника у мові перекладу [1, с. 24]. Сатира ж, як форма критичного осмислення дійсності, значною мірою ґрунтується на грі слів, контекстуальній іронії, пародії, які вимагають від перекладача не лише володіння мовою, а й високого рівня культурної компетенції [2, с. 58].

Однією з проблем також є вдалий та коректний переклад багатозначних слів, які часто містяться в алегоричних образах. Наприклад, переклад творів Джорджа Орвелла потребує точного розуміння соціально-політичного контексту, який є основою алегорії. У перекладі «Animal Farm» алегорія тоталітарного режиму зображена через образи тварин, які символізують конкретні політичні фігури. Без глибокого аналізу цієї системи символів переклад може втратити первинне значення або спотворити його [3, с. 92].

Щодо сатири, варто зазначити, що гумор є одним з найскладніших об'єктів перекладу. Наприклад, у творах Джонатана Свіфта або Марка Твена

поєднуються іронія, сарказм і соціальна критика. Перекладачеві важливо не лише зрозуміти об’єкт сатири, але й адаптувати її до ментальності цільової аудиторії [5, с. 147]. Часто виникає потреба у компенсаційних стратегіях: коли точний переклад неможливий, зміст передається іншим стилістичним або лексичним засобом.

У романі «1984» Дж. Орвелла яскраво простежується алегорична критика тоталітаризму: Великий Брат уособлює собою абстрактну, всюдисущу владу, а Міністерство Правди займається відвертим перекручуванням історії. Переклад таких елементів вимагає збереження їх метафоричної сили, яка націлена на викриття соціального абсурду [4, с. 115].

Ще одним прикладом є «Новояз» – штучна мова, створена для обмеження мислення. Передати цей мовний феномен українською мовою можна лише через створення нових лексем, які водночас зберігають функцію ідеологічного контролю [4, с. 128].

Успішний переклад алегорій і сатири вимагає міждисциплінарного підходу: філологічного аналізу, культурного контексту, соціологічної інтерпретації. Сучасні дослідження у сфері когнітивної лінгвістики й теорії перекладу пропонують нові шляхи адаптації таких складних елементів, зокрема через реконцептуалізацію смислів або візуалізацію метафор [1, с. 79].

Отже, переклад алегорій і сатири є не лише мовним, але й концептуальним викликом, який потребує глибокого розуміння тексту, контексту та культурного коду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бєляєва О.І. Переклад як форма міжкультурної комунікації. Київ: ВЦ «Академія», 2012. 168 с.
2. Коломієць О. М. Переклад: історія, теорія, практика. Київ: Либідь, 2011. 312 с.
3. Орвелл Дж. Колгосп тварин / пер. з англ. В. Терещенка. Харків: Фоліо, 2018. 208 с.
4. Орвелл Дж. 1984 / пер. з англ. В. Шовкуна. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. 352 с.
5. Черноватий Л.М. Теорія і практика перекладу: підручник. Вінниця: Нова книга, 2010. 512 с.

Ісакова Єлизавета,
кандидатка філологічних наук, доцентка, завідувачка
кафедра філології та перекладу,
Київський національний університет технологій та дизайну,
https://orcid.org/0000-0002-8487-042X

Дворянчикова Світлана,
кандидатка філологічних наук, доцентка,
кафедра філології та перекладу
Київський національний університет технологій та дизайну ,
https://orcid.org/0000-0002-8854-2933

ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «АНГЛІЙСЬКА МОВА ПЕРЕКЛАД У ДІЛОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ» В КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

Київський національний університет технологій та дизайну загалом і кафедра філології та перекладу зокрема сповідують принципи європейського гуманізму, студентоцентризму, академічної доброчесності, чесної конкуренції та інтегрується до міжнародної освітньо-наукової спільноти. Мета нашого виступу – висвітлити наявний досвід упровадження освітньої програми «Англійська мова: переклад у діловій комунікації» (з підготовки бакалаврів філології за спеціальністю В 11 Філологія, спеціалізація В11.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська) в Київському національному університеті технологій та дизайну.

На сучасному етапі розвитку суспільства в контексті новітніх глобалізаційних процесів, які призводять до розгалуження ділових зв’язків і

стрімкого зростання потреби в міжкультурній комунікації іноземними мовами, насамперед англійською як засобом міжнародного спілкування, закономірно збільшується й попит на спеціалістів з перекладу у сфері ділових комунікацій. Ґрунтовна підготовка спеціалістів, здатних забезпечити заповнення лакун у царині якісного перекладу в бізнес-комунікаціях, в Україні загалом і в Києві як науковому й культурному центрі країни зокрема, є актуальним завданням. Ці думки й положення призвели робочу групу кафедри філології та перекладу до ідеї 2021 року започаткувати розглядану освітню програму. Навчання за освітньою програмою відбувається за денною (в аудиторіях), заочною і дистанційною формами здобуття освіти, окрім того робоча група працює над залученням стейкхолдерів з-поміж представників бізнесової спільноти для впровадження можливості навчання й за дуальною формою. Ці можливості реалізуються в аудиторіях і за допомогою ресурсу для дистанційного навчання – МСОП КНУТД, де представлені навчально-методичні комплекси всіх освітніх компонентів ОП, за своєю академічною успішністю здобувачі слідкують в системі електронного журналу КНУТД, також для всіх учасників освітнього процесу працює система електронного розкладу.

Робоча група регулярно переглядає зміст ОП, здійснює моніторинг якості освітньої діяльності, проводить і аналізує анкетування всіх учасників освітнього процесу, ініціює зустрічі й обговорення ОП зі стейкхолдерами з відображенням перебігу контрольних моментів і основних результатів на сайті КНУТД і сторінці кафедри філології та перекладу в мережі «Фейсбук», що пізніше є допоміжним для проходження процесу акредитації. Підсумками такої роботи є перегляд і вдосконалення змісту освітньої програми для забезпечення конкурентоспроможності майбутніх випускників на вітчизняному й міжнародному ринку праці.

Викладацький колектив кафедри всебічно удосконалює практичну компоненту підготовки майбутніх фахівців. Результатом такої діяльності, зокрема, є розроблені наскрізні програми практики здобувачів вищої освіти. Постійними базами виробничої практики є установи, підприємства та

організації, з якими укладено договори, а саме: Торгово-промислова палата України (м. Київ), ТОВ «ТАС ЕВОТЕК» (м. Київ), благодійна організація «Благодійний фонд “Схід СОС”», (м. Київ), бюро перекладів «ІнЯз» (м. Київ), бюро перекладів Admiral (м. Хмельницький), ТОВ «Золота середина» (м. Київ), ТОВ «Белема Трейд» (м. Київ).

Колектив кафедри філології та перекладу імплементує двосторонні угоди про міжнародне співробітництво між КНУТД і Бакинським слов’янським університетом (Азербайджан), Академією наук Цхум-Абхазії (Грузія), Сухумським державним університетом (Грузія), Недержавною громадською організацією «Міжнародна культурно-освітня асоціація» (International Cultural and Educational Association (ICEA)) (США) в науковій, академічній і культурній сферах (зокрема, у галузі філологічних, перекладацьких і українознавчих студій), що полягає в розвитку контактів між науково-педагогічними працівниками зазначених університетів та установ, обміні між здобувачами вищої освіти та учасниками різних форм післядипломної освіти шляхом організації різноманітних курсів і проєктів.

У межах міжнародного співробітництва КНУТД у сфері науки та освіти колектив кафедри ФП систематично долучає провідних закордонних і вітчизняних фахівців і представників бізнесу до проведення лекцій та інших освітніх заходів для здобувачів ОП «Англійська мова: переклад у діловій комунікації» для підвищення якості навчального процесу та сприяння інтернаціоналізації вищої освіти. Зокрема, такі заходи були здійснені за сприяння й активною участю докторки філологічних наук Наталії Юган, в. о. завідувачки кафедри романо-германської філології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, стажувальниці Інституту германістики Дюссельдорфського університету імені Генріха Гейне (Німеччина), докторки філологічних наук Олени Москаленко, дослідниці Жилінського університету (Словаччина), докторки філологічних наук Олени Маріної, співробітниці Ради з питань освіти та навчання графства Керрі (Ірландія), кандидатки філологічних наук Лесі Шевчук, завідувачки кафедри іноземної філології та перекладу

Національного транспортного університету. Найближчим часом заплановані лекції докторки Міріам Фернандез Сантіяго, професорки Університету Гранади, докторки Енкарнасіон Ідальго Теноріо, професорки Університету Гранади, докторки філософії Дільши Калай, доцентки Університету Думлупінар (Туреччина). Відвідуючи запропоновані лекції, семінари та майстер-класи, студенти здобувають сучасні знання та набувають практичного досвіду, що допоможе майбутнім фахівцям свідомо розбудовувати власну успішну кар'єру.

Викладачі кафедри філології та перекладу в межах угоди про співпрацю КНУТД і «Міжнародної культурно-освітньої асоціації» (ICEA) працюють над міжнародним проєктом Ukrainian students international communication club (USICC). Мета роботи комунікативного клубу полягає в тому, щоб надати можливість українським здобувачам і освітянам ознайомитися з американською освітньо-науковою системою в контексті її культурно-історичних особливостей, моделлю підготовки молодих фахівців, а також налагодити професійні контакти з колегами та студентами ЗВО Сполучених Штатів Америки. Майбутні перекладачі цікавляться впровадженням демократичних цінностей в освітній простір, спілкуванням з однолітками й відомими людьми, успішно досліджують вивчення англійської мови інокомунікантами в американських ЗВО та українознавчі програми й проєкти університетів США.

Викладачі кафедри філології та перекладу є авторами статей у фахових українських і закордонних рейтингових виданнях, є запрошеними лекторами в іноземних ЗВО, а також регулярно проходять вітчизняні та міжнародні стажування та навчання, слідкують за новітніми тенденціями в науці та освіті.

Від 2015 року колектив кафедри філології та перекладу започаткував проведення Всеукраїнської конференції «Інноваційні тенденції підготовки фахівців в умовах полікультурного та мультилінгвального глобалізованого світу», присвяченої проблемам та перспективам формування професійної компетентності майбутніх фахівців, з 2016 – Міжнародної конференції «Діалог культур у Європейському освітньому просторі», яка покликана створити професійний майданчик для обговорення філологічних аспектів міжкультурного

діалогу, поширення досвіду щодо підвищення якості підготовки іноземних здобувачів у ЗВО України та покращення їхньої адаптації у мовному середовищі (https://dk.knutd.edu.ua/). Здобувачі ОП під керівництвом НПП кафедри філології та перекладу традиційно беруть активну участь у роботі цих конференцій.

Викладачі кафедри філології та перекладу готують здобувачів до участі у Міжнародній студентській онлайн-олімпіаді з іноземних мов, Міжнародному конкурсі з української мови імені Петра Яцика, Всеукраїнському студентському конкурсі перекладу «Художнє слово в світовій культурі», конкурсах стартап-проєктів.

Кафедра філології та перекладу проводить культурно-просвітницькі заходи серед студентської молоді. Здобувачі з їхніми кураторами відвідують вистави, музеї і виставки, які стимулюють вивчати вітчизняну й світову культурну спадщину, допомагають поглибити знання, розширюють інтелектуальні горизонти та надихають до творчого підходу у навчанні. Студенти виявляють бажання додавати свої зусилля до профорієнтаційної роботи кафедри, охоче діляться з молодшими товаришами власним досвідом здобуття вищої освіти в КНУТД і розповідають про цікаві перспективи у царині філології і перекладу. Здобувачі кафедри філології та перекладу разом зі студентською та освітянською спільнотою КНУТД долучаються до волонтерської діяльності, загальноуніверситетських заходів, щорічного Всеукраїнського радіодиктанту національної єдності. Наші студенти мають можливість реалізовувати свій творчий потенціал і брати участь у різноманітних культурно-мистецьких заходах університету, які присвячені знаменним і пам’ятним датам (наприклад, до святкового концерту КНУТД «Знайти слова для миру», який було присвячено Міжнародному дню миру і Міжнародному дню перекладача).

Отже, колектив кафедри філології та перекладу КНУТД вважає, що успішно започаткував і впроваджує ОП «Англійська мова: переклад у діловій комунікацій», розбудував підвалини співпраці з вітчизняними та міжнародними партнерами в науковій, академічній і культурних сферах загалом і в царині

педагогічних, філологічних, перекладацьких студій зокрема. Продовження нашої діяльності сприятиме якісній підготовці майбутніх філологів-перекладачів і подальшої інтеграції КНУТД до європейського та світового освітніх просторів.

Каніщева Юлія,
здобувачка освіти,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»,
(науковий керівник – Бойцун Ірина,
кандидат філологічних наук, доцент)

ОБРАЗ АВТОРКИ В РОМАНІ ГАННИ КРЕВСЬКОЇ «КУЛЬБАБОВА СТЕЖКА»

Роман Ганни Кревської *«Кульбабова стежка»* вийшов у світ 2023 року. В анотації до книги зазначено, що це художнє відображення сільського життя Полтавщини 80-их років XX століття. Варто зауважити, що в сюжеті твору поєднано художній вимисел і факти життя авторки.

Метою нашої розвідки є розглянути своєрідність творення образу авторки в романі «Кульбабова стежка» Ганни Кревської.

Образ авторки є стрижнем, на якому тримається сюжет, наскрізною лінією, часто прихованою, а іноді й цілком явною. У центрі оповіді – дитячі спогади, теплі сімейні історії та глибокі роздуми про минуле, які переплітаються із філософським сприйняттям життя. Авторка створює не просто художній текст, а справжній оберіг пам’яті, культури та любові до рідної землі: «Оповідач постає носієм авторської свідомості, його погляд на події виявляється найбільш авторитетним у творі. Та, він оцінює себе, батьків, родичів, їхній спосіб життя з часової дистанції, яка розмежовує фабульний час і оповідний. Таким чином, автор і біографічний герой ідентифікуються» [3, с. 62].

У творі ми бачимо взаємопов’язані розповіді кількох нараторів. Наратор-сторонній оповідач при описі природи заглиблюється в окремі деталі, об’єктивно передаючи побачене: «Жовтень заливає на старі колобані пам’яті кульбабовим дідом у розсохлому човні-довбанці. Жовтень жовкне жужелицею жару останнього осіннього багаття. Жовтень жевріє у жилах жайворонням

непрожитих жалісливих днів» [1, с. 5]. Проте тут же з'являється нараторка, яку авторка роману називає *ти:* «Ось ти зриваєш кульбабові спогади, проходячи знайоме місце. Баби водили тебе ще пуп'янком, тільки-но зіп'ялася на ноги. Тоді світ здавався безмежним, а дибуляти кудись за рясними спідницями тобі було, як попереду танцювать! Варто лише крикнути «БА! Пидождіть мене…» [1, с. 4]. Цей займенник (ти) має узагальнено-особове значення, що сприяє створенню особливої конотації: ніби будь-хто, йдучи цією стежкою чи спостерігаючи це явище, буде наповнюватися тими почуттями, які переживає оповідач.

У романі відбувається поєднання в образі нараторки (оповідачки) особи авторки й емоційно залученої спостерігачки. Оповідачка виступає провідником – її голос лунає не як сторонній, а як голос тієї, хто пережила все описане. Її нарація – щира, іноді болісна, але завжди світла, через це читач часто сприймає оповідь як сповідь, або навіть як лист до себе з минулого.

Прикметно, що авторка є носієм пам'яті роду, традицій. Роман наповнений деталями з дитинства, пейзажами села, запахами трав, розмовами бабусі – усе це відлунює автобіографічними рисами. Оповідачка звертає увагу на всі деталі сільського життя, виступаючи берегинею традицій, мови, побуту, звичаїв – через її слова оживає українська сільська душа.

Жіночий образ у трансформації – це образ самої Ганни Кревської, тобто жінки, яка зберігає ніжність у жорсткому світі. Вона сильна через спогади, через зв'язок з предками. І хоча вона не подає себе як головну героїню, її присутність відчувається скрізь – у кожній кульбабі, у кожній стежці.

З роману видно, що в оповідачки є сильним зв'язок з бабусею – це не просто родинна лінія, а символ передачі мудрості, любові й сили. Через цей зв'язок авторка набуває рис «берегині»: вона зберігає досвід, переосмислює його й розповідає далі. Наратор-авторка за допомогою спогадів і духовного дорослішання створює жіночий образ, глибоко вкорінений у землю, пам'ять, родинну любов і внутрішню гідність. У романі створений автобіографічний простір, який апелює до історичної пам'яті народу: «Автобіографічний простір, що є підставою для біографічного письма і читання, визначається «умом, який

дивиться назад»: пам’яттю про річ, пам’яттю почуття, він відкривається як щось невимовне, у своїй невимовності він знову і знову проявляється, і вже самий спогад про якість цього (не)проминального простору створює оповідь» [2].

Тема роману – пошук себе через пам’ять дитинства, любов до родинного коріння, до бабусі, до села й України. Це розповідь про втрати й надії, зв’язок поколінь і силу духовної спадщини. Головна думка твору полягає в тому, що коріння людини – в її родині, пам’яті, мові, зв’язку з землею. Авторка показує, як через прості речі – бабусину мову, запахи літа, тишу поля – людина знову знаходить себе, навіть у часи втрат і розгубленості.

Одним із головних героїв роману постає авторка/оповідачка – провідниця спогадів, образ жінки, яка шукає й знаходить відповіді в дитячому минулому. Її образ глибоко емоційний, ніжний, мудрий. Бабуся в романі виступає символом родової пам’яті, тепла й духовного багатства. Її образ уособлює Україну – рідну, терплячу, сильну. Окремим персонажем роману є природа: через опис кульбаб, стежок, сільських пейзажів авторка створює атмосферу щирості й глибинної любові.

Серед художніх особливостей роману виділяємо ліризм оповіді, поетичність мови. Він виявлений у інтимізованих звертаннях – ба, Марусю, Фросю, Маню, зменшено-пестливих формах (ціленький, ослінчик) та ін. Авторка при спілкуванні з бабусею й старшими жінками використовує форми пошанної множини, що належать до особливих рис українського діалектного мовлення, коли через коректне спілкування виявляється любов і пошана до старших: - *Тьоть Марусь, ви лучче розкажіть, як баба Підгірня попа вгощала! – просить Нінка, припершиbанку помідорів.* Текст насичений діалектизмами. Вони подані в романі у розділі «Вузлики на пам’ять». Це словник, що містить 540 вокабул, до яких включено слова обмеженого вживання (*благенький – вироблений, зношений, слабий*), просторіччя (*белебень – високе відкрите, незатишне місце*), сленгізми (*брехунець – радянське радіо*), власне діалектизми (*виливок – водянка*), росіянізми (*остепенитися – змінити спосіб життя*) та ін.

У тексті роману спогади використанні як форма розповіді. Зокрема,

розповідь про символіку й особливості глодового дерева описано через призму спогадів про цілющі властивості цвіту й ягід цього дерева. Відсутність чіткого сюжету не шкодить оповіді – роман складається з фрагментів пам'яті, які разом творять цілісний світ.

«Кульбабова стежка» – **роман-спогад**, роман-душа. Важливу роль у творі відіграє образ авторки-нараторки, яка репрезентує любов до землі, пам'ять поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Кревська Ганна. Кульбабова стежка: історичний роман у новелах. Лубни: Комунальне підприємство «Лубни», 2023. 236 с.

2.Старовойт І. М. Котигорошко: про дитинство в автобіографічній прозі Григора Тютюнника. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c8f6a4a6-4460-4789-9d3f-84e4a0ddb977/content

3.Хамедова Ольга. Feci, quod potui…Доля і творчість Бориса Антоненка-Давидовича. Монографія. Донецьк: Норд-прес, 2009. 164 с.

Каракаш Анастасія,
студентка,
Національний університет «Одеська політехніка»

Майстренко Людмила,
кандидат філологічних наук, доцент,
кафедра англійської філології та перекладу,
Національний університет «Одеська політехніка»
https://orcid.org/0000-0003-4026-699X

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СПЕЦІАЛІСТІВ

Сучасний поступ міжнародних ділових взаємин та розширення міжнародної співпраці у різноманітних галузях діяльності зумовлює потребу у володінні іноземною мовою, що слугує засобом міжкультурного спілкування для фахівців будь-якої професії, з урахуванням специфіки їхньої діяльності. Викладання іноземної мови студентам, орієнтоване на професійну діяльність, в першу чергу передбачає врахування потреб майбутніх спеціалістів у їх професії. Мотиваційним чинником для вивчення іноземних мов виступає професійне прагнення студента досягти високого рівня кваліфікації в обраній ним сфері, володіючи навичками спілкування іноземною мовою та здатністю працювати з найсучаснішими зарубіжними виданнями. Отже, однією з ключових рис цього навчального предмету у закладах вищої та фахової передвищої освіти є його професійне спрямування.

Освіта іноземної мови базується на низці важливих принципів. Наприклад, Л.С. Панова визначає такі дидактичні принципи: науковість, доступність та посильність, систематичність, свідомість, активність, наочність, індивідуальний підхід до студентів, поєднання теорії з практикою, взаємозв'язок виховання та

навчання, мотивація до вивчення іноземної мови, професійна орієнтація та інші [2].

У дослідженні застосовано аналіз наукової літератури, узагальнення педагогічного досвіду, спостереження за освітнім процесом у групах студентів мовного спрямування. Особлива увага приділялась вивченню впливу інтерактивних методів і цифрових технологій на ефективність засвоєння іноземної мови в професійному контексті.

Студентові необхідно осягнути та усвідомити, з якою метою він вивчає іноземну мову, та як ці знання стануть у пригоді в майбутньому. Іншими словами, кінцева ціль навчання мусить корелювати з окресленими уявленнями студента про його майбутню професійну діяльність, підживлювати потребу студента у вивченні іноземної мови, як ключа до того, щоб стати освіченою, культурною, професійною, конкурентоздатною та успішною особистістю.

Студенти зобов'язані продемонструвати вміння перекладати усно та письмово з іноземної мови на рідну та у зворотному напрямку, бути обізнаними з культурними особливостями, традиціями та обрядами країн, мову яких вивчають; ефективно використовувати словники та допоміжні матеріали під час перекладу; демонструвати здатність чітко та правильно висловлювати думки як рідною, так і іноземною мовами.

Під час навчання іноземній мові студенти залучені до різних видів діяльності, зокрема: розуміння тексту, пошук потрібних відомостей, переклад або реферування матеріалу, написання діалогу, висловлювання власної думки з певної теми, надання розгорнутими відповідей на поставлені питання.

Натепер інтерактивні методи навчання стають дедалі популярнішими. Навчання відбувається у форматі постійної, активної взаємодії між викладачем та всіма студентами. Інтерактивне навчання включає моделювання реальних ситуацій, використання рольових ігор, а також розв'язання проблем на основі аналізу конкретних обставин та ситуацій [2]. Слід визнати слушною думку про вдале поєднання професійного навантаження, поданого інформаційно, та його осмислення через іншомовне спілкування. Беззаперечним прикладом такої

синергії є бінарні заняття з фахових дисциплін та іноземної мови. [3]. Рольова гра на заняттях з іноземної мови, що відтворює модель майбутньої професійної практики, активно сприяє формуванню у студентів необхідних фахових вмінь та навичок. Завдяки рольовій грі ті, хто навчається, мають можливість не тільки "приміряти" на себе певну комунікативну роль, але й проявити свої емоції, інтелектуальні можливості, творче мислення та креативність [1].

Досвід демонструє, що найбільш результативними способами засвоєння іншомовного контенту є моделювання реальних ситуацій на занятті, що посідає важливу роль у мовній підготовці молодших бакалаврів. На поточний момент найпопулярнішим та ефективним методом викладання й навчання іноземних мов, без сумніву, є комунікативно орієнтований, який максимально адаптований до реальних умов іншомовного середовища.

Одним із способів втілення цього підходу є активне використання комп'ютерних технологій. Спостерігається значне зростання мотивації студентів до навчання, коли їм дається можливість представляти результати цікавого для них проекту, який реалізовувався під керівництвом викладача, використовуючи інформаційні технології.

Питання впровадження Інтернету в освітній процес, зокрема його використання при вивченні іноземних мов, є наразі надзвичайно важливим. Інтернет надає унікальний шанс працювати з автентичними матеріалами, слухати та взаємодіяти з носіями мови, інакше кажучи, він формує природне мовне оточення. Відіграє надзвичайно важливу роль глобальна мережа у самостійній роботі студентів, підштовхуючи їх до пошуків та творчого процесу. У зв'язку з цим, сучасні методики та особливості викладання іноземної мови у професійному контексті мусять бути спрямованими на професію та максимально наближеними до реальних потреб студентів, беручи до уваги їхні професійні потреби, що зрештою сприятиме їх успішному професійному розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.Азарова Н.В. Інтерактивне навчання і технології навчання майбутніх працівників. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.* Умань: ПП. Жовтий О.О., 2011. Випуск 39. Частина 2, С.7-13.

2.Пометун О.І. Сучасний урок. Інтегровані технології навчання: науково-методичний посібник. К.: Видавництво А.С.К. 2004. 192с.

3.Савченко Ю. Інтеграція навичок іншомовного спілкування в систему викладання спеціальних дисциплін. *Фахова передвища освіта*, Київ, 2019, випуск 1 (48), 43.

Кобилко Наталія,
кандидат філологічних наук, доцент,
кафедра гуманітарних дисциплін та українознавства
Харківського національного університету внутрішніх справ
https://orcid.org/0000-0001-8123-4156

ЩОДЕННИК В. ВАКУЛЕНКА-К. ЯК СВІДЧЕННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Серед жанрів літератури в контексті російсько-української війни особливе місце належить щоденнику, який розглядається як свідчення історично значущих подій. Дослідниця К. Танчин зазначає, що щоденник – «жанровий різновид документальної прози; форма оповіді, що ведеться від першої особи у вигляді щоденних записів, від вузько документальних, завдання яких – фіксація поточних справ, до таких, які наближаються до змалювання літературного» [3, с. 15-16]. Специфіка жанру полягає в тому, що він знаходиться на межі літератури й публіцистики. І це зумовлює чимало дискусійних питань. Досліджуючи письменницький щоденник, Н. Стахнюк пише: «щоденник – літературно-побутовий жанр, фіксація побаченої, почутої, внутрішньо пережитої події, яка щойно сталася» [2, с. 98]. Він відтворює внутрішні переживання автора, його думки та почуття, тому реципієнт і не відчує продуманого сюжету. Щоденник має багато спільних рис з автобіографією, адже в ньому наведено фрагменти життя самого автора.

Щоденник окупації В. Вакуленка невеликий. У преамбулі зазначено, що це «автограф на тридцять п’ять сторінок із блокнота в клітинку». Письменник починає фіксувати події з лютого 2022 року, а останній запис зроблено 21 березня 2022 року. Свій щоденник митець заховав у садку рідного обійстя, наказавши батькові: «Коли наші прийдуть – віддаси». В. Вакуленко фіксував події як свідчення жорстокості, безпринципності загарбників. Митець вірив у міжнародне право, тому сподівався представити міжнародній спільноті свої

записи.

Історію щоденника В. Вакуленка детально висвітлила Вікторія Амеліна в передмові до книги «Я перетворююсь… Щоденник окупації. Вибрані вірші». Письменниця говорить, що знаходиться всередині нового Розстріляного відродження, де автори знищуються, а рукописи зникають: «Здається, часи змішуються й застигають в очікуванні розв'язки – я шукаю в слобожанському чорноземі не лише нотатки одного з нас, а одразу всі загублені українські тексти: другу частину "Вальдшнепів" Хвильового, п'єси Куліша, останні поезії Стуса, щоденники часів Голодомору, стародруки, спалені в київській бібліотеці 1964-го» [4. с. 10]. Вікторія Амеліна згадує і митців-шістдесятників (Аллу Горську, Леся Танюка, Василя Симоненка), яких хвилювала доля Розстріляного відродження, тому вони прагнули відновити справедливість, але також були знищені. Ми простежуємо символічність згадки покоління 1920-1930-х років, адже російсько-українська війна, як і тоталітарний режим СРСР, забрала життя і В. Вакуленка, і В. Амеліної.

Дослідниця О. Матвєєва зазначає, що специфічною особливістю щоденника є «чітко визначений фактор індивідуально-авторської розповіді» [1, с. 42]. З одного боку, це може бути способом фіксування події, а з іншого – стилем автора. Оскільки свій щоденник В. Вакуленко писав, відчуваючи внутрішню напругу, страх за майбутнє свого «особливого» сина, тест містить нерозбірливі фрази, окремі речення взяті у квадратні дужки. Можливо, автор хотів на цьому зосередити увагу.

Своєрідним є хронотоп книги «Я перетворююсь…». Для щоденникового жанру характерна хронологічна послідовність. Лише три частини містять позначку часу: 13.03-18.03, 18.03-19.03, 20.03, решту дізнаємося з контексту. Із кожною новою сторінкою відкривається масштаб руйнування: «Ворог веде війну кількістю, захоплюючи житлові квартали, аби прикритися мирними мешканцями, хоча спочатку окупантські літаки бомбардували не лише будинки, а й башти, які вловлювали мобільний та інтернет-зв'язок» [4, с. 29], «Невдовзі село перетворилося на зруйновану пустку» [4, с. 56]. Характеризуючи окупантів,

В. Вакуленко вказує на їхню кількісну перевагу, що дало можливість за відносно короткий час окупувати Харківщину. Проте в митця не зникає віра в українську армію: «Раз відбувалися бої – значить, місто стоїть, значить, хлопці живі» [4, с. 39]. На сторінках щоденника детально описано окупаційні будні в рідному селі автора, яке перетворилося на епіцентр подій. Рашисти вдиралися в порожні будинки, мародерили, нищили підприємства. Місцевим жителям загарбники показували, що будують «другую Украину». В. Вакуленко Капитолівку порівнює із живою істотою, життя якої поступово згасає. Неодноразово письменник підкреслює, що ворог бомбардує житлові квартали. Цим він наголошує на порушенні рашистами будь-яких правил ведення війни. На сторінках щоденника, крім Капитолівки та Ізюма, автор згадує запеклі бої за Харків, Київ та Суми.

Війна не лише знищує все довкола, а й змінює свідомість людей. Одні залишаються вірними своїм переконанням, зокрема й автор, інші легко йшли на співпрацю з ворогом. Повна відсутність новин призводила до поширення неправдивої інформації, зокрема про втечу керівництва населених пунктів, бомбардувань цивільних об’єктів ЗСУ, зрештою ворог маніпулював свідомістю українців, які опинилися в окупації. Перед читачем постають картини Голодомору: «Чимало людей будуть знайдені у своїх оселях, підвалах чи під завалами померлими від голоду та холоду» [4, с. 67]. Тому й не дивно, що частина, яка датується 20.03, має назву «Хлібчик із мого гетто». Сам письменник зізнається, що за два тижні окупації почав забувати смак хліба і з жадібністю їв крихти, залишені сином.

Отже, у період російсько-української війни щоденник дає можливість зафіксувати історичні події, враження, свідчення очевидців. Книга В. Вакуленка-К. «Я перетворююсь… Щоденник окупації. Вибрані вірші» – хроніка окупації Харківщини 2022 року. Свої щоденникові записи письменник прагнув передати міжнародній спільноті як свідчення нищення української ідентичності, тому вона не має хронологічних меж, адже пов’язує митців «Розстріляного відродження» 1920-1930, 1960 і 2022 рр.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матвєєва О. Жанрова специфіка літературного щоденника. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38352/09-Matveeva.pdf?sequence=1

2. Стахнюк Н. Щоденник письменника: аспекти дослідження. *Слово і Час*. 2012. № 7. С. 97-104.

3. Танчин К. Я. Щоденник як форма самовираження письменника: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.01.06 «Теорія літератури». Тернопіль, 2005. 20 с.

4. Я перетворююсь… Щоденник окупації. Вибрані вірші / В. Вакуленко-К.; упоряд. К. Міхаліциної, О. Рибки; передм. В. Амеліної. Х.: Вівіт, 2023. 192 с.: іл.

Кучма Наталія,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української та зарубіжної літератур
і методик їх навчання
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
https://orcid.org/0000-0002-1242-0526

ПОТЕНЦІАЛ МАСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЧИТАЦЬКОЇ АВТОНОМІЇ СТУДЕНТІВ

У сучасній філологічній освіти роль масової літератури зазнає суттєвого перегляду, виходячи за межі традиційного уявлення про неї як про «легке читання». Натомість ця сфера дедалі частіше розглядається як важливий педагогічний ресурс, здатний підтримувати розвиток читацької автономії студентів – їхньої здатності самостійно обирати, інтерпретувати та оцінювати художні та квазіхудожні тексти в умовах стрімких змін культурного середовища. Масова література, представлена різножанровими моделями (детектив, фентезі, трилер, нон-фікш та інші), має виразний потенціал для формування гнучких стратегій читання, розвитку інтерпретаційної самостійності, а також удосконалення навичок критичного й емоційно-рефлексивного опрацювання тексту.

Особливе значення вивчення масової літератури набуває у професійній підготовці майбутніх філологів, для яких важливо глибоко знати не лише канонічні художні твори, а й орієнтуватися в сучасному літературному процесі, зокрема його масовому сегменті, що активно формує читацькі запитати суспільства. В освітні програми бакалаврського рівня факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету у вибірковий компонент нами запропоновано дисципліну «Масова література: напрями, традиції, тенденції». Мета курсу – вивчення процесу становлення

явища «масова література», його утвердження в європейській культурі, переходу жанрів «високого мистецтва» у масову літературу. Запропонований курс орієнтований на вивчення особливостей фантастики, науково-фантастичної літератури та «фентезі», специфіки класичного і модерного детективів, жіночих романів, «жахів», коміксів і под., допоможуть вчителеві корегувати читання підлітків.

Досвід викладання цього предмету показує, що вивчення особливостей масової літератури дає змогу розвивати мотиваційний складник читання, адже високий рівень ідентифікації з персонажами, сюжетна динаміка й актуальність проблематики здатні суттєво підвищувати внутрішню залученість студентів. Зазначимо, що саме внутрішня мотивація виступає передумовою для самостійного вибору художніх творів. Ініціативного розширення кола читання та формування індивідуальної читацької траєкторії.

Варто також зазначити, що опрацювання лекційного матеріалу і підготовка до практичних занять до цієї вибіркової дисципліни дозволяє викладачу і студентам моделювати емоційно й когнітивно складні ситуації, що сприяє розвитку інтерпретаційної гнучкості, елементарної текстуальної аналітики та вміння застосовувати різні методи читання залежно від жанрової специфіки.

Практика викладання вибіркової дисципліни «Масова література: напрями, традиції, тенденції» засвідчує, що системне опрацювання ключових теоретичних понять і аналіз художніх творів різних жанрів суттєво впливає на формування читацької автономії студентів-філологів. Змістові компоненти робочої програми – від базових понять (наприклад, поняття «масова література»; виникнення і становлення масової літератури, функціонування; жанри масової літератури; жанрові різновиди детективів, українська детективна література; фентезі та інші) до аналізу конкретних жанрових моделей (наприклад, фантастичний світ Станіслава Лема, Рея Бредбері; трилогія Йоанни Ягелло) створюють багаторівневу основу для розвитку здатності студентів самостійно структурувати власні читацькі стратегії, здійснювати вмотивований вибір текстів та формувати індивідуальний читацький маршрут у межах сучасного

літературного процесу.

Слід зазначити, що зміст навчальної програми був переглянутий із початком повномасштабного вторгнення, адже акцент був зроблений на посилення емоційної стійкості, критичності та навичок саморугеляції. Погоджуємося з думкою, що «масова література тісніше , аніж елітарна , пов'язана з читацьким Сьогоденням, що відображається і в попиті на певні видання, і у відгуках читачів на твори , опублікованих на тематичних платформах і форумах , сайтах інтернет-магазинів, у соціальних мережах тощо. Цим література для мас становить цінність для культурології та суспільствознавства. Зацікавленість читацької аудиторії певними темами, авторами, виданнями й особливості реагування на них дають можливість говорити про тенденції розвитку суспільної думки, настрої соціуму, рівень його культури в цілому» [].

Масова література, завдяки своїй жанровій мобільності й здатності моделювати ситуації екзистенційного та морального вибору, виявилася важливим дидактичним ресурсом, здатним підтримувати не лише інтелектуальний, а й психологічний розвиток студентів. Запропоновані художні твори дозволяють вибудувати поетапну траєкторію формування читацької автономії в умовах воєнної реальності, коли студенти значною мірою покладаються на текст як на інструмент осмислення реальності, внутрішньої стабілізації та рефлексії. Так, читання циклу Анджея Сапковського «Відьмак» демонструє студентам, як художній твір може відображати складні моральні та соціальні дилеми, що перегукуються із сучасним воєнним досвідом. Читання текстів з елементами війни, боротьби за виживання, етичних виборів дозволяє майбутнім учителям самостійно оцінювати мотиви персонажа, будувати власні інтерпретації сюжетних ситуацій та співвідносити художній світ із реальними суспільними викликами. Також було запропоновано прочитати міське фентезі «Гонихмарник» і «Гонихмарниця» Дари Корній. Ці твори представляють яскравий приклад сучасної української масової літератури, яка поєднує фантастичний сюжет із глибокими міфологічними та символічними шарами.

Використовуючи елементи слов'янської міфології, народних вірувань і казкових архетипів, авторка створює світ, де боротьба добра і зла, протистояння темряві і моральний вибір героїв мають універсальне значення. Для студентів-філологів такі тексти є цінним ресурсом для розвитку читацької автономії, оскільки стимулюють самостійний аналіз символіки, сюжетних конфліктів тощо. Особливу актуальні ці твори набувають у контексті сучасної війни в Україні, оскільки дозволяють студентам зіставити художні образи та події із реальними соціальними і психологічними викликами, яке переживає українське суспільство. Ці сюжети резонують із досвідом воєнного часу, сприяючи розвитку емоційного інтелекту, емпатії та усвідомленого оцінювання дій персонажів.

Отже, викладацький досвід свідчить, що систематична робота з масовими текстами, які містять історико-культурні, міфологічні та морально-етичні елементи, дозволяє формувати в студентів не лише професійні компетенції філолога, а й здатність до автономного, критично й емоційно виваженого читання. Це створює передумови для розвитку професійного іміджу майбутніх учителів-словесників як культурно компетентних, рефлексивних і психологічно стійких педагогів, здатних ефективно взаємодіяти з учнями та адаптувати комунікативні й навчальні стратегії до умов сучасного суспільства. Масова література в освітньому процесі не обмежується розважальною функцією, а стає важливим інструментом формування читацької автономії, емоційного інтелекту та професійної компетентності студентів-філологів, що особливо актуально в умовах війни та соціальної нестабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сяо Сяо Яо Основні тенденції розвитку масової літератури в Україні у воєнний час. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2024. № 2(36). С. 109–113. DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2659.2024.36.18

Литовка Тетяна,
здобувачка освіти,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»,

(науковий керівник – Негодяєва Світлана, кандидат філологічних наук,
доцент)

МОДЕРНІЗАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ РОБОТИ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ ЧЕРЕЗ ІНТЕГРАЦІЮ СМАРТТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

В умовах глобальної інформатизації та реформування освітнього простору, зокрема впровадження концепції Нової української школи (НУШ) [4], особливої актуальності набуває проблема формування професійної компетентності вчителя літератури. «Сучасний педагог має не лише досконало володіти предметом, але й бути гнучким, мобільним, готовим до використання інноваційних підходів та засобів навчання, серед яких провідне місце посідають смарттехнології. Інтеграція цих технологій в освітній процес відкриває нові можливості для підвищення його ефективності, залучення учнів до активної пізнавальної діяльності та, водночас, вимагає від учителя постійного професійного зростання та розвитку специфічних цифрових навичок» [1, с. 45].

Формування професійної компетентності вчителя літератури в контексті застосування смарттехнологій передбачає розвиток таких її складових: інформаційно-цифрову компетентність (вміння ефективно та безпечно використовувати цифрові інструменти), методичну компетентність (здатність інтегрувати технології в освітній процес відповідно до дидактичних цілей), комунікаційну (організація ефективної взаємодії в цифровому середовищі) та рефлексивна (аналіз власної педагогічної діяльності та її коригування).

Метою цих тез є аналіз потенціалу окремих смарттехнологій для

модернізації традиційних та впровадження інноваційних форм роботи на уроках літератури в контексті НУШ, що сприятиме формуванню ключових аспектів професійної компетентності сучасного вчителя. Розкриємо це питання на прикладі вивчення біографії письменника.

Смарттехнології (від англ. *smart* – розумний) в освіті – «це комплекс сучасних цифрових інструментів, платформ та програмних рішень, які завдяки своїй інтерактивності, адаптивності та мультимедійності дозволяють оптимізувати навчальний процес, зробити його більш персоналізованим та ефективним» [3, с. 112]. Розглянемо конкретні приклади їх застосування для реалізації методичних ідей, що активізують пізнавальну діяльність учнів.

Наприклад, традиційні форми вивчення біографії митця та аналізу його творчості можуть бути суттєво збагачені. Така форма роботи «Уявне інтерв'ю з автором» може бути реалізована за допомогою освітніх чат-ботів (наприклад, попередньо налаштованих на платформі Character.AI), які симулюють спілкування з письменником, або через створення учнями анімованих відео-інтерв'ю з використанням програм типу Plotagon чи Powtoon. Це не лише розвиває креативність учнів, але й вимагає від учителя вміння працювати з відповідними інструментами та методично грамотно організувати таку діяльність.

«Заочна подорож до музею письменника» набуває нового виміру завдяки технологіям віртуальної (VR) та доповненої (AR) реальності, а також інтерактивним 3D-турам, доступним на платформах на кшталт Google Arts & Culture. Учитель, який володіє навичками пошуку та інтеграції такого контенту в урок, значно розширює горизонти учнівського сприйняття.

Виготовлення реклами чи буктрейлера твору автора стає більш захопливим та професійним із застосуванням онлайн-редакторів графіки та відео (Canva, Crello, iMovie). «Це сприяє формуванню в учнів медіаграмотності, а у вчителя – компетентності в організації проєктної діяльності з використанням сучасних цифрових інструментів» [2, с. 78].

Створення «Літературного портрета з обрамленням», де в обрамленні

стилізованого портрета розміщуються ключові події чи персонажі, може бути трансформоване в інтерактивний плакат за допомогою сервісів ThingLink або Genially, де кожен елемент «обрамлення» стає клікабельним та веде до додаткової інформації, відео чи аудіофайлів.

Активізація пізнавальної діяльності учнів через прийом «Навмисна помилка» в інформації може бути реалізована через інтерактивні онлайн-вікторини (Kahoot!, Quizlet), де учні не лише знаходять помилки, але й миттєво отримують зворотний зв'язок.

Отже, свідоме та методично обґрунтоване застосування смарттехнологій на уроках літератури не лише урізноманітнює навчальний процес та підвищує мотивацію учнів НУШ, але й виступає потужним чинником розвитку професійної компетентності самого вчителя, готуючи його до викликів сучасної освіти. Подальшого дослідження потребує розробка конкретних методичних моделей інтеграції різних смарттехнологій для досягнення освітніх цілей НУШ на уроках літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Биков В. Ю. Сучасні завдання цифрової трансформації освіти. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2021. № 1. С. 39–50.

2.Морзе Н. В., Варченко-Троценко Л. О. СМАРТ-технології в освіті: світові тенденції та українські реалії. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 77. № 3. С. 71–85.

3.Овчарук О. В. Розвиток цифрової компетентності педагогічних працівників в умовах цифрового суспільства. *Інформаційні технології в освіті*. 2019. № 40. С. 108–117.

4.Концепція Нової української школи. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення: 06.05.2025).

Майстренко Людмила,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедра англійської філології та перекладу,
Національний університет «Одеська політехніка»,
https://orcid.org/0000-0003-4026-699X

НОВІТНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Сучасний суспільно-економічний поступ ставить вимоги до впровадження інноваційних підходів та технологій навчання студентів вищих навчальних закладів. Це необхідно, щоб майбутні фахівці мали можливість здобути конкурентні переваги на ринку праці.

На переконання Бистрова Ю.В., категорія «інноваційні методи викладання» є багатогранною, адже охоплює усі ті нові та продуктивні способи організації навчального процесу (отримання, трансляції й створення знань), які фактично сприяють активізації та осучасненню навчання, стимулюють креативність і особистісне зростання здобувачів вищої освіти. [1]

Сьогодні інновації у сфері освіти класифікують на:

- психолого-педагогічні – новації у навчальному, виховному, управлінському процесі;

- науково-виробничі напрями – комп'ютерні та мультимедійні технології;

- соціально-економічні – правові, правничі та господарчі новації.

У свою чергу, інноваційні технології в університетах визначаються як ті, що базуються на нововведеннях. Це стосується як організаційних аспектів, що впливають на оптимізацію освітнього процесу, так і методичних підходів, спрямованих на оновлення змісту навчання та підвищення його якості. Вони дозволяють:

студентам необхідно: результативно застосовувати навчально-методичні видання та ресурси; опановувати фахові знання; удосконалювати проблемно-орієнтоване мислення; формувати професійне судження; активізувати науково-

дослідну діяльність; розширювати можливості самоперевірки засвоєного матеріалу;

викладачам необхідно: оперативно оновлювати навчально-методичні матеріали; активно впроваджувати модульні технології навчання, заохочуючи студентів до самостійної роботи та глибшого засвоєння матеріалу; використовувати сучасні імітаційні технології для моделювання реальних ситуацій та закріплення теоретичних знань на практиці; розширювати арсенал методів контролю знань студентів, включаючи різноманітні форми оцінювання. у цілому: удосконалювати якість наявних технологій підготовки спеціалістів. [2]

Сьогодні найактуальнішими інноваційними підходами до навчання, що передбачають застосування передових технологій викладання, вважаються: контекстне навчання, імітаційне навчання, проблемне навчання, модульне навчання з повним засвоєнням знань, дистанційне навчання.

Давайте розглянемо представлені вище способи докладніше.

1. Контекстне навчання. Воно будується навколо об'єднання різноманітних активностей студентів, таких як навчання, дослідження та практична робота.

2. Імітаційне навчання. В його основі – імітаційно-ігрова модель, що відтворює процеси реальної системи в процесі навчання.

3. Проблемне навчання реалізується через заохочення студентів до самостійного здобуття знань, використовуючи методику проблемного викладу навчального матеріалу (з боку викладача).

4. Модульне навчання. Являє собою один із варіантів програмованого навчання, що характеризується суворою структурою навчального матеріалу для забезпечення його найглибшого засвоєння. Воно передбачає обов’язкове включення блоків практичних вправ та систему контролю після опрацювання кожного тематичного розділу.

5. Повне опанування знань. Розробка спирається на концепції Дж. Керролла та Б.С. Блума, котрі наголошували на важливості чітко визначених

результатів навчання, і відповідній адаптації умов навчання до індивідуальних можливостей студентів.

6. Дистанційне навчання. Специфічна (значною мірою незалежна) форма заочної освіти, що базується на застосуванні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та інструментів [3].

Аналіз властивостей інноваційних підходів до навчання продемонстрував: кожний із зазначених методів здатен на ефективне застосування у навчальному процесі окремо, але, на нашу думку, значно кращий результат можливо досягти при комплексному й системному використанні деяких з них. Скажімо, модульне навчання можна поєднати з проблемним підходом до навчання.

Таким чином, можна зробити висновок що, зважаючи на сьогоденне інтенсивне застосування новітніх методик викладання, інноваційний напрям розвитку та впровадження інноваційних освітніх технологій у національних вишах є ключем до їхньої конкурентоспроможності у порівнянні з широким спектром як українських вищих навчальних закладів, так і зарубіжних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бистрова Ю.В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. №1 (4). С. 27-33.

2. Берестова А. Інноваційні технології та методи навчання у професійній освіті http://nadoest.com/innovacijni-tehnologiyi-ta-metodi-navchannya-u-profesijnij-osv

3. Шестопалюк О.В. Інноваційні моделі навчання в діяльності вищих навчальних закладів . *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. №3. С. 118-124.

Максименко Уляна,
студентка,
Національний університет «Одеська політехніка»

Майстренко Людмила,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедра англійської філології та перекладу
Національний університет «Одеська політехніка»
https://orcid.org/0000-0003-4026-699X

СПІЛКУВАННЯ УСНОЮ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ОНЛАЙН У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасний контекст викладання та вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах зумовлює необхідність посиленої уваги до розвитку мовленнєвих умінь. В умовах глобальних змін та викликів особливої актуальності набуває здатність ефективно спілкуватися іноземною мовою, зокрема для українських студентів, які перебувають за кордоном. Мовна підготовка передбачає розвиток комплексу вмінь, серед яких провідне місце посідає усне мовлення.

Питання методичного підґрунтя викладання іноземних мов активно досліджуються в наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених [1-5]. Проте зміна форматів навчання, зокрема перехід до онлайн-середовища спочатку під час COVID-19, а згодом в період війни росії проти України, коли корпуси національно університету «Одеська політехніка» зазнали руйнувань та пошкоджень, потребувало перегляду й адаптації підходів до розвитку усного мовлення.

У дослідженні використано аналіз наукової літератури, систематизацію методичних підходів до формування навичок усного мовлення студентів-філологів національного університету «Одеська політехніка», узагальнення

практичного досвіду онлайн-навчання та спостереження за комунікативною діяльністю студентів у цифровому освітньому середовищі.

Розглядалися два підходи до викладання іноземної мови у групі з 15 студентів (КФ-231):

- свідомий пізнавальний – тренує осмислене вживання мовних конструкцій;
- комунікативний – поєднує свідоме й підсвідоме засвоєння мовних норм [2, с. 37].

Комунікативний підхід, який орієнтує навчання на моделювання реальних життєвих ситуацій, є найефективнішим у формуванні навичок усного мовлення. Завдяки ньому студенти-філологи, що навчаються за спеціальністю «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська» взаємодіють незалежно від мовного рівня, а викладачі мають змогу організовувати продуктивну мовну практику. Комунікативний підхід надає змогу у процесі навчання розвити наступні навички та вміння:

- мовні та мовленнєві вміння;
- фонетичні, граматичні, лексичні навички;
- здатність до творчої мовної діяльності.

В процесі онлайн навчання застосовуються такі види діяльності як: (1) діалогічне та монологічне мовлення; (2) презентації на професійну філологічну тематику; (3) «мозкові штурми», дискусії.

Онлайн-навчання розширює можливості доступу до Інтернет ресурсів на заняттях, а також знаходження інтернет контенту за темами, окрім того надає можливість застосовувати нові форми взаємодії онлайн. Ведення онлайн-щоденників, рефлексії з подальшим обговоренням, інтеграція актуальних матеріалів із мережі Інтернет сприяють активному розвитку розмовних навичок. Така організація освітнього процесу створює умови для практичного засвоєння англійської мови в умовах, наближених до реальних комунікативних ситуацій.

Таким чином, розвиток усного мовлення іноземною мовою в умовах онлайн-навчання є не лише актуальним, а й необхідним для забезпечення

ефективної мовної підготовки сучасного студента. Успішність цього процесу значною мірою залежить від обраного методичного підходу, серед яких комунікативний виявляється найбільш дієвим. Його перевага полягає в орієнтації на реальне мовне середовище та практичну взаємодію, що дозволяє студентам засвоювати мову як інструмент живого спілкування.

Ефективність застосування комунікативного підходу значно зростає в умовах онлайн-навчання за умови:

•належної організації цифрового освітнього середовища;

•використання інтерактивних технологій і ресурсів (Google Meet, Zoom, Padlet, Mentimeter, Kahoot, Wordwall, BBC Learning English, Quizlet, Deutsche Welle, EngVid, Flip тощо);

•впровадження автентичних матеріалів (відео, подкасти, блоги);

•створення ситуацій імітованого спілкування (рольові ігри, дебати, кейс-методи).

Систематичне використання форм діалогічної та монологічної діяльності, презентацій, мовних щоденників і дискусій сприяє не лише збагаченню мовного досвіду, а й формуванню міжкультурної компетентності. Онлайн-формат дозволяє гнучко адаптувати навчальні матеріали до актуальних потреб студентів, що підвищує їхню мотивацію й залученість до навчання.

Перспективами подальших наших досліджень є вивчення впливу окремих цифрових інструментів та освітніх платформ на рівень сформованості мовленнєвих навичок студентів-філологів в національному університеті «Одеська політехніка».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.

2.Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. Київ: Ленвіт, 2002. 328 с.

3.Полонська Т. К. Профільне навчання іноземної мови учнів старшої школи: методичні рекомендації. Київ: Логос, 2014. 80 с.

4.Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: навч. посіб. Київ: Логос, 2006. 248 с.

5.Harmer J. How to Teach English: An Introduction to the Practice of English Language Teaching. London: Longman, 2001. 190 p.

Максимук Роман,
аспірант,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

ШЕКСПІРІВСЬКИЙ ГУМАНІЗМ ТА ЙОГО ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю вивчення діалогу української культури зі світовим гуманістичним каноном. Шекспірівський гуманізм є унікальним феноменом епохи Відродження, який, на відміну від класичного античного оптимізму, включає трагічний аспект людської природи, її внутрішню суперечливість та здатність до зла, зберігаючи при цьому віру у високий потенціал індивіда.

Рецепція цього гуманістичного комплексу в українській літературі є маркером її модернізації та філософської зрілості. Українські письменники (від Лесі Українки до шістдесятників) зверталися до Шекспіра, щоб осмислити національні травми та екзистенційні дилеми (зокрема, проблему свободи, обов'язку та тираноборства) через призму універсальних людських цінностей. Мета статті – проаналізувати сутність шекспірівського гуманізму та дослідити ключові етапи й форми його трансформації та переосмислення в українській літературі у зв’язку з національною проблематикою.

Методологічна база включає компаративний аналіз (зіставлення шекспірівських архетипів з їхніми українськими інтерпретаціями), аксіологічний аналіз (вивчення системи цінностей) та історико-генетичний метод (простеження еволюції рецепції).

Шекспірівський гуманізм суттєво відрізняється від раннього ідеалізованого гуманізму Відродження. Його центральною ідеєю є віра в необмежений потенціал людини («Який досконалий витвір – людина!» – «Гамлет»), яка, однак, може бути зруйнована зовнішніми обставинами або, що

важливіше, власними внутрішніми пристрастями та вадами.

Шекспір досліджує амбівалентність морального вибору: здатність до найбільшого кохання (Ромео) і найбільшої жорстокості (Яго, Макбет). Гуманізм тут полягає у визнанні цієї складності, а не в ідеалізації. Конфлікт розгортається не між добром і злом, а в душі героя (Макбет, Гамлет, Лір), що підносить індивіда до рівня мікрокосму, здатного вирішувати метафізичні питання.

Леся Українка є центральною фігурою у філософському переосмисленні шекспірівського гуманізму. Вона прийняла його трагічну сутність, але трансформувала її у площину національної та екзистенційної волі. Образ Долорес у «Камінному господарі» несе в собі гамлетівську інтелектуальну глибину, але її боротьба спрямована не стільки на помсту, скільки на виборення права на свободу і руйнування суспільних догм. Її гуманізм – це гуманізм вільної волі. «Бояриня» та «В катакомбах» – ці драматичні поеми розкривають шекспірівську тему тиранії та внутрішнього рабства. Гуманізм Лесі Українки полягає у визнанні права на героїзм та моральну незламність (протистояння ідеї рабства), навіть якщо це призводить до фізичної загибелі.

У театрі «Березіль» Курбас використав Шекспіра як інструмент соціальної та політичної критики. Рецепція набула гострого, алегоричного характеру. Злочин і тиранія Макбета у контексті 1920-х років перетворювалися на діагноз тоталітарного режиму. Курбас через Шекспіра досліджував, як влада нищить людину, що є найвищою формою антигуманізму. Образ актора, який виконує Шекспіра, але сам стає жертвою системи, віддзеркалює трагічний гуманізм епохи – віра в мистецтво та людину зберігається, але зазнає поразки перед силами ірраціонального зла.

У період шістдесятництва та дисидентства шекспірівський гуманізм набуває форми боротьби за внутрішню свободу та збереження ідентичності. Для Стуса дилема «Бути чи не бути» трансформується у вибір між моральним компромісом (фізичне існування) і моральною чистотою (духовна присутність). Його гуманізм – це гуманізм незламності духу, де свобода є внутрішнім, а не зовнішнім станом. Шекспірівський мотив самотності героя (Гамлета, Ліра)

переосмислюється як обов'язок інтелектуала бути на самоті проти системи, що є найвищим актом гуманізму.

У сучасній літературі (кінець XX – початок XXI ст.) рецепція Шекспіра змінює філософський регістр на іронічний та інтертекстуальний. Юрій Андрухович, Оксана Забужко шекспірівські образи (Гамлет, Офелія) використовують як універсальні культурні коди, які підлягають деконструкції та іронічному переосмисленню. Гуманізм тут виявляється у скепсисі щодо великих наративів та ідеалів, але зберігає цінність індивідуальної свободи. Образи Дездемони, Леді Макбет використовуються для дослідження гендерних та соціальних аспектів сучасної України, підкреслюючи універсальність жіночої долі.

Отже, аналіз рецепції шекспірівського гуманізму в українській літературі доводить, що це явище є маркером її еволюції від романтичного до модерністського та постмодерністського світогляду. Українська література переосмислила шекспірівський гуманізм, перетворивши його філософський сумнів на національно-екзистенційний імператив дії та боротьби за внутрішню волю в умовах несвободи. Образи Гамлета та Макбета функціонують як універсальні архетипи, що дозволяють українським авторам осмислювати власні проблеми тиранії, кризи ідентичності та морального вибору. Стійка та глибока рецепція Шекспіра свідчить про світовий рівень української культури, її відкритість до діалогу та здатність віднаходити універсальні людські цінності навіть у найтрагічніших історичних обставинах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Dmytrenko, V., Khairulina, N., Brovko, O., Kryzhanovska, O., & Perepadia, D.Cross-cultural discourse of philological studies: The advanced approaches. *Multidisciplinary Reviews*, *7*, 2024 spe020. https://doi.org/10.31893/multirev.2024spe020

2.Крижановська О. Фемінний київський габітус у творах Бориса Тенети. *Bibliotekarz podlaski. Vol. 59 №. 2 (2023). P.47–58* https://doi.org/10.36770/bp.798

Михайлюк Андрій,
аспірант,
кафедра світової літератури
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
https://orcid.org/0000-0002-7760-8175

ТРАНСФОРМАЦІЇ КАНОНУ BILDUNGS-РОМАНУ В АЗІЙСЬКО-АМЕРИКАНСЬКІЙ КВІР-ПРОЗІ ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

Жанр Bildungsroman (у перекладі з німецької – «роман становлення») є однією з провідних форм художньої прози, у центрі якої – психологічне, моральне та соціальне зростання головного героя від дитинства до зрілості [5]. Типовими рисами цього жанру є лейтмотив дорослішання, внутрішній розвиток персонажа, соціальна інтеграція, конфлікт та його розв'язання. У західному літературному каноні до прикладів жанру належать «Ловець у житі» (1951) Джерома Селінджера та «Убити пересмішника» (1960) Гарпера Лі, де процес дорослішання поєднується з моральною чутливістю до несправедливості.

Упродовж останніх десятиліть сучасні Bildungs-романи зазнали суттєвих композиційних і тематичних змін, зокрема в контексті азійсько-американської літератури. Цей літературний напрям розпочав формуватися наприкінці XIX століття, а у XX столітті набув стійкого розвитку як окрема традиція, що репрезентує досвід еміграції, расової дискримінації та міжкультурної ідентичності [8, с. 3]. Серед найвідоміших представників/-ць азійсько-американської літератури кінця XX початку XXI століття є Емі Тан, Джумпа Лахіра, В'єт Тан Нґуєн та Оушен Ванґ. Уже на початку XXI століття спостерігаються тенденції імплементації квір-наративів в азійсько-американську прозу. Ці тексти не лише розширюють межі репрезентації ЛГБТКІА+ спільноти, але й переосмислюють сам роман становлення. У них зображено інтерсекційність расової, ґендерної, культурної та сексуальної ідентичностей, яка трансформує класичну структуру Bildungs-роману [3 с. 2; 7, с. 3].

Наративи становлення (дорослішання) у азійсько-американських творах

зазвичай поєднують риси класичного жанру з унікальними темами, серед яких: культурна самоідентифікація, міжпоколіннєві конфлікти і колективні травми, сексуальність, імміграція, а також конфлікт між асиміляцією та збереженням культурної спадщини [2, с. 35]. Ці та інші наративи репрезентовано у низці сучасних азійсько-американських квір-романів: «Blue Boy» (2009) Ракеша Сатьяла зображує становлення індійсько-американського підлітка, який усвідомлює власну квір-ідентичність у межах консервативного середовища. Автор вдало поєднує магічний реалізм з критикою ґендерних очікувань, втілених у батьківському та етнічному контексті [6]. «On Earth We're Briefly Gorgeous» (2019) Оушена Ванґа написано в епістолярному стилі (у формі листа сина до матері). Цей квір-роман поєднує поетичну мову з фрагментарною структурою, щоб передати міжпоколіннєву травму, досвід імміграції та сексуальність в'єтнамсько-американського головного героя [7]. «Edinburgh» (2001) Александра Чі досліджує тему сексуального насильства, ідентичності та зцілення. У творі використано чимало міфологічних алюзій, що пов'язують корейські фольклорні мотиви з історією становлення головного героя, а наративна оповідь квір-роману є навмисно нелінійною [1]. Усі ці взірці азійсько-американської квір-прози демонструють відхід від класичної парадигми Bildungs-роману. Зокрема, можна виокремити низку композиційних і наративних трансформацій:

Bildungsroman	**Традиційний (американська література)**	**Сучасний (азійсько-американська квір-література)**
Оповідь	Здебільшого лінійна, хронологічна	Фрагментована, нелінійна
Розвиток персонажа	Зазвичай зрозумілий шлях становлення (дорослішання)	Неоднозначне становлення (дорослішання), конфлікти
Культурний контекст	Асиміляція	Гібридність, збереження традицій
Тематика	Мораль, соціалізація	Інтерсекційність ідентичностей, травма, сексуальність

Фінал	Завершення, трансформація	Здебільшого відкритий фінал, продовження пошуків
Нарація	Третя особа або ретроспекція	Ретроспекція, епістолярність, потік свідомості
Мова та стиль	Зазвичай стандартна мова і стиль	Поетичність, двомовність

Ці зміни свідчать про децентралізацію канону, що раніше був зосереджений на досвіді білих гетеросексуальних людей, і про імплементацію нових голосів, що надають Bildungs-роману інших художніх ознак. Автори/-ки азійсько-американських квір-романів підважують лінійну логіку особистісного становлення (дорослішання), часто зображуючи персонажів у процесі безперервної самоідентифікації. Їхні тексти є своєрідною формою протесту, що відкидає вимогу асимілюватися та відкрито критикує расистські й гомофобні соціальні структури [4, с. 10].

Сучасна азійсько-американська квір-проза пропонує трансформований варіант жанру Bildungsroman, який зберігає його композиційні елементи, але водночас переосмислює ціль, форму й етичний зміст. Вона утверджує ідею багатоголосся, культурної гібридності та інтерсекційності як центральних принципів сучасного наративу становлення (дорослішання). Подальші дослідження можуть бути зосереджені на вивченні маргіналізованих наративів, як-от аналіз інтерсекційності раси, сексуальності й класу та порівняння азійсько-американської квір-прози з іншими взірцями транснаціональних літератур США.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Chee A. *Edinburgh*. New York : Picador, 2001. 320 p.

2. Chuh K. *Imagine Otherwise: On Asian Americanist Critique*. Durham : Duke University Press, 2003. 200 p.

3. Eng D. L. *Racial Castration: Managing Masculinity in Asian America*. Durham : Duke University Press, 2001. 244 p.

4. Lim S. G. *Transnational Asian American Literature: Sites and Transits*. Philadelphia : Temple University Press, 2016. 296 p.

5. Lynch J. *Glossary of Literary and Rhetorical Terms Guide to Literary Terms*.

Rutgers University, 1999. https://web.archive.org/web/20110805100629/http://andromeda.rutgers.edu/~jlynch/Terms/, вільний. – Дата звернення: 01.05.2025.

6. Satyal R. *Blue Boy*. New York : Kensington Books, 2009. 276 p.

7. Vuong O. *On Earth We're Briefly Gorgeous*. New York : Penguin Press, 2019. 256 p.

8. Wong S.-l. C. *Reading Asian American Literature: From Necessity to Extravagance*. Princeton : Princeton University Press, 1993. 284 p.

Молчанець Дмитро,
аспірант 3 курсу,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»)

ЖІНОЧІ ВІЗІЇ СУЧАСНОГО НІМЕЦЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ: ТІЛЕСНІСТЬ, ІДЕНТИЧНІСТЬ, ОПІР

Сучасний театр став простором, у якому жінка не лише виступає об'єктом зображення, а й набуває статусу суб'єкта творення сенсу, здатного переосмислювати соціальні, культурні та тілесні коди. У німецькому та українському театральному просторі останніх десятиліть формується нова хвиля жіночої драматургії, у центрі якої – пошук ідентичності, переживання травми, тілесність як мова опору й пам'яті, а також боротьба за право голосу.

Обидва театральні контексти – німецький і український – поєднує прагнення децентралізувати патріархальний наратив, створити простір для жіночих історій і тіл, які тривалий час залишалися маргіналізованими. Проте їхні вихідні точки різні: для німецького театру це насамперед рефлексія післявоєнної, мультикультурної та квір-ідентичності, а для українського – війна, колоніальна травма, тілесний і психологічний досвід виживання.

У німецькому театрі початку XXI ст. тілесність стає одним із головних засобів деконструкції традиційного драматичного суб'єкта. У творчості Sasha Marianna Salzmann («*Muttersprache Mameloschn*», «*Ich, ein Anfang*») тіло постає не як біологічна константа, а як пластичний простір пам'яті, у якому фіксуються травми поколінь, досвід міграції та гендерна флюїдність. Dea Loher у п'єсах «*Unschuld*», «*Das letzte Feuer*» розгортає тілесність як метафору провини, співчуття й морального болю, водночас демонструючи, що людське тіло не є нейтральним – воно марковане соціальною і гендерною владою.

Для української постдраматургії тілесність – це насамперед свідчення війни, травми й опору. У п'єсах Анни Галас («*Тіла чужих*») і Діяни Меркулової («*Розірваний простір*») тіло стає носієм пам'яті про насильство, іноді – «чужим

тілом», позбавленим права належати собі. Анастасія Косодій у тексті «*Мій дід копав, а я не буду*» показує, як жіноче тіло переходить у стан колективної травми, коли приватне стає політичним. Тілесність у цих творах – це поле боротьби: за ідентичність, за право на біль, за можливість не бути мовчазною. Вона набуває функції мови, через яку артикулюється досвід, неможливий у традиційному вербальному вимірі.

Ідентичність у жіночій драматургії Німеччини та України формується як плинний процес, а не стабільна категорія. У німецькому контексті авторки, такі як Yael Ronen, Sibylle Berg, Ulrike Syha, досліджують теми міграції, розмиття національних меж, досвіду Іншості.

У виставі «*The Situation*» Яель Ронен створює полілог між мігрантами, які опиняються в Берліні, де кожен говорить «своєю правдою» - політичною, тілесною, культурною. Сибілле Берг у п'єсах «*Und jetzt: die Welt!*» або «*Es sagt mir nichts, das sogenannte Draußen*» розкриває кризу жіночої суб'єктивності у неоліберальному світі, де жінка стикається з диктатом успішності, цифровою самопрезентацією і фрагментованим «я».

В українському театрі питання ідентичності має інший вимір: воно нерозривно пов'язане з війною, еміграцією, колоніальною травмою та жіночим досвідом втрати. У творах Оксани Гриценко, Анни Галас, Наталії Ворожбит, Оксани Маслової жіноча ідентичність розкривається через тілесну та психологічну трансформацію – від травми до опору, від безсилля до дії.

В українських п'єсах ідентичність часто вкорінена у мові та тілі як останніх носіях пам'яті. Мовчання, перерваність, фрагментована мова персонажей-героїнь – це знаки втрати, але також і спроба висловити невисловлюване, що робить театр простором терапії.

Тема опору в сучасній жіночій драматургії обох культур проявляється у двох виміра, хперсональному (тілесному, психологічному) та соціально-політичному. У німецькому театрі опір часто реалізується через іронію, перформативність і деконструкцію гендерних ролей. У творах Katja Brunner («*Von den Beinen zu kurz*») тілесне насильство осмислюється як акт соціального

контролю над жінкою, а мова п’єси – як акт непокори: вона груба, нецензурна, «антиестетична». Yael Ronen перетворює театр на простір політичного діалогу, де опір виявляється у спільному говорінні про табуйовані теми – національну приналежність, тілесну ідентичність, колоніальність.

В українському театрі опір має конкретніше, навіть екзистенційне забарвлення. Жіноче тіло в умовах війни стає місцем виживання й бунту проти насильства, забуття, втрати сенсу. У текстах Косодій, Галас, Меркулової жінка чинить опір не лише соціальному тиску, а й травмі самої історії. У п’єсах Наталії Ворожбит («*Погані дороги*») опір – це спроба зберегти людяність у нелюдських обставинах, знайти втілення етики співчуття через жіночий досвід.

Ми можемо назвати спільні риси у авторів сучасної німецькомовної драматургії:

- Деконструкція патріархальних моделей репрезентації жінки;
- Фрагментарна структура тексту, поєднання поезії, документалістики, перформативних елементів;
- Акцент на тілесності як мові висловлювання;
- Театр як терапевтичний простір для переживання травми.

Також важливо описати й систематизувати відмінності:

- У німецькій драматургії акцент зміщується до мультикультурності, тілесної флюїдності, квір-ідентичності, і театр виступає простором інтелектуального опору системі.
- В українській драматургії переважає екзистенційний і політичний опір, зумовлений війною та постколоніальним досвідом; театр стає простором виживання і свідчення.

Попри ці відмінності, в обох театрах жінка стає суб’єктом історії, а не лише об’єктом репрезентації. Її тілесність – це вже не вразливість, а інструмент сили та присутності, що протистоїть насильству, замовчуванню, стереотипам.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що жіночі візії сучасного німецького та українського театру формують нову театральну парадигму, у центрі якої – тілесність, ідентичність і опір як складові художнього та

соціального висловлювання. У німецькому театрі тілесність стає метафорою пошуку свободи, багатоголосся та інклюзивності; у українському – свідченням болю, війни, але також життєстійкості. Ідентичність у цих текстах – не стабільна, а процесуальна; вона вибудовується через досвід травми, втрати, але й через дію, творення, співучасть.

Жіночий театр сьогодні – це простір опору мовчазності, де тіло стає текстом, а сцена стаємісцем, де можливо проговорити те, що суспільство воліє не чути. Саме через тілесність, пам'ять і голос сучасна драматургія Німеччини та України відкриває нову мову жіночого досвіду, що поєднує інтимне й політичне, особисте й універсальне.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Berg S. *Und jetzt: die Welt!* Köln: Kiepenheuer & Witsch, 2013.
2. Brunner K. *Von den Beinen zu kurz.* Berlin: Fischer Theaterverlag, 2012.
3. Chowaniec, Urszula (ed.). *Women's Voices and Feminism in Contemporary European Theatre.* London: Routledge, 2019.
4. Lehmann H.-T. *Postdramatisches Theater.* Frankfurt am Main: Verlag der Autoren, 1999.
5. Loher D. *Unschuld.* Frankfurt am Main: Verlag der Autoren, 2003.
6. Ronen Y. *The Situation.* Berlin: Gorki Theater, 2015.
7. Salzmann S. M. *Muttersprache Mameloschn.* Berlin: Suhrkamp, 2010.
8. Ворожбит Н. *Погані дороги.* Київ: Вид-во Старого Лева, 2017.
9. Галас А. *Тіла чужих. Драматургія війни: нові голоси українського театру.* Львів: Видавництво УКУ, 2023.
10. Гриценко О. *Ті, що залишились.* Київ: Дім драматурга, 2022.
11. Кіяновська М. Тіло і пам'ять у сучасній українській драматургії. *Слово і час*, 2023, № 3 (2023), с. 71–80.
12. Косодій А. *Мій дід копав, а я не буду. Театр під час війни: антологія сучасної української драматургії.* Київ: Дніпро, 2023.

13. Меркулова Д. *Розірваний простір.* Харків: Центр сучасної драматургії, 2022.

14. Міллер К. Жінка як суб’єкт опору: тілесність і голос у сучасному європейському театрі. *Studia Theatralia*, 2021. №15, с. 45–59.

15. Соловей О. *Жіночі наративи постдраматичного театру: тілесність, травма, голос.* Київ: Критика, 2024.

Молчанець Олександр,
аспірант 3 курсу
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»)

ЕКСПЕРИМЕНТИ В НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ДРАМАТУРГІЇ: ПОСТДРАМАТИЧНІ ФОРМИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ

Сучасна драматургія Німеччини та України характеризується пошуком нових форм, експериментами з мовою, структурою тексту та сценічним простором. Постдраматичний театр, як його визначає Ганс-Тіс Леманн, відходить від класичного конфліктно-фабульного наративу, концентруючись на фрагментації, повторі, тілесності, ритмі та перформативності.

Експерименти у драматургії – не лише художній прийом, а й спосіб відображення сучасного соціального, психологічного та культурного досвіду. Мета розвідки – проаналізувати основні тенденції експериментів у сучасній німецькомовній та українській драматургії та показати, як ці практики трансформують сценічну мову і сприйняття театру.

Літературні та структурні експерименти у сучасній німецькомовній та українській драматургії є одним із найвиразніших проявів постдраматичного мислення, яке прагне подолати лінійність, психологізм і традиційний сюжет. Як зазначає Ганс-Тіс Леманн, постдраматичний театр не лише руйнує драматичну структуру, а й створює «простір для досвіду», де слова, рухи, звуки й образи співіснують як рівноправні елементи сценічної дії. Саме тому сучасні драматурги експериментують із формою, мовою, ритмом і структурою, перетворюючи сцену на полігон для художнього пошуку.

У німецькомовній драматургії ці експерименти найяскравіше виявляються у творчості Dea Loher, Sasha Marianna Salzmann та Sibylle Berg. Їхні тексти демонструють фрагментарність, порушення хронології, монтаж різнорідних

стилів і дискурсів, що створює ефект багатоголосся та внутрішнього хаосу. У п'єсі «*Deutschland. Ein Wintermärchen*» Сібілле Берґ поєднує кілька наративних рівнів – внутрішні монологи, медіатексти, звукові колажі, фрагменти з соціальних мереж. Така поліфонічна структура не лише руйнує межі між реальністю й імітацією, а й іронічно коментує стан європейського суспільства, що втратило здатність до рефлексії.

У п'єсі «*Muttersprache Mameloschn*» Саші Маріанни Зальцман простір сцени стає простором пам'яті, де минуле і сучасність співіснують у вигляді фрагментів, документів, спогадів і тиші. Авторка поєднує художній і документальний дискурс, використовуючи монтаж інтерв'ю, архівних матеріалів та побутових діалогів, створюючи своєрідну «мовну тканину» втраченої ідентичності. У свою чергу, Деа Лоєр у п'єсі «*Unschuld*» експериментує з ритмом і паузою, які стають семантичними носіями. Її персонажі промовляють не лише словами, а й тілом: жести, дихання, повтори виконують функцію внутрішнього монологу, передаючи психічну фрагментованість сучасної людини.

Українська драматургія останнього десятиліття демонструє споріднені тенденції, однак ці експерименти мають інший, травматично-екзистенційний контекст. У п'єсах Анни Галас, Діяни Меркулової, Оксани Гриценко та Анастасії Косодій фрагментація тексту, порушення логіки подій і мінімалізм стають засобом відтворення досвіду війни, втрати, вимушеної міграції. П'єса Анни Галас «*Тіла чужих*» поєднує документальні свідчення з художніми монологами, створюючи поліфонію травматичних голосів. Діяна Меркулова у «*Розірваному просторі*» працює з візуальною символікою: сценічні об'єкти – уламки, стільці, світло – перетворюються на знаки пам'яті та болю. Анастасія Косодій у тексті «*Мій дід копав, а я не буду*» експериментує з діалогічною формою, де монологи і репліки перемежовуються, створюючи хаотичний ритм, що відображає внутрішній стан персонажів, зламаних війною і невизначеністю.

Нетрадиційна структура, розірваність сценічного часу, активне використання тілесності й мовчання є спільними рисами для обох театральних контекстів. Проте якщо німецькомовні драматургині (Лоєр, Зальцман, Берґ)

більше схиляються до філософсько-естетичної рефлексії – дослідження тем пам’яті, ідентичності, політичної кризи й відчуження, - то українські авторки зосереджені на переживанні безпосереднього травматичного досвіду. Вони створюють гібридні тексти, де документ і метафора співіснують, а постдраматична форма стає способом свідчення про реальність, що триває.

Таким чином, літературні та структурні експерименти в сучасній німецькомовній і українській драматургії є не просто формальними інноваціями, а засобом художнього опору й пошуку нової мови для опису людини в кризі. Вони перетворюють театр на лабораторію досвіду, де фрагмент, пауза, голос і мовчання стають рівноправними складниками драматичного висловлювання.

У сучасній німецькомовній та українській драматургії інтерактивність і мультимедійність стають важливими інструментами розширення театрального простору та залучення глядача до співтворення смислів. У постановці Yael Ronen *«The Situation»* глядач перестає бути пасивним спостерігачем: його присутність і реакції впливають на розвиток сценічної дії. Інтерактивність тут виступає не як технічний прийом, а як художній принцип, що підкреслює соціальну залученість театру та його здатність до комунікації з аудиторією в режимі реального часу.

Подібні прийоми спостерігаються й в українських експериментальних проєктах. Анна Галас активно використовує інтерактивне світло та звук, які реагують на дії героїв і змінюють атмосферу сцени залежно від емоційної напруги. Такі технічні рішення створюють ефект «живого» простору, де межа між актором, персонажем і глядачем стає розмитою.

У драматургії Sibylle Berg, зокрема в п’єсі *«Deutschland. Ein Wintermärchen»*, мультимедійні вставки (фрагменти з соціальних мереж, газетні тексти, аудіозаписи) формують нову поліфонічну структуру вистави. Вони не лише розширюють контекст зображеного, а й підкреслюють вплив інформаційного потоку на сучасну свідомість. Таким чином, і в німецькомовному, і в українському театрі мультимедіа стає не просто засобом вираження, а способом осмислення реальності, у якій глядач уже не спостерігач, а активний учасник драматичної події.

Порівняльний аналіз сучасної німецькомовної та української драматургії показує як спільність тенденцій, так і суттєві відмінності у способах театрального мислення. Для обох традицій характерне використання фрагментації, порушення хронології, постдраматичних прийомів, а також увага до тілесності як інструменту вираження внутрішніх станів. І німецькі, і українські авторки звертаються до тем психологічної травми, соціальних криз та пошуку ідентичності, створюючи суб'єктивні, багатошарові наративи, де головним стає не сюжет, а процес переживання.

Водночас між двома театральними контекстами існують відмінності, зумовлені історичними та культурними чинниками. Німецькі драматургині, такі як Dea Loher, Sasha Marianna Salzmann чи Yael Ronen, тяжіють до історичної рефлексії та мультиголосся, часто поєднуючи художній текст із мультимедійними структурами, документальними фрагментами та інтертекстуальними цитатами. Їхні експерименти з формою мають філософсько-культурний характер і спрямовані на осмислення колективної пам'яті, ідентичності Європи, проблем глобалізації.

Українські драматургині (Анна Галас, Анастасія Косодій, Оксана Гриценко, Діяна Меркулова) зосереджуються на актуальному досвіді війни, втрати, вимушеної міграції. Їхні тексти часто мають інтерактивний характер, включають документальні свідчення, вербатим або елементи перформансу. Для українського театру характерне прагнення до безпосереднього діалогу з глядачем, до емпатії через присутність, що надає постановкам екзистенційної гостроти й емоційної автентичності.

Таким чином, якщо німецька драматургія вибудовує рефлексивний діалог із минулим і культурною пам'яттю, то українська фіксує досвід теперішнього, перетворюючи сцену на простір свідчення й опору. Обидві традиції демонструють, що експеримент у постдраматичному театрі – не самоціль, а спосіб художнього реагування на кризові реалії сучасності.

Таким чином, експеримент у сучасній драматургії – ключовий засіб трансформації театрального досвіду. Постдраматичні форми дозволяють:

•передавати травматичний та психологічний досвід;

•створювати нові сценічні мови;

•досліджувати межі тексту, тіла, голосу і простору;

•взаємодіяти з глядачем.

Порівняння показує, що експеримент адаптується до конкретного історичного та культурного контексту, формуючи нові способи висловлення та переживання реальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Berg S. *Deutschland. Ein Wintermärchen.* Köln: Kiepenheuer & Witsch, 2019.

2.Brunner K. *Von den Beinen zu kurz.* Berlin: Fischer Theaterverlag, 2012.

3.Carlson, M. *Performance: A Critical Introduction.* London: Routledge, 2018.

4.Chowaniec U. (ed.). *Women's Voices and Feminism in Contemporary European Theatre.* London: Routledge, 2019.

5.Fiebach, J. *Theater und Öffentlichkeit: Transformationen im 20. Jahrhundert. B*erlin: Theater der Zeit, 2007.

6.Fischer-Lichte E. *Ästhetik des Performativen.* Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2004.

7.Косодій А. *Мій дід копав, а я не буду. Театр під час війни: антологія сучасної української драматургії.* Київ: Дніпро, 2023.

8.Lehmann H.-T. *Postdramatisches Theater.* Frankfurt am Main: Verlag der Autoren, 1999.

9.Lehmann H.-T. *Tragödie und dramatisches Theater.* Frankfurt am Main: Verlag der Autoren, 2013.

10.Loher D. *Unschuld.* Frankfurt am Main: Verlag der Autoren, 2003.

11.Меркулова Д. *Розірваний простір.* Харків: Центр сучасної драматургії, 2022.

12.Peacock D.J. *Postdramatic Theatre and Form: Dea Loher, Elfriede Jelinek, and Roland Schimmelpfennig.* London: Bloomsbury Methuen, 2020.

13.Ronen Y. *The Situation.* Berlin: Gorki Theater, 2015.

14.Salzmann S. M. *Muttersprache Mameloschn.* Berlin: Suhrkamp, 2010.

15.Szondi P. *Theorie des modernen Dramas (1880 – 1950).* Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1956.

16.Галас А. *Тіла чужих. Драматургія війни: нові голоси українського театру.* Львів: Видавництво УКУ, 2023.

17.Гриценко О. *Ті, що залишились.* Київ: Дім драматурга, 2022.

18.Павлова О. Постдраматична стратегія в українській драматургії 2010–2020-х років. *Слово і час*, 2023. №4, с. 55–67.

19.Хоменко Ю. *Театр документу та постдраматичні практики в Україні.* Київ: Мистецький Арсенал, 2023.

20.Шевченко Н. Фрагментація і тілесність у сучасній українській п’єсі.. *Київський театр і сучасність*, 2022. №2, с. 41–52.

Мосьпан Валерія,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка»;

Мітіна Олена,
канд. філол. наук, доцент,
кафедра англійської філології та перекладу,
Національний університет «Одеська політехніка»

ВИХІД АНГЛОМОВНИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ ЗА МЕЖІ ФАХОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасна термінологія становить складну й багатовимірну лексичну систему, позначену внутрішньою неоднорідністю. Теоретично переклад термінів не повинен створювати значних труднощів, проте на практиці з'ясовується, що саме термінологічні одиниці нерідко стають суттєвим бар'єром для адекватної інтерпретації та точного перекладу спеціалізованих текстів [2, с. 38]. У сучасному глобалізованому світі англомовна юридична термінологія дедалі частіше виходить за межі вузькопрофесійного середовища та проникає в загальновживану мову, зокрема – у журналістику, медіа, блогосферу, масову культуру, побутову комунікацію. Такий процес зумовлений низкою соціолінгвістичних, культурних та інформаційних факторів.

У дослідженні використано аналіз корпусу текстів, лексико-семантичний аналіз, контент-аналіз, порівняльний аналіз, які спрямовані на:

–вивчення використання англомовних юридичних термінів у різноманітних джерелах: мас-медіа, соціальних мережах, інтернет-форумах та блогах;

– вивчення семантичних змін, які зазнають юридичні терміни при виході за межі фахового середовища;

– аналіз конкретних медіа публікацій та постів у соціальних мережах для визначення частоти вживання юридичних термінів і їх ролі у формуванні громадської думки;

– порівняння використання англомовних юридичних термінів в різних мовних та культурних контекстах з метою виявлення різниць в адаптації термінів у різних країнах чи мовах.

Одним із ключових чинників поширення англомовних юридичних термінів є домінування англійської мови як мови міжнародного права, дипломатії, бізнесу та глобальних медіа. У неспеціальному контексті юридичні терміни зазнають семантичних зсувів, стилістичної адаптації або часткової десемантизації [1, с. 14]. Часто вони вживаються метафорично або з відтінком іронії (наприклад: «уклав NDA перед побаченням"\»). Водночас таке використання може призводити до спрощення або спотворення первинного змісту терміна, що впливає на його сприйняття непрофесійною аудиторією.

До основних чинників, що сприяють поширенню юридичної лексики в мас-медіа, соціальних мережах і побутовому мовленні, ми відносимо:

Глобалізація правового дискурсу спричиняє активне проникнення юридичної термінології в неспеціалізовану комунікацію, що пов’язано зі зростанням ролі права у міжнародних та внутрішньосоціальних процесах. Терміни *human rights, rule of law, sanctions, jurisdiction* використовуються в українських та інших неангломовних ЗМІ без перекладу.

Медіатизація правових подій (судові процеси, законодавчі ініціативи, правові скандали) стимулює використання юридичної лексики у новинному, публіцистичному та блогерському дискурсі. «*The defendant entered a plea deal to avoid a lengthy trial*». – Використані терміни: *defendant, plea deal, trial*

Популяризація правової тематики в інтернеті та соціальних мережах веде до спрощення і масового тиражування термінів, які з часом набувають загальновживаного статусу. «T*his online scam is a clear case of fraud*». –Термін *fraud-шахрайство* широко використовується на інтернет-форумах і в соціальних мережах для опису різних обманних або нечесних дій, що виходить за рамки його

суворого юридичного визначення.

Тенденція до мовної економії спонукає користувачів зберігати оригінальну форму юридичних термінів (особливо англомовних), що полегшує їх розповсюдження без перекладу або адаптації [3, с. 17]. Вживання *NDA, case, lawsuit, verdict, appeal* у постах і коментарях без перекладу – часто з частковим зміщенням значення.

Зростання правової обізнаності громадян, зумовлене доступністю правової інформації, сприяє поширенню базових юридичних понять у побутовому мовленні. *«If the company doesn't provide reasonable accommodations, they might be violating the ADA».* Використано терміни: *reasonable accommodations, ADA (Americans with Disabilities Act).*

Трансформація юридичних термінів у стилістичні або меметичні одиниці у розмовній мові та інтернет-культурі (наприклад, іронічне чи образне вживання термінів як «*impeachment*», «*адвокат диявола», «non-disclosure*»).

Дослідження таких процесів є важливим як для термінознавства, так і для міжкультурної комунікації, оскільки відображає зміну меж між спеціальним і загальним знанням у публічному дискурсі. Також воно дозволяє простежити, як юридичні концепти входять у ментальні моделі носіїв інших мов і культур через медіа та інтернет.

Таким чином, вивчення функціонування англомовних юридичних термінів у неспеціальному середовищі дає змогу зрозуміти сучасні тенденції мовної інтерференції, термінологічної глобалізації та трансформації професійного знання в умовах відкритого інформаційного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Гумовська І. М. Англійська юридична термінологія в юридичних текстах: генезис, деривaційні та семантично-функціональні аспекти: Автореф. дис. … канд. філол. наук: 10.02.04. Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2000. 19 с.

2.Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО ПРАВА ЛЮДИНИ», 2015. 280 с.

3.Ляшук А. М. Семантична структура юридичних термінів української та англійської мов: Автореф. дис. канд. … філол. наук: 10.02.17 / Київський нац. лінгвістичний ун-т. К., 2007. 22 с.

Музичук Юлія,
студентка,
Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка»

(науковий керівник: Крижановська Ольга,
доктор філологічних наук, доцент)

РЕЦЕПЦІЯ ЄВАНГЕЛІЯ У ХУДОЖНЬОМУ СВІТІ ВАСИЛЯ ГОЛОБОРОДЬКА

Актуальність дослідження нашого зумовлена необхідністю глибокого вивчення сакральних кодів та інтертекстуальних зв’язків у творчості українських поетів-шістдесятників, зокрема Василя Голобородька. Його поетичний світ, позначений глибинним зв'язком із фольклором, міфологією та наївним мистецтвом, унікально інтегрує Євангельські образи та мотиви. Рецепція Євангелія у Голобородька є не прямою теологічною ілюстрацією, а художньою, метафоричною трансформацією, що вводить біблійні сенси у повсякденний, часто абсурдний, контекст.

У статті ми спробуємо ідентифікувати та проаналізувати форми рецепції Євангельського тексту (мотиви, образи, риторичні структури) у поезії В. Голобородька та з'ясувати їхню роль у формуванні аксіологічної системи та філософської моделі світу поета. Методологічна база включає інтертекстуальний аналіз (виявлення прямих та прихованих алюзій), теологічну компаративістику (зіставлення першоджерела та його художньої трансформації) та структурно-семіотичний метод (аналіз символічної функції біблійних образів у поетичному просторі).

Василь Голобородько часто використовує біблійні топоси та мотиви, десакралізуючи їхній простір, але посилюючи їхнє філософське звучання. Євангельський шлях, що веде до істини чи спасіння, у В. Голобородька часто

стає конкретною, але метафоричною, стежиною чи маршрутом «автобуса» («Автобус – я»). Це відображає пошук сенсу не у високих сферах, а у складності щоденного існування. Біблійний мотив блудного сина трансформується у напружене очікування повернення (коханої, друзів, себе). Дім стає священним мікрокосмом, протиставленим ворожому зовнішньому світу.

Поезія В. Голобородька перейнята християнською етикою простоти, любові та смирення, які він протиставляє суєті та фальші модерного світу. Концепт «Блаженства» репрезентований тим, що у творчості В. Голобородька присутнє відчуття первинної, незаплямованої радості від простих речей (природи, спілкування), що перегукується з Євангельськими Заповідями Блаженства. Поет ніби повертає свідомість до «дитячої» (первісної) чистоти. Християнські концепти «Любов» та «Жертовність» (на прикладі «Автобус – я») трансформується у смиренну, безкорисливу жертовність та відданість, що є основою християнської *агапе*. Ліричний герой готовий чекати і служити, не вимагаючи нічого натомість.

У поезії В. Голобородька прямі образи Христа трапляються рідко, проте присутній архетип праведника, мученика та самотнього пророка, що особливо актуально у контексті шістдесятництва та його дисидентського шляху. Фізична та інтелектуальна самотність ліричного героя (часто ізольованого чи незрозумілого світом) відображає шлях Христа та біблійних пророків. Поет бере на себе місію свідчення істини та збереження духовних цінностей. У поезії «Вона спершу поклала мені на спину шафу» порівняння героя з «в'юченим віслюком» та «псом на прив’язі» є глибоко християнською алюзією на смиренність (Христос в'їжджає до Єрусалима на віслюку) та прийняття важкої ноші буденності (хреста). Герой свідомо приймає тягар життя, протиставляючи його фальші «нормального чоловіка».

Поезія В. Голобородька надає Слову сакрального, життєтворчого значення, що є прямою рецепцією Євангельського Логосу («Спочатку було Слово...»). На нашу думку, прагнення В. Голобородька до первісної, чистої, фольклорної мови є пошуком незаплямованого Логосу. Його поезія намагається

повернути слову його первісну магічну та творчу силу, втрачену у радянській мові-кліше. Навіть найпростіші розмови, як у поезії «А тоді я розкажу тобі на вухо», набувають характеру таїнства, причастя до істини через тихе, довірливе спілкування. Це є прямою рецепцією Євангельської ідеї братерства та глибинного діалогу.

Отже, рецепція Євангелія у художньому світі Василя Голобородька є багатовекторною і глибоко алегоричною. Поет уникає прямого цитування та дидактики, замінюючи біблійні сюжети на побутові та фольклорні метафори (дорога, дім, вислюк). Євангельська етика смирення, жертовності та первісної чистоти використовується як моральний критерій для оцінки сучасної дійсності, протиставляючи істинний Логос фальшивому «нормальному» життю. Концепти Євангелія допомагають В. Голобородьку сформулювати власну філософію духовної незламності та свободи, знайденої в усвідомленому тягарі буття та первісному Слові. Творчість В. Голобородька демонструє, як сакральні коди можуть бути трансформовані в потужний інструмент художньої критики та національної самоідентифікації в умовах тоталітаризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голобородько В. Твори. URL: https://www.ukrlib.com.ua/books/author.php?id=142

2. Крижановська О. Псалми Давида у поетичній рецепції Ганни Гайворонської. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка». Філологічні науки,* № 6 (365) грудень, 2024.С. 68–72

3. Крижановська О. О. Рецепція Біблії у творах «ланчан-марсівців» *Література в мультикультурному дискурсі: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції* / за заг. ред. О. Крижановської. Полтава: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2023. С. 123–126

4. Крижановська О. Художня інтерпретація Біблії у поезії Т. Осьмачки «Хто». *Східнослов'янська філологія*: зб. наук. пр. / Горлівський інститут іноземних мов; ДДПУ. Вип. 33. Бахмут: ГІІМ ДВНЗ «ДДПУ», 2021. С. 75-84.

Негодяєва Світлана,
кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри
літературознавства, східної філології і перекладу
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»,
https://orcid.org/0000-0002-1906-6646

ТВОРЧІСТЬ ВАСИЛЯ ГОЛОБОРОДЬКА НА ЛІТЕРАТУРНІЙ МАПІ ЛУГАНЩИНИ (НАРИС)

Василь Голобородько – одна з найяскравіших постатей української літератури сьогодення, талант якого формувався ще в шістдесяті роки XX століття. І тяжіння його верлібру до філософської концепції шістдесятників свідчить про унікальність авторського світосприйняття, базованого на особливій метафоричності, трансформації традиційних образів українського фольклору.

Аналіз індивідуальної поетики поета презентовано в літературознавчих студіях Ю. Дмитренко, Л. Дударенко, Ю. Коваліва, Т. Пастуха та інших. Наукові вподобання цих учених переважно привертали лише локальні ракурси поетики: зв'язок з «Київською школою», міфологеми, орнітоморфна, фольклорна символіка, інтермедіальність тощо.

Поезія лірика, яка поєднує традиції модернізму і містики українського фольклору, дебютувала ще в 1964 році в журналі «Дніпро». Далі понад 20 років його твори не друкувалися, якщо не враховувати книжку «Летюче віконце», яка вийшла в 1970 році в США.

Дослідження постаті поета в аспекті літературного краєзнавства Луганщини розпочато відносно недавно. «Про письменника Василя Голобородька вперше дізнався від журналіста і поета Петра Шевченка (Біліводи) на початку восьмидесятих. Він же запропонував прочитати добірку його поезій в луганській молодіжній газеті «Молодогвардієць». У творчій долі Петра Біліводи спілкування з видатним поетом-земляком Василем

Голобородьком залишило помітний слід. Коли молодий Петро Шевченко приїхав на вчатися до Луганська, твори Василя Голобородька в Україні не друкувалися. Однак спраглий до знань і справжньої літератури юнак не міг не читати віршів Василя Голобородька, адже вони розповсюджувалися в самвидаві, навіть на Луганщині. Таке припущення може підтвердити й тим, що 1987 року в газеті «Молодогвардієць» з'явилася його стаття «Дітвак із сонцем у кишені», де вміщено роздуми про поезію Василя Голобородька, де молодий літератор намагався визначити одну із провідних ознак поетичного світу Василя Голобородька, тобто його здатність до творення сучасної поезії прадавніми народнопоетичними образами» – згадував О. Неживий [2, с. 73].

Народився Василь Іванович Голобородько 7 квітня 1945 року в селі Адріанополі на Луганщині. Про свою батьківщину, дитинство та родину поет говорив так: «Батько мій з Дніпропетровської області, мати – з Київщини. Луганщина… Я ж тут народився. Можна сказати, все життя біля хати. В підсвідомість місто ще навіть не ввійшло. Школа моя була українською, пісні співали українською. Половина села розмовляють південно-східним діалектом, півсела – північним, наближеним до білоруської. Їх називають литвинами. Семирічку я закінчував українську. Ходив за сім кілометрів на посьолок у школу. Воно не дуже приємно у дощ чи сніг. А потім троє нас перевелися в інтернат у передмісті Лисичанська, у село Верхнє – де Володимир Сосюра жив якийсь час. Там я почав ходити на літоб'єднання» [6].

Так і жив поет у селі Андріанопіль на Луганщині. Коли поховав дружину, сільську бібліотекарку Юлію Луценко, і старшого сина Павла, який розбився на мотоциклі, переїхав до Луганська. Мешкав у п'ятиповерхівці, перебудованій з колишнього гуртожитку для хіміків до 2014 року.

Формувати свою творчу кар'єру в регіоні було в ті часи дуже важко, особливо з усвідомленою українською ідентичністю. Поет згадував: «Починав писати свої вірші російською мовою, бо тоді така традиція була: російську мову вважали головною, а українську – другорядною. Дивна річ: хоча я завжди вважав себе українцем, однак русифікаторська машина мене теж не оминула.

І також зазначав, що ніколи не вважав себе творцем Донбасу. Бо не вся Луганщина – це терикони, шахти, тощо. І хоча сам він працював на шахті, але віршів про важку долю гірників в нього майже не було.

Був такий критик Леонід Коваленко, він завжди питав – а чого в тебе нема віршів про Донбас, про шахту, ти ж там працюєш? Та я працюю в українській мові, і мені байдуже, чи я в Ростові живу, чи в Луганську, чи в Ріо-де-Жанейро. Я живу в українській мові» [4].

Вищу освіту Василь Голобородько здобував протягом 38 років: вступив у 1964 році Київського університету імені Т. Г. Шевченка, але провчився там лише рік. За поширення серед студентства «поглядів, не властивих для радянської дійсності», він був відрахований. Отримав ступінь магістра у 2002 році в Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Літературна творчість» уже визнаним у світі письменником, автором багатьох поетичних збірок, лауреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка за збірки «Ікар на метеликових крилах» і «Калина об Різдві». Цього ж року видавництво «Акта» видало нову поетичну збірку Василя Голобородька «Українські птахи в українському краєвиді»; тоді ж видавництво «Альма-матер» Луганського національного університету імені Тараса Шевченка порадувало читачів збіркою його вибраних поезій «Посівальник», де було вміщено вірші, починаючи з 1962 року [3].

Сьогодні його твори увійшли до шкільної програми, а критики визнали його одним із найяскравіших представників української поезії другої половини XX століття. Міжнародна молодіжна бібліотека, проаналізувавши збірку поета «Віршів повна рукавичка», внесла її до каталогу «White Ravens-2012» («Білі ворони-2012»), що вважається одним з ключових орієнтирів у дитячої літератури Світу.

Значущим для сьогодення нашої культури є інтерв'ю Сергія Жадана для передачі радіо «Хартія» «Кругова оборона. Перші» [1], де він говорить із Василем Голобородьком про поетичне письмо лірика як про тихий бунт проти радянських норм. Про те, що означає свідомо відмовитись від шляху

ідеологічного конформізму, натомість створити нову поетику, одночасно герметичну і точну. Це інтерв'ю вийшло напередодні вісімдесятиріччя митця в Ірпені, куди змусила його переїхати війна, покинувши рідну Луганщину. Але творчі пошуки письменника не припиняються.

Болить серце митця про рідну домівку: «Відповідно за втратою мови була втрата відчуття, що людина – українець і живе на своїй землі. Україна залишалася суто адміністративним елементом. Влада за 23 роки незалежності нічого не зробила, щоб змінити цю ситуацію. Інформаційне поле там досі російсько-радянське. Люди так і не вийшли із середовища СРСР, їм постійно про нього нагадували – фільмами на обласному телебаченні, символами й пам'ятниками, топонімікою. Вважаю радянські символи троянським конем, бо за ними стоїть імперська, колонізаторська, русифікаторська Москва», – з інтерв'ю Василя Голобородька журналу «Тиждень» від 31 липня 2014 року «Люди на Донбасі так і не вийшли з радянського середовища» [5].

Як бачимо, процес народження і формування митця – невід'ємні від його батьківщини, хоча був складним і навіть незбагненним. Оцінюючи поетичний доробок письменника, ураховуючи неперечісність авторського таланту, стверджуємо, що наш регіон – багатющий, невичерпний на художню думку. І на прикладі життєтворчості Василя Голобородька варто говорити про своєрідний концепт світобудови українця-бунтаря з придінцевого краю на літературній мапі України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Жадан С. Василь Голобородько: Я був естетичним дисидентом. Ховав книжки в сіні від КДБ. URL : https://www.youtube.com/watch?v=HmL3HDztdwI (дата звернення: 07.05.2025).

2.Неживий О. Луганщина – земля українська: літературно-краєзнавчі статті та нариси. Видання друге, доповнене й перероблене. Полтава: Полтавський літератор, 2017. 166 с.

3. Неживий О. Талант і доля Василя Голобородька. Рідний край. 2015. № 1 (32), С. 37-44.

4.Стрижова О. Справжній Василь Голобородько: україномовний митець із Луганщини, який відмовив КДБ. URL : https://www.radiosvoboda.org/a/30540249.html (дата звернення: 07.05.2025).
5.Троскот І. Василь Голобородько: «Люди на Донбасі так і не вийшли з радянського середовища». URL : https://tyzhden.ua/vasyl-holoborodko-liudy-na-donbasi-tak-i-ne-vyjshly-z-radianskoho-seredovyshcha/ (дата звернення: 07.05.2025).
6. Цікаві факти з життя Василя Голобородько. URL : https://znanija.com/task/33715832 (дата звернення: 07.05.2025).

Панчук Людмила,
аспірант кафедри культурології та філософії культури,
старший викладач кафедри германських мов і перекладу,
Національний університет «Одеська політехніка»
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9545-7473

АГРЕСІЯ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ЯК ПСИХОКУЛЬТУРНИЙ СИМПТОМ

Агресія – це не лише соціальна чи психологічна проблема, а й складна культурна конструкція, що знаходить своє багатоаспектне відображення у художній літературі. У XX – XXI століттях, на тлі глобальних катастроф, воєн, терористичних загроз, ескалації насильства, масової міграції та морального релятивізму, тема агресії набуває особливої значущості. Вона стає не просто художнім елементом, а симптомом цивілізаційної хвороби, свідченням глибоких розладів у психіці індивіда та колективній свідомості. Літературний текст, як форма художньої репрезентації досвіду, чутливо фіксує зсуви в культурному коді – трансформації норм, конфлікти цінностей, межі дозволеного.

Сучасна література дедалі частіше моделює агресію не як виняток чи відхилення, а як конститутивний елемент суб'єктивності – складник мовлення, поведінки, наративної структури. Через фігури агресивного персонажа, антигероя або психоемоційно нестабільного суб'єкта розгортається діалог із суспільством, з ідеєю авторитету, з кризовим досвідом модерної ідентичності. Агресія постає як симптом – не лише хвороби особистості, а й соціального стану, морального ландшафту, комунікативного клімату епохи.

Метою цієї статті є осмислення агресії як психокультурного симптому, що у художньому тексті відображає не лише внутрішній стан персонажа, але й глибинну структурну напругу культури. Такий підхід передбачає аналіз агресії на кількох рівнях: психологічному (як прояв афекту, травми, розладу), семіотичному (як знакова система), естетичному (як складник жанру, стилю,

композиції) та лінгвопрагматичному (як мовна стратегія взаємодії та впливу).

Методологічно дослідження поєднує інтерпретативні стратегії психоаналізу (З. Фройд, Ж. Лакан), літературознавства (Н. Фраї, У. Еко), прагмалінгвістики (Дж. Сьорль, Дж. Остін, П. Браун, С. Левінсон), а також семіотики культури (Ю. Лотман, М. Фуко). Це дозволяє розглядати агресію як багаторівневу категорію, що водночас функціонує у сфері індивідуального досвіду, культурного символізму і соціального впливу.

Теоретичні засади осмислення агресії в гуманітарному знанні зводяться до уявлення її в складній історико-філософській і методологічній динаміці. У гуманітарному знанні агресія осмислюється як складне явище, що охоплює філософські, психологічні, лінгвістичні та культурні виміри. Уже в античності мову розглядали як знаряддя впливу, здатне не лише гармонізувати, а й руйнувати. В релігійній традиції слово набуває морального статусу, ототожнюючись із гріхом або благодіянням. У новітній науці агресія інтерпретується як інстинктивний потяг, емоційна реакція на фрустрацію, набута соціально модель або результат когнітивної оцінки загрози. У лінгвістиці ж ключовим стає розуміння мови як дії: агресивне висловлювання несе ілокутивну силу та виконує функцію впливу, домінування, підпорядкування. Сучасні підходи уможливлюють аналіз мовної агресії як інструмента ієрархії та засобу маніпуляції в соціальному просторі [3]. Отже, агресія у гуманітарному знанні трансформується від метафори та афекту до категорії міждисциплінарного аналізу. Вона перестає бути виключно біологічним або психологічним феноменом і стає психокультурним утворенням, що функціонує у текстах, знаках, мовленнєвих актах і символічних системах культури.

Агресія в художній літературі постає як багатошарове явище, що репрезентує психологічну напругу, екзистенційну фрустрацію та культурний конфлікт. У німецькомовній літературі XX століття ця тема отримує глибоке психологічне і семіотичне втілення. Так, у творчості Франца Кафки (зокрема в романі *Der Prozeß*) агресія героя є наслідком внутрішнього розщеплення, правової та екзистенційної безпорадності, де зовнішній тиск трансформується в

автоагресію і мовну дезорієнтацію. У прозі Томаса Бернхарда (*Beton, Verstörung*) агресія набуває форми монотонного, ритмічно зациклено мовлення – своєрідного опору порожнечі та абсурду. Персонажі Ельфріде Єлінек (*Die Klavierspielerin*) демонструють психосексуальну агресію, витіснену в патерни поведінки, де насильство реалізується на межі комунікації та мовчання.

У німецькій експресіоністській традиції агресія виступає також потужним сюжетним рушієм. Поезія Ґеорґа Гайма та Ґотфріда Бенна виводить агресивні образи тілесної деградації, деструкції урбаністичного простору, гіперемоційного супротиву буржуазній нормі. Така агресія є реакцією на кризу модерності, спробою утвердити автономність поетичного голосу в зіткненні з обезціненою реальністю. У сучасній українській прозі – зокрема в текстах Валерія Шевчука, Юрія Андруховича та Любка Дереша – агресивність героя часто функціонує як критичний барометр моралі. Психологічно нестабільні або маргінальні типажі кидають виклик усталеним нормам, формуючи простір художнього експерименту на межі психопатології, іронії та ідеологічної деконструкції.

Особливого значення агресія набуває в постмодерній літературі, де вона перестає бути винятком і дедалі більше нормалізується як елемент культурної гри. У творах Чака Палагнюка, Мішеля Уельбека, Юрія Іздрика, Сергія Жадана агресія не лише інтерпретується як дія чи емоція, а функціонує як естетичний принцип. Структура постмодерного тексту – фрагментарна, рвано-синтаксична, навмисно дисгармонійна – репродукує агресивний стан самої культури. Лексична брутальність, маргінальна стилістика, шокова тактика мовлення стають засобами комунікативного впливу й культурного супротиву, де агресія є вже не симптомом хвороби, а ресурсом продуктивного конфлікту.

Семіотика агресивного персонажа охоплює як вербальні, так і невербальні маркери. До перших належать лексеми з семантикою сили, насильства, конфлікту, метафори ворожості, а також дискурсивні кліше, що позначають загрозу, приниження або домінацію. До других – міміка, жести, мовчання, ритмічний розрив фрази, підвищена або приглушена інтонація. У творах Василя Стефаника, Оксани Забужко, Ліни Костенко агресивна напруга досягається за

допомогою стислої фразової побудови, анафори, градації, апосіопези, що дозволяють втілити мовну деструкцію як художній жест. Таким чином, агресія у літературному творі є не лише рисою персонажа чи мотивом сюжету, а повноцінним семіотичним механізмом, що розкриває глибинні травми індивіда та суспільства, втілені в мові, структурі й ритмі художнього тексту.

Агресія в мовленні не обмежується емоційним вибухом чи спонтанною реакцією – вона функціонує як усвідомлена стратегія, що реалізується через мовленнєві акти з визначеною інтенцією та комунікативною метою. У межах теорії мовленнєвих актів Джона Сьорля агресія найчастіше проявляється через директиви (накази, вимоги, команди), комісиви (погрози, ультиматуми) та декларації (акти приниження, соціального виключення). Ці висловлювання не лише передають інформацію, а й реалізують дію – змінюють статус адресата, викликають у нього психологічну реакцію. Наприклад, фраза «Я тебе знищу» – це не просто вербальне повідомлення, а акт перлокутивного тиску, що формує простір страху або підпорядкування.

Агресія також реалізується через низку комунікативних стратегій, які відзначаються високим ступенем інтенціональності. Однією з найпоширеніших є фейс-атакувальна стратегія, описана П. Брауном і С. Левінсоном, яка полягає в навмисному порушенні «позитивного» або «негативного обличчя» адресата – тобто в посяганні на його самоповагу, гідність або автономність [2]. Образи, глузування, сарказм – це типовий інструментарій таких стратегій. Іншою формою є полемічна агресія: аргументи типу *ad hominem*, свідома дестабілізація логіки опонента, перебивання, маніпулювання фактами.

Маніпулятивні стратегії включають пресупозиції, що нав’язують певну інтерпретацію, риторичні пастки, емоційне перебільшення або знецінення. Усі ці засоби набувають конкретної сили лише в контексті: в асиметричних комунікативних ситуаціях (наприклад, керівник – підлеглий) агресія може бути легітимізованою, тоді як у симетричних – виявляється як порушення соціального консенсусу.

Особливістю мовленнєвої агресії є її перформативна природа. Агресивне

висловлювання не лише фіксує намір, а й виконує дію: активує певний емоційний стан, трансформує стосунки між учасниками взаємодії, створює атмосферу конфлікту [1]. Як у художньому творі, так і в політичному чи медійному дискурсі, агресія набуває сценічного характеру: вона включає ролі, репліки, інтонації, глядача. Така драматургійність надає мовленню ефекту спектакля, у якому слово стає актом, що впливає на реальність.

Не менш важливим є семіотичний вимір агресії, що проявляється в розриві між ілокутивною інтенцією і поверховим змістом висловлювання. Часто агресія подається у завуальованій формі – наприклад, як іронія або жарт, що принижує під виглядом дружньої репліки. Саме в такому розриві між тим, що сказано, і тим, що мається на увазі, криється семіотична напруга, яка здатна породжувати глибокий психологічний резонанс. Агресія в цьому контексті виконує не лише комунікативну, а й культурну функцію: вона сигналізує про зміщення норм, про втрату комунікативної довіри, про появу нових форм соціальної взаємодії, в яких мовлення стає полем боротьби.

Таким чином, агресія в художньому тексті – це не просто емоційна реакція персонажа, а багаторівнева семіотична конструкція, що втілює соціальні й культурні розлади, психічну напругу, мовну фрагментацію. Вона фіксує етичні кризи доби, конфлікти ідентичності, розмиття норм і смислів, проникаючи в жанрову структуру, ритм і мовленнєву поведінку персонажів, де слово перетворюється на акт дії. Психолітературний аналіз засвідчує, що така агресія відображає внутрішній розкол суб’єкта, прагнення до самоствердження у ворожому середовищі. У семіотичному вимірі вона постає як код напруги між висловлюванням і забороною, а в прагматичному – як інструмент домінування, впливу, мовної влади. Агресія в художній літературі – це не лише вираження емоції, а культурна форма, що артикулює травму, трансформує досвід насильства у знакову систему та слугує інструментом критики соціального порядку. Вона формує нові естетичні й комунікативні стратегії, відображаючи глибинні зрушення в системі цінностей. Як психокультурний код, літературна агресія сигналізує про конфлікт між особистісним і колективним, мовою й

владою, нормою й девіацією. Її подальше вивчення в межах міждисциплінарної парадигми – на стику філології, психоаналізу, семіотики та дискурс-аналізу – відкриває перспективи для дослідження наративної репрезентації насильства, риторики спротиву, лінгвістики травми та механізмів текстової агресії в різних культурних середовищах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Панчук Л. Ономасіологічна структура одиниць на позначення агресії на основі лінгвістичного аналізу драматичного твору. *Прикладна лінгвістика – 2024: проблеми та рішення : матеріали XX Всеукраїнської науково-методичної конференції студентів та молодих науковців.* Миколаїв : НУК, 2024. С. 177 – 183.

2.Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. 345 p.

3.Fairclough N. Language and Power. London: Longman, 2001. 258 p.

Перепадя Дар'я,
кандидат педагогічних наук, доцент,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
https://orcid.org/0000-0002-9133-7244

СХІДНЕ МОВОЗНАВСТВО: КИТАЙ, КОРЕЯ, ЯПОНІЯ

Східне мовознавство має глибоке коріння, що сягає тисячоліть. Витоки вивчення східних мов нерозривно пов'язані з розвитком письма, філософії та культури східних країн, зокрема Китаю, Кореї і Японії. Перші систематичні дослідження мовних структур формувалися через тісні контакти між ними, особливо через вплив китайської писемності. Протягом століть мовознавчі традиції Сходу розвивалися в межах конфуціанських і буддистських вчень, закладаючи основу для сучасних лінгвістичних досліджень.

Вивчення основних аспектів розвитку східного мовознавства здобувачами освіти спеціалізації «Східні мови та літератури (переклад включно)» є невід'ємною складовою підготовки філологів-сходознавців і фахівців із перекладу. З розвитком технологій та тісних економічних зв'язків між Сходом і Заходом потреба в глибокому розумінні мовних систем цих країн зростає. Знання історичних процесів становлення мовознавчих традицій допомагають глибше зрозуміти особливості граматики, фонетики та лексики східних мов, що мають практичне значення для подальшої професійної діяльності філолога.

Розвиток мовознавчої думки в основних культурах Східної Азії значною мірою визначався впливом мов, що не були спорідненими, але мали високий статус у відповідних суспільствах. До появи європейського впливу в Китаї ключову роль у формуванні мовознавчих традицій відігравав санскрит, мова буддійських текстів, а також філософські трактати. Корейська і японська мови активно запозичували лексику з китайської, а також адаптували її систему письма для власних потреб. У більш пізній період мовні запозичення стали

двостороннім процесом: китайська мова засвоювала японські терміни, що відображало динаміку культурної й політичної взаємодії між цими країнами. Згодом Корея та Японія розробили власні системи письма, які демонструють глибокий вплив китайської ієрогліфіки. Втім, систематичне дослідження граматики у всіх трьох культурах розпочалося лише у XIX столітті під впливом європейської лінгвістичної традиції [1].

З давніх часів Китай відігравав провідну роль у формуванні цивілізаційного простору Східної Азії, значно випереджаючи Захід у багатьох аспектах науки й техніки. Саме тут були винайдені такі фундаментальні технології, як друкарство, компас, порох, порцеляна, папір і шовк, що суттєво вплинули на розвиток не лише регіону, а й світової цивілізації. Китай історично мав значний вплив на Корею та Японію, що проявляється в багатьох аспектах їхньої культурної, мовної та соціальної еволюції. Спільні історичні зв'язки між цими країнами сприяли формуванню схожих культурних традицій, хоча кожна з них зберегла власну ідентичність.

Китайська, корейська та японська мови пов'язані не лише географічно, а й історично та культурно, що дозволяє розглядати їх у спільному контексті. Однак ці мовні системи не є однорідними: попри спільну культурну спадщину, усні та письмові мови Китаю, Кореї та Японії демонструють значні відмінності. Єдиним винятком залишається часткове використання китайських ієрогліфів у японській та корейській писемності [3, с. 71-72].

Історію мовознавчої думки Китаю можна розглядати як через аналіз практичних знань про мову, так і через вивчення збережених письмових свідчень усвідомленого осмислення мовних явищ. У випадку Східної Азії значну частину мовознавча традиція досліджується не лише через спеціалізовані лінгвістичні праці, а й через текстові матеріали, що містять пам'ятки практичного використання мови.

У китайському мовознавстві окремі напрями, такі як лексикографія, поетична просодія, фонологія та етимологія графічних символів, з давніх часів отримували більше уваги, ніж синтаксис та граматичні дослідження. Отже,

важливо розглядати мовознавчу спадщину не як заздалегідь визначену систему, а як сукупність традицій, що еволюціонували протягом історії. Деякі з цих традицій тісно пов’язані з філологією, однак вони мають вагоме значення для розуміння загальної історії китайської лінгвістичної думки [1].

Питання походження корейської мови залишається предметом наукових дискусій, і серед дослідників немає одностайної думки щодо її генетичних зв’язків із іншими мовами [2, с. 30]. Через відсутність письмових джерел раннього періоду лінгвістичну історію Кореї можна простежити переважно з моменту впровадження китайської мови та писемності, що, ймовірно, розпочалося ще у II столітті до н.е. Масштабне запозичення китайських ієрогліфів у корейську мову набуло активного розвитку наприкінці VII століття. До цього часу корейська мова не мала власної системи письма, а попри наявність інших доступних графічних систем, саме китайське письмо стало домінуючим через високий рівень культурного розвитку Китаю. Однак адаптація китайської писемності до корейської мови була складним процесом, оскільки структурні особливості китайської та корейської мов суттєво відрізняються [1].

Історію мовознавства в Японії можна розглядати з особливим акцентом на походження японської мови, що є однією з найбільш обговорюваних тем з моменту становлення лінгвістики в Японії наприкінці XIX століття [4]. Японія та Корея, окрім суттєвої структурної схожості їхніх усних мов, мають багато спільного в історії запозичення та адаптації китайської писемності.

Контакт східноазійських цивілізацій із західноєвропейськими науковими ідеями стимулював розвиток граматичних досліджень. Спершу вивчення граматики було зосереджене на ранніх формах мов, нерідко ґрунтуючись на європейських моделях. Однак із часом граматичний аналіз поширився на сучасну розмовну мову, набуваючи дедалі більшої наукової автономності та розвиваючись у межах власних лінгвістичних традицій. Відзначимо, що Японія розпочала систематичне дослідження граматики навіть раніше, ніж Китай, що відбувалося під впливом активних контактів із західною Європою [1].

Отже, розвиток східного мовознавства є складним і багатовимірним

процесом, що охоплює тисячоліття становлення писемності, формування мовних систем та лінгвістичних традицій. Вивчення історичних аспектів розвитку мовознавства дозволяє краще зрозуміти внутрішню структуру мов, а також їхню роль у міжкультурній комунікації, що є вкрай важливим компонентом процесу підготовки професійного філолога, фахівця зі східних мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Chung K.S. East Asian Linguistics. *The Oxford Handbook of the History of Linguistics*. Linguistics, Historical Linguistics. 03.2013 URL: https://homepage.ntu.edu.tw/~karchung/Karen/OxfordHandbookoftheHistoryofLinguisticsch10p226245.pdf (дата звернення: 19.04.2025).

2.Lee Ki-Moon, Ramsey S. Robert. A history of the Korean language. New York: Cambridge University Press, 2011. 336 p.

3.Pae H.K.. Chinese, Japanese, and Korean Writing Systems: All East-Asian but Different Scripts. Script Effects as the Hidden Drive of the Mind, Cognition, and Culture. Literacy Studies, 2020. 21. P. 71-105. DOI: 10.1007/978-3-030-55152-0_5

4.Toshiki Osada. A Brief History of Linguistics in Japan. *Studies in Asian Historical Linguistics, Philology and Beyond*. DOI: https://doi.org/10.1163/9789004448568_006. URL: https://brill.com/display/book/9789004448568/BP000015.xml (дата звернення: 24.04.2025).

Перова Світлана,
кандидат педагогічних наук, доцент,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
https://orcid.org/0000-0002-1758-2284

СУЧАСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ СИНХРОННОГО ПЕРЕКЛАДУ: ІННОВАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

Синхронний переклад – це мистецтво відтворення усного мовлення іншою мовою в режимі реального часу. Він потребує виняткової мовної майстерності, розумової гнучкості та культурної обізнаності. В умовах глобалізації роль синхронного перекладача в забезпеченні міжкультурної комунікації є надзвичайно важливою. Водночас навчання цього виду перекладу трансформується під впливом цифровізації, приймаючи інноваційні підходи [1].

Традиційні методики переважно ґрунтувалися на заучуванні та граматичних вправах, ігноруючи розвиток когнітивних стратегій. Сучасні ж методи фокусуються на критичному мисленні, навичках сприймання, селективній увазі та мовній імпровізації. Когнітивні тренінги, спрямовані на розвиток оперативної пам'яті, слухового аналізу, навичок прогнозування – стали обов'язковою частиною програми.

Симуляційні вправи дозволяють студентам практикуватися в умовах, наближених до реальних, тренуючи вміння працювати з різними акцентами, стилями мовлення та тематикою. Застосування віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR) допомагає створити ефект присутності, моделюючи справжні комунікативні ситуації.

Новітні цифрові інструменти – програми автоматичного розпізнавання мовлення, онлайн-платформи для спільної роботи, адаптивні програми навчання – підвищують ефективність навчального процесу. Програми, що аналізують

мовлення перекладача, надають миттєвий зворотний зв'язок щодо ритму, інтонації, чіткості.

Синхронний переклад неможливий без розуміння предметної галузі. Саме тому майбутнім перекладачам викладають основи права, економіки, медицини, міжнародних відносин. Такий міждисциплінарний підхід формує універсального фахівця, готового для роботи у сучасних реаліях життя.

Використання онлайн-платформ надає змогу залучати викладачів і здобувачів освіти з усього світу, створюючи полікультурне мовне середовище та забезпечуючи автентичність навчального досвіду.

Адаптивні освітні платформи аналізують слабкі й сильні сторони сздобувачів освіти та надають персоналізовані тренувальні модулі. Це забезпечує гнучкість навчання, дозволяючи кожному досягати прогресу у власному темпі.

Окрім технічних навичок, перекладачі вивчають стратегії роботи з новими чи складними текстами, методики нотаток, техніки утримання змісту. Використання вправ типу «shadowing» (відтворення за мовцем без затримки) дозволяє формувати спонтанність мовлення.

Інноваційні методи та технології докорінно змінюють процес підготовки синхронних перекладачів. Розвиток адаптивних платформ, VR/AR-технологій, мультимедійних тренажерів і багатомовного навчання створює нову парадигму освіти, де перекладач стає не просто лінгвістом, а висококваліфікованим посередником між культурами. Ці підходи забезпечують високий рівень професійної готовності та відкривають нові перспективи для реалізації в глобалізованому світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Рудницька Т. Г., Мельник Н.А. Сучасні проблеми фахової підготовки перекладачів у вищих навчальних закладах. URL: http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Rudnytska_Melnik.php.

2.Онищенко М. Використання інноваційних технологій у навчанні перекладу: перспективи та виклики. *Актуальні питання гуманітарних наук.* Вип. 64, том 2, 2023. DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-2-29.

3.Горда В. Навчання перекладу у соціокультурній площині. *Молодий вчений.* 2020. № 3(79). С. 436–440. DOI: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-3-79-91.

Позюбанов Ярослав,
здобувач НФ-211
Національний університет «Одеська політехніка»

Чепелюк Наталья,
кандидат філологічних наук, доцент,
Національний університет «Одеська політехніка»

НЕВЕЛИКИЙ ЕКСКУРС У СЛЕНГ (GENERATION Z VS. GENERATION ALPHA)

Сленг – це неофіційна лексика, яка часто вживається для вираження емоцій, підкреслення належності до певної групи чи спрощення комунікації. Відрізняється від стандартної мови або ж від літературної мо, тим, що така лексика є більш гнучкою, яскравою і ситуативною. Слід зауважити, що сленг є невід'ємною частиною сучасної мови, що активно використовується в різних соціальних групах, середовищах і навіть у масовій культурі. Його поява та розвиток відображають зміну суспільних цінностей, культурних трендів і технічного прогресу [1, с.79].

Із вищезазаначених причин, ми вважаємо доречним вивчення вищеокресленої лексики. Отже, дозвольте представити декілька сучасних прикаладів сленгу, яким активно користується не тільки амераканська молодь, а також в значній мірі європейська та українська.

Brainrot (гниття мозку) – це слово є номером один у 2024 році за версією Оксфордського університету, воно означає результат надмірного споживання матеріалу (особливо онлайн-контенту), який вважається тривіальним або нескладним, що призводить до погіршення когнитивних функцій та сповільнення сприйняття більш важких та глибоких тем. Тобто призводить до так званого «гнитя мозку». Приклад : «Dude, that video is complete brainrot» - «Чувак, це відео повна нісенітниця» [4, Oxford University Press, 2024].

Skibidi (скібіді) – слово походить з сюрреалістичного анімаційного серіалу на YouTube, створеного Олексієм Герасимовим, який вперше з'явився в лютому

2023 року під назвою «Унітаз Скібіди» (Skibidy toilet). Основою серіалу є химерна концепція: людська голова, що виходить з унітазу та співає під ремікс пісні «Бісер Кінга» «Dom Dom Yes Yes» у поєднанні з «Give It To Me» Тімбаленда. Згодом серіал переріс у безперервну битву між «Скібідськими туалетами» та гуманоїдами з головами камер спостереження, яких називають «Операторами» (англ. Cameraman). Само слово використовується як глузування с людини, яка має низький інтелект та вузький кругозір; або ж так називають розпещених (розбещених) дітей, які настільки занурені у свої гаджети, що не звертають уваги на оточуючий світ [5, Urban dictionary, 2024].

Rizz (різз) – Нью-Йоркський сленг, створений дуже відомим стрімером і ютубером на ім'я Кай Ценат. Це слово означає спроможність людини без великих проблем романтично зацікавити людину протилежної статі [5, Urban dictionary 2024].

Приклад англ.: Johan – «Yo, I saw that you were talking to that girl Rachel over there. Did you get her number?» Bruce – «Indeed! You know me I got Rizz».

Переклад укр.: Йохан – «Ей, я бачив, що ти розмовляв з тією дівчиною Рейчел там. Ти зміг оттримати її номер?»

Брюс – «Звісно! Ти же знаєш мене, я вмію розмовляти з жінками»

Sigma (сігма) – Концепція «Сигма-чоловік» виникла в онлайн-спільнотах у «маносфері» як розширення альфа-/бета-чоловічої ієрархії, про яку часто згадують у колах правозахисників чоловіків. Цю ідею вперше популяризував ультраправий блогер Vox Day у 2010-х роках, який описав сигма-чоловіків як чоловіків, які діють поза традиційною ієрархією соціального домінування. Замість того, щоб керувати як «альфа» або слідувати як «бета», сигма-чоловік зображується як «самотній вовк» — самодостатній, незалежний і таємничий.

З тих пір ідея «сигма-чоловік» стала мемом і сатиричним символом, який часто використовують для пародіювання [5 Urban dictionary 2024].

Підсумовуючи усе сказане, сподіваємося, що нам вдалося донести деякі новітні тренди та роз'яснити на конкретних прикладах значення сленгу задля кращого порозуміння старших поколінь із молодшими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Моргунова М., Козубай, І. (2020). Місце молодіжного сленгу в сучасній англійській мові. *Збірник наукових праць ΛΌГОΣ,* 79-81.

2.Bernadette Toh. The lowkey guide to Gen Z speak. Hey! Magazine. URL:https://www.hey.ntu.edu.sg/2023/07/19/the-lowkey-guide-to-gen-z-speak/

3.Anastasiia Lyhun, Inna Kozuba. 27 жовтня 2023 р., м. Рівне. A Linguistic Analysis Of Modern Slang In Social Media.

4.Oxford University Press https://corp.oup.com/news/brain-rot-named-oxford-word-of-the-year-2024/

5.Urban dictionary https://www.urbandictionary.com//

Румянцева Олена,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедра англійської філології та перекладу
Національний університет «Одеська політехніка»
https://orcid.org/0000-0003-1133-7867

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ І ПЕРЕКЛАДУ НА ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ

Цифрові технології змінили спосіб викладання та вивчення іноземних мов. У сучасних університетах, які активно користуються технологіями, навчальні процеси дедалі частіше інтегрують цифрові ресурси. Це включає мультимедійні матеріали, онлайн-платформи, мобільні додатки тощо. Однак ефективне використання цих засобів залежить від того, наскільки добре викладачі закладів вищої освіти знайомі з ними та наскільки вони впевнені у своїх цифрових навичках.

Інтеграція штучного інтелекту у сферу навчання перекладу відкриває нові горизонти як для викладачів, так і для здобувачів освіти. Сучасні засоби штучного інтелекту, зокрема нейромережеві моделі машинного перекладу (Google Translate, DeepL, ChatGPT, Gemini), здатні не лише забезпечувати базову міжмовну трансформацію, а й пропонувати варіативність перекладацьких рішень, пояснення лексичних виборів і навіть аналіз стилістичних особливостей тексту. Це сприяє розвитку критичного мислення у студентів-перекладачів, формуванню навичок зіставлення автоматичного перекладу з людським, а також усвідомленому редагуванню машинного результату.

Використання ШІ у навчальному процесі дозволяє моделювати реальні перекладацькі ситуації, створювати симуляції професійної діяльності та забезпечувати адаптивне навчання відповідно до індивідуального рівня підготовки студента. Окрім того, аналітичні функції штучного інтелекту можуть

бути застосовані для виявлення типових помилок, оцінювання якості перекладу й надання персоналізованого зворотного зв'язку [1]. Водночас, зростання ролі AI у навчанні перекладу потребує формування нової педагогічної парадигми, в якій викладач виконує не лише роль джерела знань, а й фасилітатора критичної взаємодії здобувача з цифровими інструментами [2]. Особливої актуальності набуває етичний вимір використання AI, зокрема в контексті авторства, академічної доброчесності та збереження перекладацької інтенції [3, 5, 6].

Історія технологій перекладу відображає безперервне прагнення людства подолати мовні бар'єри шляхом упровадження інновацій. Від ручних практик перекладу, заснованих на глибокому культурному й контекстуальному розумінні, до появи систем машинного перекладу – ця еволюція суттєво трансформувала міжмовну комунікацію. Інтеграція штучного інтелекту у сферу перекладу знаменує собою новий етап цього процесу, що відкриває значний трансформаційний потенціал, водночас породжуючи низку складних викликів [4].

Метою цього дослідження є з'ясування того, як викладачі англійської і німецької мов національного університету «Одеська політехніка» використовують сучасні цифрові технології в онлайн аудиторії та як студенти сприймають ці інновації.

У цьому дослідженні використовувався змішаний підхід, який поєднує кількісні та якісні методи. Було проведено анкетування серед студентів-філологів англійської мови. Анкета складалася з питань про частоту використання цифрових інструментів, типи ресурсів та впевненість у володінні цими технологіями. Крім того, було проведено інтерв'ю з викладачами ЗВО з метою поглибленого розуміння їхніх поглядів, досвіду та труднощів у застосуванні цифрових технологій, зокрема ШІ, у викладанні іноземних мов.

Результати дослідження показали, що більшість викладачів регулярно використовують цифрові ресурси, зокрема відео, аудіо, інтерактивні ігри та онлайн-словники, а також сучасні нейромережеві моделі перекладу (DeepL, ChatGPT, Gemini). Більшість респондентів вказали, що цифрові інструменти

допомагають підвищити мотивацію здобувачів і полегшують процес вивчення іноземної мови.

Разом з тим, викладачі відзначили деякі проблеми, пов’язані з використанням цифрових технологій: технічні несправності та переривання інтернет зв’язку під час повітряних тривог, обмежений доступ до ШІ ресурсів, відсутність належної підготовки, методів викладання з ШІ та нестача часу на підготовку занять.

Отримані результати свідчать про позитивне ставлення вчителів до цифрових технологій у викладанні іноземних мов. Однак для ефективного їх використання необхідно забезпечити професійний розвиток учителів, удосконалення цифрової інфраструктури та технічну підтримку.

Також варто відзначити, що хоча цифрові інструменти широко використовуються, існує потреба у розробці більш цілеспрямованих методичних матеріалів, які допоможуть університетським викладачам іноземних мов інтегрувати ці інструменти у викладання з урахуванням освітніх цілей.

Вплив технологій має бути відображений у стратегіях освіти та бути впроваджений в сучасні ОП, щоб відповідати вимогам стрімко змінного ринку та забезпечити студентів-філологів необхідними знаннями й навичками для професійної діяльності в умовах цифрової епохи.

Цифрові технології стали невід’ємною частиною викладання іноземних мов у Національному університеті «Одеська політехніка». Більшість викладачів іноземних мов позитивно сприймають їх активне використання, відзначаючи переваги для навчального процесу. Однак існують певні виклики, які потребують уваги: нестача навчання, технічні проблеми та обмежений доступ до певних ресурсів. Необхідні цілеспрямовані заходи для покращення ІТ підготовки викладачів саме у методах викладання з застосуванням ШІ та забезпечення належної підтримки при впровадженні технологій ШІ у викладання в українських ЗВО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Bi S. Intelligent system for English translation using automated knowledge base. *Journal of Intelligent & Fuzzy Systems*, *39*(4). 2020. P. 5057-5066. https://doi.org/10.3233/JIFS-179991

2.Enbaeva L. & Plastinina N. Distance learning challenges in translation teaching: Mediation competence development. *E3S Web of Conferences, 258*. 2021. P. 70-78. https://doi.org/10.1051/e3sconf/202125807078

3.Fu L. & Wang Q. Exploring AI-based teaching models in the professional development of translation educators. *The Interpreter and Translator Trainer, 16* (1), 2022. P. 89-106.

4.Han B. Translation, from pen-and-paper to computer-assisted tools (CAT tools) and machine translation (MT). Proceedings of the 14th International Conference on Interdisciplinarity in Engineering, 63(1), 2020. https://doi.org/10.3390/proceedings2020063056

5.Toral A. & Farwell D. AI and the role of the translator: A study on the development of machine translation tools for teaching purposes. *Machine Translation, 35*(3). 2021. P. 112-126.

6.Wang, Y. Artificial intelligence technologies in college English translation teaching. *Journal of Psycholinguistic Research, 52*(5). 2023. 1525-1544. https://doi.org/10.1007/s10936-023-09960-5.

Симоненко Альона,
здобувачка освіти,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»,
(науковий керівник – Бойцун Ірина,
кандидат філологічних наук, доцент)

РИСИ СЮРРЕАЛІЗМУ В ПОЕЗІЇ ЕММИ АНДІЄВСЬКОЇ

Сюрреалізм як мистецький напрям, що виник у XX столітті, поставив собі за мету звільнити уяву від раціональних обмежень, дати голос підсвідомому і створити нову художню реальність – надреальність. В українській літературі яскравою представницею сюрреалістичного письма є Емма Андієвська – поетка, прозаїк і художниця, творчість якої виходить за межі традиційної поетичної логіки. Її вірші – це світ, у якому панують алогізм, парадокс, сновидіння та вільні асоціації. Аналіз поезії Андієвської дозволяє глибше зрозуміти, як саме в українському контексті реалізуються головні риси сюрреалізму – зокрема, підсвідоме письмо, поєднання непоєднуваного та зміщення просторово-часових орієнтирів, що становить мету нашої розвідки.

Сюрреалізм як художній напрям прагне зруйнувати межу між свідомим і підсвідомим, дозволити уяві вільно проявляти себе. Емма Андієвська активно застосовує цей принцип у своїй творчості: «Вона відмовляється від логічної побудови змісту на користь «автоматичного письма» – способу висловлення, що базується на вільному асоціюванні образів» [1, с. 45].

Переважна більшість літературознавців визначають творчість Емми Андієвської як належну до поетики сюрреалізму. Її поезія поєднує в собі потойбічні, символічні й інтуїтивно-асоціативні образи, які не завжди відповідають логіці реального світу, однак мають глибоку внутрішню гармонію. Занурення в таку поезію передбачає відкритість читача до незвичних смислових поєднань і образних дисонансів. Художній всесвіт поетки – це простір, де важко

відокремити мрію від дійсності, уявне від реального. Її тексти пропонують нове бачення сенсу буття, що втілюється у складній, часто алогічній, але напрочуд поетичній формі. Саме тому дослідники неодноразово підкреслюють багаторівневість творчості Андієвської, відзначаючи її здатність поєднувати наукові й містичні елементи, символіку й алегорію, естетичну вишуканість і глибокі філософські роздуми [2, с. 104].

У поезії «Дитинство героя» зі збірки «Риба і розмір» Емма Андієвська звертається до автобіографічного досвіду, реалізуючи його через сюрреалістичну образність. Тут дитина, долаючи заборони, пробирається до «пісні на горищі до сторін», де її погляд ковзає по скручених тінях, що спостерігають з висоти. Авторка передає внутрішній неспокій і наївну цікавість дитинства крізь символіку заборонених дверей, глухих просторів і білого світла, що зливається з образом героя. У фіналі тексту фіксується момент єдності персонажа з яскравим світлом, що породжує відчуття втрати меж часу та простору – світ стає водночас і реальним, і химерним. Саме ця лінія дає змогу зануритися в інтимні переживання героя й передає дитячу беззахисність перед незрозумілим світом.

У вірші «Вікно» домінують синестезійні образи: звуки перетворюються на зорові враження, а дотики – на відчуття, що зникають у тиші. Наприклад, у рядках «усі дотори до звуків плинули, і звук, як кобла на воді, не тоне», читач бачить, як поєднуються фізичні й чуттєві враження. Рядки типу «Калачики атаколістів, оце різають краплі найтупіші ребра» передають абстрактність думки через специфічну поетику образу. Складна метафорика створює атмосферу, в якій «усі пояси, розвіяні у листі» або «світ привидів, обернений у листя» виводять свідомість за межі реального сприйняття. Очі в поетичному світі Андієвської стають не лише інструментом візуального сприйняття, а й метафорою занурення в глибини підсвідомого. Лише погляди відкривають приховану реальність, яка залишається недосяжною для логічного розуміння.

У вірші «Крива з базару страшного суду» Емма Андієвська виводить на перший план тему духовного перетворення й вічного часу, що проявляється

через ідею надсвідомості. Авторка створює складні образи, в яких візія простору й часу відчутно змінюється: глибини стають зоровими метафорами, а небо постає в незвичному вигляді, порівнюється з лялечками, сферами та водяними дзвонами. Поетичний простір набуває розмитих контурів: усе відбувається не в реальності, а в певному стані між буттям і поза ним, де «світ просвічено по-іншому». Предмети та явища постають відносними – вони втрачають стабільність, зникає лінійність мислення, а події мають позачасову природу. Зокрема, у поетичному рядку: «Підсвідомий зміст речей відкрився як іскриста правда, що зливалася в буття, що є знову ніч» – бачимо приклад порушення традиційної логіки сприйняття.

У творчості Емми Андієвської часто відсутня потреба в логічному коментуванні: поетичне висловлювання набуває характеру афористичного спалаху, де емоційне й філософське зливається в нову художню цілісність. Такі фрази, як «вічний без дна плине рука в безполицевості лика» або «оти бутня якось-загусла як лід, заїжджений бур'ян у листках» вимагають від читача не стільки раціонального аналізу, скільки відкритості до відчуттів і співпереживання.

Поезії Андієвської – це не просто гра у ребуси чи пошуки глибинного сенсу. Її тексти потребують вдумливого прочитання, де поєднується інтелектуальний аналіз із інтуїтивним сприйняттям. Поетичні картини не мають єдиної інтерпретації, бо є частиною складнішого духовного простору, який не замикається лише на зовнішньому світі. Усе це творить багатовимірний поетичний всесвіт, що функціонує за своїми законами.

Герої у віршах Андієвської не мають чітко визначених характеристик – вони живуть одночасно в кількох реальностях, перетинають галактики та світові межі, є частиною різних вимірів. Наприклад: «Гарбуза́в гелієм, зорі здвоєні / Один поперед одного до віконюка. / Той – обрушується до місяця, цей обриває до пар». Такі образи знімають межу між поезією та космічною філософією.

Збірка поезій «Вігілії» містить синтез філософського досвіду поетеси, езотеричних прозрінь, інтуїтивних осягнень смислу життя, прагнення віднайти

глибину тиші, дістатись дна мудрості. Е. Андієвська втілює поетичні інтерпретації філософських категорій. Візерунок світу зітканий із алогізмів і суперечностей, тому дійти суті неможливо: «<...> Всі вісі, що свідомість, шкереберть. Усталене на манівці з орбіт. Лиш гола дійсність акробат кумедний, на видноколі -трюки старомодні...» [3, с. 50].

Поетеса любить учуватися в тишу, її образи тиші завжди неординарні. Так виникають «смерч тиш», «не тиша а світобудова печі». Найтихіша тиша для Е. Андієвської лише в «осередді бурі». Відомий кінорежисер Л. Аннєчкін розповідав, як одного разу знімальна група на спеціальному обладнанні потрапила всередину водяного виру, під час тайфуну, у саме «осереддя бурі». Найдивнішим було те, що в серці такої стихії панувала неймовірна тиша.

«Архітектурні ансамблі» це збірка сонетів, до яких Е. Андієвська звертається постійно в останніх книгах. Вона здійснює неймовірне в класичних формах віршування. Її сонети неканонічні, як деякі книги Біблії. Часто сонет Е. Андієвської усічений або «з кодою» (тобто «нарощений»), бо вона порушує кількість катренів 1 терцетів.

Для книги «Знаки. Тарок» характерні мотиви пошуку безсмертя, світових знаків, вічних символів, які прочиняють двері позасвідомого повернення в міфологічне минуле, що присутнє в сучасному, це якесь «прадавнє переживання» як візія «у темному дзеркалі» [3, с. 51].

Оскільки поетична творчість Емми Андієвської репрезентує один із найвиразніших виявів сюрреалістичної естетики в українській літературі, можемо зробити висновок, що її поезія формує особливий тип художнього мислення, заснованого на інтуїтивному проникненні в глибинні шари колективного та індивідуального підсвідомого. Авторка свідомо відмовляється від раціонального осмислення дійсності, натомість конструюючи парадоксальні, алогічні образи й смислові структури, які набувають символічного наповнення лише в контексті цілісної поетичної системи. У її творах виявляється тяжіння до трансцендентного й метафізичного осмислення буття, що зумовлює потребу у складному герменевтичному підході до інтерпретації текстів. Така поетика не

лише засвідчує глибоку спорідненість із європейською сюрреалістичною традицією, а й утверджує її унікальне місце в національному літературному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Жінка як текст: Емма Андієвська, Соломія Павличко, Оксана Забужко: фрагменти творчості і контексти / упоряд. Л. Таран. Київ: Факт, 2002. 208 с. (Літ. проект «Текст + контекст». Знакові літературні доробки та навколо них).

2.Райс Е. Поезія Емми Андрієвської. *Сучасність*. 1963. № 2 (26). С 45–47.

3.Тищенко О. А. Домінантні риси сюрреалістичної поетики Е. Андрієвської. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія.* 2015. № 17. Том 1. С. 50–52.

Сипа Михайло,
студент бакалаврського рівня
факультету історії, педагогіки та психології
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

ГУЦУЛЬСЬКИЙ ГОВІР РАХІВЩИНИ

Гуцульщина багата своїми традиціями, звичаями та говором. Потрапивши в Гуцульський край, вражає не лише колорит, а й говірка місцевих мешканців. Якщо вести мову про Рахівщину, це немов би окремий осередок, що розмістився в самому серці Карпат, навколо – гори, ліси, а біля підніжжя – мальовничі села: Лазещина, Ясіня, Чорна Тиса, Білин, Кваси, а далі – Рахів. Люди тут добрі й привітні до гостей, а на свята їх часто можна побачити у національному гуцульському вбранні: різнокольорових вишиванках, запасках, капчурах та постолах. Поспішаючи до церкви, місцеві мешканці вітаються словами «Слава Ісу Христу!», а у відповідь чують «Навіки Богу Слава». На Рахівщині є навіть окрема місцева година, що різниться з київським часом та складає 1 – 2 години відмінності, залежно від зимового чи літнього періодів, оскільки за місцевим часом години не переводяться.

Зважаючи на історичні події: спроби встановлення Гуцульської Республіки з центром у селищі Ясіня, перебування під владою Чехословаччини, Угорщини, входження до складу УРСР, а потім до незалежної України, місцева говірка зазнала відповідних впливів та водночас зберегла багату спадщину, котру ревно леліє.

У науковому просторі ще на початку ХХ ст. гуцульський говір досліджував Броніслав Кобилянський у співвідношенні до говору Покуття [3] та співставляючи діалекти й літературну мову [2]. Огляд цих праць, а також інших досліджень, присвячених гуцульському говору пропонує В. Чапленко [4]. Знаковою подією стало впорядкування та видання словника гуцульських говірок,

що побачив світ у 1997 р. [1].

Наші спостереження проведені у селищах Ясіня, Лазещина та Чорна Тиса Рахівського району Закарпатської області. Саме там традиційним зверненням до батька є «ньиньо», до хрещеної матері – «нанашка», а до хрещеного батька – «нанашко». «Нанашко» й «нанашка» вживаються також при зверненні як синоніми до «пан» та «пані», але без додавання імені. Якраз у вищезазначених селах замість «так» Ви завжди почуєте «йо», що є запозиченням з чеської, але настільки впевнено ввійшло у вжиток гуцулів, що без нього важко уявити собі мешканця Лазещини, Ясіня чи Чорної Тиси. Викликають зацікавлення й наступні слова гуцульської говірки: «палачінти» – млинці, «рибізлі» – порічки, «ваприни» – «аґрус», «ґарадичі» – сходи, «клевец» – «молоток», зменшувальна форма «клевчик» – «молоточок», «маржина» – «худоба», «маржинка» – «худібка».

Гуцульську говірку спостерігаємо у різних сферах побуту місцевих мешканців, вона не поступається літературній мові та активно використовується у повсякденні. Ця говірка є невід'ємною складовою культури й життя гуцулів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Гуцульські говірки: Короткий словник / за ред. Я. Закревської. Львів: Інститут українознавства НАНУ, 1997. 232 с.

2.Кобилянський Б. В. Діалект і літературна мова : (східнокарпат. і покут. діалекти, їх походження і відношення до укр. літ. мови). Київ: Рад. школа, 1960. 274 с.

3.Кобилянський Б. Гуцульський говір і його відношення до говору Покуття. *Український діалектологічний збірник : зб. Історично-філологічного відділу Української акад. наук.* К., 1928. Кн. 1. № 64, [1] – 2. С. 1 – 92.

4.Чапленко В. Гуцульський говір. URL: https://spadok.org.ua/etnolingvistyka/hutsulskyy-hovir

Сквіра Наталія,
кандидат філологічних наук, с. н. с.,
відділ зарубіжних і слов'янських літератур
Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України,
https://orcid.org/0000-0002-6602-4641

ПОЕТИКА Г. СКОВОРОДИ і М. ГОГОЛЯ: САКРАЛЬНИЙ ПРОСТІР

Теоцентричне осмислення дійсності Сковородою та Гоголем тяжіло до «високого» бароко (зумовленого як врощенням у культуру, так і релігійним світовідчуттям) з його гуманістичним та просвітницьким пафосом, сакральною вертикаллю й характеризувалося ірраціонально-містичним елементом, риторизмом, дидактизмом, технікою «плетіння словес», інтенціями гармонізації світоустрою. Звісно, що художні моделі картини світу завжди ширші за будь-які інтерпретації, утім, універсальний код барокової духовно-релігійної емблематики, метафорики виразно унаочнює переконливі аргументи для типологічних зближень чи мірностей.

Обидва мисленники були з когорти «нерозгаданих людей», як означував Миколу Гоголя Петро Плетньов. Сковороду називали «маніхейським учнем», «мізантропом», «богохульником», «душогубом», «єретиком» тощо, Гоголя – «ченцем», «містиком», «божевільним», «грубим, жорстоким і темним», «не людиною», «найогиднішою істотою», «мучеником», «святим».

Такі характеристики неминучі й породжені як індикатором «автопроєкцій» та моделювання внутрішнього світу іншого, так, власне, і самою природою геніїв, сповненою протиріч та дихотомій, їхнім душевним складом і його метаморфозами. З іншого боку, ці натури були, безумовно, цільними і в духовному, і в людському плані. Вони, сигніфіковані «таємною перспективою» (П. Анненков), пропонували свій устрій життя, істинного й осмисленого, що вимагало зміни духовного єства.

Їхня творчість як подвижницьке служіння не випадково знаменує нове

начало в літературі – релігійне, що домінувало над поетичним. «…Без Бога жизнь есть то же, что без размѣра строить, без Закроя шить, без Рисунка писать, а без Такта плясать» [2, с. 662], – писав Сковорода. «Що ж робити, якщо настає такий час, що мимоволі говориться про Бога? Як мовчати, коли й каміння готове заволати про Бога?», – розмірковував Гоголь у листі до О. Смирнової від 20 квітня 1847 р. [1].

Обоє митців, «старанно та пильно» штудіюючи Біблію, беручи первинні смисли, буквально, за Сковородою, перетворювали її істини на «сік і кров», адже відчули, за словом Гоголя, «чудну насолоду» бути обраними учнями, що крокують дорогою «небесного життя» [1], викарбовуючи шлях до Вічності.

З огляду на «пересічні паралелі» доль обидва письменники постають і мудрецями, і праведниками, «мандрівниками» на земних теренах між вічністю і часом, добром і злом, світлом і пітьмою, яким відкриті закони Божі («Мандрівник я на землі; не приховуй від мене заповідей Твоїх» (Пс. 118:19)) і які стають носіями первородного «битволюбного» духу, здатними до борні з утіленням ницості, огрубілості й мертвотності, коли згасає лірична стихія, натомість актуалізується жертовно пророча: Сковорода ладен «розтрощити диявола з його слугами не залізом, а зброєю мудрості, невинності, чистоти й терпіння» [2, с. 1161], Гоголь – стати на «битву вже не за тимчасову нашу свободу, права та привілеї наші, але за нашу душу…» [1].

Діалоги-солілоквії «Брань архистратига Михаила со Сатаною» та «Пря бѣсу со Варсавою» не випадково містять індивідуації душевної битви-боротьби самого письменника, які втілюють полярні голоси Варсави й Даймона та контекстуально відлунюють у драмі Гоголя, що, за Д. Мережковським, являла собою боротьбу з «вічною ницістю» – чортом. Антропологія Гоголя, як і Сковороди, концентрує в собі поняття людини як образу Божого та, услід за аскетичною літературою, «унаочнює» трагізм розколу єства внутрішнього і зовнішнього, що артикульований символіко-алегоричною образністю.

Магістральними є також ідеї «внутрішнього слова» («слово по ударенію воздуха и по начертанію своему есть ничтожное, но по силѣ утаеннаго внутрь

Духа, сѣемое на Сердцѣ и плодоприносящое новую тварь и новыи дѣла, есть важное») [2, с. 1272] та «внутрішньої людини» – «преображення/воскресіння», догматичний код якої міститься в слові апостола Павла: «Якщо немає воскресіння мертвих, то і Христос не воскрес…» (1 Кор. 15:13) (порівняймо з гоголівським написом на полях цього вірша: «мертві воскресені, бо Христос воскрес»).

Гоголева концепція слова як «вищого подарунку Бога людині» [1] проєціюється головно на внутрішню «стрункість» душевного стану: якщо не вдалося удосконалити власну душу, то сприйняття матиме небезпечні наслідки, адже «вийде слово, яке всім чинить опір», що набуває біблійних конотацій «гнилого слова» («Слово гнило нехай не виходить з уст ваших!» [1] – «Ніяке гниле слово нехай не виходить з уст ваших, а тільки добре для побудови у вірі, щоб воно доставляло благодать тим, хто слухає» (Єф. 4:29)).

Саме у просторі парадигми дихотомії добра і зла («з найчистішим бажанням добра можна зробити зло») автор обстоює постулат чесності щодо слова, яке наділене владою преображення та виконує головну функцію на власному шляху письменника-християнина («Праця моя велика, мій подвиг рятівний» [1]). Бінарність природи символічного слова Божого, на думку Сковороди, має відповідну рецепцію, залежну від внутрішнього розвитку людини: «Єдиною Глагола Бог, але подвійне чутно Единою» [2, с. 785].

Тож риторичний ефект висловлювання мандрівного філософа «Ах! с толком нужно вкушать СЛОВО Божїе» [2, с. 785], що узгоджувалося з його тлумаченням Біблії як системи кодів («Бібліа есть точная Луза. Вырви из сея Лузы один Орѣмх, един только Лузан. Раскуси его и разжуй. Тогда ражжевал еси всю Біблію» [2, с. 802]) і дзеркала суспільства, за патетикою та семантичним ядром рівносильний гоголівському «Небезпечно жартувати письменникові зі словом» [1].

Наголосимо, що як за часів Сковороди, так і Гоголя Церква розглядалася в епохальному контексті опозиційної ідеології «Схід – Захід», перебувала в пошуку чистоти «вчення», водночас характеризувалася «секуляризацією

всередині церковної свідомості» (В. Зеньковський). Обидва митці слова, глибокі віряни, показали християнство як живу силу, що здатна протистояти всім «страхам і жахам», але Церкву як утілення цієї сили в реальному житті – надісторичної, вселенської, православної – обстоював саме Гоголь. Це реформаторське питання й було для письменника, за влучним словом І. Аксакова, «колосальним завданням, якого не вирішили 1847 років християнства».

Сковорода, як «вільний церковний мислитель» і член Церкви, на що, за В. Зеньковським, вказує щонайменше ставлення філософа до таїнства євхаристії, відкинув шлях священника, ченця, він наполегливо торував власну дорогу до Божественної правди через самопізнання, дорогу від внутрішнього єства до біблійних одкровень, Логосу: «Не узнав себе, как узнаеш Библїю?» [2, с. 687].

І Сковорода, і Гоголь стають своєрідними ревізорами буттєвих доріг – і власних, і суспільних – опікуючись моральним удосконаленням та тримаючи як взірець слово Біблії з притаманною їй «когнітивною» матрицею, прийомами риторики, інвектив, метафорики тощо. Обоє, сягаючи вершин метаісторичної думки, завдяки можливості відтворення аналогу світу – «Мир-города», вибудовують власні концепції розуміння бінарності людського життя як Шляху-синтезу язичництва і християнства, мирського і духовного, який має увінчати «Горня республіка» чи «небесна держава».

Ідея переродження буквалізується в поетиці письменників у руслі християнської метафізики, що оприявнюється в їхніх конкретних завданнях: намагатися «чтоб из твоей ложной Земли блеснула Правда Божїя» [2, с. 208]; «Вся біда через те, що ми мало дбаємо про головне. А якби раніше подумали про Божественне, відклавши все земне, – само собою влаштувалося б земне, як і сам Спаситель сказав: “Шукайте перш за правду і царство небесне, а ця вся вам додасться”» [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Микола Гоголь. Повні тексти творів. Бібліотека зарубіжної літератури. URL: https://www.ukrlib.com.ua/world/author.php?id=5

2.Сковорода Г. Повна академічна збірка творів / За ред. проф. Л. Ушкалова. Харків – Едмонтон – Торонто: Майдан; Видавництво Канадського Інституту Українських Студій, 2011. 1400 с.

Скребньова Юлія,
магістр філології,
вчитель польської мови,
Нововолинський ліцей № 9
Нововолинської міської ради Волинської області

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ НАУКОВОЇ ФАНТАСТИКИ В ЛІТЕРАТУРІ

Наукова фантастика виникла як жанр на перетині людської уяви, науково-технічного прогресу та суспільних змін. ЇЇ поява пов'язана з природньою людською допитливістю, з бажанням осмислити своє місце у світі, з прагненням зрозуміти довколишній світ і передбачити його розвиток. Коріння наукової фантастики сягає античності. Деякі вчені вбачають її витоки у творах таких авторів як Гомер («Одіссея»), Овідій («Метаморфози»), Лукрецій («Подорож Емпедокла на Етну») тощо. У цих текстах присутні фантастичні елементи, зокрема подорожі до інших світів, зустрічі з надприродними істотами та перевтілення людей та предметів.

Розвиток науки і техніки, особливо в епоху Просвітництва, що охоплює XVII – XVIII століття, став потужним стимулом для формування жанру. Наукові відкриття і технічний прогрес породили нові запитання про природу Всесвіту та межі людських можливостей. Одними із найбільш значущих винаходів цього часу були мікроскоп і телескоп, які дозволили значно розширити межі людських знань про навколишній світ. Мікроскоп, вдосконалений Антоні ван Левенгуком, відкрив невидимі раніше мікроорганізми, а телескоп, удосконалений Галілео Галілеєм, дав змогу спостерігати віддалені астрономічні об'єкти. Ці досягнення надихнули письменників на науково-фантастичні концепції, що стосуються невидимих світів і космічних подорожей. Натомість парова машина, розроблена Томасом Ньюкоменом та вдосконалена Джеймсом Уаттом, стала ключовим чинником промислової революції. Вона змінила виробничі процеси та

транспортування, а також послужила основою для фантастичних описів технічних досягнень у майбутньому. Наприклад, вплив парових машин на уявлення про автоматизацію та механізацію виявився важливим для розвитку тем, пов’язаних із роботами та складними механізмами.

Крім цього, наукова фантастика відповідала на соціальні виклики, досліджуючи теми війни, етики, екології та взаємин людини з природою. Вона дозволяла розглядати ці питання у гіпотетичних сценаріях, які були не просто розвагою, а й способом попередження чи натхнення.

У цьому руслі варто теж згадати таких авторів XIX століття як Мері Шеллі та її роман «Франкенштейн» (1818), який не лише поєднував наукові ідеї з фантастикою, а й порушував етичні питання наукового прогресу. Жуль Верн та Герберт Уеллс розширили межі жанру, запропонувавши бачення майбутнього з акцентом на вплив технологій на людину та суспільство («Двадцять тисяч льє під водою», «Машина часу»).

У XX столітті наукова фантастика досягла розквіту. Цей жанр став дзеркалом сучасності, відображаючи наукові досягнення, соціальні виклики та екзистенційні питання. Автори, як от Айзек Азімов, Артур Кларк, Рей Бредбері, зосереджувалися на проблемах взаємодії людини і технологій, збереження людяності в умовах швидких змін.

У XXI столітті наукова фантастика продовжує нарощувати популярність, інтегруючи теми штучного інтелекту, кліматичних змін, генетики, космічних досліджень. Жанр став глобальним феноменом, який розвивається у літературі, кіно, відеоіграх та інших медіа.

Від самого початку свого існування цей жанр тісно переплітається з науковими і технічними досягненнями, що пояснює численні прогнози, які згодом знаходять підтвердження у реальності. Наукова фантастика використовує методи науки, аби осмислювати дійсність через раціональні припущення. Наприклад, атомну бомбу детально описано в оповіданні «Мертвий коридор» американського письменника Д. Кемпбелла, яке було опубліковане в четвертому номері журналу «Astounding Science Fiction» у 1944 році. Ця публікація

викликала занепокоєння у ФБР, оскільки опис бомби розцінили як потенційне розкриття секретної інформації про «Мангеттенський проєкт», що перебував під суворим контролем і мав гриф «цілком таємно». Незабаром такі бомби були скинуті США на японські міста Хіросіму та Нагасакі.

Уперше термін «наукова фантастика» запровадив у 1929 році американський видавець та письменник Г. Гернсбек, який вивів своєрідну «формулу» написання творів у цьому жанрі, а саме «75% літератури і 25% науки», а центральною постаттю сучасності вважав інженера.

Натомість «Лексикон загального та порівняльного літературознавства» визначає наукову фантастику як «соціокультурний феномен». Також у статті наводяться інші визначення і бачення наукової фантастики. Наприклад, «література розмірковувань» (Р. Хайнлайн), «література гіпотези» чи «література ідей» (Кобо Абе), «література змін» (А. Кларк), «література, в якій ідея виступає як герой» (К. Еміс) тощо. Рей Бредбері вважав, що «наукова фантастика – це насправді соціологічні дослідження майбутнього, речі, які, на думку письменника, відбудуться, якщо скласти два та два». Один з найкращих письменників-фантастів Великої Британії, Б. Олдісс визначав наукову фантастику як «пошук визначення людини та її статусу у всесвіті, і він полягає у нашому прогресивному, але безсистемному стані знань».

Лише у 70-х роках XX століття наукова фантастика Заходу помітили і почали активно досліджувати літературознавці. Хоча ще в 1934 році у США році О. Бейлі захистив докторську дисертацію, яка була присвячена цьому жанру, він не зміг її опублікувати до 1947 року через скептичне ставлення видавців, адже вважали, що наукова фантастика не заслуговує на серйозне академічне вивчення. На основі дисертації він написав перше академічне дослідження цього жанру – «Piligrims through Space and Time» (Мандрівники у часі та просторі»).

На ранньому етапі розвитку наукова фантастика залишалася маргінальним явищем. Однак із 1953 року ситуація почала змінювати завдяки запровадженню англомовної літературної премії «Гюго», яка щорічно присуджується з 1955 року за видатні досягнення в жанрі. Премія названа на честь Гюго Гернсбека, який

ввів термін «наукова фантастика».

Визначення, запропоновані письменниками-фантастами та літературознавцями, є багатогранними й взаємодоповнювальними, проте вони не охоплюють усіх аспектів теми.

Наукова фантастика, як літературний жанр, з початку свого існування вимагала визначення своїх меж та категоризації піджанрів. Множинність підходів до класифікації цього жанру зумовлена його широкою тематикою, яка включає технологічні, так і соціально-філософські аспекти. Протягом десятиліть досліджень виникла необхідність формулювання чітких визначень та класифікацій, які б дозволили точніше описувати різноманіття цього жанру.

Одним з авторів, який здійснив значний внесок у класифікацію жанрів наукової фантастики, є Пітер Ніколлс. У своїй статті в «Енциклопедії наукової фантастики» разом з іншими редакторами, він визначив основи цього поділу, хоча і визнав його термінологічну та концептуальну неточність. Він підкреслював, що ці терміни відображають радше якісну характеристику твору, ніж чітку класифікацію. Однак, незважаючи на це, термінологію почали активно використовувати в літературознавстві у 1970 – 1980-х роках.

Ніколлс і його колеги виділили такі важливі категорії, як жорстка наукова фантастика (hard science fiction), що орієнтується на точність наукових фактів, та м’яка наукова фантастика (soft science fiction), яка більше зосереджується на соціальних аспектах наукових відкриттів.

Жорстка наукова фантастика характеризується зосередженням на реалістичному зображенні науки і техніки. Твори цього піджанру прагнуть досягти максимальної відповідності сучасним науковим знанням і використовують ретельні описи технологій, фізичних законів або наукових теорій. Важливим аспектом є те, що письменники часто співпрацюють з науковцями для досягнення точності.

Виділяють наступні особливості жорсткої наукової фантастики: науковий реалізм (усі технології та наукові ідеї базуються на сучасних знаннях та логічно обґрунтовані), фокус на природничих науках (часто твори приділяють увагу

фізиці, астрономії, хімії та математиці), дослідження меж можливого (письменники стараються передбачити як наука може змінити світ).

М’яка наукова фантастика акцентує на соціальних, гуманітарних та психологічних аспектах наукових відкриттів. У цьому піджанрі менш важливий реалізм наукових деталей, а головна увага приділяється впливу змін в науці на суспільство, культуру чи особистість людини. Особливості м’якої наукової фантастики: соціально-філософські теми (основний акцент ставиться на тому, як технології змінюють людське життя), інтроспективний підхід (головними є внутрішні конфлікти героїв або суспільства), гуманітарна складова (досліджуються питання етики, політики, релігії та соціальних змін).

Попри чітке розділення, жорстка і м’яка наукова фантастика часто перетинаються. Твір може одночасно розглядати реалістичні аспекти космічних подорожей і досліджувати етичні дилеми, пов’язані з колонізацією планет. Наукова фантастика багатогранна і здатна об’єднувати різні дисципліни для вивчення людської природи і технологій.

На основі роботи вчених та самих авторів-фантастів, в науковій фантастиці виокремлюються кілька основних піджанрів:

Космічна опера – піджанр, який фокусується на пригодах у космосі, часто поєднуючи елементи фентезі, романтики та політики. Класичними прикладами цього піджанру є «Дюна» Френка Герберта чи «Зоряні війни» Джорджа Лукаса.

Кіберпанк – піджанр, який описує дисфункціональне майбутнє, в якому люди взаємодіють з високотехнологічними системами, такими як штучний інтелект та віртуальна реальність. Яскравими прикладами реалізації жанру є твори «Нейромант» Вільяма Гібсона та «Штучна дитина» Брюса Стерлінга.

Постапокаліптика – піджанр, який досліджує світ після глобальних катастроф, таких як ядерна війна чи екологічна криза. Виживання, адаптація та взаємодія персонажів у нових умовах – це основна тема постапокаліптичних творів. Як приклад можна навести романи «Володар мух» Вільяма Голдінга та «Дорога» Кормака Маккартні.

Тайм-тревел – піджанр, який використовує подорожі у часі для створення

сюжетних хитросплетінь чи експериментів з історичними альтернативами. Найбільш відомі твори – це «Машина часу» Герберта Уеллса, а з сучасних – «11/22/63» Стівена Кінга.

Утопія та дистопія – піджанри, що зображують ідеальні або жахливі суспільства, порівнюючи їх з реальними. Відомі твори – це «1984» Джоржа Орвелла та «Прекрасний новий світ» Олдоса Гакслі.

Класичні піджанри, такі як кіберпанк, космічна опера та постапокаліптика, залишаються популярними і в наш час, однак у відповідь на сучасні виклики, наприклад, зміни клімату чи нові досягнення в галузі штучного інтелекту, з'являються нові піджанри, такі як кліматична фантастика та фантастика трансгуманізму. Кліматична фантастика досліджує проблему змін клімату через антиутопії, апокаліптичні та постапокаліптичні сценарії. Як приклад, варто згадати романи «Солар» Іена Мак'юена чи «Вітер нізвідки» Джеймса Балларда.

Основними темами фантастичного трансгуманізму є потенційні зміни в людській природі, досягнення безсмертя, розширення розумових та фізичних здібностей, а також етичні та філософські проблеми, які виникають у процесі таких змін. Яскравими прикладами таких романів є «Бот» Макса Кідрука або «Гіперіон» Дена Сіммонса. Автори використовують концепцію технологічного прогресу для зміни людської природи, а також порушують питання етики та моральних наслідків таких змін.

Отже, розвиток наукової фантастики в українській літературі має свої особливості, адже цей жанр тривалий час розвивався в умовах обмеженого інтересу через історичні та політичні обставини. Проте, з початку XX століття українська література поступово почала звертатися до фантастичних тем, зокрема у творах Володимира Винниченка, Олександра Ільченка, Олеся Бердника та інших наукова фантастика використовується для дослідження соціальних і моральних питань. У творах цих письменників можна знайти відгомін світових ідей, але з українською специфікою – прагнення зрозуміти природу людської душі, національну ідентичність та суспільні проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 634 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Volkov_Anatolii/Leksykon_zahalnoho_ta_porivnialnoho_literaturoznavstva/

2. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. Ковалів. Київ: Видавничий центр «Академія», 2007.

Снігурська Анастасія,
здобувачка другого (магістерського рівня)
вищої освіти 2 курсу
Освітньої програми «Середня освіта.
Мова та зарубіжна література (німецька)»,
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка

ОЗНАЙОМЛЕННЯ З УКРАЇНСЬКИМИ ТРАДИЦІЯМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Проблема національно-патріотичного виховання підростаючого покоління не є новою. Але особливої актуальності ця проблема набула в наші дні, коли Україна у стані війни, коли український народ у нелегкій боротьбі з ворогом відстоює свою територіальну цілісність, волю, незалежність, а почуття патріотизму кожного українця щоденно піддається серйозним випробуванням.

Через систему своїх національних звичаїв і традицій кожен народ відтворює себе, свою духовну культуру, свій характер і психологію у своїх потомках. Відчуження людини від національної культури робить її безликою. Руйнування народних, національних традицій неодмінно веде до морального, духовного, культурного та економічного занепаду. Відмова від національних традицій-відречення від своєї національності.

Першочерговими завданнями сучасної педагогічної та психологічної науки на шляху виховання громадян України є прищеплення їм високих морально-етичних якостей, формування глибокої національної свідомості та самосвідомості.

Впливовими засобами формування у дітей національної духовності, самосвідомості, патріотизму є рідна мова, фольклор, народні традиції. «Могутню роль у вихованні взагалі і у вихованні любові до Батьківщини відіграє слово, в першу чергу живе, а потім друковане» [1, с. 298], – зазначає Г. Ващенко.

К. Ушинський закликає вчителів поставити навчально-виховний процес у школі так, аби учень якнайкраще знав те, що йому найближче: Батьківщину і все, що її стосується, бо кожна людина має знати свою Вітчизну так само, як «уміє читати, писати, лічити».

Кожен конкретний народ через свою національну систему виховання органічно продовжує себе в своїх дітях, генезує національний дух, менталітет, характер, і психологію, традиційну родинно-побутову культуру, спосіб життя. Тому цілком природне і об'єктивно закономірне наше прагнення мати власну національну систему виховання.

Українською національною називаємо ту систему виховання, яка історично склалася на українському народному ґрунті й своїми цілями, змістом і засобами підпорядкована самобутній природі української дитини, потребам забезпечення її належного фізичного, інтелектуального, духовно-морального й естетичного розвитку, засвоєнню національних та загальнолюдських культурних цінностей, формуванню довершеної особистості українця.

У вирішенні питання національно-патріотичного виховання на уроках української мови хорошими помічниками стануть вправи на збагачення словникового запасу учнів (етимологія, тлумачення, написання та вимова, застосування слів), підбір слів-синонімів, спільнокореневих слів, оскільки допомагають розкривати перед дітьми багатство рідної мови, її гнучкість, неповторність. Наприклад: ввічливий – чемний, ґречний, вихований, тактовний, обхідливий, коректний, делікатний, галантний, люб'язний [2]. Використовуючи прислів'я та приказки, народні прикмети, варто акцентувати увагу дітей на спостережливості та мудрості українського народу.

Вивчаючи тему «Власні і загальні іменники», можна запропонувати дітям дізнатися, що означають їхні імена і прізвища, обговорити, яке значення вони мають в житті людини. Розмову варто вести таким чином, щоб у дітей зароджувалося почуття поваги до свого імені, прізвища. Якщо під час уроку плануємо працювати з реченнями, текстами про красу, багатство і неповторність природи рідного краю, про малу батьківщину і велику, яка називається Україна,

багату історію України, славних українців, робота має спрямовуватися на виховання почуття гордості за свою країну, її людей і за те, що ти живеш на цій землі і звешся українцем/українкою.

У народі побутує повір'я: той, хто забув звичаї своїх батьків, карається людьми і Богом. З цього приводу Олекса Воропай писав: «Він блукає по світі, як блудний син, і ніде не може знайти собі притулку та пристановища, бо він загублений для свого народу». Ось чому важливо відродити й активно впроваджувати в національній школі народознавче і родинознавче виховання, бо саме така робота містить найбільше можливостей для глибокого і всебічного пізнання і засвоєння учнями багатої національної культури взагалі і звичаєвої спадщини українських сімейств зокрема.

Таким чином український патріотизм – це любов до рідного краю, української мови й українського народу, його історії й письменства, звичаїв і традицій, готовність пожертвувати для добра України й українського народу власні інтереси, майно і навіть життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Ващенко Г. Виховання волі і характеру. Підручник для педагогів. Київ, видавництво «Школяр». 1999. 385 с.

2.Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. Київ: Оберіг, 1991.

3.Ушинський К. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. *Вибр. пед. тв.: В 2-х т.* Т. І. Київ, 1983.С.206.

4.Ушинський К. Про народність у громадському вихованні. *Вибр. пед. тв.: В 2 т.* Т. 1. Київ, 1983. С. 89, 102.

Собчук Ольга,
аспірантка кафедри
української та зарубіжної літератур і методик їх навчання
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
https://orcid.org/0009-0008-9828-2048

ІСТОРИЧНИЙ ДЕТЕКТИВ У ДЗЕРКАЛІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОЇ ТА БРИТАНСЬКОЇ ТРАДИЦІЙ

Історичний детектив – це жанр, який поєднує елементи детективної інтриги з глибоким зануренням у минуле, дозволяючи читачеві не лише розгадувати злочин, а й пізнавати епоху. Софія Філоненко впевнена, щодо сучасного українського письменства існує певне ускладнення: оскільки масова література все ще перебуває на етапі свого становлення, багато жанрів зберігають синкретичний характер. Існують проміжні форми між масовою та елітарною літературою, так званою «мідл-літературою», а також випадки, коли письменники свідомо звертаються до створення національного масового продукту [6, с. 10].

У кожного народу, який упродовж тривалого часу існує в однакових природно-географічних та історичних умовах, формується спільнота з притаманними їй мовними, психологічними, світоглядними рисами – ментальністю [1]. Як зазначав Микола Костомаров, це своєрідний духовний склад народу: розум, воля, уявлення про світ і життя [3, с. 111]. Саме ментальність визначає культурні прояви нації – її літературу, типи героїв та конфліктів, що з’являються в художніх творах.

Історичний детектив, як літературний жанр, що базується на національному уявленні про історію та справедливість, виразно відображає цю ментальність. Як писав український філолог-славіст, історик Осип Бодянський,

життя народу має свою унікальну «фізіономію», що формується релігією, правом, звичаями, історичними подіями, мовою – усім тим, що творить національну ідентичність. Ця унікальність яскраво виявляється саме у словесності, у тому числі й у жанровій системі літератури [5].

На думку Софії Філоненко, у таких творах Україна зображується не ізольовано, а як складова частина глобального геополітичного простору, особливо в епоху розпаду імперій після Першої світової війни. Звернення до подій 1917–1921 років не лише актуалізує історичну пам'ять, а й дає змогу осмислити сучасні національні виклики через художній наратив [7].

Знаковим прикладом є роман Андрія Кокотюхи «Вигнанець і грішниця» (2020), де історичний детективний сюжет тісно переплетений із темами війни, імперської залежності та національної ідентичності. Роман не обмежується лише детективною фабулою. Через конфлікт головного героя колишнього поліцейського Платона Чечеля з владою, його внутрішні сумніви щодо лояльності та національної належності, текст набуває ідеологічного звучання. Зустріч із українським таємним братством змінює Чечеля: він починає переосмислювати свою роль у колоніальному механізмі імперії [2]. Таким чином, простір Чернігова зображено не лише як місце дії, а як метафоричний центр зіткнення двох світів – імперського та національного, що врешті формує у свідомості героя новий політичний і моральний вибір.

Одна з провідних дослідниць британської ідентичності історикиня Лінда Коллей стверджує, що чітко окреслена британська національна самосвідомість почала формуватися лише з середини XIX століття – періоду правління королеви Вікторії та розквіту Британської імперії. За її словами, ключову роль у цьому процесі відіграли монархія, протестантська релігія, активна імперська торгівля, війни та військова служба, а також шлюби між землевласниками з Англії, Шотландії, Уельсу та Ірландії [8, с. 26 – 28].

Англійська традиція історичного детективу має глибокі корені, що сягають часів Артура Конан Дойля. Визначальною рисою англійської моделі детективу є відображення національної ментальності, яка органічно вплітається в сюжетну

канву твору і є важливим елементом концепції так званої «англійськості». Зокрема, дім – традиційно символ стабільності та приватності для британців – у багатьох романах перетворюється з безпечної «фортеці» на місце злочину, де розслідування може тривати довгий час, що відображає характерну англійцям прихильність до порядку, правил і ретельного аналізу [9, с. 25].

У творах Агати Крісті простежується увага до щоденних ритуалів, як-от прийом їжі чи традиційне чаювання о пів на п’яту. Ці, на перший погляд, буденні дії стають важливими сюжетними елементами – вони сприяють ефективному збору свідчень або, в деяких випадках, слугують знаряддям злочину. Важливо, що в кінці оповіді винні завжди зазнають справедливого покарання, що підкреслює віру британського суспільства у верховенство моралі й справедливості. Авторка зосереджується на зображенні життя середнього класу та збіднілої аристократії, приділяючи виняткову увагу побутовим деталям, які слугують носіями національного характеру. Маєтки, інтер’єри, повсякденні звички, ритуали – все це відтворено з ретельністю, яка дозволяє побачити специфіку англійського способу життя. Крісті також оперує категорією «свій – чужий», виразно протиставляючи персонажів, як-от бельгійця Еркюля Пуаро (іноземець, що спостерігає за англійською культурою ззовні) та англійку міс Марпл (втілення традиційної англійської свідомості) у детективі «Різдво Еркюля Пуаро (Легендарний Пуаро)» [4]. Через це авторці вдається створити культурний портрет британського суспільства.

Отже, історичний детектив в українській та англійській літературах кінця XX – початку XXI століття демонструє, як жанр може адаптуватися до національних контекстів, зберігаючи при цьому універсальні риси. Цей жанр є важливим інструментом для розуміння не лише минулого, а й сучасного стану суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарасим Я. Об’єкт дослідження – українська ментальність. *Монастирський острів. Культурологічний журнал.* Дніпропетровськ, 1996. № 5. С. 137–156.

2. Кокотюха А. Вигнанець і грішниця. Харків : Віват, 2022. 304 с.

3. Костомаров М. Дві руські народности ; переклав Олександер Кониський ; з переднім словом Дмитра Дорошенка. Київ ; Ляйпціґ : Українська Накладня. Друкарня К. Г. Редера, 1923. 428 с.

4. Оренчак О. Англійський класичний детектив: жанрова генеалогія. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія.* 2023 № 61. С. 192–196.

5. Пархоменко О. Йосип Максимович Бодянський. *Українська мова в школі.* 1957. № 1. С. 45–47.

6. Філоненко С. Масова література в Україні: дискурс / ґендер / жанр : монографія. Донецьк : ЛАНДОН-ХХІ, 2011. 432 с.

7. Філоненко С. Простір війни в українському історичному детективі. *Studia Methodologica.* Тернопіль ; Кєльце : Гельветика, 2024. Вип. 57. С. 20–28.

8. Colley L. Britons: Forging the Nation 1707 – 1837. New Haven : Yale University Press, 2009. 469 p.

9. Priestley J. The English. London : William Heinemann Ltd, 1973. 256 p.

Стецюк Юлія,
здобувачка ІІІ курсу,
спеціальності 013 Початкова освіта

Галицька Руслана,
спеціаліст вищої категорії,
кандидат філологічних наук ,
КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»

ПРОФЕСІЙНИЙ ЕТИКЕТ У МОВЛЕННІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

У наш час важливим є не лише те, що говорить учитель, а й як він це говорить. Мовлення педагога — це не просто засіб передавання знань, а потужний інструмент впливу, виховання та натхнення. Ввічливе слово, доречна пауза, потрібна інтонація – це не лише формує культуру спілкування, а й особистість кожного учня. Саме професійний етикет у мовленні сучасного вчителя допомагає створити атмосферу довіри та підтримки.

Етикет – встановлений порядок, сукупність правил поведінки, що стосуються зовнішнього прояву відношення до людей (вітання, поведінка в громадських місцях, манери й одяг). Термін «етикет» у сучасному розумінні вперше з’явився за часів короля Людовика XIV, коли під час одного з прийомів придворним і гостям були роздані спеціальні картки (етикетки) з переліком правил поведінки при дворі. У міру змін умов життя людства, росту освіти й культури одні правила поведінки стають застарілими, інші корегуються або замінюються новими. Те, що раніше вважалося непристойним, стає загальноприйнятим, і навпаки. Але вимоги етикету не є абсолютними: дотримання їх залежить від місця, часу й обставин. Поведінка, неприпустима в одному місці й за одних обставин, може бути доречною в іншому місці й за інших обставин [2].

Розрізняють декілька видів етикету, одним з яких є педагогічний етикет – це сукупність правил і моделей моральної поведінки педагога в типових ситуаціях і обставинах педагогічної діяльності. Вчитель своїм прикладом демонструє культуру мовлення, формує мовну поведінку учнів, закладає основи комунікативної етики. Важливо не лише навчити, а й надихнути словом, підтримати, відчути настрій і потребу кожної дитини. Особливої важливості дотримання етикету набуває в умовах інклюзивного навчання, де вчителю необхідно проявляти не лише високий рівень професіоналізму, а й гнучкість до ефективної комунікації з різними дітьми.

Мовленнєвий етикет педагога охоплює сукупність норм мовної поведінки, які виявляються у взаємодії з учнями, їхніми батьками та колегами. Учитель повинен володіти грамотним, чітким і виразним мовленням, уміти застосовувати різноманітні мовні конструкції та словесні формули, будувати власні висловлювання відповідно до ситуації та дотримуватись мовленнєвих норм у повсякденному педагогічному спілкуванні. Який би настрій не був у вчителя, до класу він мусить увійти вільним від негативних емоцій, зі світлим і доброзичливим поглядом, налаштованим на учнів, тему уроку. Стандартизованими (типовими) ситуаціями спілкування, в яких особливо необхідно дотримуватися мовленнєвого етикету, є привітання, знайомство, звертання і привернення уваги, прощання, вибачення, подяка, прохання, схвалення, згода, заперечення, відмова, пропозиція, порада та інші [1].

Особливу роль відіграє інтонаційне оформлення мовлення, адже тон, ритм і темп можуть підсилювати або, навпаки, понижувати смислове навантаження висловлювання. Спокійний, упевнений голос сприяє створенню довірливої атмосфери, тоді як надмірна емоційність або агресія здатні викликати напруження, недовіру й тривожність серед учнів. Саме тому педагог має не лише контролювати зміст сказаного здобувачами освіти, а й бути уважним до того, як це сказано.

Окрім цього, сучасний вчитель повинен використовувати мову як засіб мотивації учнів до навчання. Коректне звернення до здобувачів освіти, похвала,

підтримка навіть у випадку, коли учень зробив помилку – усе це сприяє підвищенню самооцінки, формуванню позитивної самооцінки до навчання, зниження страху помилятися та вчитися на помилках.

Як говорив великий педагог Василь Сухомлинський: «Вчитель повинен виявляти «творчість словом» і вчити словесної творчості учнів, щоб вони відчували красу рідної мови, дбали про її чистоту, дбайливо ставилися до слова» [1]. Ці слова пояснюють те, що мовлення вчителя є ключовим елементом у його професійній діяльності. Адже «творчість словом» - це не лише вміння красиво говорити, а здатність надихати, формувати естетичне сприйняття мови, інтерес до правильного використання слова, думки, мовленнєвої виразності.

Сучасний вчитель працює в умовах постійних змін, високого рівня стресу та перевантаження. За деяких умов зберігати професійний етикет у мовленні буває непросто. Окрім цього, з'являються нові форми комунікації, такі як онлайн-уроки, листування у месенджерах. Тому професійний етикет поширюється і на ці сфери: важливо дотримуватись лаконічності, ввічливості, виявляти повагу до часу адресата й зберігати коректність у кожному повідомленні.

Отже, професійний етикет у мовленні сучасного вчителя є важливою умови ефективної педагогічної діяльності. Він допомагає створити позитивну атмосферу в класі, налагодити взаєморозуміння між усіма здобувачами освіти. У час постійних трансформацій та соціальних змін, мовлення вчителя набуває нових функцій. Дотримання професійного етикету в мовленні — це не лише професійний обов'язок, а й вияв педагогічної мудрості та поваги до кожної дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Доповідь на тему: «Мовленнєвий етикет педагога». Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: https://naurok.com.ua/dopovid-na-temu-movlenneviy-etiket-pedagoga-430815.html

2.Лекція № 22 етикет в професійній культурі педагога. Імідж викладача у корпоративній культурі навчального закладу. StudFiles. URL: https://studfile.net/preview/9648628/page:63/

3.Рябець Л. В., Єрмоленко С. Я. Етикет. Енциклопедія Сучасної України, Том 9. URL: https://esu.com.ua/article-18042

Сумик Мар'яна,
здобувачка фахової передвищої освіти,
КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»

Галицька Руслана,
кандидат філологічних наук, спеціаліст вищої категорії,
КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна
Шашкевича»

ВПЛИВ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА КУЛЬТУРУ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Сучасна освіта потребує від педагога володіти не лише просто знаннями, а й високим рівнем культури професійного мовлення, зокрема в електронному форматі. Активне використання цифрових технологій у комунікації зумовлює необхідність формування відповідних мовленнєвих навичок.

Дослідження комунікативної культури в Україні підтверджує важливість розвитку комунікативних навичок у педагогів. Вчені, такі як О. Бовдир, О. Гаврилюк, З. Єрмакова, Н. Зуєнко, О. Корніяка, І. Кухта, Л. Руденко, Г. М'ясоїд, Е. Манжос, Г. Медведь, С. Сарновська, С. Тарасенко, І. Татаріна, І. Тимченко, Т. Калюжна та інші, вивчали різні аспекти комунікативної культури та розробляли ефективні стратегії для її розвитку [3, с.24].

Мета дослідження. Проаналізувати вплив комунікації на культуру професійного мовлення майбутнього вчителя.

Комунікація є процесом взаємодії людей у світі. Також це процес обміну (передавання та одержання) інформації від однієї особи до іншої за допомогою вербальних (усної та письмової мови) та невербальних (мова тіла та жестів, візуальний контакт, паузи) засобів комунікації. Останні можуть бути усними, письмовими та візуальними. Кожна людина витрачає близько 70% свого часу

на процес активного та пришвидшеного обміну інформацією. А тому комунікація між членами суспільства, яка займає значну частину часу, є важливим чинником для їх існування, проте не всі в достатній мірі володіють відповідними навичками для результативного обміну інформацією [1, с. 65].

У сучасному професійному середовищі комунікативні навички мають важливе значення для формування фахівця. Результативна взаємодія з колегами, клієнтами й партнерами сприяє успіху та професійному зростанню. Володіння комунікативними засобами допомагає фахівцю досягати поставлених цілей [4, с. 4].

Електронна комунікація є дуже важливою частиною професійного середовища вчителя. Майбутній педагог має бути готовим до ефективного використання цифрових технологій у спілкуванні з учнями, батьками, колегами. На рівень культури професійного мовлення впливає якість спілкування.

Електронна комунікація – передавання, випромінювання та/або приймання, маршрутизація, комутація та збереження знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого роду по радіо, проводових, оптичних або інших електромагнітних системах [2]. Вона охоплює:

- месенджери (Viber, Telegram, WhatsApp);
- електронна пошта (Gmail, Ukr.net);
- Відео зустрічі (Zoom, Google Meet).

Формування високої культури мовлення в електронному середовищі є важливим елементом професійної компетентності вчителя. Зважаючи на це, ми можемо виокремити такі шляхи вдосконалення культури професійного мовлення майбутнього вчителя в умовах електронної комунікації як:

- ✓Уведення окремих навчальних тем із цифрової комунікації.
- ✓Застосування рольових ігор та моделювання комунікативних ситуацій.
- ✓Систематичне тренування навичок електронного листування.
- ✓Вивчення позитивних і негативних прикладів цифрового мовлення
- ✓Розвиток мовленнєвої саморефлексії та медіа грамотності.

✓Ознайомлення з нормативними вимогами до електронної комунікації в освіті.

✓Формування навичок асертивного, ввічливого і толерантного спілкування.

✓Підвищення загального рівня мовної грамотності

✓Формування відповідального ставлення до цифрового сліду.

✓Залучення до проектної діяльності, пов’язаної з електронною комунікацією.

Особливостями електронної комунікації є:

●Швидкість передавання інформації;

●Можливість обміну повідомленнями у будь-який час.

Існує позитивний і негативний вплив на культуру професійного мовлення вчителя. Позитивний вплив:

●Увага до грамотності.

Майбутній учитель повинен усвідомлювати важливість грамотного правопису в електронних листах і повідомленнях.

●Розвиток навичок чіткої та стислої комунікації.

Обмежений формат повідомлень дає змогу висловлюватися коротко і зрозуміло.

●Розвиток цифрової мовної компетентності;

Навчаються адаптовувати свою мову до цифрових технологій.

●Формування електронного ділового стилю.

Формується етикет як електронний діловий стиль, який включає правила оформлення листів, документів, кооперативного листування, онлайн-зустрічей.

Негативні аспекти електронної комунікації:

●Зниження вимог до мовної правильності через поспіх.

Часто через швидкість комунікації допускається помилок у стилістиці, правописі і пунктуації.

●Втрата офіційно-ділового стилю.

Без контролю над мовленням листування може набути побутового

характеру.

●Неформальне спілкування.

Використання сленгу, смайликів, скорочень у листуванні знижує рівень культури мовлення.

Професійне мовлення вчителя повинно відповідати вимогам культури мови. Це важливий показник рівня його інтелігентності, освіченості, загальної культури. Його умовою є знання мови, адже мовлення є засобом існування, використання мови. Під терміном – «культура мови» розуміють відповідність її не тільки сучасним літературним нормам (акцентологічним, синтаксичним), а й іншим якостям, які свідчать про її комунікативну досконалість. Це точність, логічність, чистота, виразність, багатство, доцільність [5, с. 13].

Майбутній педагог повинен дотримуватися норм літературної української мови в усіх електронних повідомленнях, уникати сленгових висловів, скорочень і надмірної емоційності у листуваннях, використовувати ввічливі мовні формули (привітання, подяка, завершальні фрази), стежити за структурою електронних листів: чіткий вступ, змістовна основна частина, коректне завершення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Бернацька Світлана Михайлівна, кандидат філологічних наук; Заслужений працівник освіти України, доцент кафедри української мови, літератури та культури, Національний технічний університет України «Київського політехнічного інституту» імені Ігоря Сікорського, проспект Перемоги, 37, м. Київ, 03056,тел.: (099) 636-32-89 URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/4506/4530 (дата звернення: 29.04.2025).

2.Закон України про електронні комунікації. URL: https://ips.ligazakon.net/document/JH2QL1AA?an=8 (дата звернення: 29.04.2025).

3.Пищик Олена, кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчально-виробничої роботи, комунального закладу «Чернігівський центр професійно-технічної освіти» Чернігівської обласної ради. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/2-

%D0%9F%D0%B8%D1%89%D0%B8%D0%BA+(%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BA)21-38.docx%20(1).pdf (дата звернення:03.05.2025).

4.Сидоренко Тетяна Михайлівна, Міжнародний досвід формування комунікативної культури фахівців із діловодства та його адаптація вУкраїні. С. 1-12 URL: file:///C:/Users/User/Downloads/%D0%A1%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE,+%D0%A2.+%D0%9C.%20(1).pdf (дата звернення – 08.05.2025).

5.Калюжна Т.Г. Культура педагогічного мовлення. С. 1-51 URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/2562/1/%D0%9C_1_.%D0%A0._%D0%B4%D0%BE_%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%83_docx.pdf (дата звернення: 08.05.2025)

Тернієвська Євгенія,
викладач кафедри літературознавства і східної філології,
ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка»
https://orcid.org/0000-0003-0629-4516

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У сучасному освітньому середовищі технології штучного інтелекту (ШІ) набувають все більшого значення, зокрема у викладанні філологічних дисциплін. Інтеграція ШІ в навчальний процес відкриває нові можливості для покращення якості освіти, підвищення ефективності навчання та розвитку індивідуальних навичок студентів. Ця стаття аналізує основні аспекти використання ШІ у викладанні філологічних дисциплін, зокрема в контексті вищої освіти України.

Штучний інтелект охоплює різноманітні технології, такі як машинне навчання, нейронні мережі та обробка природної мови, які можуть бути ефективно інтегровані в навчальний процес. Ці технології дозволяють створювати адаптивні навчальні системи, що враховують індивідуальні особливості студентів та забезпечують персоналізований підхід до навчання. Зокрема, системи автоматизованого перекладу (CAT-системи) використовують ШІ для оптимізації процесу перекладу та навчання студентів.

В Україні використання ШІ у викладанні філологічних дисциплін перебуває на етапі активного розвитку. Зокрема, проведено порівняльний аналіз різних CAT-систем, таких як Trados, SmartCAT та MemoQ, що дозволяє визначити найбільш ефективні інструменти для навчання студентів. Згідно з дослідженнями, SmartCAT є зручним для початківців завдяки інтуїтивно зрозумілому інтерфейсу та вбудованій системі навчання перекладу [1].

Переваги адаптивного навчання у філологічних дисциплінах досить значні. По-перше, воно може суттєво підвищити рівень зацікавленості та

мотивації здобувачів. Якщо здобувачі освіти отримують контент, адаптований до їхніх потреб, вони з більшою ймовірністю залишатимуться активними та відданими навчанню. Такий персоналізований підхід також сприяє кращому запам'ятовуванню та розумінню матеріалу, оскільки здобувачі освіти не втрачають інтерес від надто легкого матеріалу і не перевантажуються від надто складного. Крім того, адаптивні системи навчання забезпечують швидкий зворотний зв'язок, дозволяючи здобувачам освіти швидко виявляти та виправляти помилки, що має принципове значення для формування мовленнєвих навичок [1, с. 9]

Незважаючи на переваги, використання ШІ у викладанні філологічних дисциплін стикається з певними викликами. Серед них – необхідність підвищення технічної компетентності викладачів та студентів, а також адаптація навчальних програм до нових технологій. Однак, з огляду на швидкий розвиток технологій ШІ, ці виклики можуть бути подолані шляхом інтеграції ШІ у навчальний процес та постійного оновлення навчальних програм.

Для ефективного впровадження ШІ у викладання філологічних дисциплін пропонується:

- Розробити та впровадити навчальні програми, що включають використання ШІ та CAT-систем.
- Проводити тренінги та семінари для викладачів з метою підвищення їх технічної компетентності.
- Забезпечити доступ студентів до сучасних інструментів ШІ та CAT-систем.
- Створити умови для проведення досліджень у галузі застосування ШІ у філології [2].

Використання технологій ШІ у викладанні філологічних дисциплін є перспективним напрямом, що дозволяє підвищити ефективність та якість навчального процесу. Однак для досягнення максимальних результатів необхідно подолати існуючі виклики та активно впроваджувати новітні технології у навчальний процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Зінченко, В. М., Хававчак, О. А., & Богуславська, Л. Г. (2024). Вплив технологій штучного інтелекту на методики викладання філологічних дисциплін. *Педагогічна Академія: наукові записки*, (9). https://doi.org/10.5281/zenodo.13234300

2.Черниш, В., & Буднікова, Г. (2024). Використання засобів штучного інтелекту для формування в студентів-філологів англійськомовної лінгвосоціокультурної компетентності. *Іноземні мови*, (3). https://doi.org/10.32589/1817-8510.2024.3.312470

Ткаченко Євген,
здобувач І (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Національний університет «Одеська політехніка»

КРЕАТИВНА ПОЕТИЧНА ДЕКЛАМАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ МОВНИХ І МІЖКУЛЬТУРНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасна вища освіта вимагає нових підходів до розвитку мовної особистості, здатної ефективно комунікувати у багатомовному та мультикультурному середовищі. Одним з інноваційних напрямів у цій площині є використання креативної поетичної декламації, яка поєднує навчання мовам із елементами театрального мистецтва, мультимедійного супроводу та культурологічної інтерпретації [2, с. 281]. Роль поетичної декламації як форми публічного мовлення значно зросла у контексті дистанційного навчання та розвитку цифрових платформ, що дозволяють реалізовувати мовно-культурні проєкти на високому технологічному рівні. Участь здобувачів у таких ініціативах створює підґрунтя для глибокої інтеграції навчальних і творчих практик.

Мета дослідження: аналіз ролі креативної поетичної декламації у формуванні інтегрованих компетентностей здобувачів вищої освіти, зокрема мовної, артистичної, міжкультурної та цифрової. Особлива увага приділяється методичному потенціалу цієї практики для розвитку мовленнєвої виразності, сценічної впевненості та культурного кругозору.

Методи дослідження: міждисциплінарний підхід, елементи якісного аналізу навчальних практик, спостереження за результатами творчих проєктів здобувачів, а також метод аналізу та інтерпретації мультимедійного освітнього контенту. Також враховано метод рефлексивного самоаналізу та анкетування учасників мовно-художніх заходів.

Поетична декламація у творчому форматі розглядається як засіб

інтеграції різних компетентностей: лінгвістичної, соціокультурної, креативної та цифрової. Така форма роботи з поетичним текстом сприяє не лише розвитку мовленнєвих навичок та вмінню інтерпретувати художні образи, а й активному залученню здобувачів до пізнання культурного контексту, в якому існує твір. Декламація стає не просто відтворенням авторського слова, а засобом глибокого осмислення змісту через інтонацію, емоцію, візуальні чи музичні доповнення [1, с. 56]. Залучення цифрових інструментів: створення відеороликів, презентацій, цифрових артпроєктів – посилює мотивацію, розвиває технічні вміння та медіаграмотність.

Особливе місце у цьому процесі займає метод проєктів, адже саме він дозволяє поєднати вивчення поезії з особистісною зацікавленістю та творчим самовираженням. Основний принцип методу проєктів полягає у фокусі на актуальних інтересах здобувачів, що має стати відправною точкою для ефективного навчання. Як наголошує О. Пєхота, робота над проєктом є формою особистісно орієнтованого навчання, що ґрунтується на вільному виборі і врахуванні пізнавальних потреб [3, с. 254]. Саме тому поетична декламація, коли вона реалізується у форматі індивідуального або групового творчого проєкту, набуває особливої освітньої цінності: вона об’єднує мистецтво слова, міжособистісну взаємодію, креативне мислення і новітні технології, перетворюючи поезію на інструмент багатовимірного розвитку.

Яскравим прикладом є театральна діяльність здобувача у форматі відео з читанням віршів, яка демонструє не лише мовну компетентність, а й креативність, артистизм, міжкультурну комунікацію та володіння цифровими технологіями. Такий досвід може бути інтегрований у портфоліо як приклад мовної, артистичної, креативної та мультимедійної практики.

Наш індивідуальний проєкт – здобувача Ткаченка Євгена Євгеновича «Творча мовна практика: авторський відеоканал з декламацією поетичних творів» поєднує літературознавчий аналіз, художню інтерпретацію, сценічну подачу та міжмовне озвучення текстів. Формат: декламація віршів та сонетів у тематичних костюмах на тлі візуально символічних декорацій. Мови виконання:

англійська, німецька, українська.

Сценічне виконання класичних творів – це не просто навчальний інструмент, а справжнє мистецтво, яке поєднує мову, культуру та емоційний досвід. Прикладом такого підходу стало виконання *Sonnet 13* Вільяма Шекспіра англійською мовою, з експресивною інтонацією та в автентичному костюмі епохи. Це дало змогу відчути естетику Шекспірівської поезії не тільки через слова, а й через атмосферу.

ПОСИЛАННЯ НА ВІДЕО:

https://youtu.be/bd7byyFg1dQ

Ode an die Freude Фрідріха Шиллера була представлена німецькою мовою у стилізації XVIII століття, з особливою увагою до інтонації та жестів. Така постановка дозволила не просто декламувати текст, а передати ідеї свободи, єдності та людської гідності, які звучать у творі.

ПОСИЛАННЯ НА ВІДЕО:

https://youtu.be/gnwBcwPWwh4

Особливо глибоке сценічне прочитання отримав монолог *“To be or not to be”* з трагедії «Гамлет», який був представлений як філософське розмірковування з акцентом на внутрішню драму персонажа.

ПОСИЛАННЯ НА ВІДЕО:

https://youtu.be/gnwBcwPWwh4

Завдяки таким постановкам формуються важливі навички: артикуляційна чіткість і виразна інтонація, сценічна культура, емоційне самовираження, міжкультурна комунікація, а також здатність до самопрезентації та використання цифрових технологій для фіксації й демонстрації виступів.

Креативна поетична декламація є ефективним засобом формування інтегрованих компетентностей, сприяє особистісному розвитку, професійній самореалізації та культурній обізнаності здобувачів освіти. Участь у таких проєктах підвищує мотивацію до вивчення мов, покращує вимову, інтонацію, навички публічного виступу й цифрової комунікації, розвиває впевненість у самовираженні, культурне посередництво та міждисциплінарне мислення. Подібні практики варто інтегрувати в навчальні програми як важливу складову компетентнісного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Богацький Б. *Мала літературна енциклопедія*. Сідней, 2002. С. 56.

2.Декламація [в:] *Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.)* / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. 5-те вид. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. С. 281.

3.Пєхота О. М. *Освітні технології : навч.-метод. посіб.* Київ : А.С.К., 2001. 254 с.

Ткаченко Максим,
аспірант 3 курсу,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

ПСИХОАНАЛІТИЧНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТРАВМИ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ПОСТДРАМАТУРГІЇ

Сучасна драматургія Німеччини та України активно звертається до теми травми, індивідуальної, колективної, історичної. Війни, еміграція, колоніальне минуле, гендерне насильство, соціальні потрясіння створюють поле для психоаналітичного осмислення. Постдраматичний театр, у свою чергу, надає можливість репрезентувати травматичний досвід не через традиційний конфлікт, а через фрагментацію, порушення часу й простору, розщеплення суб'єкта.

Психоаналіз – від класичного фройдизму до лаканівських ідей несвідомого як «місця мови» - стає методологічним інструментом для виявлення глибинних процесів у драматичних текстах. Мета доповіді – показати, як сучасні німецькі та українські автор(к)и втілюють досвід травми, витіснення та повторення в структурі постдраматичного письма.

Фройдівська теорія несвідомого виходить із того, що травма не зникає – вона повертається у формі симптомів, снів, повторень. У театральному контексті це виявляється у повторюваних діях, фрагментарності сюжету, мовчанні або тілесних реакціях персонажів. Жак Лакан доповнює це уявлення, визначаючи мову як простір несвідомого: персонажі говорять не лише «про» травму, а мовою самої травми – через розриви, паузи, калейдоскопічність мовлення. У сучасній постдраматургії (на відміну від класичної) психоаналітична симптоматика часто замінює фабулу.

Постдраматичний театр, за Гансом-Тісом Леманном, створює сценічну ситуацію, де текст, тіло й мова існують у стані розщеплення – і саме це відображає внутрішній стан травмованого суб'єкта.

У п’єсах Sasha Marianna Salzmann, Dea Loher, Yael Ronen, Katja Brunner тілесне стає головним «носієм несвідомого». Тіло говорить замість мови, стає сценою пам’яті, болю й провини.

У п’єсі *„Muttersprache Mameloschn“* Саші Маріанни Зальцман травма передається між поколіннями через мовчання – мовне й тілесне. Несказане стає частиною ідентичності, витіснене — структурним принципом тексту.

У драмі *„Unschuld“* Деа Лоєр травма проявляється через етичну безпорадність: персонажі діють несвідомо, не здатні відчути межу між провиною й байдужістю. Леманн характеризує це як «театральність після катастрофи» - коли сюжет розпадається, бо психіка не може витримати тягар досвіду.

У п’єсах Yael Ronen, зокрема *„The Situation“*, колективна травма війни та міграції розкривається через гумор, самоіронію, але за цим стоїть механізм витіснення, типовий для посттравматичного стану.

Сучасна українська драматургія, особливо після 2014 року, також перебуває у полі травматичного досвіду війни, втрати дому, ідентичності, насильства.

У п’єсах Діяни Меркулової, Анни Галас, Оксани Гриценко, Анастасії Косодій простежуються психоаналітичні механізми витіснення, повторення та сублімації. Наприклад, у текстах Меркулової персонажі часто існують у «режимі виживання»: мова розривається, фрагменти реплік не з’єднуються – це сценічна форма несвідомого.

У п’єсі Анни Галас *«Тіла чужих»* тілесність постає як травматична пам’ять війни: тіло стає одночасно свідком і архівом досвіду, який не можна висловити словами. Психоаналітична інтерпретація дозволяє побачити, що в цих текстах відбувається боротьба між пам’яттю та витісненням, між мовленням і мовчанням – механізми, які визначають саму структуру постдраматичного письма.

Як німецька, так і українська постдраматургія використовує психоаналітичний код як спосіб репрезентації сучасної людини, травмованої історією.

У німецьких текстах (Зальцман, Лоєр, Ронен) травма часто постає у зв’язку

з історичною провиною, Голокостом, міграційною ідентичністю, родинною пам’яттю. В українських – з воєнним досвідом, постколоніальною травмою, руйнуванням приватного простору. Спільним є те, що обидві драматургії долають мовну й емоційну «цензуру», використовуючи сцену як психоаналітичний простір для проговорення витісненого.

Експерименти з тілом і голосом у сучасній драматургії посідають особливе місце в постдраматичному театрі, де сценічна дія більше не обмежується словом або діалогом. Тіло й голос стають самостійними носіями смислу, здатними передати те, що виходить за межі мовного висловлювання. Ці засоби виконують не лише естетичну, а й психоаналітичну функцію: вони дозволяють артикулювати несвідоме, травматичне, те, що не піддається раціональному опису. У німецькомовній та українській драматургії тілесно-голосові експерименти розвиваються у двох взаємодоповнюючих напрямках – як форма художнього аналізу психологічного стану людини та як спосіб вираження травматичного досвіду.

У німецькомовному театрі, особливо у творчості Dea Loher і Sasha Marianna Salzmann, тіло функціонує як інструмент вираження внутрішніх суперечностей і напруги. У п’єсі Деа Лоєр «*Unschuld*» (2003) тілесні повтори – ходіння по колу, мікрожести, механічні рухи – виконують роль психічних сигналів, що фіксують застрягання персонажів у власній провині та безвиході. Мовлення втрачає раціональну структуру, натомість ритм і пауза набувають емоційної ваги: тиша промовляє більше, ніж слова. Таке використання тіла перегукується з філософією постдраматичного театру, де дія розгортається не як послідовність подій, а як процес виявлення присутності.

Подібну тенденцію розвиває Саша Маріанна Зальцман у п’єсі «*Muttersprache Mameloschn*» (2010), де голос і пауза утворюють складну акустичну структуру тексту. Персонажі, представники трьох поколінь жінок, розмовляють уривчасто, часто зникають у мовчанні – як у метафорі втрати мови, пам’яті, коренів. Пауза тут – не порожнеча, а насичений простір, де звучить травма історії. Голос набуває матеріальності: його тремтіння, злам, інтонаційні

коливання стають виразом тілесної пам’яті. Зальцман перетворює акт мовлення на акт тілесного опору, коли саме голос – у своїй крихкості чи надмірності – є носієм ідентичності.

В українській постдраматичній драматургії тілесність і голос набувають ще більшої емоційної глибини, оскільки постають у контексті війни, втрати та виживання. У п’єсах Оксани Гриценко, Анастасії Косодій та Діяни Меркулової тіло розглядається як «архів травми» - носій досвіду, який не може бути вербалізований. У виставі за п’єсою Косодій «*Мій дід копав, а я не буду*» акторська тілесність стає основним засобом репрезентації внутрішнього стану персонажів. Їхні рухи уривчасті, неконтрольовані, фрагментовані – вони віддзеркалюють хаос війни, втрату орієнтирів, спробу вхопитися за рештки нормальності. Слова часто замінюються дією: тіло промовляє через втому, дихання, тремтіння, жест.

У текстах Діяни Меркулової тілесність має більш статичний, символічний характер. Її персонажі перебувають у застиглому стані, який відображає психічну травму. Простір вистави мінімалістичний – кілька предметів, приглушене світло, сповільнені рухи. У цій тиші голос звучить як ехо минулого, що повертається через пам’ять тіла. Гриценко, своєю чергою, акцентує на поєднанні документального й тілесного рівнів: її актори часто розповідають реальні історії, водночас виконуючи тілесні дії, які стають засобом фіксації емоційної правди. Так формується феномен тілесного свідчення, коли актор не «грає», а «переживає» досвід разом із глядачем.

Отже, в обох театральних культурах експерименти з тілом і голосом виходять за межі естетичного прийому, стаючи способом осмислення буття людини у кризі. У німецькому контексті тіло й голос функціонують як художні метафори відчуження, провини й пошуку мови після катастрофи. В українському – як живий архів війни, як спроба віднайти мову після травми, коли слово ще не здатне означити біль. Спільним для обох є прагнення перетворити сцену на простір реальної присутності, де тіло і голос говорять там, де мовлення безсиле.

Психоаналітичний підхід до сучасної драматургії дозволяє побачити

глибину роботи з травмою – не лише як із темою, а як із принципом драматургічної структури. Для сучасних авторів і режисерів постдраматична сцена – це сцена несвідомого, де замість конфлікту діють симптоми, паузи, мовчання, повтори, тілесні реакції.

Порівняння німецької та української постдраматургії показує, що, попри різні історичні контексти, обидві культури шукають способи говорити про травму без патетики – через мову тіла, фрагмент, тишу. У цьому полягає їхній глибокий гуманістичний і терапевтичний потенціал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Freud S. Jenseits des Lustprinzips. Wien, 1920.

2.Lacan J. Écrits. Paris, 1966.

3.Lehmann H.-T. Postdramatisches Theater. Frankfurt am Main: Verlag der Autoren, 1999.

4.Loher D. Unschuld. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2003.

5.Ronen Y. The Situation. Berlin: Gorki Theater, 2015.

6.Salzmann S. M. Muttersprache Mameloschn. Berlin: Suhrkamp, 2010.

7.Галас А. Тіла чужих. Київ, 2022.

8.Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодерн. К.: Критика, 2005.

9.Косодій А. Мій дід копав, а я не буду. Харків, 2019.

Уманська Тамара,
аспірантка,
кафедра літературознавства і східної філології,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

НАРАТОЛОГІЧНІ СТУДІЇ В СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

Усі дослідники, зокрема Р. Савчук [4, с. 262], виокремлюють у розвитку світової літературознавчої наратології три стадії: перша – *інтуїтивна*, середина XIX – середина XX століть, – представлена в працях європейських і американських учений, які спираються на знання з риторики та поетики, літературної критики й створюють власні концепції; друга – *структуралістська*, яку започатковує 1969 року Цвєтан Тодоров у «Граматиці Декамерона», уводить у науковий обіг поняття «наратологія» й яка триває до кінця 80-х років XX століття в студіях французьких структуралістів і ґрунтується на ідеях Жерара Женетта; третя – *«наратологічний поворот»* (Мартін Крейсвірт), від 90-х років XX століття й до до сьогодні - інтерпретує тексти, орієнтуючись на контекст.

Утім, і до середини XIX століття літературознавство створює наратологічні підходи до осягнення художніх тестах. Так, Аристотилеву «Поетику» можна вважати й першою наратологію. Протягом розвитку науки змінюється й локус дослідження. Низка науковців, зокрема Клод Леві-Стросс, Франц Штанцель [4], структуралісти вважають її типом дискурсу певного жанру. Нині об'єкт дослідження змінюється до усвідомлення поняття «наративу» як такого, його сутності, ознак і структури. До того ж, Мартін Крейсвірт [5] зауважує, що протягом 1970-2003 років таке розуміння стає панівним і в інших науках, зокрема в політології, історії, права, медицині.

Складові наративу ґрунтовно досліджують структуралістами Ролан Барт, Клодом Бремоном, Альгірдасом Греймасом, Цвєтаном Тодоровим, Жераром

Женеттом, Джеральдом Приномс, Джонатаном Куллером, Міке Баль, Сеймуром Четменом, виокремлюючм такі його ознаки, як як фокалізація, порядок розповіді, частота, тривалість.

У когнітивному літературознавстві зароджується в 90-х років XX століття «постклaсична наратологія», яку теоретично описує Девід Герман [7] у статті 1997 року «Scripts, Sequences, and Story: Elements of a Postclassical Narratology». Згодом окремі напрацювання переформатовуються в колективну працю «Narratologies: New Perspectives on Narrative Analysis» [8], у якій автори на чолі з Д. Германом стверджують, що «узгодивши масу методологій і поглядів – феміністичний, бахтінський, деконструктивістський, рецептивний, психоаналітичний, історицистський, риторичний, кінознавчий, комп'ютерний дискурсивний, психолінгвістичний – наративна теорія пережила не так смерть і погребіння, як радше тривалу, часами різку метаморфозу. Останнім часом наратологія насправді розрослася у наратології; структуралістське теоретизування з приводу історій розгорнулося у плюралізм моделей наративного аналізу» [8, с. 322].

Д. Герман, продовжуючи свої дослідження, так описує особливості підходів до науки на третій, сучасній, стадії її розвитку: «Постклaсична наратологія (яку не слід об'єднувати з постструктуралістськими теоріями наратива) містить класичну наратологію як один із своїх «моментів», однак позначена багатством нових методологій та наукових гіпотез: у результаті чого з'являється маса нових поглядів на форму і функціонування наратива. Згодом, у своїй постклaсичній фазі, дослідження наратива не так показує обмеженість, як використовує можливості попередніх, структуралістських моделей.

Дуже схожим чином постклaсична фізика не відкидає ньютонівські моделі, а радше переосмислює їх концептуальні підвалини і переглядає сферу їх застосування». Дослідник виокремлює такі три підходи в науці: методологічний («поява нових технологій та методологій»), тематичний («рух за межі літературного наратива») та контекстуальний (розширення наратології в напрямку нових медій і наративних логік)» [7, с. 22].

До думки Д. Германа про постклaсичний період наратології доєднються Ян Албер і Моніка Флудернік у «Передмові» до «Postclassical Narratology: Approaches and Analyses», додаючи ознаку мультидисциплінарності [4].

Р. Савчук [4], спираючись на порівняльну характеристику класичної й постклaсичної наратології Ансґара Нюннінга [9], виокремлює такі ознаки постклaсичній наратології: досліджуються процес читання наративу, оповідні стратегії, спостерігаються динамічні процеси, перевага надається загальнокультурній інтерпретації і цілісному опису, тематичному читанні, ідеологічним оцінкам, застосується аналітичний інструментарій в інтерпретації, увага зосереджується на етнічних проблемах і діалогічному обговоренні значень, акцентується інтерпретативна і ціннісна парадигма. Тому це інтердисциплінарний проєкт, що складається з різнорідних підходів.

У зв'язку з викладеним вище, дослідники стверджують, що побутує п'ять основних парадигм постклaсичної наратології: *трансдисциплінарна* (вихід за межі літературознавства), *транстекстуальна* (вихід за межі тексту у контекст), *трансмедіальна* (вихід за межі вербального носія), *трансгенетична* (вихід за межі епічного роду) і *трансфікційна* (вихід за межі художньої літератури) [4].

Украй актуальні розробки «Наратологічної наукової групи» Гамбурзького університету, що 2002 року проводить симпозіум і видає збірку «What is Narratology» («Що таке наратологія? Питання і відповіді стосовно статусу теорії», яку аналізує І. Папуша [2].

Вітчизняна теоретична наратологія представлена працями Р. Гром'яка, І. Денисюка, О. Капленко, Ю. Коваліва, Л. Мацевко-Бекерської, Т. Кушнірьова, І. Папуші, М. Руденко, Р. Савчук, В. Сірук, М. Ткачука, О. Ткачука тощо [4]. Практичним аналізом художніх творів опікується низка дослідників, зокрема А. Гурбанська, О. Бабель, В. Боднар, С. Бук, Н. Букетова, М. Васьків, Кушнірьова Т., О. Палій, С. Притолюк, Н. Римар, Г. Чумак, О. Чумаченко тощо [4].

У «Літературознавчій енциклопедії» Ю.Коваліва вміщено чимало статей, присвячених наратології [2, с. 83-86], а в «Наратологічному словнику» О. Ткачук так розлучено термін «наратологія»: «1. Теорія наративу, натхненна

структуралістами. Наратологія досліджує природу, форму і функціонування наративу, намагається характеризувати наративну компетенцію. 2. Дослідження наративу як вербального способу представлення часово-орієнтованих ситуацій і подій (Ж. Женетт)» [5, с. 83].

У вітчизняній науці дослідники опікуються поняттям наративу, її структурою, наративними стратегіями створення оповіді, тому напрямок літературознавства нині стрімко розвивається.

Отже, світові літературознавчі дослідження перебувають на стадії розвитку посткласична наратологія, яка опікується не самим текстом, а спосіб творення оповіді, тому аналізу підлягають наративні стратегії й тактики, у тому числі при сприйнятті та декодуванні, оскільки вона є, за Р. Савчук [4], інтерпретативною теорією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. ввт.-уклад. Ю. Ковалів Ю. Київ : ВЦ «Академія». 2007. Т. 2. 624 с.

2. Папуша І. Що таке наратологія. *Наративні виміри літератури*: матеріали міжнар. наук. конф. з наратології. Тернопіль, 23–24 жовтня 2003 р. Тернопіль. 2005. Вип.16. С. 29–42.

3.Римар Н. Наратологія як галузь сучасного літературознавства: теоретичний огляд. *Молодий вчений*. 2019. № 6. С.54-58

*4.*Савчук Р. Історія становлення наратології: від античної поетики до нових наративних практик студіювання художнього тексту. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія: Філологія. Педагогіка. Психологія.* Випуск 30. 2015. 261–270.

5.Ткачук О. Наратологічний словник.Тернопіль : Астон. 2002. 173 с.

6.Genette G. Nouveau discours du récit.P. : Seuil. 1983. 178 p.

7.Herman D. Narratologies: New Perspectives on Narrative Analysis Columbus: Ohio State UP. 1999.432 p.

8.Herman D. What is Narratology: Questions and Answers Regarding the Status of a Theory. B. : Walter de Gruyter, 2003. P. 303–332.

9.Nünning A. Narratologie ou narratologies? Un état des lieux des développement récents : propositions pour de futurs usages du terme. *Narratologies contemporaines : approches nouvelles pour la théorie et l'analyse de récit*. P. : Éditions des archives contemporaines, 2010. P. 15–44.

Федорняк Анастасія,
студентка магістратури філологічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
https://orcid.org/0009-0005-4269-9416

ТЕМПОРАЛЬНО-ПРОСТОРОВІ МОДЕЛІ РІЗДВА В УКРАЇНСЬКІЙ ТА СВІТОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Час і простір формують складний комплекс багатоманітних відношень у світовому універсумі. Відтак, практично нема такого твору, який існував би поза категоріями часу і простору, які тісно взаємопов'язані між собою.

У сучасній науці тісне співвідношення часу та простору пов'язане із поняттям «хронотоп», який позначає часопросторові виміри світобудови. Проте хронотоп не лише позначає час і місце подій, створюючи зовнішню основу оповіді, а є носієм сенсу та впливає на перебіг оповіді.

Це явище особливо відображається у текстах, пов'язаних із сакрально значущими моментами, зокрема із Різдвом. Час Різдва у літературному аспекті ніколи не буває нейтральним елементом, адже завжди виконує символічну функцію.

Традиційною різдвяною історією, яку в англомовному світі переказують щороку під Різдво, став твір Чарлза Дікенса «Різдвяна пісня в прозі, або різдвяне оповідання з привидами» (англ. «A Christmas Carol») [2]. Проте українська література також багата на Різдвяні жанри, зокрема Різдвяне оповідання, яке є жанром календарної словесності, що відзначається темпоральною залежністю: календарний текст «провокується» календарним періодом і пов'язаний із ним сюжетно [1, с. 68].

Теоретичні засади Різдвяного жанру вимагають формування особливих часопросторових зв'язків, які становлять найвагомішу ознаку Різдвяних оповідань. Різдвяний хронотоп інтегрується у художній текст за допомогою спеціальних кодів. Усталене їх місце – на початку твору. У творі Дікенса час

маркується уже через підзаголовок «Якось, перед одним із найкращих днів року, перед Різдвом» [2, с. 8]. Дзвінка Матіяш подібно до Дікенсового наративу відтворює час оповіді, який окреслюється через заголовок «Різдво брата Заїки» [6], а також через символічне датування на початку твору: «У перший день Різдва після сніданку я пішов на річку неподалік від нашого монастиря» [6, с. 6].

Натомість у творі Маріанни Кіяновської «Дік» [6] невиразне означення часу спостерігається не на початку твору, а через декілька абзаців: «Цукерки. Якщо їх дарують з любов'ю, а не раз на рік на Миколая чи нас Різдво, у торбинці з логотипами спонсорів» [6, с. 54], а також час оповіді прослідковується через підзаголовок «Коротка Різдвяна історія». Таким чином автори вводять різдвяний час наче своєрідну магічну формулу.

Час у різдвяних оповіданнях має властивість розтягуватись до Різдвяних Святок, тобто від Різдва Ісуса Христа до свята Богоявлення [1, с. 68]. Проте в повісті «Різдвяна пісня у прозі» простежуємо трьох духів, які відбивають три часові плани оповіді – минуле, теперішнє та майбутнє Різдво персонажа. Тобто автор вводить ретроспекцію та проспекцію [4, с. 318] в оповідь.

Натомість в аналізованих оповіданнях події розгортаються на Святвечір та минуле й теперішнє Різдво. Наприклад, в оповіданні «Різдво брата Заїки» головний герой думками переноситься у минуле і згадує, як вони з матусею святкували Різдво: «Поки яблука пеклися, матуся переповідала мені Різдвяну історію, а я підбігав до вікна і шукав на небі Різдвяну зорю» [6, с. 8]. Час спогадів був розтягнений, але пришвидшений, адже найприємніші миті завжди найшвидше проходять.

Авторка оповідання «Дік» вводить ретроспекцію, але як час випадку, про який розповідає головна героїня. Катя переносить читачів і героя Ігоря у її дитинство, яке проходило в інтернаті: «Карти у них регулярно забирали, тому вони навчилися малювати сімірки-дами-тузи на однакових календариках» [6, с. 57]. Тобто оповідання Маріанни Кіяновської підтверджує, що не завжди це величне свято проходить радісно, тому що Різдво в інтернаті мало специфічний присмак заздрощів, коли інших дітей забирали батьки додому святкувати.

Особливістю Різдвяних оповідок є емоційно-ціннісна насиченість хронотопу, який набуває граничного значення. Безперечно, можна простежити взаємозв'язок між хронотопом порога та мотивом зустрічі, але найточніше значення цього часопросторового явища – криза, життєва трансформація. Поняття «поріг» набуло метафоричного значення і збігалося з ключовим моментом, що змінює життя [1, с. 69]. Так, у творі Дзвінки Матіяш, кіт, якого головний герой приніс у монастир і нагодував, став інструментом межової ситуації, після якої змінилось життя і головного героя, і інших героїв, зокрема брата Захарія, який зрозумів, що Бог нагородив брата Заїка за його доброту, показавши його у вигляді Ангела, тобто благословенного Богом.

Можна сказати, що в оповіданні автор використовує часову паралель як відображення рівня моральності епохи та взаємин «особистість-суспільство», коли навіть найбідніша людина, зокрема матір Заїки, частувала інших, бо це ж Різдво і «були й такі, хто мав іще менше за нас, і кому сьогодні було нічим повечеряти» [6, с. 7]. Натомість Заїка в майбутньому переносить цю філософію, коли приносить у монастир котеня, яке вмирало з голоду, знаючи, що його можуть за це насварити. Проте все вирішує символічна фраза: «Ти ж не дозволиш йому померти на Різдво» [6, с. 9]. Різдво, як і Великдень – день, коли все живе повинно радіти і нічого не потребувати: «Господня трапеза готова – розкошуйте всі! Пасха свята – нехай ніхто не виходить голодним!» [5, с. 7].

Різдвяний хронотоп відтворює «межову» ситуацію і в оповіданні «Дік», де Катя, виконуючи добру справу (привезла подарунки дітям у інтернат), зустріла свою маленьку сестру, про яку вона не знала. Найцікавіше те, що інструментом порогової ситуації стає Дік – уявний песик головної героїні, якого вона намалювала колись на стіні в інтернаті. Із своєї доброти Катя познайомила Наталю, дівчинку з інтернату, з Діком, щоб і вона не почувалась самотньою. Натомість Наталя розповіла про песика всім, сама не знаючи того, що він у майбутньому стане єдиним співрозмовником Катрусі – молодшої сестри головної героїні Каті. Можна сказати, що людина в минулому вплинула на майбутнє іншої людини, позаяк саме через любов до Діка дві рідні душі

знайшлись на Різдво.

Цікаво, що події, які відбулися у минулому, тобто зрада дружини як хронотоп «порогу» головного героя, допомогли йому змінитись та почати займатись благодійною діяльністю. Крім того, Ігор, везучи подарунки дітям в інтернат, познайомився з Катею, у яку закохався, а це. Тобто ще одне диво, яке відбулось на Різдво.

У «Різдвяній пісні у прозі» індивідуальний «ірреальний» хронотоп відтворює екзистенціальну кризу випробування «межовою» ситуацією [4, с. 324] – чужою смертю, яку герой, «вживлюючись» у роль померлого, присвоює й унаслідок цього переживає «екзистенційне осяяння», що допомагає йому усвідомити свої помилки та прийняти новий життєвий сенс [3, с. 11], коли бачить на могилі власне ім'я. Скрудж переосмислює почуте і побачене. Він розуміє, що зможе стерти напис із могильної плити, бо майбутнє належить саме йому. Людина, яка розучилася сміятись, відтепер раділа кожній дрібниці.

Отже, Різдвяний хронотоп – це унікальний часопросторовий вимір, в якому Різдво виступає як момент порогу, що відкриває нові можливості і зміни в житті героїв. Він символізує не лише святковий час, а й період внутрішніх трансформацій, відродження та надії, що надає оповіданню глибини та символічної багатозначності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Буркут І. Художні особливості хронотопу різдвяної прози: темпоральна зумовленість різдвяного оповідання (на матеріалі англійської, російської та української літератур). *Слово і час*. 2012. № 12. С. 68–71.

2.Дікенс Ч. Різдвяна пісня в прозі або Різдвяне оповідання з привидами : повість ; пер. з англ. Ольги Косач-Кривинюк. Київ: Знання. 2017. 175 с.

3.Журавська О. В. Дихотомія «реального» й «ірреального» хронотопу як категоріальна жанрова ознака українського химерного роману 2-ї половини XX ст.: дис… канд. філ. наук: 10.01.06 «Теорія літератури». Київ, 2018. 22 с.

4.Копистянська Н. Схеми художнього часу і простору. // Копистянська Н. Час і простір у мистецтві слова : монографія. Львів: ПАІС, 2012. С. 312–325.

5.Служба в День Світлого Воскресіння Христового (Великдень). Генеральне Управління УАПЦ у В. Британії. Лондон, 1964. 40 с.

6.Тринадцять Різдвяних історій. / [упоряд. М. Савка]. Львів : Вид-во Старого Лева, 2013. 172 с. Зміст авт.: Д. Матіяш, К. Москалець, С. Андрухович та ін.

Фучеджи Анастасія,
здобувач магістерського ступеню,
Національний університет «Одеська політехніка»

КУЛЬТУРНО-ЛІНГВІСТИЧНИЙ ПЕРЕКЛАД НОВОГО ЧАСУ: ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Лінгвістичний переклад – головний інструмент для досягнення адекватності перекладу, завдяки цим трансформаціям можна передати зміст, стиль та культурні особливості оригінального тексту, адаптуючи його до нормцільової мови. Адекватність у перекладі означає не лише буквальнувідповідність тексту оригіналу, але й збереження його художнього таемоційного впливу на читача.

Проаналізуємо перекладацькі трансформації, що використовуються при перекладі детективних творів Артура Конана Дойла «The Hound of the Baskervilies», «A Study in Scarlet», «The Valley of Fear» на українську мову «Собака Баскервілів» (переклад Оксани Донічевої 2009 рік), «Етюд у багряних тонах» (переклад Антона Шербеца 2008 року), «Долина жаху» (переклад Євгена Тарнавського 2018 рік).

Лексичні трансформації: «Penang lawyer» українською: «вагомим доказом» (дослівно: пенангський адвокат). Оригінал посилається на конкретний тип ціпка, а український переклад використовує описову фразу. «New-risen fortunes». Український переклад: «нуворишів». Оригінал є описовою фразою, а українське слово є калькою з французької. «Cairns and tors». Український переклад: «дольмени». Оригінал надає два конкретні типи мегалітичних споруд, а український переклад використовує загальний термін.

Синтаксичні трансформації: Оригінал: «I stood upon the hearth-rug» Український переклад: «Я стояв на килимку біля комина». Український переклад використовує обставину місця в кінці речення, тоді як оригінал – на початку. Оригінал: «Holmes was sitting with his back to me». Український переклад: «Холмс

сидів до мене спиною». Український переклад використовує коротшу фразу, тоді як оригінал – довшу. Стосовно стилістичних відмінностей український переклад відзначається більшою образністю та літературною виразністю, тоді як англійський варіант лаконічніший і стриманіший. Наприклад, у першому розділі доктор Ватсон описує Лондон як «велетенську канаву», тоді як в оригіналі ця фраза звучить як «that great cesspool».

Отже, перекладацькі трансформації є невід'ємною частиною процесу перекладу, особливо коли йдеться про художні твори, де важливо не лише передати зміст, а й зберегти стиль, атмосферу та культурні особливості оригіналу. Лексичні трансформації допомагають адаптувати текст до мовних норм цільової аудиторії, роблячи його більш зрозумілим і природним. Лінгвістичні трансформації забезпечують граматичну правильність і відповідність структурі мови перекладу. Синтаксичні трансформації дозволяють зберегти логіку та зв'язність тексту, навіть якщо порядок слів чи структура речень відрізняються в оригіналі та перекладі.

Семантичні трансформації допомагають передати глибинний зміст і нюанси, які можуть губитися при дослівному перекладі [2, с. 20-27]. Культурні трансформації відіграють ключову роль у збереженні культурного контексту, роблячи твір доступним і зрозумілим для читачів з іншимкультурним досвідом. У випадку з творами Артура Конана Дойла, такими як «Етюд у багряних тонах», «Собака Баскервілів» та «Долина жаху», перекладачі вдало використовують різноманітні трансформації, щоб створити якісний і автентичний український текст. Вони не лише зберігають сюжет і характери, але й передають неповторний стиль автора, його гумор і спостережливість. Важливо зазначити, що кожен переклад є інтерпретацією, і різні перекладачі можуть використовувати різні підходи та трансформації. Переклад творів про Шерлока Холмса може бути досить складним через кілька факторів:

1. Культурні реалії: Оповідання містять численні культурні й історичні посилання, які можуть бути незнайомі цільовій аудиторії. Перекладач повинен пояснити ці реалії або адаптувати їх до української культури.

2. Стиль мови Шерлока Холмса: Детектив використовує складну логіку і філософські міркування під час розслідувань. Переклад цих пасажів вимагає глибокого розуміння філософських концепцій і логічних висновків.

3. Вікторіанський гумор та іронія: Гумор Артура Конан Дойля частозаснований на культурних особливостях того часу [4, с. 17-23]. Перекладач повинен знайти способи передати цей гумор так, щоб він був зрозумілим сучасній аудиторії.

4. Технічна термінологія: У деяких випадках використовуються спеціальні терміни з галузі медицини чи хімії того часу. Ця термінологія повинна бути правильно перекладена й пояснена для читача без спеціальної освіти.

Помилки при перекладі можуть виникнути через недостатнє розуміння контексту оригіналу або недооцінку важливості певних деталей: Неправильне тлумачення архаїчних виразів: використання сучасної лексики замість архаїчної може втратити колір епохи. Недостатнє пояснення культурних реалій: відсутність необхідних коментарів чи приміток щодо історичних посилань може зробити текст незрозумілим для читача. Зміна тональності діалогів: неправильне передавання формального чи неформального стилю спілкування персонажів може змінити їхній образ у свідомості читача [5, с. 38-44]. Зіставивши оригінали творів Артура Конана Дойла та їх переклади українською мовою, можна виділити ряд труднощів та помилок, що виникають у процесі перекладу.

Таким чином, перекладацькі трансформації є важливим інструментом у руках перекладача, що дозволяє йому подолати мовленнєві, культурні та лінгвістичні бар'єри, забезпечуючи міжкультурний діалог та збагачуючи літературний процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Види трансформацій при перекладі, трансформації при перекладі і практика перекладу [Електронний ресурс] URl:https://msn.khnu.km.ua/mod/page/view.php?id=159963

2.Колесник О. С. Історичний детектив як літературна форма інтерпретації історії та культури. *Культура і сучасність : альманах*. 2022. № 1. С. 20-27.

3.Дойль А. К. Етюд у Багряних тонах. *Пригоди Шерлока Холмса Т.1.* Тернопіль : Навчальна книга, 2010. 411 с. URl: https://www.ukrlib.com.ua/world/printitzip.php?tid=737

4.Баннікова І. А. Парадокс у стилістичному контексті детективу. С., 1995, с. 17-23.

5.Мацько Л. І. Експресивність як мовна та мовленнєва категорія. Культура слова. 2020. Вип. 93. С. 38– 44.

Харьковський Вадим,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня ,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
(науковий керівник: Крижановська Ольга,
доктор філологічних наук, доцент)

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ МОТИВИ У ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ ГОЛОБОРОДЬКА

Унікальний поетичний світ Василя Голобородька позначений глибинним зв'язком із фольклором, міфологією та естетикою наїву, є яскравим прикладом екзистенційного осмислення буття в умовах тоталітарної несвободи та відчуження. Екзистенціалізм у В. Голобородька має не класичний західноєвропейський (атеїстичний) характер, а трансформується у пошук первісної автентичності та внутрішньої свободи через мову та простір.

Ми прагнемо ідентифікувати та проаналізувати ключові екзистенційні мотиви (свобода, абсурд, самотність, вибір) у поезії В. Голобородька та визначити, як вони функціонують у формуванні його антитоталітарної та аксіологічної моделі світу.

У В. Голобородька самотність є не трагічним наслідком, а фундаментальною умовою для збереження індивідуальної автентичності та творчості. Поет часто зображує героя, ізольованого від навколишньої суєти чи суспільного тиску, що є його активним вибором. Втеча у внутрішній світ, у світ чистої мови та фольклору, є захистом від знеособлення та ідеологічного тиску зовнішнього світу. На відміну від «Гамлета», який сумнівається у дії, герой В. Голобородька шукає буття через чисте споглядання та мінімалізм (тихі, немовби «дитячі» сюжети), що вимагає самотності. Художній світ В. Голобородька наповнений абсурдом, який виявляється не через драматичні катастрофи, а через комічне зіткнення високих ідей з буденними реаліями.

У творі «Вона спершу поклала мені на спину шафу» абсурдний образ дружини, яка перетворює героя на «в'юченого вислюка» чи «пса на прив'язі», відображає абсурд інституціоналізованого, примусового існування та шлюбу, де індивід втрачає свою сутність. Поет створює простір, де звичні речі втрачають свою логіку (наприклад, «автобус – я»). Це «нульовий простір», в якому герою доводиться перевизначати сенс свого існування та речей, що його оточують. .

Мотив свободи у В. Голобородька не є лише політичним, а є онтологічним (буттєвим). Свобода – це спосіб існування людини. Свобода виражається через мову. Використання фольклорних та діалектних елементів, створення архаїчних образів є спробою поета вирватися із кліше офіційної радянської мови, повернувшись до первісного, вільного Слова. У творах часто виникає дилема вибору – між пасивністю/пристосуванням (бути «нормальним чоловіком») та активним внутрішнім опором (залишатися поетом, «вислюком», що несе свій тягар).

Екзистенційні мотиви тісно пов'язані з усвідомленням тимчасовості буття та страху перед Ніщо. Усвідомлення тимчасовості часто виражається у В. Голобородька не трагічно, а іронічно та смиренно. Герой приймає свою крихкість. Творчий процес, створення нового світу (через унікальні метафори), стає способом подолання страху та надання сенсу життю, протиставленням його неминучому кінцю.

Отже, аналіз поезії Василя Голобородька підтверджує, що його творчий доробок є важливим явищем українського екзистенціального письменства, що мало особливий характер. В. Голобородько трансформував класичні екзистенційні мотиви (абсурд, самотність) у площину національного буття та мовної автентичності, де боротьба за чисте Слово є боротьбою за справжнє існування. Самотність виступає як моральний імператив та умова для досягнення внутрішньої свободи і незламності. Поет пропонує шлях до свободи через смирення, повернення до первісних образів і абсолютну творчу чесність, що є унікальною українською відповіддю на універсальні виклики XX століття. Творчість В. Голобородька є цінним матеріалом для дослідження, оскільки вона

показує, як у найскладніших умовах неволі людина може утвердити своє буття через Слово.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голобородько В. Твори. URL: https://www.ukrlib.com.ua/books/author.php?id=142

2. Крижановська О. Псалми Давида у поетичній рецепції Ганни Гайворонської. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка». Філологічні науки.* № 6 (365), грудень, 2024. С. 68–72.

3. Kryzhanovska O. Theoretical aspects of literary and critical interpretation of a work of art. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка». Філологічні науки*. № 1. 2025. С. 76–80.

Хожаєнко Юлія,
вчитель вищої категорії, старший вчитель,
Дніпровський ліцей № 1
Дніпровської міської ради,
https://orcid.org/0009-0004-0049-9152

МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Мова − один із найвизначніших божественно-людських витворів, універсальне надбання людства й універсальна реальність суспільного існування. Це, за висловом німецького філософа Мартіна Гайдеґґера, оселя людського духа [4, с. 7].

Будь-яка мова є надбанням кожного народу: його духом, засобом спілкування, історією, необхідною умовою існування, культури; засобом духовного формування особистості. У ній відображено історичний досвід поколінь, ментальність етносу, духовні надбання. За словником А. Івченка, мова − це здатність людини говорити, висловлювати свої думки; система словесного вираження думок, яка має певну звукову й граматичну будову і яка є засобом спілкування в людському суспільстві; спосіб словесного вираження, стиль, властивий кому-небудь [2, с. 246]. За словником А. Яковлевої, мова − здатність людини говорити, висловлювати свої думки; основний засіб спілкування і взаєморозуміння між людьми, сукупність загальноприйнятих у певному суспільстві знаків для називання предметів і явищ дійсності та правила комбінування цих знаків у процесі вираження думок; манера говорити, висловлюватися; те, що хтось говорить, чиїсь висловлювання [7, с. 374]. Мова − це система одиниць спілкування і правил їх функціонування [3, с. 31].

У науці відомі три погляди на природу мови. Одні вчені розглядали мову як біологічне явище, другі − як суспільне, треті − як психічне; наприклад, Мішель Бреаль, Жозеф Вандрієс, Йоганн-Готфрід Гердер, Вільгельм фон Гумбольдт, Дені Дідро, Поль Лафарг, Антуан Мейє, Макс Мюллер, Олександр Потебня,

Альбер Сеше, Фердинард де Соссюр, Август Шлейхер та інші. Ми погоджуємося з думкою, що мова є явищем суспільним, бо вона виникла в суспільстві, є однією з його ознак і поза ним існувати не може. Також це доводять основні функції мови: комунікативна і мислетворча, які мають соціальний характер. Мова − загальнонародне явище. Адже народ − творець і носій мови. Наприклад, Т. Г. Шевченко є одним з основоположників сучасної української літературної мови, хоч створив не багато слів. Тому одна геніальна людина не може змінити мову, тільки здатна показати, як можна використати те, що існує в мові. Отже, мова і суспільство переплетені тісним взаємозв'язком. У будь-якій суспільній сфері вона є. Вплив суспільства на мову і мови на суспільство вивчає лінгвістична дисципліна − соціолінгвістика. У мові, на думку, В. Гумбольдта, фіксується певний світогляд, що відбиває духовні якості її носія [1, с. 26]. Нам імпонує думка Н. Малюги, що теорія рідної мови пов'язується з розумінням мови як духовної енергії, дослідженням її впливу на світогляд мовців [6, с. 129]. Також погоджуємося з Т. Вавринюк, що національна ментальність як рівень індивідуальної свідомості формується під впливом етногенетичної пам'яті, що виявляється в культурі народу, його традиціях та побуті [6, с. 3]. Вважаємо, саме українська фразеологія найяскравіше відображає лексему мова, відтворюючи через фразеологізми національний характер українців. Наприклад, коли люди не розуміють один одного, використовують фразеологізм «говорити на різних мовах» [8, с. 318]. «*Як би ми з тобою не говорили, все рівно не зрозуміємо один одного, бо говоримо на різних мовах».* Порозумітися з ким-небудь, досягти згоди, зійтися інтересами репрезентує фразема «знаходити / знайти спільну мову мову». *«Поміж дотепних гострих слів, між сміхом він знайшов уже з нею спільну мову».*

Вдало зауважила Н. Шарманова, що разом із плеканням духовної та матеріальної культури формується етнічний світогляд як фундамент людської свідомості. Усе це відбивається в мові. У першу чергу відображають лінгвокультурну специфіку її лексичний, фразеологічний і пареміологічний рівні. Своїм багатством і змістовим розмаїттям вони розкривають мовну

свідомість і ментальність, створюючи національну концептосферу [6, с. 174]. М. Рильський називав «Мову втіленням думки. Що багатша думка, то багатша мова»; закликав любити її, вивчати, розвивати; боротися за красу, правильність, приступність, багатство мови. Отже, робимо висновок: «як парость виноградної лози, потрібно плекати мову…» [5, с. 26–27].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Загальне мовознавство : навч. посібник / Н. М. Малюга. Кривий Ріг : КДПУ, 2010. 144 с.

2.Івченко А. Тлумачний словник української мови. Харків : Фоліо, 2000. 540 с.

3.Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 368 с.

4.Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 464 с.

5.Крилаті вислови, українські народні прислів’я та приказки. 100 тем. / Н. В. Курганова. Харків : АССА, 2020. 192 с.

6.Лінгвокультурологічна та етнолінгвістична інтерпретація слова й тексту : Хрестоматія / Упорядники : Вавринюк Т. І., Колоїз Ж. В., Малюга Н. М., Шарманова Н. М. ; за ред. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2015. 221 с.

7.Яковлева А. М., Кошечкіна Т. М. Сучасний тлумачний словник української мови. Харків : Торсінг, 2020. 672 с.

8.Ярещенко А. П. Бездітко В. І., Козир О. В., Немировська Н. Г. Сучасний фразеологічний словник української мови. Харків : Торсінг, 2020. 640 с.

Чайка Олена,
кандидат педагогічних наук,
кафедра іноземних мов та методики викладання
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка
https://orcid.org/0000-0002-3650-3991

РОЛЬ ПАРНОЇ ТА ГРУПОВОЇ РОБОТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Комунікативний підхід у вивченні англійської мови є сьогодні методичним стандартом. Реалізація комунікативного підходу означає, що формування англомовних мовленнєвих навичок і умінь відбувається шляхом здійснення англомовної мовленнєвої діяльності, а процес навчання англійської мови будується адекватно реальному процесу мовленнєвого спілкування. Комунікативний підхід зумовлює цілі, принципи, зміст і методи навчання англійської мови, які реалізуються в методичних прийомах і видах навчальної діяльності. Розглянемо такі форми організації навчальної діяльності, як парна та групова робота на заняттях з англійської мови, які сприяють розвитку усного мовлення, допомагають одночасно закріплювати нову лексику та граматику, підвищують ефективність вивчення мови та зацікавленість у цьому процесі здобувачів освіти.

У сучасному освітньому процесі одним із основних видів парної роботи є рольова гра. Рольові ігри допомагають здобувачам освіти підтримувати інтерес і мотивацію. За умови створення на занятті ситуації максимально наближеної до реального життя, наявності необхідних базових знань у здобувачів та творчого підходу, рольова гра ідеально забезпечує інтерактивну діяльність усіх учасників процесу вивчення англійської мови. Відтворення ситуацій реального життя під час проведення рольових ігор стає основним аспектом мотивації здобувачів. Головна задача вчителя в цьому процесі – створити атмосферу «культурного

шоку», за наявності якої висловлювання не англійською мовою було б неможливим.

Від самого початку здобувачам освіти відомо, що результат їхньої діяльності буде залежати від здатності одержувати й передавати інформацію англійською мовою. Граматична точність впливатиме на результат тільки в тому випадку, якщо допущені помилки заважатимуть спілкуванню. Здобувачам постійно нагадують, що вони моделюють ситуацію, у яку могли б потрапити в реальному житті. Вчитель не повинен переривати гру, щоб виправити помилки у мовленні. Він має занотувати ці помилки та прокоментувати їх пізніше. В умовах реалізації рольової гри здобувачам доводиться спілкуватися англійською мовою, відбираючи з різноманітних матеріалів саме те, що потрібно для досягнення конкретної мети. Це і є реальна мотивація для використання англійської мови з метою одержання інформації в умовному англомовному оточенні.

Загалом у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі виділяють чотири типи комунікативних навчально-рольових ігор:

- тренувальні ігри;
- ситуативні рольові ігри;
- навчально-рольові ігри;
- інструментально-змагальні рольові ігри.

Головним елементом тренувальних ігор виступає моделювання умов мовленнєвої діяльності здобувачів. Під час тренувальних ігор створюється атмосфера, за якої відпрацьовуються вміння аудіювання та ведення діалогу.

Ситуативні рольові ігри проводяться на продуктивному етапі навчання. Він характеризується значним поглибленням смислового аспекту англомовної комунікації, наявністю елементів проблемності, самостійності, динамічності. Ігри цього типу мають сценарій, який складається із серії комунікативних ситуацій, максимально наближених до життя. Слід зауважити, що маються на увазі не статичні, а динамічні ситуації, що постійно розвиваються. Ситуативні ігри базуються на комплексі комунікативно-рольових вправ, метою яких є формування вмінь аналізу комунікативного та ігрового (тактичного) завдання.

Комунікативна функція рольових ігор другого типу реалізується в більш повному обсязі, ніж в іграх попереднього типу.

Навчально-рольові ігри застосовуються на завершальних етапах навчання. Вони також здійснюються за заздалегідь розробленим сценарієм, що характеризується більшою складністю завдань, кількістю ситуацій, проблем і ролей, ускладненістю обладнання ігрового поля, різноманітністю реквізитів, які виконують функцію управління англомовною розумовою діяльністю здобувачів та їх предметними діями. В іграх третього типу комунікативна функція англійської мови реалізується в максимальному обсязі.

Інструментально-змагальні рольові ігри застосовуються на найвищому, творчому рівні навчання. Вони несуть у собі дух змагання, що стимулює творчу активність, сприяє розвитку ініціативи та емоційно-ціннісних відносин. Інструментально-змагальні ігри забезпечують повну саморегуляцію та самооцінку «команд», що грають, сприятливий психологічний клімат, високу мотивацію навчально-пізнавальної діяльності, вдосконалення мовленнєвих умінь.

Усі чотири типи рольових ігор утворюють систему, всі компоненти якої тісно взаємопов’язані. Перші два типи рольових ігор ідеально підходять для використання в рамках парної роботи. Третій та четвертий типи рольових ігор доцільно впроваджувати за допомогою такої форми, як групова робота.

Форма групової роботи є дуже важливою та не менш цікавою в процесі вивчення англійської мови. Вона, як і парна робота, теж характеризується подвійною спрямованістю. По-перше, здобувачі освіти працюють у групі, де вони можуть досить вільно висловити свої думки, мобілізувати знання, проявити творчий, організаторський та лідерський потенціал. По-друге, за результатами проведеної роботи всі групи розпочинають дискутувати, обмінюватися думками та аргументами. Відтак, до роботи залучається ще й подвійна мотивація: мотив прояву особистості та самоствердження в групі та мотив досягнення колективної мети, що повинна бути доцільнішою, ніж в іншої групи.

Головне завдання вчителя полягає в тому, щоб правильно організувати й

контролювати роботу груп, а також об’єктивно оцінити їхні результати, намагаючись акцентувати увагу не на бажанні бути кращими, а на досягненні поставленої мети. Багаточисленні дослідження психологів показують, що оптимальний склад груп має бути чотири – п’ять чоловік. Завдання, що отримують групи, можуть бути як різними, так і однаковими. Склад груп теж повинен бути приблизно рівноцінним, щоб стала можливою об’єктивна оцінка їх роботи. Як показує практика, кращими виявляються групи, де учасники доповнюють один одного, маючи різний рівень розвитку комунікабельності, прояву емоційності, накопиченого досвіду та зацікавленості в порушеному питанні. Кожен у групі повинен себе проявити, зробити свій внесок у досягнення результатів групової роботи. Водночас учитель не повинен втручатися в хід дискусії чи роботи групи, але має постійно контролювати відповідність процесу групової діяльності поставленій меті. Якщо інтерактивність усередині групи буде досягнута, то й акт комунікації між групами буде цікавим, яскравим і логічно завершеним.

Практичний досвід доводить, що використання парної та групової форм роботи сприяє зменшенню нервової напруги здобувачів освіти, урізноманітнює форми організації освітньої діяльності, акцентує увагу на основних питаннях заняття, додає навчальному спілкуванню комунікативної спрямованості, зміцнює мотивацію вивчення англійської мови і значно підвищує якість оволодіння нею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Davidson N., Major C. H. Boundary crossings: Cooperative learning, collaborative learning, and problem-based learning. *Journal on Excellence in College Teaching*, № 25 (3&4). 2014. P. 7–55.

2.Peng C. What Can Teachers Do to Make the Group Work Learning Effective. June, 2019. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/334107839

Чепелюк Наталія,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології та перекладу
Національний університет «Одеська політехніка»

Чупрікова Юлія,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ОНІМІВ У СЕРІЇ КНИЖОК ДЖОАН РОУЛІНГ ПРО ГАРРІ ПОТТЕРА

Переклад онімів (власних назв, імен, топонімів тощо) у серії книжок Джоан Ролінґ про Гаррі Поттера – це надзвичайно цікава та складна тема. Перекладачі стикалися з багатьма викликами, оскільки твори насичені авторськими вигаданими назвами, які мають прихований зміст, мовні ігри або культурні відсилки. Оніми часто є культурно маркованими реаліями, що створюють додаткові виклики для перекладачів, оскільки вимагають збереження як змістового навантаження, так і культурних асоціацій.

У дослідженні використано: *порівняльно-аналітичний метод*, який використовується для зіставлення оригінальних англомовних онімів із їхніми перекладами українською мовою. Дозволяє виявити способи перекладу (транскрипція, транслітерація, локалізація, калькування тощо) та оцінити їхню адекватність щодо змісту й функції; *лінгвокультурологічний аналіз*, який надає змогу дослідити культурні особливості онімів, виявити культурні реалії, алюзії, фольклорні або історичні зв’язки, що відображені у власних назвах, і з'ясувати, наскільки перекладач передав ці елементи в іншомовному середовищі; к*онтекстуально-семантичний аналіз***,** спрямований на вивчення значення оніма в контексті твору, його функцій у тексті, асоціативного навантаження та прихованого сенсу.

Оніми в романах Роулінг можна умовно поділити на: 1) *номінативні*: оніми виконують функцію ідентифікації персонажа без додаткового смислового навантаження; 2) *характеристичні*: оніми мають додаткове значення, яке розкриває риси персонажа або його роль у творі. Характеристичні оніми, у свою чергу, поділяються на: – *оказіональні*: оніми створені автором для конкретного контексту, часто з використанням гри слів; – *алюзивні*: оніми викликають асоціації з відомими історичними, літературними чи міфологічними персонажами [2]..

До *основних принципів* перекладу онімів у «Гаррі Поттері» ми відносимо: 1) *Збереження значення й гри слів : б*агато імен і назв мають прихований сенс або звучать гумористично/зловісно англійською мовою [4, с.224]: *Lord Voldemort – Лорд Волдеморт – "vol de mort" (фр. "полет смерті").*

*2) Локалізація vs. Транскрипція: д*еякі імена залишали майже без змін, лише адаптуючи до фонетики мови (транскрипція) : *Severus Snape– Северус Снейп;* а інші перекладали повністю або частково, щоб передати сенс (локалізація) [4,с. 224]: *Diagon Alley* → косий провулок; гра слів на "diagonally" (по діагоналі), що підкреслює чарівну, нелінійну природу місця; українською: *косий провулок* — збережено зміст гри слів: "косий" = "похилий", натяк на "діагональний".

Переклад онімів з англійської на українську мову стикається з низкою проблем [3, с.75].

1. *Збереження гри слів:* Багато онімів у романах Роулінг мають подвійне значення або є каламбурами. Наприклад, назва *“Knight Bus”* є грою слів між *“night” (ніч) і “knight” (лицар).* В українському перекладі ця гра слів втрачається, оскільки *“Лицарський автобус”* не передає подвійного значення.

2. *Культурна адаптація*: Деякі оніми мають глибоке культурне коріння, що може бути незрозумілим для українських читачів. Наприклад, ім’я *“Severus Snape”* має латинське походження і викликає певні асоціації в англомовних читачів, які можуть бути втрачені при перекладі.

3. Вибір між транскрипцією та перекладом: Перекладачі часто стикаються

з вибором між збереженням оригінального звучання імені (транскрипція) та його перекладом або адаптацією. Наприклад, ім'я *"Remus Lupin"* має латинське походження і означає *"вовк",* що є натяком на його перевертенську природу. У перекладі це значення може бути втрачено, якщо ім'я не адаптується відповідним чином.

Для вирішення вищезазначених проблем перекладачі використовують різні стратегії:

1)Калькування: дослівний переклад складових частин оніма.

2)Функціональний аналог: вибір імені або терміну в цільовій мові, який виконує ту ж функцію, що й оригінал.

3)Транскрипція/транслітерація: збереження звучання оніма в цільовій мові.

4)Онімна заміна: створення нового імені, яке відповідає функції оригіналу в контексті цільової культури [1].

Переклад онімів у серії романів про Гаррі Поттера є складним завданням, яке вимагає глибокого розуміння як мови оригіналу, так і цільової культури. Вибір стратегії перекладу залежить від багатьох факторів, включаючи функцію оніма в тексті, культурні асоціації та очікування цільової аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Бережна М. В. Ономастикон романів Дж. К. Ролінґ циклу «Гаррі Поттер» в українському та російському перекладах : дис … канд. філол. наук : 10.02.16 перекладознавство; Запорізький національний ун-т. Запоріжжя, 2008. 200 с.

2.Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв: дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство». Одеса, 2006. 416 с.

3.Колесник О.С. Мовні засоби відображення міфологічної картини світу: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі давньоанглійського епосу та 209 сучасних британських художніх творів жанру фентезі) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2003. 300 с.

4.Торчинський М. М. Аналіз власних назв як специфічних мовних одиниць. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*: *збірник наукових праць.* Хмельницький: ХНУ, 2007. Ч. ІІ. Вип. 3. С. 223–226.

Чернишова Регіна,
студентка групи КФ-242
Національний університет «Одеська політехніка»

Майстренко Людмила,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедра англійської філології та перекладу
Національний університет «Одеська політехніка»
https://orcid.org/0000-0003-4026-699X

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВАТОРСЬКИХ МЕТОДИК ВИКЛАДАННЯ ЯК КАТАЛІЗАТОР ЕВОЛЮЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасна освітня діяльність вирізняється активними дослідженнями інновацій у теоретичній базі та практичному впровадженні. Цей пошук обумовлено низкою протиріч, ключовим з яких є дисбаланс між звичними підходами та способами навчання у вищих навчальних закладах і актуальними трендами розвитку освітньої системи, а також викликами сучасного суспільства.

Наразі суспільство висуває до освіти інші вимоги. Виникла потреба виховати особистість, що вміє творчо мислити та діяти самостійно, досягати поставлених цілей. Особливої уваги заслуговує система професійної освіти, щоб відповідати цим новим задачам та реагувати на зміни в умовах ринку праці. Таким чином, інновації в освіті стають визначальним чинником її перетворення. Застосування свіжих, актуальних методик та форм навчання є вкрай важливим. Підвищення якості, можливостей та результативності освіти, а також її новаторський дух, безперервність, мобільність та діяльність мають гарантувати високий рівень професійного навчання.

Мета цього дослідження – проаналізувати новаторські підходи та методи навчання у вищих навчальних закладах, зосереджуючись на їхньому впливі на рівень освіти в контексті поєднання з науково-дослідницькою діяльністю,

виробничою практикою, а також на підготовці студентів до їхньої майбутньої професійної кар'єри. Як відомо, нові речі та інновації властиві багатьом областям людської діяльності. Інновації самі по собі не з'являються, вони виникають внаслідок багатьох наукових досліджень та передового досвіду навчання. Інновації в освіті – це запланована серія невеликих перетворень, що спрямовані на корекцію цілей, наповнення навчального плану, методик, та форм навчання, з метою пристосування освітнього процесу до нових потреб [2, с. 403].

Метою інновацій у сфері освіти є досягнення: забезпечення високого рівня інтелектуального, особистісного та духовного зростання студентів; створення сприятливого середовища для опанування навичок наукового мислення та методології впровадження нового у професійній діяльності; формування тривалого інтересу до обраної професії та інших аспектів.

Основою інновацій є свіжість ідей, отже, для вчителя в інноваційному змаганні ключовим є розуміння, в чому полягає суть нового підходу. Для досягнення цього викладачів потрібно залучати до інноваційної роботи. Педагогічні новації в освітньому процесі можуть стосуватися різних аспектів, як-от: наповнення навчальних матеріалів, технічне забезпечення, методи навчання та ін. До інноваційних технологій навчання варто зарахувати інтерактивні, проектні та комп'ютерні технології.

Традиційний освітній процес у вишах передає студентам знання, котрі здебільшого не пов'язані безпосередньо з майбутньою професійною діяльністю. Отже, набуття студентами фахових знань є вкрай важливим. Відтак, становлення студента як професіонала слід розглядати як фінальний результат навчального процесу. Отож, визначальним завданням вищих навчальних закладів у нинішніх умовах є формування спеціаліста, котрий вміє нестандартно, адаптивно та оперативно реагувати на трансформації довкола. З огляду на це, у процесі підготовки студентів до майбутньої фахової роботи, активно застосовуються інноваційні формати та методи навчання в університетах. Проаналізуємо деякі з цих методик.

Проблемна лекція – це, перш за все, виклад проблеми, створення

проблемної ситуації та подальше її вирішення. Основна ціль проблемної лекції – надання студентам знань шляхом їхньої активної залученості до процесу. Окреслення проблеми в лекції стимулює розумову активність, спонукає до самостійного пошуку рішення поставленої задачі, провокує питання, а також заохочує інтерес до навчального матеріалу, підвищує концентрацію студентів.

Лекція-візуалізація – це лекція, де головне – показати, тобто забезпечити наочність. Вона базується на візуальних образах, що доповнюють слова. Відеоряд повинен бути не лише фоном, а й передавати конкретний зміст, ілюструючи сказане. Викладачеві тут важливо пам'ятати про: візуальну послідовність, чергування інформації, її об'єм, та манеру спілкування.

Семінар-дискусія має на меті колективне обговорення питання для визначення можливих шляхів його вирішення. Він відбувається у вигляді діалогу між учасниками. Під час семінару очікується значна інтелектуальна активність студентів, розвиток навичок ведення полеміки, обговорення проблеми, відстоювання власних поглядів, переконань та висловлення особистих думок.

Навчальна дискусія – один з різновидів проблемного навчання. Вона активно застосовується при розгляді проблемних випадків, коли потрібно запропонувати чітку та лаконічну відповідь на поставлене питання. Для того, щоб активізувати всіх учасників дискусії, можна вдатися до методів кооперативного навчання. В його основі лежить взаємне навчання, робота студентів у міні-групах. Студенти концентрують свої зусилля для досягнення спільної мети.

«Брейнстормінг» – метод, що передбачає збір великої кількості ідей, стимулює креативне мислення та допомагає вийти за рамки традиційного підходу до вирішення завдань. Цей метод сприяє значному підвищенню результативності у процесі продукування нових ідей. Контроль за тим, як студенти засвоюють матеріал, проводиться для того, щоб забезпечити їм успішне навчання, а також для ефективного застосування викладачами відповідних методик. Перевірка знань дає можливість оптимізувати та покращувати освітній процес, застосовувати індивідуальний підхід у навчанні, стежити за прогресом

студентів тощо. Система контролю знань охоплює наступні види: оперативний контроль, тобто поточний; тематичний контроль, який проводиться після засвоєння теми; рубіжний контроль, що здійснюється після закінчення розділу курсу або групи тем; підсумковий контроль, що відбувається по завершенню всього курсу, або навчальної дисципліни.. Саме проектна діяльність, зі всіма викликами, що виникають під час її реалізації, дає змогу досягти всіх освітніх цілей. Таким чином, коли навчання завершиться, майбутні фахівці будуть здатні повноцінно планувати та керувати проєктами, надавати допомогу та направляти роботу над ними [1, с. 152]. Технологія проектної діяльності Веб-квест. Веб-квест у педагогіці – проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якої використовуються інформаційні ресурси Інтернет [3, с. 36].

Свіжі формати та методики викладання у вишах трансформують роль викладача. Він більше не єдине джерело інформації, а радше мотиватор, який заохочує студентів до креативного навчання.

Наукове підґрунтя викладання – це той самий стрижень, без якого сучасну освіту годі й уявити. Освіта, що підвищує самоповагу студента, а згодом і його професійну вартість. Наслідки якісної вищої школи – не тільки володіння грамотою, що виходить за межі майбутньої професії. Це здатність самостійно й фахово міркувати, а в перспективі – працювати, навчатися та перекваліфіковуватися самостійно, удосконалюючи власні навички. Отож, вдосконалення освіти досягається інноваціями, що об’єднують освіту, науку та виробництво. Виходить, інновації – головний засіб покращення якості освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр ; за ред. член-кор. НАПН України Гуревича Р. С. Львів : ЛДУ БЖД, 2012. 380 с.

2. Волкова П. Педагогіка: Посібник. К. : Вид. «Академія», 2001. 403с.

3. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання : словник-глосарій / М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр, Т. Є. Рак. Львів «СПОЛОМ», 2011. 136 с.

Шовкопляс Юлія,
кандидат філологічних наук, доцент,
кафедра викладання другої іноземної мови
Запорізький національний університет,
https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0002-5809-2548

ВИНИКНЕННЯ ТА ВПЛИВ ФЕНОМЕНУ ХИБНИХ ДРУЗІВ ПЕРЕКЛАДАЧА ПРИ ПЕРЕКЛАДІ З ІСПАНСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

У контексті сучасної глобалізації та активізації міжнародної комунікації проблема адекватного міжмовного перекладу набуває особливої актуальності. Зокрема, переклад між іспанською та українською мовами вимагає високого рівня мовної компетенції та здатності до глибокого аналізу лексико-семантичних відповідників. Однією з основних проблем, що виникають у процесі перекладу, є феномен хибних відповідників – лексичних одиниць, які мають зовнішню подібність між мовами, але різняться за значенням. У лінгвістичній науці це явище позначається терміном *false friends* («фальшиві друзі»), який уперше був запроваджений французькими мовознавцями М. Кесслером і Ж. Дерокеньї у 1928 році. [5] Питання хибних відповідників отримало подальше теоретичне осмислення та практичне висвітлення у дослідженнях таких науковців, як В. І. Карабан, І. Б. Корунець, Л. В. Селіванова, які аналізували це явище в межах перекладознавчих студій.

Актуальність дослідження феномену хибних друзів перекладу зумовлена високою частотністю їхнього виникнення в міжмовній комунікації та значним впливом на точність і адекватність перекладу. У межах іспансько-української мовної пари проблема хибних друзів перекладу залишається недостатньо вивченою, попри її важливість для формування коректних перекладацьких стратегій. Враховуючи зростання міжмовних контактів між Україною та іспаномовними країнами, потреба в системному аналізі таких лексичних

одиниць є надзвичайно актуальною.

Метою цієї наукової праці є аналіз причин і наслідків виникнення феномену хибних друзів перекладача в іспанській та українській мовах, а також визначення впливу цих змін на точність перекладу, зокрема через вивчення механізмів семантичних змін лексем латинського та грецького походження, які є спільними для обох мов. Завдання дослідження полягають у визначенні причин виникнення лексичних невідповідностей між ними, що дозволить краще зрозуміти сутність феномену хибних друзів і їхній вплив на точність перекладу.

Іспанська мова, як і більшість мов романської групи, зберігає значний пласт лексики латинського походження. Проте в процесі історико-культурного розвитку багато з цих лексем зазнали семантичної трансформації, що призвело до зміщення або навіть суттєвого переосмислення їхніх первинних значень. Натомість українська мова, попри інтенсивні зовнішні лексичні впливи, продовжує розвиватися в рамках власної мовної парадигми. У процесі внутрішнього розвитку вона сформувала специфічні семантичні відтінки багатьох лексем, що відображає її ідіоетнічну мовну природу та семантичну самобутність.

Основною причиною виникнення явища хибних друзів перекладача є етимологічна схожість між лексемами, що мають спільне походження, переважно латинське або грецьке. Проте навіть у разі схожості в графічній формі та звучанні значення слів у різних мовах можуть розрізнятись. Це явище зумовлено кількома чинниками.

По-перше, еволюція мовних систем призводить до того, що в кожній мові розвиваються специфічні значення слів, які не завжди відповідають їх оригінальному або схожому значенню в іншій мові. Наприклад, слово «actual» в іспанській мові означає «сучасний», в той час як в українській мові це слово перекладається як «актуальний», що має інше семантичне навантаження [4].

По-друге, міжмовні відмінності часто зумовлені культурними та історичними контекстами, які змінюються з часом. Ці чинники впливають на сприйняття слів у різних мовах і можуть призводити до того, що лексеми, попри

спільне походження, набувають різних значень залежно від контексту вживання. [1].

Одним із провідних завдань перекладача є не лише здатність адекватно відтворювати лексичні одиниці цільовою мовою, але й необхідність урахування історико-культурних чинників, що детермінують семантичні відмінності. Перекладач має чітко усвідомлювати, що лексеми з ідентичним або подібним фонетичним чи графічним оформленням не завжди є семантично еквівалентними, отже, в кожному конкретному випадку потребують ретельного добору відповідника з огляду на контекст.

У процесі порівняльного аналізу іспанської та української мов спостерігаються суттєві семантичні розбіжності, зумовлені відмінностями в етимологічному розвитку лексем, які на перший погляд демонструють графічну або фонетичну подібність. Наприклад, слово «аспірант» в українській мові позначає особу, яка навчається на рівні аспірантури для здобуття наукового ступеня, в той час як іспанське «aspirante» має більш загальне значення – претендент на посаду або будь-яку іншу мету, що далеко не завжди відноситься до навчання в аспірантурі. Таким чином, при перекладі «aspirante» як «аспірант» втрачається точність, адже слово в іспанській мові не обов'язково пов’язане з науковим ступенем.

Подібна семантична розбіжність спостерігається і у випадку терміна «конференція». В українській мові це слово зазвичай вживається для позначення наукового заходу, під час якого обговорюються актуальні питання певної галузі знань. Натомість в іспанській мові іменник «conferencia» може позначати також окремий усний виступ або лекцію, що є менш чітким за змістом і потребує уточнення залежно від контексту. Аналогічна ситуація спостерігається із лексемою «диплом», яка в українській мові означає офіційний документ, що засвідчує завершення навчання у закладі вищої освіти. У свою чергу, іспанське слово «diploma» може стосуватися й сертифікатів про проходження курсів або тренінгів, що відрізняється від академічного розуміння цього поняття в українській мовній традиції.

Ці приклади демонструють семантичну мінливість лексем, зокрема в контексті «кореспондент» і «corresponsal». В українській мові «кореспондент» є журналістом, що працює в іншому місті чи країні, збираючи інформацію для засобів масової інформації, тоді як в іспанській мові «corresponsal» має той самий зміст, але слово «correspondiente» позначає відповідний чи суцільний, що є типовим прикладом лексичних відмінностей у значенні.

Ще одним цікавим прикладом є слово «фірма». В українській мові воно позначає підприємство чи компанію, тоді як в іспанській мові «empresa» має таке саме значення, а «firma» вказує на підпис або юридичну особу, що ставить свій підпис на документах. Це свідчить про необхідність точності при перекладі, адже значення цього слова в двох мовах може суттєво різнитися.

З іншого боку, слово «інсульт» в українському контексті є порушенням кровообігу в мозку, в той час як в іспанській мові вираз «hemorragia cerebral» позначає крововилив у мозок, що є однією з причин інсульту. У той же час іменник «insulto» в іспанській мові означає образу, що є класичним прикладом мовного явища хибних друзів перекладача, адже в українській мові лексичні одиниці «інсульт» і «образа» не мають ніякого відношення між собою.

Іншим прикладом є семантичний розвиток терміна «concurrencia» в іспанській мові. Це слово має кілька значень, зокрема:

1. Дія та ефект присутності або збігу.
2. Збіг або одночасна наявність кількох обставин.
3. Група людей, які присутні на події чи зустрічі.
4. Участь або присутність.

Ці значення в іспанській мові можуть включати також конкуренцію або змагання, що не завжди точно відповідає українському тлумаченню «конкуренція», яке означає суперництво чи боротьбу за досягнення кращих результатів. Така семантична різниця вказує на важливі лексичні невідповідності, які потрібно враховувати під час перекладу для забезпечення його адекватності та точності.

Таким чином, наведені приклади свідчать, що навіть за наявності

графічних або фонетичних подібностей, семантичні відмінності можуть спричиняти суттєві труднощі в процесі перекладу. Феномен хибних друзів перекладача є важливою проблемою точності перекладу між іспанською та українською мовами, оскільки лексеми латинського та грецького походження з подібним звучанням часто мають різні значення в кожній з мов. Це вимагає від перекладачів не лише володіння мовними структурами, а й глибокого розуміння культурних, соціальних та історичних контекстів, що визначають функціонування лексем у кожній мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кочерган, М. А. Основи теорії та практики перекладу. Київ: Либідь, 2011. 312 с.

2. Лєссінг, О. А. Міжмовна семантична деривація: наукові аспекти та переклад. Київ: Видавничий дім «КМ Academia», 2015. 236 с.

3. Новиков, В. М. Переклад і культурні контексти: проблеми та рішення. Харків: Фоліо, 2012. 280 с.

4. Селіванова, Л. В. Лексичні труднощі перекладу: хибні друзі та їх вплив на переклад. Київ: Видавництво «Київський університет», 2014. 248 с.

5. Kössler, M., & Derocquigny, J. Les faux amis: Études de lexicologie contrastée. Paris: Librairie Larousse, 1928. 214 c.

Bushkova Viktoriia,
Doktor der Philosophie,
Assoziierte Professorin der Abteilung für Theorie und Praxis der Übersetzung und Fremdsprachen,
Private Hochschuleinrichtung
Rauf Ablyazov Osteuropäische Universität,
Cherkasy, Ukraine
https://orcid.org/0009-0007-3466-8710

Kuprikova Svitlana
Doktor der Pädagogik, außerordentliche Professorin,
Leiterin der Abteilung für Theorie und Praxis des Übersetzens und der Fremdsprachen,
Private Hochschuleinrichtung
Rauf Ablyazov Osteuropäische Universität,
Cherkasy, Ukraine
https://orcid.org/0000-0002-5877-248X

DIE AUSDRUCKSFÄHIGKEITEN DER DEUTSCHEN SPRACHE

Die deutsche Sprache als Instrument der kulturellen Identität wirft die wichtige Frage nach der Rolle der Sprache bei der Bildung der nationalen, kulturellen und persönlichen Identität auf. Verschiedene Philologen, Linguisten und Phonetiker haben die Ausdrucksmöglichkeiten der deutschen Sprache untersucht, insbesondere in den Bereichen Phonetik, Stilistik und Poetik. Zu den berühmten Forschern gehören: Theodor Siebs ist der Autor des klassischen Lehrbuchs Deutsche Bühnenaussprache, das die normative Bühnenaussprache des Deutschen beschreibt. Er hat sich eingehend mit Lauten und Orthoepie beschäftigt. Helmut Krupp ist bekannt für seine Forschungen über Intonation und Ausdrucksmittel in der deutschen Sprache.

Helmut Schmidt war kein Politiker, sondern ein gleichnamiger Sprachwissenschaftler, der die emotionalen und rhetorischen Merkmale der Sprache analysierte. Harald Weinrich war Philologe und Romancier, der die Sprache auch auf ihren künstlerischen Klang und ihre Stilistik hin untersuchte. Roman Jakobson - obwohl er kein rein germanistischer Philologe war, haben seine Arbeiten zur Phonologie und Poetik (insbesondere zur Lautorganisation der Sprache) die Untersuchung des Klangs in verschiedenen Sprachen, darunter auch im Deutschen, beeinflusst. Diese Wissenschaftler beschäftigten sich mit Themen wie Intonation, Klangfarbe, Rhythmus, Melodie, phonetischer Ausdruck, Bühnenaussprache und Stilistik des Klangs im Deutschen. Die Sprache ist eines der wichtigsten Elemente, die die kulturelle Identität einer Nation prägen. Als Sprache mit einer langen Geschichte ist Deutsch nicht nur ein Kommunikationsmittel, sondern auch ein Träger kultureller Codes, Traditionen, Werte und Weltanschauungen der deutschsprachigen Gemeinschaften [3]. Schauen wir sie uns genauer an.

1. *Die Sprache als Träger der Kultur*. Die deutsche Sprache bewahrt einzigartige Formen des gedanklichen Ausdrucks, die eng mit der deutschen Philosophie (z.B. Werke von Kant, Hegel, Heidegger), Literatur (Goethe, Schiller, Bredel) und Musik (Texte von Bach und Wagner) verbunden sind. Charakteristisch für die deutsche Sprache sind Wendungen, Redewendungen, Humor und die Struktur des Denkens, die einen spezifischen kulturellen Rahmen bilden.

2. *Wiedervereinigung und Identität*. Nach dem Zweiten Weltkrieg und insbesondere nach der deutschen Wiedervereinigung im Jahr 1990 wurde die deutsche Sprache zu einem Symbol der nationalen Einheit. Für viele ethnische Deutsche, die außerhalb des Landes leben (z. B. in Osteuropa oder Südamerika), ist die Kenntnis der deutschen Sprache ein Mittel zur Wahrung ihrer Identität.

3. *Die Sprache der Diaspora*. In der deutschen Diaspora ist die Sprache oft der Schlüssel zur Aufrechterhaltung der Verbindung zu den historischen Wurzeln. Kulturelle Traditionen, Familienwerte, Rituale und Geschichten werden durch die Sprache weitergegeben.

4. *Die moderne Rolle der Sprache*. In einer globalisierten Welt bleibt Deutsch eine wichtige europäische Sprache. Sie vereint mehr als 100 Millionen Sprecher und ist die Sprache der Bildung, der Wissenschaft und der Philosophie. Viele junge Menschen in Europa lernen Deutsch wegen seines kulturellen Reichtums.

Deutsch ist nicht nur ein Kommunikationsmittel, sondern auch ein Schlüsselelement der kulturellen Identität, das die Nation eint, die Kontinuität der Traditionen bewahrt und zur Erhaltung des kulturellen Erbes beiträgt. Die Ausdrucksmöglichkeiten der deutschen Sprache sind breit gefächert und umfassen eine Vielzahl von emotionalen und stilistischen Schattierungen. Hier sind einige der wichtigsten Aspekte:

- Artikulatorische Klarheit: Das Deutsche ist bekannt für seine präzise Aussprache, insbesondere der Konsonanten. Dies vermittelt ein Gefühl von Strenge, Logik und Disziplin;

- intonatorische Ausdruckskraft: Dank seiner variablen Intonation kann das Deutsche Ironie, Emotionen, Zweifel oder Bewunderung ausdrücken, obwohl der Tonfall weniger melodisch ist als in einigen romanischen Sprachen;

- Akzentuierung: Durch eine deutliche Silbenbetonung können Sie Schlüsselwörter hervorheben und einen rhythmischen Effekt erzielen;

- Stilistische Vielfalt: Deutsch kann je nach Wortschatz und Syntax formell, poetisch, philosophisch oder alltäglich klingen;

- Emotionale Kraft: Durch die Kraft der Konsonanten und die laute Aussprache kann die Sprache autoritär, überzeugend oder dramatisch klingen (oft im Theater oder in der Oper verwendet).

Zum Spektrum der Ausdrucksmöglichkeiten der deutschen Sprache lässt sich sagen, dass es ein breites Spektrum an Emotionen gibt, da die deutsche Sprache in der Lage ist, eine Vielzahl von Gefühlen zu vermitteln – von formaler Zurückhaltung bis hin zu tiefer emotionaler Intensität (Freude, Ärger, Ironie, Zärtlichkeit). Die stilistische Flexibilität sollte nicht vernachlässigt werden. Sie funktioniert in verschiedenen Bereichen – von der Geschäfts- und Wissenschaftssprache bis hin zu Belletristik, Journalismus und Umgangssprache. Intonation und phonetische Kraft. Dank seines

reichhaltigen Intonationssystems und seiner ausdrucksstarken Klangstruktur erzeugt das Deutsche leicht eine dramatische Wirkung und eignet sich daher für Theater, Musik (insbesondere Oper) und öffentliche Reden. Darüber hinaus gibt es Möglichkeiten zur Wortbildung. Die Sprache erlaubt es Ihnen, komplexe Wörter mit präzisen Bedeutungen zu bilden, was Ihrer Rede mehr Präzision und Ausdruckskraft verleiht.

Im Allgemeinen ist Deutsch eine kraftvolle Sprache mit reichem emotionalem und stilistischem Ausdruck, was sie sowohl in der Alltagskommunikation als auch in der Literatur, Wissenschaft und Kunst wirksam macht.

LISTE DER REFERENZEN

1.Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Підручник. Київ: «Академія», 2008. 368 с.

2.Чорна С.С. Емотивно-оцінна лексика в німецькому публіцистичному тексті. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. сер.: Філологія.* 2019. № 38, Т. 1. С. 222 – 224.

3.Duden Sinn-und Sachverwandte Wörter. Synonymwörterbuch der dutschenSprache. Herausgegeben und bearbeitet von Wolfgang Müller. Duden. Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich: Dudenverlag 1997. 858 S.

Valente Kostiantyn,
Master's degree student,
State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University»
(Scientific supervisor – **Yuhan Nataliia**,
Doctor of Philological Sciences, Professor,
State Institution «Luhansk Taras Shevchenko
National University»)

DISCURSIVE STRATEGIES WITHIN THE INTERNAL MULTICULTURALISM OF ORWELL'S NOVELLA "ANIMAL FARM"

Orwell's novella "Animal Farm" is well-known for using a range of discursive strategies by its characters, which refer to the intentional plans of the language use and techniques that language users employ in discourse (both spoken and written) to achieve particular communicative goals. It's worth noting that discursive strategies within the novella turned into discursive practices of simplified and unquestioned ideology, unequal access to information, and a power imbalance in communication.

Unlike international multiculturalism, which focuses on the interaction between different nations or societies, internal multiculturalism refers to the existence of a multitude of cultures or subgroups within a specific entity. The diversity of internal cultures within the farm can stem from various factors, including species-specific traits and abilities, levels of education and intellect, access to information and resources, social roles and labor divisions, Therefore, the different species (pigs, horses, sheep, chickens, etc.) can be seen as distinct "cultural" groups within the farm, each with certain predispositions and levels of influence.

Novella's characters use discursive strategies to navigate and shape the internal multiculturalism of their animal society. These strategies serve to persuade, manipulate, and control, reflecting the complex power dynamics and cultural divisions within the farm. The novella's discourse is marked by manipulative language, mimicry, and the strategic use of power to reinforce social hierarchies and internal divisions.

The novella employs a wide range of pragmatic strategies. We can divide them into neutral strategies (or fundamental), ethical, and manipulative discursive strategies strategies.

Neutral discursive strategies are not inherently good or evil. Their impact depends heavily on context and intent. Such neutral strategies as directive speech acts, rhetorical questions, slogans, and interruptions are used in the novella to achieve persuasion and manipulation at the character-to-character level. These strategies manifest as pure, manipulative, and coercive forms of persuasion, often through imperatives and interrogatives that shape group behavior and beliefs [1].

Directive speech acts represent a category of utterances employed as a discursive strategy by a speaker to exert influence over the addressee's future conduct. Directive speech acts are used to establish Napoleon's authority and the pigs' dominance. These directives are often given without explanation or justification, reinforcing the idea that the other animals are conditioned to obey without question.

Rhetorical questions are questions asked not to elicit information, but to make a point or create a certain effect. Napoleon, the leading pig character, uses rhetorical questions to manufacture a consensus that benefits the pigs. For instance, "Now, comrades, what is the nature of this life of ours?" not to seek information but to lead the animals to a shared understanding of their plight and build consensus for rebellion.

Back-channel support refers to verbal and nonverbal cues (like "uh-huh," "yeah," nodding) that listeners use to show they are paying attention, understanding, and encouraging the speaker to continue.

Gap-bridging refers to the way speakers connect their utterances to previous turns in a conversation or to shared knowledge.

These concise, rhetorically structured phrases function as potent ideological soundbites, designed for easy memorization. For instance, "Four legs good, two legs bad" serves as an early slogan within the story, while "All animals are equal, but some animals are more equal than others" emerges as a later example.

Interruptions to achieve persuasion and manipulation at the character-to-character level. These strategies manifest as pure, manipulative, and coercive forms of

persuasion, often through imperatives and interrogatives that shape group behavior and beliefs [1].

Squealer, the pig known for his persuasive and often deceptive rhetoric, is a prime example of a character who uses a variety of rhetorical fallacies scapegoating, ad nauseam, false dilemmas, Domino Fallacy (also known as slippery slope), Ad Ignorantiam (or appeal to ignorance), and historical negationism, to distort reality, justify power, and maintain control [2]. Pigs are also known for using an obfuscation discourse strategy, special pleading (Ad Hoc Reasoning), False Cause (Post Hoc Ergo Propter Hoc, or "after this, therefore because of this"), Appeal to Emotion (Argumentum ad Passiones), and Argumentum Ad Metum (or appeal to fear) as a specific type of the appeal to emotion. These manipulative discursive strategies are central to the internal dynamics and cultural stratification of the farm.

Ad nauseam is a discursive strategy used to drown out any dissenting voices or critical thinking by repeating slogans, maxims, distorted facts, and self-serving justifications. The most famous examples: "Four legs good, two legs bad" (used primarily by the sheep), Boxer's maxims, "I will work harder," and "Napoleon is always right," and repetition of false history narratives (particularly Snowball's role in the Rebellion and the Battle of the Cowshed).

False dilemmas oversimplify complex issues by reducing the range of choices and ignoring other possibilities. For instance, either the pigs get the milk and apples and maintain control, or the pigs fail in their duty, and the hated farmer Jones returns.

The Domino Fallacy, or slippery slope argument, is a logical fallacy where someone argues that an initial action will inevitably lead to a series of increasingly negative consequences, without sufficient evidence to support this chain reaction. Pigs often present a scenario where any questioning of their authority or deviating from their policies will set off a chain of events leading to the farm's ruin or the return of Mr. Jones. For instance, as already mentioned before, not letting the pigs get the milk and apples would cause a chain of events that would eventually lead to Animal Farm's ruin.

Ad Ignorantiam, or appeal to ignorance, also known as an Appeal to Ignorance, is a logical fallacy that asserts that a proposition is true simply because it has not been

proven false, or vice versa. For instance, secretly changing commandments when no one can prove that the commandments were changed or blaming long-gone Snowball for the windmill's destruction, even though the evidence is flimsy, the pigs assert it as fact. Also, Squealer is known for calling Snowball a traitor, as no one could prove that Snowball didn't conspire with Jones. The lack of proof of innocence is used as “proof” of Snowball’s guilt.

Historical negationism is the act of falsifying or distorting the historical record. Examples would be fabricating a comforting but entirely false narrative behind Boxer's disappearance, minimizing or erasing the contributions of other animals.

Obfuscation is a discursive strategy of making something unclear, obscure, or unintelligible, often intentionally, to mislead or confuse other animals, making it difficult for the other animals to understand what's truly happening and to challenge their authority.

Special pleading is a logical fallacy that occurs when a general rule or principle is applied to others but unfairly claims an exception for an individual or a group of individuals.

False Cause is a logical fallacy where someone incorrectly assumes that because one event happened after another, the first event caused the second. For instance, the linking of the windmill's fall to Snowball after he was expelled and declared an enemy.

Appeal to Emotion is a logical fallacy that occurs when someone tries to win an argument by manipulating the audience's feelings rather than using facts, evidence, or valid reasoning. For instance, Squealer’s frequent reminding the other animals of the threat of Mr. Jones's return, nostalgia and idealism connected with Old Major, Squealer’s fabrication of a sentimental story of Boxer’s peaceful death in a hospital, surrounded by care, fostering a sense of pride and unity, making other animals feeling guilty for not sufficientl dedication to the farm's progress. can be mixed with the other discursive strategies.

Animal Farm serves as a potent allegory for how these internal cultural differences can be exploited by using a range of discursive strategies, both neutral and manipulative ones, overlapping with each other to create and maintain systems of

power and oppression, or solidifying the pigs' dominance. The farm's internal multiculturalism is represented by the distinct species' various abilities, intellect, and access to information. The discursive strategies function as a tool within this multicultural environment where the pigs, as one cultural group, leverage language to establish, exert, or maintain their power and control over other, less powerful groups.

REFERENCES

1. Khafaga, A., Bosli, R., & Al-Anazi, M. The Pragmatics of Persuasion in Fictional Communication. *World Journal of English Language,* 2023. URL: https://doi.org/10.5430/wjel.v13n8p474

2. Merzah, S. Linguistic Manipulation in Orwell's Animal Farm: A Pragma-Stylistic Perspective. *Arab World English Journal*, 2024. URL: https://doi.org/10.24093/awej/vol15no2.8

Vanenkova Olha,
Educational and Research Institute
of Philology & Journalism
State Institution “Luhansk Taras Shevchenko National University”

THE IMPACT OF BILINGUALISM ON THE DEVELOPMENT OF LANGUAGE AWARENESS AND THE FORMATION OF LANGUAGE CONCEPT

Bilingualism or the ability to communicate fluently in two languages is a linguistic and cognitive phenomenon that has attracted the interest of theorists as well as applied linguists. The impact on academic achievement and especially on language acquisition development as far as language awareness and formation of language concepts are concerned has made many linguists and educators to take notice of it. **Language awareness** means that a person is fully aware of how language is used and structures it while **language concepts** are the mental paradigms that are used to classify and reason on language. Thus it is possible to explore how bilingualism modulates the development of language awareness and the formation of language concepts.

Bilingualism is generally categorized into different types based on when and how the languages are acquired. **Simultaneous bilingualism** occurs when both languages are learned from birth, whereas **sequential bilingualism** refers to learning a second language after the first has been established. Additionally, **balanced bilingualism** describes individuals who possess roughly equal proficiency in both languages, while **dominant bilingualism** refers to individuals with a stronger proficiency in one language over the other [2, p. 229].

Understanding these distinctions is important for examining how bilingualism affects cognitive processes such as language awareness and concept formation.

Language awareness refers to an individual's conscious knowledge of linguistic structures and functions. Bilinguals often exhibit heightened **metalinguistic awareness**, which is the ability to think about language as an abstract system [1, p. 5].

For example, bilingual individuals are better at recognizing that words are arbitrary symbols and that the same concept can be expressed differently across languages. This heightened awareness is believed to stem from the need to constantly navigate between two language systems. The similar patterns are found in Ukrainian bilingual children, observing that these children demonstrated superior abilities in recognizing grammatical structures and identifying errors in sentence formation, compared to their monolingual counterparts [4, p. 103]. This supports the argument that bilingualism enhances language awareness, particularly in tasks that require linguistic manipulation.

Researches indicate that bilingualism improves **metalinguistic awareness**, particularly the ability to reflect on and manipulate language. For example, bilingual children outperform monolinguals in tasks that require an understanding of language as an arbitrary system of symbols, such as identifying grammatical errors and understanding syntactic ambiguities [1, p. 6]. This enhanced cognitive ability is believed to arise from bilinguals' constant need to switch between languages and manage two sets of linguistic rules.

Executive control is another cognitive area that benefits from bilingualism. Studies have shown that bilingual individuals tend to have superior cognitive flexibility, attention control, and working memory - skills that are crucial for effective language use [2, p. 230]. Bilinguals outperform monolinguals in tasks requirin flexible thinking, such as adapting to changing linguistic rules or resolving syntactic ambiguities [3, p. 47]. These findings suggest that bilingualism enhances both the cognitive and linguistic dimensions of language awareness.

Bilingualism not only enhances language awareness but also plays a critical role in the **formation of language concepts**. These concepts are mental structures that help individuals categorize and understand linguistic information. Bilinguals, by virtue of having access to two linguistic systems, often form more complex and flexible language concepts than monolinguals. One mechanism through which bilinguals form these concepts is **cross-linguistic transfer**, where knowledge from one language aids in understanding and learning another. Bilinguals often rely on **cognates –** words with similar meanings and forms across languages – to facilitate vocabulary acquisition and

the development of language concepts [3, p. 49]. This ability to draw parallels between two languages accelerates the formation of language concepts and fosters a deeper understanding of linguistic structures.

Bilinguals are also adept at **code-switching**, the ability to switch between languages depending on the social context. This skill requires a deep understanding of both languages and enhances the formation of language concepts by allowing bilinguals to adapt their linguistic knowledge to different communicative settings [2, p. 233]. The flexibility in using two languages also promotes a more nuanced understanding of linguistic diversity, further contributing to the formation of sophisticated language concepts. Bilingual children who frequently switched between languages had a better understanding of the social and cultural nuances of language use, which in turn enhanced their language concept formation [4, p. 106]. This suggests that bilingualism not only aids in cognitive flexibility but also in the pragmatic understanding of language.

Bilingualism significantly impacts the development of **language awareness** and the **formation of language concepts**. Bilingual individuals demonstrate enhanced metalinguistic awareness, cognitive flexibility, and pragmatic understanding, all of which contribute to their ability to form and manipulate complex language concepts. Educational systems that promote bilingualism play a crucial role in fostering these cognitive and linguistic advantages.

REFERENCES

1.Bialystok E. Bilingualism: The good, the bad, and the indifferent. *Bilingualism: Language and Cognition. 2009.* 12(1), p. 3-11.

2.Bialystok E. Reshaping the mind: The benefits of bilingualism. *Canadian Journal of Experimental Psychology. 2011.* 65(4), p. 229-235.

3.Klymenko A. Cross-linguistic influence in bilinguals: How concept formation is shaped by bilingualism. *Ukrainian Journal of Linguistics. 2020.* 12(2), p. 45-60.

4.Matskiv I. The impact of bilingualism on children's language processing skills. *Studies in Ukrainian Applied Linguistics. 2018.* 5(1), p. 101-112.

Dmytrenko Viktoriia,
Doctor of Philological Sciences, Professor,
Luhansk Taras Shevchenko National University
https://orcid.org/0000-0001-8364-014X

M'iach Andrii,
Master's student,
Luhansk Taras Shevchenko National University

THE TRANSFORMATION OF BIBLICAL MOTIFS IN IVAN FRANKO'S POETIC LEGACY: A STUDY OF SECULARIZATION AND INTERPRETATION

The vitality of an artistic image and work is linked to the concept of interpretive potential. An artistic work contains all the possibilities and preconditions for diverse interpretations, certain dialogical potential, as noted by Hegel. These potentials manifest when the text meets the perceiving consciousness and simultaneously enters new contexts, different from those in which it originated. It is then that the work ceases to be a closed system, becomes a creation, and begins to live within the culture. Here we deal with a fundamental feature of the artistic work – its ability to generate multiple meanings, finding resonance in the minds and hearts of people.

To date, a dedicated study on the peculiarities of the reception of biblical images in I. Franko's creative heritage has not yet been produced. Some works exist, dedicated mostly to the analysis of individual biblical images in specific works by various authors. Among these, the research by I. Zhuravska, «I. Franko and Foreign Literatures,» is noteworthy. It is also necessary to focus on articles by contemporary literary scholars. For instance, L. Bondar, in the article «The Image of Jesus Christ in Ivan Franko's Interpretation,» addresses the literary embodiment of the image of Jesus Christ in the Ukrainian writer's works, exploring its multifaceted manifestations in the artist's creations. This issue has been explored by Kasparuk A., Zubrytska M.,

Skots A., Didyk S., Ilnytskyi, and others. A separate general study of biblical reminiscences in the writer's poetic legacy does not yet exist.

The aim of the article is to clarify the main issues of the functioning of biblical images in Ivan Franko's poetic work and the distinctiveness of their interpretation.

The Bible has long been a source of the people's spiritual values to some extent. «Ukrainian poetry, in its highest achievements at various stages of development, has interpreted the Bible as an important element in national culture and self-awareness. This is evidenced by the fact that world-class masterpieces addressing biblical themes appeared here not as isolated phenomena but within the context of works with analogous content. And although the exhaustive list of works by Ukrainian poets who turned to the Bible is currently a relevant issue (as much material is scattered across archives, rare editions, and periodicals), even what lies 'on the surface' demonstrates the continuity of the 'biblical' tradition in Ukrainian poetry from its beginnings to the present day» [1, p. 65].

The most prominent creative achievements in processing biblical themes in Ukrainian poetry of the late 19th and early 20th centuries are associated with the names of Panteliyimon Kulish, Ivan Franko, and Lesia Ukrainka, all of whom had a significant influence on the literary process of their time. In different epochs, we can speak of different levels of reception of biblical themes in Ukrainian literature. For example, T. Shevchenko not only expanded the thematic scope of biblical plots and motifs but also gave his interpretations a unique flavour, placing them in the context of the national-spiritual problems of the Ukrainian people. In the post-Shevchenko era, a certain decline in the assimilation of biblical themes on Ukrainian soil can be observed. The period of the late 19th and early 20th centuries is marked by high poetic intensity. It is during this period that the interpretation of biblical plots and images in Ukrainian literature occurs parallel to work on the Ukrainian translation of the Bible, as well as the most significant works of world literature on biblical themes.

We find a consistent development of plots and motifs through the allegorization of authorial ideas in biblical reminiscences, examples, and allusions in Franko's works. In total, there is a rather significant number of works directly or indirectly related to

the Bible. Among them are Franko's collection «Miy Izmarahd» («My Emerald») and the cycle of poems «Z knyhy proroka Yeremiyi» («From the Book of the Prophet Jeremiah»).

All biblical plots and motifs presented in Ukrainian poetry of the late 19th and 20th centuries cannot be exhaustively enumerated. The non-random nature of the selection of certain themes draws attention: they are developed in close connection with the painful problems of contemporary reality—national, socio-political, philosophical, and so on. With this approach, the material is grouped problematically, allowing us to see three concentric thematic circles in the general flow of poetic works more or less closely related to the Bible.

I. Franko himself testifies that the Bible was one of the factors of his creative inspiration from a young age: «In general, even in the gymnasium, I was drawn to the East. I read the Holy Scripture in the church text and in German translation, delighted in the prophets, and translated the whole Book of Job into verse» [4, p. 325]. That is, even at an early age, Franko was a diligent reader and an enthusiastic translator of the Old Testament. «And already here we see an approach to the Bible not as a religious sanctity, but as an object of study, ultimately, as a purely artistic work. 'The Bible can also be considered a collection of myths, legends, and psychological motifs, which are processed in one way or another within the Bible itself, but today can be processed quite differently, according to our views on the world and human nature'» [3, p. 264] – such was I. Franko's attitude towards the Holy Scripture throughout his creative path, regardless of how his worldview and aesthetic positions might have changed, and despite the integrity of his human and artistic nature, they certainly evolved in a certain way [2, p. 128].

Among the Evangelical characters, Christ occupies a prominent place. Much attention is paid to him in I. Franko’s creative legacy as well. To portray this image, the artist almost always chooses a tragic tonality; of all the evangelical accessories, he takes not the purple robe, but the cross, the poisonous drink, and especially often refers to such a symbolic detail as the crown of thorns. That is, the sacrifice of Jesus Christ, his suffering, is most consonant with I. Franko’s anxious worldview, the bitter

circumstances of his life, and not so much in a personal as in a social plan. The poem «Refleksiyi» (the cycle «Poklony» [«Bowings»], collection «Miy Izmarahd») begins with the following lines:

Важке ярмо твоє, мій рідний краю,
Нелегкий твій тягар!
Мов під христом, отсе під ним я упадаю,
З батьківської руки твоєї допиваю
Затроєний пугар…

These lines suggest the last journey of Jesus to Golgotha, his suffering under the cross and on the cross. The following reply, «Благословлю тебе!» («I will bless you!»), addressed to his native land, is unambiguously written in the evangelical spirit, because blessing that from which one suffers and even perishes requires more than human wisdom and courage.

«The thoughts of I. Franko on the secularization of the aesthetic perception of those works of world art that are thematically related to religious consciousness are directly relevant to this issue. The final lines from his sonnet 'Sikstynska madonna' ('Sistine Madonna') can be considered the quintessence of the reflections of Franko the scholar and poet on this problem:

І час прийде, коли весь світ покине
Богів і духів, лиш тебе, богине,
Чтить буде вічно – тут, на полотні [I, 147].

Franko considered this 'humanization of the supernatural,' when 'gods, spirits and demons became people, to speak to human hearts in a human way' [XXVI, p. 159], to be a characteristic feature of modern world literature, especially its genius representatives» [2, 20]. However, it is worth noting that I. Franko believed that simultaneously a reverse process was taking place - «adoration of art,» the elevation of poetry and art to the rank of a sacred subject, the highest value, which can stand alongside concepts such as homeland and people, «to which one should approach with pious awe» [XXIX, p. 463].

Additional material for revealing the studied theme is provided by the writer's

artistic works such as «Borys Hrab,» «Vilhelm Tell,» «Soiychyne Krylo» («The Jay' s Wing») and others, which demonstrate the relativity of aesthetic assessments of world art by literary heroes with different levels of social consciousness and spiritual culture.

Thus, in the writer's work, we see the manifestation of two views on the person of Jesus – mythological and historical. For I. Franko, Christ is a legendary figure, a source of artistic creation, just like Zeus, Icarus, Meleager, Buddha, and others. Although it can be noted that Christ is also the ideal man for him:

Христос, бичами зсічений, криваві
Терни в волоссю, хрест свій приволік:
В руках, ногах від гвоздів діри ржаві
Стоїть і шепче: "Ось я, чоловік!"

Franko most clearly conveys the idea of the humanization of Christ in the poem «Khrystos i khrest» («Christ and the Cross»), which can be considered a kind of summary in the development of this theme. By genre, the work can be considered a parable with all its features: simplicity and clarity of presentation, maximal brevity, condensed composition, and instructiveness. In the author's opinion, Jesus, who fell from the cross due to rusty nails, needs to be:

Будь-що-будь піднять Христа
І хоч брехні перевеслом,
Прив'язати до хреста.

However, in this work, Franko rejects generally accepted Christian asceticism. Christ appears in the work as the embodiment of the fullness of human existence, its beauty, and not just suffering. This work is entirely consonant with «the traditions of perceiving the figure of Jesus Christ in classical world poetry of the 19th century, as well as modern searches in the literature of the 20th century. The humanist pathos, the affirmation of the ideal of exemplary service to people, is the core of Franko's understanding of the image of Christ, embodied in his artistic works» [2, p. 139].

In conclusion, the interaction of traditional biblical plot-image material with the cultural-historical era that borrows it is characterized by the fact that, on the one hand, traditional plots, being models of timeless universal situations, actively perform a

gnoseological function, and on the other hand, specific socio-historical reality significantly enriches them with contemporary problems, which is reflected in I. Franko's poetic work.

REFERENCES

1. Бетко І. Біблійні сюжети і мотиви в українській поезії кінця XIX – початку XX століть. *Українська мова й література в школі*. 1991. №10.

2. Бондар Л. Образ Ісуса Христа в інтерпретації Івана Франка. *Записки наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка.* Львів, 1992. CCXXIV.

3. Сабат І. Як іншомовна наука стає національним надбанням: На матеріалах творчого доробку І. Франка. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2003. №9.

4. Саєнко І.Є. Про ідейно-художню композицію поеми І. Франка "Похорон". *Українське літературознавство. Міжвідомчий республіканський збірник.* 1971. Вип. 11.

5. Франко І. Зібірник творів: У 50 т. Київ: Рад. Письменник, 1986. Т. 1

Limborskyi Igor,
doctor of philological sciences, professor,
department of theory and practice
of translation and foreign languages ,
Rayf Ablyazov East European University.
https://orcid.org/0000-0002-7575-4320

ETHNOCENTRISM AND POETIC THOUGHT: "THE WHITE MAN'S BURDEN" BY KIPLING

In the history of human civilization scientific ideas, which fundamentally changed the view of the world and man, were often reflected not only in scientific treatises but also in works of art. That is why such ideas began to enjoy great popularity among contemporaries, determining their attitude to the world around them. Among such authors one cannot fail to name one of the brightest and most talented poets of the late 18th - early 19th-century R. Kipling, in whose works alongside the hymn to humanity can be found ideas of ethnocentrism and social Darwinism.

Social Darwinism is a scientific doctrine based on the idea that the processes in society are in many ways similar to those that occur in the animal world. Supporters of this theory tried to transfer the idea of Darwin about the struggle for survival in the animal world to the sphere of public life, to the sphere of relations between the so-called "civilized" and "uncivilized" peoples. In the poem of R. Kipling "The white man's burden", the ideas of this doctrine are reinterpreted in their own way, and he calls to send the best husbands of the state abroad to serve uncivilized peoples. The researcher S. Gopen writes about this poem: "The poem is considered to be "backward savages of the colonies" [1]. These peoples are wild, evil, undeveloped, and even have something devilish in them ("half-devil"). The author believes that more developed nations should make every effort to positively change the "wild" nations. Meanwhile, there is a social Darwinian idea in the poem that some nations are historically more significant and civilized than others.

The poet proceeds from a seemingly very important and humane motive – Europeans have a moral obligation to help less developed nations, even if the nations themselves believed that they were well and without their help. The social consequence of such a view on the role of European nations can be considered that historically this led to a wrong and neglectful attitude towards non-European peoples. In his literary work, poet portrayed them as underdeveloped, requiring control from "white" nations. And history knows many examples when the ideas of enlightenment of uncivilized – from the point of view of a white European – peoples, were imposed by force and even led to numerous victims. At the same time, the poem also sounds the idea that it was the Europeans who had the role to make – to attempt to break through the blank wall of incomprehension, to find a common language between different races and cultures. And in this, of course, one can see that the poet as a whole is guided by humane motives, not fully aware of the social consequences of his ideas.

In the poem, there are specific examples of the clearly expressed ethnocentrism of white Europeans. Expressing the idea that colonization policy brings up, ennobles wild peoples, Kipling contrasts them as historically and culturally different races. In this clash of different cultures the poet elevates some and diminishes the historical place of others. There are historically full-fledged peoples who decide the fate of the world since it is they who will carry out the "burden of the white man." And others are underdeveloped, they, in his opinion, "wild" and "half child", they simply do not understand what benefits of civilization are carried by Europeans and can stubbornly resist a new culture.

Today it is already obvious that by imposing one type of culture on another, even that which – in the eyes of an enlightened European – looks little civilized, humanity comes to a unipolar, ethnocentric model of the world. Each culture should be evaluated not from an external point of view, but from within this culture since it reflects the uniqueness and uniqueness of each people. And even today, oppressed peoples must, according to S. Hassan, "negotiate their position between two cultures" [2, p.3]. In the "Half-devil and half-child" culture expresses the specific mentality of a people, its particular worldview, which is important in the dialogue of different cultures and

civilizations.

Kipling's poem can serve today as an example of the fact that poetic thought – even pursuing generally humane aims – can express an imperial ideology, ethnocentrism, and ideas of social Darwinism.

REFERENCES

1.Gopen, S. (May 2017). *Kipling, Rudyard.* Retrieved from: https://scholarblogs.emory.edu/postcolonialstudies/2014/06/11/kipling-rudyard/

2.Hassan, Waïl S. (2011). *Immigrant Narratives. Orientalism and Cultural Translation in Arab American and Arab British Literature.* New York: Oxford University Press. 257 p.

Kanishcheva Yuliia,
student,
Luhansk Taras Shevchenko National University
(Scientific Advisor: Kryzhanovska Olha,
Doctor of Philological Sciences, Associate Professor)

HANNA KREVSKA'S COLLECTION OF WORKS «PRYADYVO RODU» AS A HISTORICAL CANVAS

Artistic discourse has its own characteristics. According to V. Burbela, unlike other types of discourses, artistic discourse «models the cultural-linguistic universe of a certain era in the dimension of existential integrity based on the action of the poetic function of language» [1, p. 4]. However, an artistic work is not merely an author's invention. It often reflects specific historical events, the epoch, the mentality of the people, the struggle, experiences, and the spirit of the time. Such a work can be read as «living history» - complete with emotions, conflicts, and personal destinies. Why is an artistic work important as a historical source? In answering this question, we must first note that such a work of artistic discourse conveys the emotional truth of the era, which is not always found in textbooks. Secondly, it allows us to see events through the eyes of «ordinary» people, not just leaders or heroes. And thirdly, it helps us to gain a deeper understanding of national memory and identity.

Thus, history is not just dates, facts, and documents. History is living people, their emotions, dramas, hopes, and struggles. An artistic work is a canvas on which the author, with the brush of the word, depicts these pages of the past. Thanks to such works, we can «see» history – not dryly, but vividly, deeply, and emotionally.

Hanna Krevska's collection of prose works «Прядиво роду» (The Yarn of the Kin/Family Loom) includes the novella «Коржики» (Cookies/Shortcakes) and 22 short stories that recreate the historical events of the twentieth century. The author introduces various forms of connection between the historical events she describes.

The novella «Коржики» is a story about the difficult fate of a girl who grew up

in Poltava region, in the village of Mhar. Although she later suffered hardships in German captivity during the Second World War and persecution in the post-war period, she retained the strength and vigour to overcome all obstacles. The events of a time distant from us – the Holodomor, the turmoil of the Second World War, and the hardships of Marusya in peacetime – are interconnected by a literary detail – the shortcakes (korzhyky).

Scholars consider the literary detail as the fundamental concept of realism theory, which allows the writer's imagination to truthfully recreate and embody objects, human figures, events, and show their typicality and plausibility.

Marusya recalls that her entire family survived thanks to the shortcakes that her grandmother baked at night in 1933 from acorns, coarse flour, and tree bark, sprinkling them with a handful of flour that her father secretly swept from the mill floor. The main heroine recalled these shortcakes while in German captivity; she treated her sister with them when the latter had nothing to eat while working at a factory in Germany. She fed her family with the shortcakes while living in the forest for a long time. The only thing the young woman always feared was that her heart would not «turn into a shortcake» (not become hardened), but would always respond to human grief. The novella «Коржики» is not only a story of the first half and middle of the twentieth century; it is a portrait of the society of that time, combining social contradictions, the hopes of the people, and the struggle for survival. The novella contains family histories of the village of Mhar, examines the public attitude towards people who were in captivity during the war, the issue of persecution of former prisoners, and so on.

The short story «Сни Софії» (Sofia's Dreams) tells about the fate of the Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in the village of Pisky – a prominent monument of wooden sacred architecture and the spiritual centre of the community. The history of the church is ancient: 1754 is the earliest written mention of the church, when Metropolitan Samuil (Myslavskyi) of Kyiv issued a new antimins to the church. In 1786–1788, the church was rebuilt on the initiative of Archimandrite Damaskin of the Lubny Mhar Transfiguration Monastery. In 1861, a wooden bell tower was added to the church, giving the complex a finished look.

Sofiia Danylivna – the main heroine of the work – personally participated in the defence of the church when it was converted into a collective farm barn, when they wanted to destroy it. Her dreams about the church always warned that misfortune was approaching the village. The writer uses the fate of one woman to show the pain of the entire community. This work is like a painting written with the heart: with all its colours – from the light of love to the darkness of war. The story raises a difficult topic that was relevant in the twentieth century – the horrors of Soviet repressions, the struggle of the individual for freedom of religion. This is a history that the Soviet government would have liked to erase, but it is preserved in literature as a warning and a memory.

In the short story «Деревій» (Yarrow), the image of the nationally renowned writer Hryhir Tiutiunnyk appears through the memories and reflections of V. Bilous, a well-known master photographer in the Lubny region, who notices that people on library posters and honour boards look «lifeless, ready to work squatting». But they appear differently in Hryhir Tiutiunnyk's stories – «alive, with calluses on their hearts and calloused hands». The photographer particularly likes the collection «Деревій», published in 1969, which is one of the key works in the writer's creative output. It consists of the novella «Облога» (Siege) and several short stories, among which the eponymous one – «Деревій» – particularly stands out.

The main character of the story is Danylo Koriak, a hermit who every spring goes to a nursery located a few kilometres from the village. There he spends time engaged in his favourite activity – growing trees and plants. A special place in his heart belongs to yarrow – a plant whose smell reminds him of his childhood and his father, with whom he once worked as a tanner. For Danylo, yarrow is not just a plant, but a symbol of health, peace, and harmony.

Hanna Krevska, speaking about Hryhir Tiutiunnyk and his collection of short stories «Деревій», successfully showed nature as a source of spiritual renewal, as Tiutiunnyk masterfully describes spring nature awakening to life, reflecting the inner state of the hero. The writer tries to preserve the memory of the unsurpassed Ukrainian short story writer of the twentieth century in the reader and evoke nostalgia, as the smell of yarrow prompts memories of the past, of his father, of childhood – this is a

kind of bridge between the past and the present. Therefore, the author of the short story actualizes the verb «дерев'яніти» (to become wooden/rigid), which also performs the function of a literary detail.

Hanna Krevska's short story «Чорнобривці» (Marigolds) is based on the work of the same name by Volodymyr Malyk. Both these works raise issues concerning the theme of family memory, love for the native land, moral beauty of the common person, and painful losses caused by the war. The main theme of the work is the fate of the Ukrainian village during the Second World War, particularly the tragedy of a family that lost a son, and subsequently – the only memory of him. The author managed to show incorruptible maternal love and suffering; the pricelessness of the memory of the fallen; the connection of man with nature and the earth; and moral callousness and indifference (exemplified by the tractor driver).

The story tells about a grandmother who sows marigolds every year in the field where her son died in the war. This is her way of preserving memory. But one year, a tractor driver, not understanding the meaning of this action, mercilessly ploughed these flowers, causing great spiritual pain to the woman. Yet, she is not angry – because she knows that «the marigolds will sprout again,» just as memory will live, as long as there is love in the heart. The writer understands the importance of preserving the memory of those who died for the Motherland; she condemns indifference to human pain. Through the image of marigolds – flowers that symbolize the memory of the son – the author speaks about the sacredness of maternal grief, the depth of national tragedy, and the necessity of humanity.

The short story features special symbolism: marigolds – a symbol of memory, love, spiritual connection between generations; grandmother – the personification of stable folk wisdom, traditions, and national culture, deeply connected with the earth and relatives; field – the space of memory and struggle; tractor driver – the image of indifference, «depersonalization» of human feelings in a mechanized world.

In conclusion, artistic works on historical themes play a crucial role: they not only preserve history but also give it an emotional colour, showing it through a human face. This is what dry textbooks lack. Literature speaks to us about the past in a living

language – the language of feelings, images, pain, and hope. A prominent place in such works is occupied by the literary detail and symbolic images.

REFERENCES

1. Бурбело В. Б. Художній дискурс в історії французької мови та культури IX – XVIII ст.: автореф. дис. … д-ра філол. наук: 10.02.05 / Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 1999. 32 с.

2. Кревська Г. Прядиво роду: повість, історичні оповідання. Лубни: Комунальне видавництво «Лубни», 2021. 436 с.

Khairulina Naili,
Ph.D. in Philology,
Dnipro, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-3983-3627
nailiakhairulina@gmail.com

EUROPEAN CLIL EDUCATIONAL PRACTICES: CHALLENGES AND SUCCESSES OF IMPLEMENTATION

In the modern European educational space, there is a growing interest in integrated teaching approaches that combine the formation of subject knowledge with the development of language competence. One of these approaches is the CLIL (Content and Language Integrated Learning) methodology, which involves teaching subjects in a foreign language. It is being actively implemented in the educational systems of many European countries as an effective tool for developing multilingualism, intercultural competence, and academic mobility of students.

This approach demonstrates considerable potential, but its implementation is accompanied by both successes and challenges – from teacher training to the adaptation of teaching materials. By analyzing CLIL implementation practices in different European countries, we can trace both general trends and unique approaches that are shaped by national educational contexts.

This study examines the European experience of implementing CLIL, highlights the main difficulties and examples of successful implementation, and outlines the prospects for developing this method in the face of new challenges in the globalized world.

Integrating subject and language learning is the basis of teaching technology, whereby a foreign language teacher uses interdisciplinary topics in foreign language classes or teaches some subjects in a foreign language. In this way, a foreign language is a means of communication and cognition, and learning in a native and foreign language becomes a single process.

CLIL is not a new phenomenon in Europe. However, it has recently become

increasingly popular in Central and Western Europe. Ernst Endt, a consultant at the Language and Education Policy Sector at the Goethe-Institut in Munich, Germany, believes that three arguments are crucial, namely:

1) the empirical and experimental methodology of teaching many subject disciplines, especially natural sciences, which is of great importance for the process of learning a foreign language, where similar teaching methods are used;

2) learning another language in an authentic context and with content that can be applied immediately;

3) the opportunity to consolidate language skills based on concrete things and processes [1, p. 115].

Agreeing with E. Endt's opinion, it is worth noting that CLIL not only increases the chances of success in learning a foreign language but also develops students' communication skills in general. This is one of the most important qualities for a successful start in professional life and in achieving a dream career.

In his report "On the Importance of CLIL," Ernst Endt noted that CLIL is a subject- and language-integrated learning or a professional subject in German, which is enshrined in the new Law of Ukraine "On Education" and can be taught from primary school onwards [2, p. 201]. We believe that in the context of the study, it is worthwhile to analyze the experience of implementing CLIL by the Goethe Institute (Germany) in Ukraine. Thus, in the project 'CLIL Sustainable Development Network,' the Goethe Institute in Ukraine offers an educational platform for teachers' exchange and professional development for those public schools in Ukraine that already use this methodology in their teaching and those who are interested in CLIL. The aim of this project is collegial cooperation between teachers of specialized subjects and teachers of a foreign (German) language, improvement of pedagogical and didactic competence in the field of CLIL, and development of interdisciplinary educational projects that would create conditions for the development of students' research thinking [3].

European schools where some curriculum subjects are taught in a foreign language have existed for several decades. The Council of Europe Resolution of 1995 approved the active use of innovative teaching methods, especially when teaching

subjects in a foreign language, using the possibilities of bilingual learning [47]. According to this document, knowledge of the three European languages is a priority. The European Commission's 2005 report on foreign language learning states that the most effective way to learn a foreign language successfully is to use the foreign language for a specific purpose [4]. Thus, a foreign language becomes a tool rather than the ultimate learning goal.

Thus, the introduction of CLIL classes does not require new curricula. Small project modules within subject lessons are sufficiently adapted for use during the lesson. For example, in one lesson, students learn about the history of medieval England and practice using verb tenses; in another, they set up a simple physical experiment and discuss it using degrees of comparison of adjectives; and when learning about colors, children mix paints and find out how many different colors are made from three: red, yellow and blue.

A bilingual subject is a new school subject because the (existing) elements can be combined and thus form a new way of transferring and learning knowledge and skills. Its complex requirements necessitate introducing new methodological and didactic approaches, such as activity orientation, student-centredness, and autonomy. It involves teaching a particular subject in and through the language simultaneously. Thus, there is a cycle of perceiving language, observing, experiencing, using, generating, and consciously using, which is constantly repeated on both small and large scales.

Two types of learning objectives are not set for subjects taught in two languages. One subject is the main subject, and learning objectives are set accordingly. Natural sciences (biology, physiology, anatomy, geography, etc.) and physical and mathematical subjects (mathematics, physics, chemistry, computer science, engineering, etc.) are particularly suitable for bilingual teaching because, firstly, both subjects – the main subject and the language – are characterized by an empirical and experimental approach that requires similar teaching methods; and, secondly, the other language is learned in an authentic context and can be used immediately in practice; and, thirdly, language action can be effectively learned on concrete and understandable

things and processes.

It should be emphasized that a bilingual subject lesson requires cooperative forms of cooperation. That is why project work appeals to him. Such learning is not limited to formal institutional forms, and it can be used outside the classroom, for example, in interdisciplinary projects. Bilingual learning can take various forms, including small thematic or multi-week project modules in the classroom or six-month or one-year general thematic cycles focused on a specific learning objective. Alternatively, it can be incorporated into curricula, integrating into a learning process lasting several years.

The important thing is that bilingual learning can start as early as kindergarten or pre-school – usually in a playful way – and continue in primary school. It reaches full maturity and expression in secondary school and uses its full potential in higher education.

REFERENCES

1.Blair R. W. Innovative approaches to language teaching (1991). New York: Newbury House. 5. Celce – Hurcia, H., 378 p.

2.Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: The European Indicator of Language Competence. COM (2005) 356 final. Brussels. URL:http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/ LexUriServ.

3.Council Resolution of 31 March 1995 on improving and diversifying language learning and teaching within the education systems of the European Union. (1995). Brussels: Publications Office of the European Union. URL: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2f401f44-afaa-424c-a85ecbf8ee3cb251/language-en.

4.Coyle, D., Hood, P., Marsh, D. Content and Language Integrated Learning. (2010). NY: Cambridge Univ. Press. URL https://formacion.intef.es/pluginfile.php/214299/mod_imscp/content/1/2013000000658.pdf.

5. Goethe-Institut. Retrieved from: http://www.goethe.de.

Kholina Olena,
student,
Luhansk Taras Shevchenko National University
(Scientific Supervisor: Kryzhanovska Olha,
Doctor of Philological Sciences, Professor)

CONTEMPORARY INTERPRETATION OF IVAN NECHUI-LEVYTSKY'S NOVELLA «KAIDASHEVA SIMYA»: THE INTERMEDIAL ASPECT

Ivan Semenovych Nechui-Levytsky has entered the history of modern literature as a writer who paid great attention to Ukrainian everyday life and the language of communication of Ukrainian peasants. His social and everyday novella «Kaidash's Family» («Кайдашева сім'я») is a vivid example of an epic work focused on social life, the resolution of domestic issues, conflicts, and family misfortunes.

The interpretation of «Kaidash's Family» in media projects involves preserving the main theme of the work, rethinking it, and combining it with modern realities.

Given the development of digital and media technologies, contemporary interpretations of the novella often employ a multimedia approach. Plays and performances are staged, and feature films and series are made based on the novella.

As Ya. Muravetska noted, it is difficult to imagine the Ukrainian academic theatre without a performance based on the novella «Kaidash's Family» by Ivan Nechui-Levytsky. At various times, scripts for the novella were written by M. Bosak, S. Herzhyk, N. Dubina, O. Korniyenko, L. Kushkova, T. Mahar, V. Stasenko, H. Makarchuk, and V. Fashchuk [1].

Modern directors, screenwriters, and stage managers need to recreate the image of the heroes of the past and combine it with the contemporary image of the present, taking into account the inevitable changes in everyday life and traditions. This also allows for reflection on how traditional values influence the development of modern society and transform along with it.

Each author conveys the mood of the novella in their own way – from a folk show, a musical comedy to a tragicomedy and a mono-performance. Olena Raskina, in turn, noted that «Molodyi Theatre interpreted Nechui-Levytsky's work as a story of a transnational ‘Cain's family’» [2].

Thus, the intermedial approach to the contemporary interpretation of the work provides momentum for its rethinking, as well as an opportunity to look at certain events from a different perspective. And thanks to visual and audio-media effects, the latest productions allow the audience to feel the atmosphere of the past and immerse themselves in the Kaidash family through sensory experiences.

The most modern interpretation of this work is its 2020 screen adaptation titled «Спіймати Кайдаша» («Catch the Kaidash»), the screenwriter of which was the playwright Natalka Vorozhbyt, a representative of the new documentary drama movement [3].

The creators of the series constantly seek a balance between stylistic and conceptual directions: elements of tragicomedy and everyday realism can be seen alongside the family melodrama, supplemented by a national-patriotic aspect.

As D. Popil noted, «The creators of the series took the novella ‘Kaidash's Family’ only as a basis and completely transplanted it onto modern ground. And yet, this literary work, which already contains the main features of the main characters, drama, and irony, served as a very good foundation for the series» [4].

Unlike the original work, the series also mentions the militarized conflict between states and the political preferences and moods of society.

Also, the main difference of the screen adaptation is the attention paid to a new modern problem – the role of women in society, revealing the difference in the attitude towards women in the modern city and the village.

Thus, the combination of different artistic genres within the social and everyday novella «Kaidash's Family» provides an opportunity to look at the problematic events described in the work from a new perspective and combine them with analogous events in modern life. This also allows for the revival of classical works and the return of public attention to them.

REFERENCES

1. Муравецька Я., Театральна інтерпретація повісті «Кайдашева сім'я»: візуальний аспект. *Синопсис: текст, контекст, медіа*. 2017.№ 2 (19), С..19-27.

2. Раскіна О. Простимо Кайдашів? URL: https://dt.ua/CULTURE/prostimo_kaydashiv.html

3. Земленит А. «Спіймати Кайдаша»: в пошуках пропащої родини URL: https://commons.com.ua/ru/spijmati-kajdasha/

4. Попіль Д. «Спіймати Кайдаша» – у тому місці і в той час. URL: https://nasze-slowo.pl/spijmati-kajdasha-u-tomu-misczi-i-v-toj-chas/

Kirichenko Olha,
Senior Lecturer,
Luhansk Taras Shevchenko National University

THE SPECIFICS OF STUDYING VASYL HOLOBORODKO'S WORK IN PROFILE CLASSES: AN INTERPRETIVE ASPECT

The relevance of the study is determined by the need to update the methodology of teaching Ukrainian literature in high school in accordance with the requirements of the New Ukrainian School (NUS) and the competency-based approach. The work of Vasyl Holoborodko (as a representative of the Kyiv School of Poetry and the Sixties Generation) is unique material for forming students' reading, aesthetic, and critical competencies, since his poetics requires a creative and interpretive approach rather than a reproductive one. Holoborodko's naive, folklore-based, and philosophically deep poetry breaks stereotypes about «classical» lyric poetry, stimulating students towards dialogue with the text and independent search for meaning.

The aim of the article is to substantiate and develop methodological principles for studying V. Holoborodko's poetry in Grades 9 – 11, focusing on revealing existential motifs, the symbolism of folklore images, and intertextual connections through the application of interactive technologies.

The methodological foundation includes the competency-based approach (forming 21st-century skills), interpretive analysis (revealing the multiplicity of meanings), the dialogical method (student interaction with the text and peers), and the theory of «slow reading» (attention to artistic detail).

Studying Vasyl Holoborodko's work is a challenge for traditional methodology, as his poetry extends beyond realistic and socio-domestic themes. His poetry is archaic-modern: it uses folklore motifs (traditional images, naïveté) to express complex existential ideas (absurdity, loneliness, freedom). This requires students to have cultural decoding skills. The work with students should be focused on the analysis of folklore images (water, stone, path, windows, doors) as symbols of the hero's inner

world. For instance, the analysis of «bed» or «wardrobe» in the context of «Вона спершу поклала мені на спину шафу» (*«She first placed a wardrobe on my back»*) requires a transition from everyday life to philosophy and absurdity. The simplicity of syntax and vocabulary must be analyzed as an artistic device—an attempt to restore the Word to its primeval, untainted meaning (sacralization of the Logos).

For the initial stage of study, program works that demonstrate different aspects of his poetics should be chosen: «Автобус – я» (*«Bus – I»*), «Вона спершу поклала мені на спину шафу», «Ми йдемо» (*«We Are Going»*).

To overcome the perception of Holoborodko's poetry as too simple or «strange,» methods that encourage deep reflection must be applied. We emphasize the discussion of the actualization of existential motifs in the context of contemporary challenges. For instance, how the motif of the «laden donkey» correlates with social function or the bureaucratic system. In the lesson, we create chains of associations to key images (e.g., to the word «wardrobe» or «song») to reach the philosophical level. Holoborodko's poetry is often built on one or two artistic details. Students must analyze the syntax (e.g., the absence of punctuation marks) and vocabulary to understand its primeval power.

The use of ICT and creative tasks allows the analysis to become multichannel. Students create their own video interpretations of poetry. This requires the translation of the verbal image into visual and auditory code, which is the highest level of aesthetic analysis. It is necessary to propose that students graphically depict or draw their associations with the poetry, which activates emotional perception and creative competence.

The assessment of Holoborodko's work should be aimed not at the correctness of reproducing the biography or plot, but at the depth of interpretation and the ability to argue one's own position. The use of project activities allows for the integration of the study of Vasyl Holoborodko with other subjects (ethics, history, art).

Project: «Existentialism of the Sixties Generation»

- Task: Create a comparative analysis of the motif of freedom in Vasyl Holoborodko, Vasyl Stus, and Lina Kostenko.

•Result: A joint multimedia project (presentation, web quest) or a roundtable (student conference), where students independently formulate conclusions about the anti-totalitarian philosophy of the generation.

Thus, the methodology for studying Vasyl Holoborodko's work in high school requires a shift from traditional «biographism» to interpretive and existential analysis. His poetry is ideal material for: forming critical thinking skills and the independent search for meaning through the analysis of absurdity and symbolism of everyday life; and developing aesthetic sensitivity and creative competence through the unique combination of folklore and modernism. The application of interactive technologies and dialogical methods allows the literature lesson to be transformed into a space for authentic dialogue between the student and the word and the world.

REFERENCES

1. Голобородько В. Твори. URL: https://www.ukrlib.com.ua/books/author.php?id=142

2. Dmytrenko, V., Khairulina, N., Brovko, O., Kryzhanovska, O., & Perepadia, D. (2024). Cross-cultural discourse of philological studies: The advanced approaches. *Multidisciplinary Reviews*, *7*, 2024 spe020. https://doi.org/10.31893/multirev.2024spe020

Kryzhanovska Olha,
Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Luhansk Taras Shevchenko National University
https://orcid.org/0000-0001-9840-270X

METAPHORICAL REPRESENTATION OF THE CONCEPT «LOVE» IN THE POETRY OF VASYLY GOLOBORODKO

The «concept» is one of the means of worldview perception, representing the connection between language and culture, and between language and thought. Many contemporary researchers refer to the functioning of concepts in works of fiction [1–2]. Kateryna Bilobrovska, having reviewed various definitions of the term «concept,» summarizes that in literary studies, a concept should be understood as «an image, symbol, idea, or pervasive motif that is clearly revealed in the text, is defining, meaning fundamental; the concept can also be interpreted associatively according to different opinions and points of view» [3]. The concept «love» is revealed through a series of various metaphors that allow one to understand its substance and depth.

Svitlana Forman analyzes the functioning of the concepts «love» and «kohannya» (romantic love) in different worldviews and emphasizes that the worldview shapes their semantic content. She notes the peculiarities of the biblical embodiment of love: «love in the religious worldview is divided into the love of God, and the love of people for God, for their neighbours, and also for their enemies. God's love is selfless. Despite one's face, God desires salvation for every person and therefore shows His love to everyone. The Bible advises loving not only one's relatives, husbands or wives, but also one's enemies. Man's love for God has a somewhat different character; it is called love-need» [4, p. 213–214].

The researcher's point correlates with the 13th chapter of the First Epistle of the Apostle Paul to the Corinthians: «Любов довго терпить, любов милосердна, не заздрить, любов не величається, не гордиться, не поводиться непристойно, не шукає свого власного, не спалахує гнівом, не задумує лихого, не радіє з

несправедливості, а радіє з істини; усе переносить, усьому довіряє, завжди надіється, усе перетерпить» [5].

The scholar emphasizes that in the philosophical worldview, love has the following divisions: «love-tolerance, love-eros, love-passion, love-friendship» [4, p. 214].

We agree with Svitlana Forman's proposed definition of three interconnected components of the concept «love» in poetic works: «The concept 'love' in poetry is a complex entity that has a certain thought and certain feelings; it is formed in the poet's consciousness by three semantic conceptual features: 'a feeling of warm heartfelt affection, attraction to a beloved'; 'a feeling of deep trust and inclination towards the Motherland, friends'; 'a constant, strong inclination, preoccupation with poetic creation'» [4, p. 214].

The metaphorical representation of the concept «love» in the artistic world of the writer is connected with his worldview, emotional state, and life convictions. Vasyl Holoborodko's lyrical hero represents the depth of feelings, consonant with the author's beliefs. The work «Автобус – я» (Bus – I) reveals the concept «love» through a series of metaphors. Waiting becomes the dominant element in the life of the lyrical hero who is experiencing love:

Ще вчора я нізащо б не погодився на твій від'їзд,
ти ж знаєш як боляче мені було б дивитися
на автобус, що від'їжджає,
автобус, засклений поглядом моїх очей.
Мала розрада знати,
що ти від'їжджаєш не назавжди [6].

The lyrical hero expresses his tender feelings for his beloved, whom he seemingly holds in his palms:

А сьогодні
я з радістю кладу праву долоню
автобусом на дорогу,
долоня вивищується на чотирьох колесах,

двері розчиняються,
ти заходиш в автобус,
купуєш квиток,
усідаєшся біля вікна —
і несе тебе моя долоня до зупинки,
де тобі сходити, звідки тобі ближче додому.
Як надумається тобі повернутися,
виходь на ту ж зупинку,
там тебе чекатиме автобус
із обох моїх рук [6].

The bus simultaneously symbolizes parting and the joy of meeting, the tenderness of the lyrical hero, and his devotion to his beloved. Thus, in this poetry, we see the unity of three conceptual components: «a feeling of warm heartfelt affection»; «a feeling of deep trust»; «a constant, strong inclination».

A similar metaphorical embodiment of the concept «love» is seen in the poem «А тоді я розкажу тобі на вухо» (And then I'll tell you into your ear):

А тоді я розкажу тобі на вухо
метеликові крила
прошепчу оксамит із моху
скажу мед тобі на вухо
і ти узнаєш
який я ніжний і лагідний [6].

In Vasyl Holoborodko's poem «Вона спершу поклала мені на спину шафу» (She first placed a wardrobe on my back), love is contrasted with the routine of life. Here, the concepts of «love» and «marriage» are contrasted. Svitlana Forman emphasizes that these concepts contain the following elements: an ideal idea of marriage, an ideal idea of a life partner, an ideal idea of married life, a fatal idea of a life partner, an idea of the duration of marriage, and a nominative-characterological assessment of marriage.

Vasyl Holoborodko's work represents the lyrical hero's fatal idea of his life

partner. The wife is the destroyer of the lyrical hero's ideal poetic world, his antagonist. From the beginning of the work, the heroine has no name; the pronoun SHE (ВОНА), traditional for love poetry, is used. And only closer to the finale of the poem is it indicated that SHE is the wife:

Вона спершу поклала мені на спину шафу
із сукнями і черевиками
вихідними і буднями
газетами і трамваями
до ноги шовковою стрічкою прив'язала ліжко
щоб я став схожим на в'юченого віслюка
і на пса на прив'язі
і на нормального чоловіка нарешті
Це зробила моя дружина [6].

The lyrical hero emphasizes the tragic nature of his life together with his wife. He lists the dominants of everyday life that make marriage unbearable. It is emphasized that the lyrical hero does not want to be a «normal man» who loses his identity. The intimate side of family life is represented through the metaphorical image of the bed, to which the hero was tied with a silk ribbon. He compares himself to a «laden donkey» and a «dog on a leash», who eventually becomes a «normal man»:

The poem emphasizes the hero's loneliness, disappointment, and the obvious incompatibility of marriage with love. The concept of «love» is also represented through the metaphor of «revenge». In the finale of the work, the hero is ironic:

Я довго не знав як боротися з тією поклажею
а потім вирішив помститися комусь
тобто і його зробити нормальним
Це я вчинив зі своїми дітьми [6].

Thus, we have examined the metaphorical representation of the concept «love» in the poems of Vasyl Holoborodko: «Автобус – я», «А тоді я розкажу тобі на вухо», and «Вона спершу поклала мені на спину шафу». In embodying the concept «love,» the poet refers to such metaphorical components as: «tenderness,» «loneliness,»

«waiting,» «routine,» «despair,» and the opposition of the concepts of ‘love’ and ‘marriage.’ These metaphors reveal the emotional state of the lyrical hero and his desire to overcome loneliness.

REFERENCES

1. Крижановська О., Борзова О. Специфіка інтерпретації феномену «любов» в українській і японській поезії першої третини XX століття. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич* : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 67. Том 1. С. 270–274

2. Крижановська О., Малахова Ю., Борзова О. Метафорична репрезентація концепту «любов» у поезіях Тодося Осьмачки і Йосано Акіко: порівняльно-типологічний аспект. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Том 34 (73) № 5. 2023 С. 179-183* DOI https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.5/31

3. Білобровська К. Концептосфера творчості Б. Антоненка-Давидовича. URL: https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/10191/1/%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9A.%20%D0%9E._%D0%94%D0%98%D0%A1%D0%95%D0%A0%D0%A2%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF%20%D0%97%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%9F%D0%98%D0%A1%D0%9E%D0%9C.pdf

4. Форманова С., Форманова О. Концепти «любов» та «кохання» в українській лінгвоментальності. *Південь України : етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри* : зб. наук. пр. Одеса : , 2011. С. 212–218.

5. Голобородько В. Твори. URL: https://www.ukrlib.com.ua/books/author.php?id=142

Kucherenko Anton,
student,
Luhansk Taras Shevchenko National University,
(Scientific Supervisor: Kryzhanovska Olha, Doctor of Philological Sciences, Professor)

THE THEME OF SPIRITUAL FREEDOM IN TARAS SHEVCHENKO'S CREATIVITY

The relevance of the study is determined by the necessity of deeply comprehending the fundamental axiological categories in Taras Shevchenko's work, which retain their defining role in the formation of national consciousness. Spiritual freedom is a central, pervasive motif in Shevchenko's poetry, extending beyond political struggle and social liberation. For Shevchenko, it becomes a metaphysical category, inseparable from moral dignity, the search for truth, and national self-awareness.

Spiritual freedom in Shevchenko's work is rooted in the Christian tradition and the idea of man being created in the image and likeness of God. Freedom is viewed not as a political concession but as the Creator's inalienable gift.

In the poem «Isaiah. Chapter 35,» Shevchenko transforms biblical prophecies. Earthly liberation becomes an obligatory condition for the nation's spiritual transfiguration. The poet uses the sacred text to lend metaphysical meaning to the struggle. Shevchenko himself becomes the Prophet who carries the Word of Truth and the demand for freedom to the nation. His mission is a moral duty (demand) to speak the truth, even under the threat of repression.

The poet clearly distinguishes between external slavery (serfdom, political regime) and internal, spiritual slavery (the slavery of the spirit, Little Russianness). Taras Shevchenko often paints a tragic image of Ukraine, but his main criticism is directed at those who resigned themselves to their slavish condition, who are ready to endure unfreedom «in their own home.» The poet openly condemns those who betrayed their dignity for the sake of profit or fear, emphasizing that political will is impossible without the revival of the spirit.

During and after the period of exile, when external freedom was lost, the motif of spiritual freedom gained a particular acuteness and existential depth. Physical isolation becomes a litmus test for internal resilience. The hero, deprived of external will, finds absolute internal freedom in his consciousness, memory, and creativity. Creativity, particularly painting and lyric poetry, is the highest manifestation of freedom for Shevchenko. It is a «dialogue with God» and the nation, which cannot be forbidden or taken away. Even under the harshest conditions, his «My Thoughts...» (*«Думи мої...»*) remained free. In his later lyrics, particularly the poem «Destiny» (*«Доля»*), freedom is interpreted through the lens of responsibility and the conscious choice of one's life path.

The image of Destiny (Dolya), as a mother or mentor with whom the hero holds a dialogue, reflects the awareness of one's own life choice. Freedom is not the absence of obstacles, but the acceptance of one's path (destiny), regardless of its complexity. Spiritual freedom is impossible without Truth. It is an ethical correlate that demands the poet's honesty with himself and honesty with the people.

Thus, the analysis of Taras Shevchenko's creativity proves that spiritual freedom is the cornerstone of his poetic philosophy and anti-colonial program. Freedom is a Divine gift and the foundation of human dignity, which gives the struggle for it sacred meaning. During the period of exile, the poet affirmed the idea that internal freedom is independent of external circumstances and is the only way to overcome slavery. The theme of spiritual freedom is a call for national self-awareness, for the rejection of internal slavery, and for active action based on moral choice and historical truth. Shevchenko's concept of spiritual freedom remains relevant as the eternal ideal of the indomitable Ukrainian spirit.

REFERENCES

1. Шевченко Т. Твори. URL: https://www.ukrlib.com.ua/books/author.php?id=1

2. Kryzhanovska O. Theoretical aspects of literary and critical interpretation of a work of art *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка». Філологічні науки. №1. 2025. С. 76–80*

Kucherenko Nataliia,
student,
Luhansk Taras Shevchenko National University
(Scientific Supervisor: Kryzhanovska Olha, Doctor of Philological Sciences, Professor)

THE THEME OF EMIGRATION IN VASYL STEFANYK'S NOVELLA «THE STONE CROSS»

The relevance of studying Vasyl Stefanyk's novella «The Stone Cross» (1900) is determined by its central place in the literary canon and its deep reflection on the socio-historical trauma of the Ukrainian peasantry at the turn of the 20th century. The novella is an artistic comprehension of the theme of mass emigration from Galicia, which Stefanyk views not as an economic decision but as a profound existential tragedy and a forced amputation from the native land.

The purpose is to analyze the concept of emigration in the novella «The Stone Cross,» identifying its socio-psychological, sacred, and existential dimensions through the image of the main character, Ivan Didukh.

Emigration in Vasyl Stefanyk's work is not a manifestation of free will or a striving for a better life (as in the classical American myth), but a forced, non-alternative act, dictated by absolute economic hardship and injustice.

Ivan Didukh's decision to leave for Canada is made not out of abundance, but due to the physical impossibility of feeding his family on the exhausted, rocky land (symbol: «ten years of hunchback labour»). Emigration signifies the collapse of the peasant ideology, where working the land no longer guarantees survival. Ivan Didukh embodies the archetype of the Galician peasant, whose identity is inextricably linked to the land, making his decision to leave a social and personal defeat. The psychological dimension of emigration is revealed through the motif of alienation, which Didukh feels even before his departure.

Ivan Didukh perceives his departure as his own funeral or death in life. The farewell dinner takes on the characteristics of a wake. He is already a stranger to the community and to himself. Psychological amputation: Separation from the land is equivalent to the loss of the meaning of existence for Ivan. His connection to the land is sacred, organic. Therefore, emigration is an uprooting, which leads to profound existential loneliness.

The land in the novella is not merely a means of production, but a metaphysical substance that defines the hero's moral and spiritual status. Ivan Didukh invested ten years of hard labour into his rocky hill, transforming it into the likeness of his own life. Labour on the land is sacrificial, holy, and gives meaning to his existence. The stone cross, erected by Ivan on the hill, is the central artistic detail. It serves as a tombstone for himself and for all emigrants. It is a symbol not only of faith but also of a personal Golgotha, sacrifice, and memory that must remain on the native land after his departure. Didukh seeks to escape economic hardship but desperately tries to anchor his memory in the native landscape.

The hill with the cross is Ivan's materialized legacy, his testament. By leaving the cross, he ensures his eternal return and the continuation of his existence in the consciousness of the community and on his native soil. The hero, who kisses the cross and dances his final tragic dance (a pre-death dance), no longer belongs to this world. His soul and memory remain on the hill, while his body sets off into the unknown.

Vasyl Stefanyk achieves extraordinary psychological depth by using laconic dialogues and powerful artistic details. The dialogues are short, fractured; silence often speaks louder than words. This reflects the internal pain that cannot be expressed. The climactic scene of the dance is the highest manifestation of expressionism. It is the last act of will and a desperate explosion of feelings before the passive acceptance of fate. The dance transforms into a ritual of farewell to the life he once knew.

Ivan Didukh's tragedy transcends historical context, becoming a universal archetype of forced displacement. Didukh's story is a metaphor for a national tragedy, where the nation is forced to lose its best forces. The novella concludes openly, without an optimistic resolution. Hope for Canada is not depicted; only the sorrow of the

community and the stone monument remain, symbolizing the eternal memory of those «eaten» by emigration.

In conclusion, the analysis of Vasyl Stefanyk's novella «The Stone Cross» proves that the concept of emigration is comprehended as a multifaceted tragedy. Emigration is not only a social but also an existential catastrophe, equivalent to the loss of identity and a voluntary death on the native land. The meaning of Ivan Didukh's life lies in the sacred connection with the land, which he tries to preserve through the Stone Cross—a monument to his destiny. The use of expressionistic techniques (the tragic dance) and deep psychologism allowed Stefanyk to create a universal image of the emigrant-martyr, which remains relevant today.

REFERENCES

1. Стефаник В. Кам'яний хрест. URL: https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=336

2. Kryzhanovska O. Theoretical aspects of literary and critical interpretation of a work of art *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка». Філологічні науки. №1. 2025. С. 76–80*

Kozlov Anton,
Postgraduate Student,
Luhansk Taras Shevchenko National University
https://orcid.org/0009-0006-2970-1312

PHILOSOPHY OF EXISTENTIALISM IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY FICTION IN UKRAINE AND JAPAN: A COMPARATIVE ASPECT

The relevance of the study is determined by the need for a comparative analysis of universal philosophical categories in national literatures that have experienced profound social and historical traumas (totalitarianism, wars, atomic bombing, occupation). The philosophy of existentialism (with its key categories: absurd, freedom, responsibility, loneliness, choice, and confrontation with death) proved to be the most adequate framework for comprehending these crisis states in the literature of both Ukraine and Japan. We aim to conduct a comparative analysis of the transformation and reception of key existential motifs in contemporary Ukrainian and Japanese fiction, identifying the common and distinct cultural mechanisms for interpreting existence.

Japanese literature (especially after 1945) became a natural field for existentialism, integrating it into its traditional aesthetics (Zen Buddhism, *wabi-sabi*). In Kobo Abe's novel «The Woman in the Dunes» («砂の女»), the motif of absurdity and loneliness is embodied through the symbolism of the environment (sand, pit), where the hero, stripped of social roles, seeks authenticity. The existential choice here is the choice of the form of life (accepting the pit as the world) or the form of death. Authors like Yukio Mishima and Kenzaburō Ōe represent the exploration of freedom through death, self-destruction, and moral responsibility for war crimes.

In Ukrainian literature, existential motifs developed as an underground philosophy of resistance to totalitarian pressure, especially in the works of the Sixties Generation (Shistdesiatnyky). Vasyl Stus's work is the quintessence of existential choice, where the dilemma «to be or not to be» is transformed into the choice between

moral purity and physical survival. Stus embodies the humanism of tragic choice, where true being is possible only in captivity. The poetry of Vasyl Holoborodko («existentialism of naive art») uses the motif of loneliness as a necessary condition for creative authenticity and the preservation of the primeval language.

The Japanese model of existentialism, as represented in Kobo Abe, portrays death and loneliness as an integral part of the natural cycle. The hero accepts the absurdity of existence, finding meaning within his isolation (as in «The Woman in the Dunes»).

The Ukrainian model of existentialism (V. Stus, V. Shevchuk) portrays death as often being a consequence of social conflict (punishment for truth). Loneliness is the burden of the Prophet, who carries the nation's pain but does not abandon his mission.

Both literatures employ radical changes in form as an existential escape. In Ukrainian literature, we see a return to the primal, pure language as a form of «internal emigration» and the preservation of identity. In Japan, there is a prominent use of the anti-novel, science fiction elements, and grotesque to reflect the disintegration of reality and the loss of identity in contemporary man.

In conclusion, a comparative analysis demonstrates that, despite different cultural traditions, existentialism in Ukrainian and Japanese literatures performs the function of critically comprehending historical trauma. Both literatures utilize existentialism to combat conformism, depersonalization, and authoritarian pressure (whether from the state apparatus or an anonymous bureaucratic system).

Ukrainian existentialism gravitates toward the ethic of struggle, heroism, and Prophecy, asserting moral purity as the highest form of freedom. Japanese existentialism more often turns to the aesthetics of loneliness, melancholy, and the philosophy of accepting the absurdity of being. The study of these parallels confirms that existential philosophy became a universal tool for literatures that sought to defend the value of individual consciousness in the 20th century.

REFERENCES

1.Бичко І. Екзистенціалізм. *Філософський енциклопедичний словник.* Київ : Абрис, 2002. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011096

2.Амельченко Н. Екзистенціалізм. *Політична енциклопедія*. Київ: Парламентське видавництво, 2011. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0009375

3.Сартр Ж-П. Буття і ніщо: нарис феноменологічної онтології. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 854 с.

Postna Sofiia,
Student,
Luhansk Taras Shevchenko National University
(Scientific Supervisor: Kryzhanovska Olha, Doctor of Philological Sciences, Professor)

PANTELIYMON KULISH'S HISTORICAL NOVEL-CHRONICLE «CHORNA RADA»

The artistic and scholarly legacy of Panteliyimon Kulish is vast and multifaceted. Throughout his life and creative journey, he acted as a poet, prose writer, playwright, translator, literary critic, literary historian, publicist, ethnographer, and historiosopher. The author used various pseudonyms, but the direction of his work remained consistent: patriotic and national.

«Chorna Rada» (The Black Council) is the first historical novel written in the Ukrainian language, initiating this genre in Ukrainian literature. The novel depicts a complex, tragic, and simultaneously pivotal moment in Ukrainian history after the death of Bohdan Khmelnytskyi – the Epoch of the Ruin (Ruina). Through the prism of the past, the author attempts to comprehend the pressing issues facing Ukrainian society of his time.

The Black Council is portrayed as a symbol of anarchy and populism in politics. The depiction of the central event – the Black Council in Nizhyn in 1663 – is the climax (the most intense moment), which became a symbol of political chaos. The novel illustrates the clash of interests: the «rabble» (*chern*) versus the Cossack elders (starshyna), the lower Cossacks versus the townspeople (mishchany). It condemns treachery, lies, greed, and the desire to seize the Hetman's mace by any means necessary (as embodied by I. Briukhovetskyi). It is a call for unity for the «integrity of Ukraine,» which others try to «tear in two.»

The characters of Somko and Briukhovetskyi serve as the personification of different political approaches and their consequences. The election of Briukhovetskyi

as Hetman is a tragedy for Ukraine, a fact understood by Somko and his supporters: «Then Somko wept: 'Why fight for my head, when Ukraine is perishing! Why worry about my abuse, when the evil enemy has abused the honour and glory of the Cossacks...' The faithful Cossacks sincerely wept.» As history confirms, Briukhovetskyi deeply diminished Ukraine's authority.

Social conflicts and public moods are depicted: social inequality is shown as the source of internal tension and conflict. The novel clearly shows the rift between the wealthy Cossacks and the impoverished majority. It highlights the growing political role of the common masses, their power, and their simultaneous vulnerability to manipulation. The characters constantly face moral trials under conditions of political instability, choosing between honour and benefit, loyalty and betrayal.

The central idea of national unity and statehood is woven throughout the entire novel: the necessity of national unity is the primary condition for the state's survival. The novel emphasizes the destructive nature of internal strife and discord. Only by uniting can Ukrainians resist external threats and build a strong state. The novel also features a critique of anarchy and disorder as destructive forces for society. The depiction of the Black Council and its aftermath serves as a vivid illustration of the consequences of the absence of law and order. The narrative involves the search for national ideals and the image of an ideal leader. The characters of Shram and his son Petro are the bearers of moral values that, in Kulish's view, should form the foundation for Ukraine's revival.

Artistic features include: the masterful combination of historical truth and fictional narrative to create an epic canvas of the era. The multi-layered plot reflects the complexity of the historical process. The vivid and psychologically profound characters serve to reveal the typical features of the epoch and universal human qualities. The use of folklore elements lends the work national colour and a deeper connection to folk tradition. The rich and expressive language is a vital element of historical authenticity and artistic expression. The death of Yakym Somko and the wounding of Shram symbolize the collapse of the state-building aspirations of the old Cossack elite. Their tragic fate underscores the complexity and danger of the Ruin era.

The separation of Petro Shramenko and Lesia Cherevanivna reflects personal tragedies against the backdrop of historical events.

In conclusion, Panteliyimon Kulish's «Chorna Rada» is a truly multifaceted work that does not offer an unambiguously optimistic picture but contains important lessons and hope for the future. It raises topical issues of national unity, wise leadership, and the responsibility of every citizen for the fate of their country, state power, moral values, and the role of the people in history. Ivan Franko called «Chorna Rada» «the best historical novella in our literature.» Taras Shevchenko wrote to Kulish: «Thank God, my dear great friend, for your gifts and especially – for 'Chorna Rada'; I have read it twice, I will read it a third time, and still say nothing more than thank you.» The novel concludes not as a story of success, but as a warning and a call for reflection on one's own history for the sake of the future and the embodiment of the unconquerable spirit of Ukraine.

REFERENCES

1. Куліш П. Твори : у 2 т. Київ: Наукова думка, 1994. .

Shevchenko Karyna,
Student,
Luhansk Taras Shevchenko National University
(Scientific Supervisor: Kryzhanovska Olha, Doctor of Philological Sciences, Professor)

PROBLEMS OF NATIONAL CONSCIOUSNESS AND BEING OF UKRAINIAN SOCIETY IN THE WORKS OF THE SIXTIES GENERATION

The «Sixties Generation» (Шістдесятництво) is a cultural phenomenon that emerged during the Khrushchev «Thaw» period and became a crucial stage in the formation of Ukrainian national consciousness. Representatives of this movement sought to revive the Ukrainian language, culture, and historical memory, showcasing protests against the Soviet regime.

Following Stalin's death, the process of de-Stalinization began in the USSR, which contributed to a temporary easing of censorship and the opening of new opportunities for the creative intelligentsia. Ukrainian artists seized this chance to popularize national culture and language.

The Sixties Generation actively fought for the preservation of Ukrainian language and culture. In their works, they raised issues of historical memory, national identity, and the struggle for freedom. As Vasyl Symonenko stated: «Можна все на світі вибирати, сину, вибрати не можна тільки Батьківщину» [You can choose everything in the world, son, but you cannot choose only the Motherland].

Many representatives of the movement criticized the Soviet system, highlighting the problems of repressions, Russification, and the limitation of free speech. They not only wrote about these issues but also actively participated in the dissident movement. The heroes in the works of the Sixties Generation were often forced to make a moral choice between adapting to the system and fighting for the truth. They symbolize the yearning for freedom and responsibility towards society.

The ideas of the Sixties Generation remain relevant even today. Their struggle for national consciousness influenced the formation of civil society in independent Ukraine. And right now, during the war, this struggle continues again and again, regardless of anything. Thus, despite everything, the problems of this struggle will remain relevant for many years to come. The Sixties Generation played a key role in the awakening of the national consciousness of Ukrainians. Their work became a vital stage in the fight for independence and cultural autonomy.

Symonenko Aliona,
student,
Luhansk Taras Shevchenko National University
(Scientific Supervisor: Kryzhanovska Olha,
Doctor of Philological Sciences, Professor)

CONTEMPORARY APPROACHES TO THE ANALYSIS OF FICTION IN UKRAINIAN LITERATURE LESSONS

In the modern educational space, the teaching of Ukrainian literature is gaining a new meaning. The teacher's task is not only to introduce students to literary texts but also to foster the ability to analyze, interpret, and empathize with them. The literary work is viewed not only as a means of aesthetic influence but also as a tool for developing students' key competencies. Consequently, there is a need to apply innovative, student-centered, and activity-oriented approaches to the analysis of fiction, which meet the demands of the time and the needs of the modern student.

Competency-Based Approach as the Foundation of Modern Analysis. This approach requires the student not only to memorize literary information but also to be able to apply the acquired knowledge in real life, analyze, form their own opinion, debate, and correlate the reading material with their real-life experience.

According to the approaches outlined in the work of N. Holub («Methodology of Literature Teaching», 2020), the competency-based analysis of a literary work involves not only the reproduction of content but also the identification of the text’s problematic issues, the student’s ability to pose questions to the work, and assess its significance within the context of the text [1].

Educators note that the teacher’s key task is to transform the text into an instrument for forming critical thinking competencies. This occurs through:

- «setting open questions»;
- «seeking alternative interpretations of characters' actions»;

•«engaging students in creative interpretation of the text through essays, mini-research, literary debates, etc.»

Students gain a better understanding of the depth of the literary work, can independently formulate conclusions, and apply knowledge in new situations (essays, debates, projects).

Student-Centered Approach. This approach takes into account the individual characteristics of each student: their interests, life experience, and overall emotional perception. The teacher does not impose one «true» interpretation of the work but supports diverse viewpoints.

Yu. Kovbasenko, in the work «Fundamentals of Literary Studies,» emphasizes that the modern literary text in the lesson should become a space for «personal dialogue between the reader and the author.» The student acts not as a consumer of ready-made interpretations, but as an interpreter who has the right to their own reading of the text and the ability to evaluate what has been read and draw conclusions in their own way [2].

Methodologists (for example, O. Pometun, the author of the critical thinking development technology) argue: it is important to allow the student to correlate the content of the work with their own life experience, emotional state, and moral orientations [3]. This is ensured through:

•«comparing one's own situations with similar situations in the work»;

•«writing letters to the characters of the work»;

•«discussing ethical dilemmas relevant to the reader's region of residence, raised in the text».

Students become more engaged, realize the connection between literature and their own lives, and develop emotional intelligence and the ability to empathize and sympathize.

Use of Interactive Technologies. Modern digital tools allow the analysis of a literary work to be dynamic, visual, and multi-layered, which corresponds to the learning style of Generation Alpha.

According to O. Savchenko, a modern literature lesson should be oriented

towards «an active student» who thinks, creates, asks questions, and analyzes. The use of ICT and interactive tools allows for diversifying the perception of the work, creating a multi-channel connection with the text (visual, auditory, associative), which facilitates the perception of the work and provides an opportunity to understand its content differently.

Examples from pedagogical practice:

- «students create book trailers or visualizations for works»;
- «participate in web quests»;
- «conduct online discussions or voting on the fate of characters»;
- «study literary journey maps».

Savchenko O. Ya. emphasizes that the interactive lesson model activates not only cognitive but also emotional spheres, which is critically important in the perception of fiction [4].

The use of interactive technologies contributes to the activation of thinking, increased interest, and the development of 21st-century skills: visualization, communication, and digital literacy.

The Dialogical Approach in modern literary education is based on the interaction between the student and the text, the student and the teacher, and the student and peers. Important is not only the interpretation of the text but also discussion, mutual exchange of opinions and beliefs, which forms critical thinking and respect for other people's opinions in the student.

According to M. H. Yarmachenko, the dialogical methodology makes it possible to create a space for «multifaceted interpretations and free associations, where students independently explore the author's work through dialogue with classmates and the teacher.» This allows for breaking stereotypes and introducing alternative interpretations of the work's content.

How it is applied:

1.«Dialogue with the text»:

- «The student asks questions to the text, tries to find answers, engages in dialogue with literary characters.»

- «Creation of literary portraits or ‘dialogues’ between characters.»

2.«Group discussion»:

- «Role-playing games and interviews with characters of the work, where students take on the role of characters to understand their motivation.»
- «Discussion of controversial aspects of the work, which encourages reflection and the development of critical thinking.»

3.«Literary debates»:

- «Creating conditions for an reasoned discussion, where students express their own views, justify them, listen to the opinions of peers and the teacher.»

4.«Project-research activity»:

- «Organization of literary laboratories where students, together with the teacher, explore author's techniques, literary devices, and approaches to the genre.»

Dialogical nature in a literature lesson contributes to:

- «deeper understanding of the text: students not only read but actively interpret the work through conversation»;
- «development of critical thinking: students learn to argue their point of view, listen to and respect the position of others»;
- «openness to different interpretations: teaching to see the text through the prism of many views».

M. S. Perevalova emphasized the importance of studying not only the text but also the context, where students, through dialogue with the teacher and peers, can broaden the boundaries of understanding the literary work by discussing socio-historical aspects and interpreting moral issues [5].

Contemporary approaches to the analysis of fiction in Ukrainian literature lessons contribute to a deeper understanding of texts, the development of critical thinking, and students' emotional sensitivity. The competency-based approach focuses on the active use of knowledge in real life, while the student-centered approach emphasizes the importance of individual perception and emotional engagement with literature. Dialogical approaches allow students to expand their own vision through discussion and interaction with the text, and interactive technologies create conditions

for deep immersion in the material, motivating them for creative work. Overall, these approaches help students become not only observers but also active participants in the literary process, developing not only knowledge but also important skills for their personal and professional growth.

REFERENCES

1. Голуб Н. Б. Методика викладання літератури. Київ: Генеза, 2020.

2. Ковбасенко Ю. І. Основи літературознавства. Київ: Літера, 2017.

3. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2004.

4. Савченко О. Я. Сучасний урок у початковій школі. Київ: Освіта, 2011.

5. Перевалова М. С. Методика розвитку критичного мислення учнів на уроках літератури. Київ: видавництво «Освіта», 2011.

6.Dmytrenko, V., Khairulina, N., Brovko, O., Kryzhanovska, O., & Perepadia, D. (2024). Cross-cultural discourse of philological studies: The advanced approaches. *Multidisciplinary Reviews*, *7*, 2024 spe020. https://doi.org/10.31893/multirev.2024spe020

*7.*Kryzhanovska O. Theoretical aspects of literary and critical interpretation of a work of art *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка». Філологічні науки. №1. 2025. С. 76–80*

Yuhan Nataliia,
Doctor of Philology, Associate Professor,
Acting Head of the Department of Romance and Germanic Philology, and
Professor at the Department of Literary Studies, Oriental Philology, and Translation
State Institution "Luhansk Taras Shevchenko National University"
https://orcid.org/0000-0001-6845-6731

FRAGMENTS OF THE BODY ON THE RUINS OF EMPIRE: FEMALE REPRESENTATION OF WAR IN THE ENGLISH-LANGUAGE NOVELS OF UKRAINIAN WRITERS VICTORIA AMELINA AND MARIA REVA

In 2025, Ukrainian literature witnesses a particularly noticeable and large-scale cultural shift into the English-language sphere: two books by Ukrainian women about the war – Victoria Amelina's *Looking at Women, Looking at War: A War and Justice Diary* and Maria Reva's *Endling* [1; 8] – are published in English in Scotland (Glasgow) and Canada, respectively. Both books receive prestigious international awards (Amelina's book, published with support and a foreword by the well-known Canadian author Margaret Atwood, became a laureate of the Orwell Prize; Reva's work received the Atwood Gibson Writers' Trust Fiction Prize and was longlisted for the 2025 Booker Prize) as well as numerous positive reviews in international media outlets [2 – 7]. They become not only highly accomplished and original literary or literary-documentary works but also important symbols that demonstrate broad international recognition of the Ukrainian female perspective on war and trauma. The publication of these works in English signifies that the voices of women from Ukraine – their pain, resistance, and hope – are becoming part of the global discourse. It is also a gesture of solidarity and acknowledgement: the wartime experiences of Ukrainian women are no longer confined to the local context; they enter transnational cultural memory.

As I have repeatedly emphasized in my previous studies devoted to

representations of collective, historical, intergenerational, and postcolonial traumas of Ukrainian society in literature in general and of women's traumatic experience of the Russian-Ukrainian war in particular, the articulation of a traumatic narrative in the public sphere generates new models of collective response and comprehension of violence, contributes to the restoration of subjectivity for traumatized communities, and opens a space for transnational dialogue on memory, justice, and responsibility [9 – 12]. Thus, the appearance of English-language books by Victoria Amelina and Maria Reva not only expands the presence of Ukrainian literature within the global cultural field but also deepens our understanding of how women's voices articulate the traumatic experience of war, transforming individual stories into part of a global humanitarian narrative.

In this article, I analyze both works through the lens of women's experience of war and trauma, examining how they represent the woman as narrator or agent, how they address questions of ethical responsibility for memory, and how the literary form either facilitates or constrains the external transmission of traumatic experience.

Amelina, who had previously written works of fiction, changed her professional trajectory after the full-scale invasion of Ukraine and became not only a writer but also a documentary researcher: she collaborated with the organisation Truth Hounds, recorded women's testimonies, collected and publicised evidence of war crimes [5]. It is well known that in September 2022 she discovered in a garden in Kapytolivka the diary of the tortured writer Volodymyr Vakulenko, becoming its public custodian and researcher. The writer repeatedly emphasised the importance of a polyphonic literature about the war and the need to preserve testimonies. On 27 June 2023, while accompanying a Colombian delegation in Kramatorsk, Amelina was severely wounded as a result of a Russian missile strike on a restaurant, and on 1 July 2023 she died at Mechnikov Hospital from her injuries.

Amelina's diary is a fragmentary, unfinished prose text compiled after her death, which lends it a particular force: one hears her voice in it, yet also senses that it may be incomplete, painfully fragile, shattered by an external hostile power.

From the perspective of a woman who experiences war or who analyses trauma,

this narrative presents a highly valuable model: Amelina does not merely recount stories – she assumes responsibility for documentation and for justice. Her text is a form of active witnessing, but also an act of memory, of legal and moral labour.

Maria Reva's novel *Endling* is a formally complex, metafictional work that combines grotesque elements, humor, and deep emotional tension [2 – 3; 7]. It is significant that Maria Reva is a Canadian writer of Ukrainian descent, a representative of the Ukrainian diaspora in Canada. She is known for her English-language prose, in which she interweaves experiences of migration, cultural memory, and an ironic reflection on post-Soviet reality. This biographical detail is essential for understanding her novel: as a Ukrainian whose relatives continue to live in Ukraine, the author – and her heroine-alter ego – cannot remain detached from the tragedy that has befallen her historical homeland. The protagonist, Eva, undertakes a mission to rescue her grandfather, who has become trapped somewhere between his ordinary life and the rapidly advancing front line that destroys everything in its path.

Eva is a biologist who travels with a mobile laboratory and cares for rare snails. Part of her income comes from a morally ambiguous occupation: she works for "romance tours" (agencies that organize meetings between foreign men and local women), a detail that underscores the themes of social exploitation and gender inequality.

At the moment when the author depicts the outbreak of the war, the novel's composition shifts – Reva introduces an alternative, unplanned "false" ending and inserts meta-authorial passages reflecting on the ethics of writing about war. From the perspective of women's experience, this shift in narrative angle is particularly important: through form and narrative play, Reva raises the question of how a woman writer can tell the story of war without simplifying it, commodifying pain, or exploiting tragedy. At the same time, her use of irony and grotesque functions as a protective mechanism – a way to endure, to hold herself and the reader together amid the absurdity.

In these two very different artistic approaches, a shared theme emerges: how a woman preserves the memory of war, how the female body, profession, and emotional

life become arenas of politics, ethics, and care. Amelina is a documentarian who transforms her process of witnessing and investigation into a fragmented diary. Her text resembles an archaeology of testimonies, assembled into a catalogue of violence and irrevocable loss. Reva, in turn, creates an artistically and formally innovative novel that, through irony, meta-reflection, and absurdity, brings the reader closer to understanding the mechanisms of trauma and its everyday manifestations. In each book, the female perspective shapes not only the theme but also the narrative form: Amelina's direct journalistic-legal voice contrasts with the multilayered, ironic yet painful narrative of Reva.

Amelina operates in the mode of "witness/investigator": her material contains notes, interviews, recorded conversations, and partially unfinished fragments which together form a war diary functioning as an instrument of justice. This approach places an ethical burden on the author: she does not merely describe crimes but also collects evidence, working with the bodily and emotional testimonies of women who participated in resistance, caregiving, and the legal documentation of murders, torture, and destruction. The very figure of Amelina – poet, researcher of war crimes, and victim of a terrorist attack carried out by the aggressor state – adds a tragic resonance to the text: the book exists both as a fragment of a life cut short and as testimony that aspires to historical significance.

Reviews in journals and newspapers around the world emphasize her combination of literary sensitivity and journalistic precision [e.g., 4; 5]. From the standpoint of the female perspective, of the woman's gaze on these events, this means: when a woman documents war, she simultaneously becomes a victim, a caretaker, and a professional who must preserve her own physical and mental integrity in order to testify on behalf of others. This duality is both a resource and a source of trauma: carrying the pain of others depersonalizes, yet it also gives a voice to those who were deprived of speech.

Reva chooses a different artistic instrument: lightness and humor, along with abrupt tonal shifts that transport the text from an intimate register into the vast drama of war. Reva's protagonist is a scientist/activist caring for the "last individual," the

snails of endangered species (endling). It is through this metaphor that the author speaks about extinction, vulnerable bodies, and the value of life. When war appears on the horizon, gentle irony turns into sharp sorrow, and the text itself begins to question whether an artistic device that once appeared playful can adequately represent the magnitude of violence. Reva succeeds in doing so through her combination of grotesque and subtle empathy, but above all through her focus on female characters – their choices and self-identification in an age of catastrophe. Press reviews highlight the author's ability to balance between laughter and grief, as well as her meta-writing – the attention she pays to the ethics of depicting war [6].

In both texts, the female body emerges as a site of action: it heals (Amelina's nurses and volunteers), it is an object of protection (Reva's characters preserving nature and their own relationships), and it serves as a carrier of collective memory about the imperial ambitions of the neighboring state. Yet the way trauma is inscribed into the artistic narrative differs. Amelina projects trauma onto a legal and documentary plane – trauma becomes evidence and responsibility. Reva's trauma – emotional, metaphysical, at times comic – reminds us of how social and ecological catastrophes intertwine and mirror one another.

In both texts, the female body is not merely a physical vessel but a carrier of emotion, memory, and truth. Amelina engages with corporeal testimonies: the destruction of homes, shattered families, and death. Her notes contain highly specific, sometimes shocking descriptions. In Reva's work, the body undergoes symbolic traumas: the snails (endling) serve as a metaphor not only for extinction but also for sensitivity and the fragility of life. The protagonists (Eva, Nastia, Sol) exercise agency over their bodies and actions: they are not merely victims but actors in their own decisions, simultaneously bearing the burdens of war and instability. Their experiences reflect life under constant threat, destruction, and resistance.

From the perspective of a woman reading these texts after experiencing trauma, this pairing presents two crucial models: first, how to speak about crime without reducing the human dimension; second, how to allow literary experimentation to convey the complexity of experience without losing respect for the affected.

Both Ukrainian authors raise essential questions about how to depict war. Amelina offers a pragmatic approach: she documents the events of war to accurately record crimes and uphold justice. Her diary functions as a text that poses questions to the reader, to society, to the future: how to remember, how to judge, how not to forget. Reva, on the other hand, pursues her path through metafiction, acknowledging the risks inherent in literary representation. She inserts herself into the narrative as the "author", reflecting with her protagonists on whether it is ethical to construct a fictional war story when real human lives are being destroyed. In this way, both works are more than narratives; they are forms of ethically conscious writing.

The Ukrainian English-language texts of 2025 provoke reflection on the limits of representation: does a writer have the right to transform real tragedies into literary material? For Amelina, who personally documented the truth and was part of the justice movement, this question was not merely theoretical – her work carried practical weight. In Reva, the metafictional pauses demonstrate awareness of the risks of exploiting others' pain: the novel halts, shifts perspective, and inserts authorial reflection on how and from what distance it is possible to write about war. Both approaches advocate attentiveness to truth, detail, and human fate and tragedy, albeit in different ways: Amelina through documentation, Reva through literary self-consciousness.

Thus, we can conclude that from the perspective of a woman reflecting on war and trauma, *Looking at Women, Looking at War* and *Endling* offer two complementary narrative models: the documentary as active testimony, and the literary as a play with form that simultaneously protects and exposes. When these female voices are rendered in English, it signals that their moral, emotional, and artistic significance resonates far beyond Ukraine. These texts do more than record war; they challenge readers: how to remember, how to create, how to respond, and how not to leave trauma unspoken.

From the perspective of a woman thinking through war and trauma, both books are necessary today and mutually reinforcing. Amelina teaches how to transform the personal into the social, turning her pain into a tool of truth and memory; Reva demonstrates how humor, metaphor, and form can expand the reader's empathic imagination, allowing them to experience the absurdity and cruelty of the era. Together,

they show that a female lens on war is not merely the viewpoint of the afflicted; it embodies the ethics of documentation, creative resistance, critical humor, and the capacity to hold multiple voices at once, articulating one's pain and truth to the world.

REFERENCES

1.Amelina V. Looking at Women, Looking at War: A War and Justice Diary from Ukraine / M. Atwood (Foreword). William Collins, 2025. 320 p.

2.Douglass E. Mollusks and matchmaking combine in this zany mashup of a novel. *The Christian Science Monitor*. 2025. 5 Jun. https://www.csmonitor.com/Books/Book-Reviews/2025/0605/endling-debut-novel-maria-reva

3."Endling" is a shape-shifting debut that takes on heavy themes with humor. *KPBS Public Media.* 2025, 23 Jun. https://www.kpbs.org/news/2025/06/23/endling-is-a-shape-shifting-debut-that-takes-on-heavy-themes-with-humor

4.Higgins C. Looking at Women, Looking at War by Victoria Amelina review – a precious and powerful work of literature. *The Guardian*, 2025, 12 Feb. https://www.tomorrowspapers.co.uk/guardian-front-page-2025-02-12/

5.Looking at Women, Looking at War by Victoria Amelina review – in memory of the Ukrainian novelist who catalogued war crimes. *The Guardian*. 11 Feb. 2025. https://www.tomorrowspapers.co.uk/guardian-front-page-2025-02-11/

6.Reed J. M. "'Endling' by Maria Reva spins a Ukrainian tragicomedy." Los Angeles Times. 2025, 3 Jun. https://www.pressreader.com/de/newspapers/n/los -angeles-times/20250603

7.Reva M. Chaos Seeps Into Order: A Conversation with Maria Reva. *The Rumpus*. 2025. 2 Jun. https://therumpus.net/2025/ 06/02/maria-reva/

8.Reva M. Endling. Virago Press, 2025. 352 p.

9.Yuhan N. Postcolonial Narratives and Collective Trauma in Ukrainian, European, and American Drama: A Comparative Analysis. *Scientific Multidisciplinary Monograph «Theoretical and Practical Application of the Results of Modern Science»*. Printed in the United States of America. International Center for Science and Social

Transformation, 2025. P. 293-300. https://drive.google.com/file/d/1oZo-_gKAi2NVyPw951RRoTAZgpgI4ZQw/view?usp=sharing

10. Yuhan N. The Mariupol Text in Contemporary Ukrainian Drama as a Study of Memory and a New Collective Symbol of Genocidal Practices. *Academia Polonica. Cientific Journal of Polonia University. Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej.* Czestochowa, 2025. Vol. 69, № 2. P. 108-122. DOI: https://doi.org/10.23856/10.23856/6911; http://pnap.ap.edu.pl/index.php/pnap/article/view/1474.

11. Yuhan N. Comparative Analysis of Postcolonial Literature: Ukrainian, European, and American Contexts. *Proceedings of the 2nd International Scientific Conference «Current Challenges and New Opportunities in Science and Education» (Nottingham, United Kingdom, 26 June 2025),* Nottingham, United Kingdom: International Education Development Center, 2025. P. 100-104. DOI: https://doi.org/10.64076/iedc250626.07; https://researcheurope.org/book-88.

12. Yuhan, N. Comparative Analysis of Postcolonial Literature: Ukrainian, European, and American Contexts. *Proceedings of the 2nd International Scientific Conference «Current Challenges and New Opportunities in Science and Education» (Nottingham, United Kingdom, 26 June 2025)*. Nottingham, United Kingdom: International Education Development Center, 2025. P. 100-104. DOI: https://doi.org/10.64076/iedc250626.07; https://researcheurope.org/book-88.

Yunina Olha,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Luhansk Taras Shevchenko National University
https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0002-0244-3724

SHORTCUT TO UNDERSTANDING: LINGUISTIC INNOVATION IN ABBREVIATIONS AND ACRONYMS

Abbreviations and acronyms are powerful examples of linguistic innovation, serving as shortcuts that streamline communication across diverse domains. Their evolution, widespread adoption, and the challenges they introduce reflect both the adaptability and complexity of modern language.

Abbreviations are shortened forms of words or phrases, used to condense information for efficiency and clarity. They include contractions (e.g., “don’t” for “do not”), shortened words (e.g., “app” for “application”), and truncations (e.g., “Feb.” for “February”).

Acronyms are a specific type of abbreviation, formed from the initial letters of a phrase and pronounced as a word (e.g., “NASA” for “National Aeronautics and Space Administration”) [4, p. 379]. Abbreviations and acronyms have ancient roots, with evidence of their use in civilizations like the Roman Empire.

However, their prevalence surged in the 20th century, driven by technological advancements and the expansion of specialized fields. The digital era, characterized by rapid and informal communication (e.g., texting, social media), has accelerated their creation and adoption, making them essential for brevity and immediacy in online discourse.

Abbreviations and acronyms condense complex or frequently used terms, saving time and space, especially in fields like technology (e.g., “RAM” for “random access memory”), healthcare (“BP” for “blood pressure”), and business (“ROI” for return on investment”) [3, p. 704].

They enhance comprehension and facilitate concise expression, particularly in

academic, professional, and technical contexts. Languages evolve to accommodate these shortcuts, with different cultures developing unique methods for creating and pronouncing them.

However, excessive reliance on abbreviations can lead to confusion, especially when acronyms are not explained or are unfamiliar to the audience. This phenomenon, sometimes called “acronym blindness”, can create barriers to understanding, particularly across generations or disciplines. In scientific and technical literature, the proliferation of acronyms can obscure meaning, with studies showing a dramatic increase in their use over recent decades [1].

The effectiveness of abbreviations and acronyms depends on the shared knowledge of the audience. Without sufficient context or standardization, misunderstandings may arise. The ongoing evolution of digital communication continues to shape how abbreviations and acronyms are formed and used. Emerging technologies like natural language processing (NLP) and machine learning are being developed to automatically detect and interpret these shortcuts, aiding comprehension and reducing ambiguity in real time [2].

Abbreviations and acronyms exemplify linguistic innovation by balancing the demands for speed, efficiency, and clarity in modern communication. Their thoughtful use can bridge gaps in understanding, while overuse or lack of context may create new challenges in our increasingly interconnected world.

REFERENCES

1.Acronym Blindness: Navigating the Alphabet Soup of Modern Communication. *Futurist Speaker*. URL: https://futuristspeaker.com/futurist-thomas-frey-insights/acronym-blindness-navigating-the-alphabet-soup-of-modern-communication/ (date of access: 05.05.2025).

2.Dealing with Acronyms, Abbreviations, and Typos in Real-World Entity Matching / J. Wu et al. *Proceedings of the VLDB Endowment*. 2024. Vol. 17, no. 12. P. 4104–4116. URL: https://doi.org/10.14778/3685800.3685830 .

3.Ergasheva S. Abbreviated words. Acronyms and abbreviations. *Modern Science and Research*. 2025. Vol. 4, no 3. P. 703–709. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.15082622.

4.Imre A. Categorizing and translating abbreviations and acronyms. *Open Linguistics*. 2022. Vol. 8, no. 1. P. 378–389. URL: https://doi.org/10.1515/opli-2022-0204.

Глуховцева Катерина,
доктор філологічних наук, професор,
кафедра української мови
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
https://orcid.org/0000-0002-5581-2204

ПОЕЗІЯ ВАСИЛЯ ГОЛОБОРОДЬКА ЯК КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Луганщина – багатий, квітучий, неповторний і до певної міри загадковий край України. Його природні скарби доповнені оригінальністю і своєрідністю культури, звичаїв, обрядів. Його загадковість вбачаємо у відданості українським традиціям, мові більшості його жителів і культурних діячів, попри всі виклики попередніх років і нашого часу. Григорій Половинко про Луганщину писав так: «Ми живемо скраєчку України, / Де чуже – всього лише за крок, /Перелітний птах зронив пір'їну / Попелясто-сиву, як димок. І летить під вітром та пір'їна / В край. де чужедальня сторона… / Живемо страєчку України…/ Нам під серце дихає вона» [2, с. 80]. Але разом з тим, за словами Ганни Гайворонської, Луганщина – це світанок України, а світанок завжди позначений чимось особливо красивим і незвичним, навіть казковим.

Своєрідними культурними скарбами визнана наукова і письменницька спадщина Бориса Грінченка, що був тісно пов'язаний із Луганщиною, зачарував патріотичною й любовною палітрою своїх віршів незабутній Володимир Сосюра, викарбував на історичній карті Придінцевого краю своє ім'я філософа і мрійника Микола Руденко, поетичними знахідками ділився з луганцями Микита Чернявський, служив Музі вірою й правдою Іван Світличний. І це далеко не повний перелік видатних поетів Луганщини. На теренах Перевальщини сформувався поетичний хист Василя Голобородька.

Про нього часто пишуть так: це один із найяскравіших українських поетів Луганщини другої половини XX століття, представник «шістдесятників», його

поезію називають «тихою лірикою», «тихим словом рідної землі», глибоко вкоріненого в українську народну традицію. А ще він був фактично заборонений радянською владою, тож його шлях – дуже драматичний і символічний для української культури. Навчався в Київському університеті (1964–1965) і Донецькому педагогічному інституті (1966–1967) [1]. Василь Іванович здобув звання магістра української мови і літератури в 54 роки в Луганському національному університеті, репрезентувавши державній комісії дослідження всього свого життя – розвідку про українські казки, які він, за його словами, розпочав вивчати з 14 років. Письменник переконаний, що більшість світових казок беруть свій початок з української. Він також доводить, що все в казці метафоричне. А тому будь-яка українська казка – це казка про весілля.

Василь Голобородько бачив у українській казці не лише форму розваги, а велику філософську і духовну традицію, яка розкриває народне уявлення про справедливість, добро, боротьбу з темрявою, цінність рідної мови та свободи. Він вважає, що казка – це одна із форм самозбереження в умовах знищення. Вона говорить не тільки дитині, але й дорослому про можливість перемоги добра навіть у світі зла. Голобородько підкреслює, що казка має **антиколоніальний зміст**: вона допомагає зберігати мову, традицію, пам’ять народу – навіть тоді, коли офіційна культура її нищить. Він писав: «*Я хочу, щоб моя поезія була схожа на казку – бо казка ніколи не старіє».* Казка для нього – це не втеча від реальності, а спосіб говорити про важливе мовою серця, зберігаючи поетичність і мудрість народу:

У краю зачарованому,
де все – навіть птах – говорить,
де всі розмови – казки,
і кожне слово – істина,
я навчився мовчати,
бо кожне мовчання – пісня,
і кожен погляд – молитва... («У краю зачарованому»).

Казковість тут виявлена в самій атмосфері: це «зачарований край», де все

живе й наділене голосом, а реальність має сакральний зміст. В. Голобородько поєднує поетичну мову і фольклорну образність – птах говорить, слово стає істиною, мовчання перетворюється на пісню. Це дуже близьке до логіки казки, де можливе все. Його поезія «як казка» не просто прикрашає реальність, а розкриває глибше сприйняття світу, показує його як щось одухотворене, наповнене знаками.

В *Енциклопедії сучасної України* про письменника знаходимо таке: член НСПУ з 1988. Нагороджений літературною премію ім. В. Симоненка 1988 року, отримав Державну премію України імені Тараса Шевченка 1994 року.

І. Дзюба про Василя Голобородька писав: «У поезії „раннього" Голобородька ніби оживає світ прадавніх анімістичних уявлень про природу; світ далекого „наївного" предка або довірливої дитини, заселений дивними істотами, наповнений чарів, звуками, кольорами, пригодами; світ українського народу, язичницької ще, демонології, – казки, загадки, колядки, – але цей світ постає не в літературних ремінісценціях і не як „тіні забутих предків", а як органічна реакція поетичної душі на цілком сучасну навколишню дійсність, як дивовижний спосіб її переживання. У певному сенсі тут можна бачити не лише глибину національної пам'яті, а й своєрідний „опір" людської душі, її емоційних глибин нівеляційним силам технічної цивілізації, її раціоналістичній сухості, чуттєвому вигасанню й очужінню до світового буття. Це світове буття розкривається поетові крізь навколишню буденність».

Василь Іванович цінує й оспівує українську мову. Коли ми запитали у поета, що для нього українська мова, то він відповів так: «*Я народився і прожив майже все життя у тому краю України, де панувала можливість вибору: говорити українською або російською. Обставини підштовхували до переходу до домінуючої тоді російської, що й зробило багато моїх односельців та знайомих. Я ж залишився вірним українській мові, якою говорили мої батьки та дідусь і бабуся. Потім виявилося, що то був не лише вибір мови спілкування, але й вибір своєї подальшої долі. Багато зазнав прикрощів та випробувань через той мій свідомий вибір, але ні хвилини не сумнівався у правильності свого вибору. На*

тому й стою...» (В. Голобородько, уривок з інтерв'ю).

У філософсько-патріотичній поезії «Наша мова» Василь Іванович говорить про величезну кількість народних пісень, тобто небачену у світі фольклорну спадщину українців (деякі науковці нараховують 500 тисяч пісень, тоді як найповніший словник української мови містить 254 тисячі слів). Не випадково в народі поширена думка, що кожне слово української мови оспіване в пісні. Тому вислів Голобородька «кожне слово української мови оспіване в Пісні» відбиває народні уявлення. Автор також говорить, що кожне слово нашої мови записане в Літописі, а отже, він підкреслює давність і старокнижність та старописемність української мови, уславлює роль мови та її значущість у житті народу, поширює ідею гордості українців за свою мову. Основна думка вірша «Наша мова» в тому, що мова – це ознака існування нації, і кожний українець повинен пишатися своєю мовою:

кожне слово
нашої мови
проспіване у Пісні
тож пісенними словами
з побратимами
у товаристві розмовляємо
кожне слово
нашої мови записане у Літописі
тож хай знають вороги
якими словами
на самоті мовчимо

Василь Голобородько бачить глибину кожного слова рідної мови, розуміє доцільність його використання, його символіку й давнє походження. Але говорячи про конкретні слова нашої мови, він закликає спілкуватися українською мовою, бо в ній закодована українська культура, бо мова – генетичний код нації:

Співаймо пісні про кохання,

щоб не вмерло слово «Дунай»,

гуляймо весілля своїм дітям,

щоб не вмерло слово «коровай»,

розповідаймо казки своїм онукам,

щоб не вмерло слово «Змій» –

наповнюймо

цей холодний всесвіт

теплими словами нашої мови,

які народжуються разом із диханням («Теплі слова»).

Відомий поет вірить у невмирущість української мови, а тому пророкує, що вона вічна, як і цивілізація, і помре тільки тоді, коли цивілізації прийде кінець:

Хай слово тоді умре,

хай забудеться все сказане і написане.

Хай вмовкнуть радіо і промовці,

і перестануть виходити органи брехні – газети,

і згорять бібліотеки – ці кладовища

засушених метеликових слів («Хай слово тоді умре»).

Ставлення Василя Голобородька до мови має глибоко філософське, національне та навіть сакральне забарвлення, адже поет розглядає українську мову не тільки як інструмент спілкування, а як спосіб існування українського світу, спосіб презентації культури, мислення й історії. У його віршах мова оживає, стає природною частиною ландшафту: як земля, як птах, як хліб.

У його творчості можна знайти багато натяків на те, що поезія народжується саме з глибини народної мови. Він захоплюється діалектизмами, архаїзмами, фольклорними мотивами, вишуканими лексичними образами, які зберігає народна пам’ять: *я мовчки ітиму, і птахи в душі моїй співатимуть, і цвістимуть слова, як пісні, що їх птахи колись співали* («Я мовчки йтиму…»). Птахи в поезії Василя Івановича – це не просто живі істоти, а символи свободи, пам’яті, рідної мови, предків, пісні, зв’язок з природою і духовним світом.

У радянські часи Голобородько постраждав за свою вірність українській мові. Його виключили з університету за «націоналізм», він довго не міг друкуватися. Однак він не зрадив мови, і саме в цьому виявляється його мовна стійкість і духовна незалежність: *Я – українець. І це для мене – найголовніше. А ще – я люблю слово. Тому пишу українською. Бо іншої – не маю*.

Мова його поезій – лаконічна, образна, музична, але при цьому глибоко осмислена. Він уміє із кількох простих слів створити космос значень, відчуттів і символів. Зокрема, у вірші «Розмова з птахом», поет, ідентифікуючи себе з птахом, підкреслює, що сам письменник народжений з мови, з природи, з гармонії: *я навчився розуміти мову птахів, бо сам – мов птах вилупився з яйця на гілці слова* («Розмова з птахом»). У вірші «Птах» В. Голобородько переконує, що птах – це середовище свободи, адже він не боїться, бо належить поетові як частинка духовного світу, який неволити не можна: *птах, що сидить на плечі, не боїться, що я його зловлю, бо знає: він – з моєї мови* («Птах»).

Друзі та колеги згадують про скромність і глибоку людяність Василя Івановичу. Один із них розповідав, як Голобородько називав його «ведмедиком» через неповороткість, ночував у нього в Києві, і сам приймав товариша у себе на Луганщині. Після відрахування з університету Голобородько підтримував друзів, приїжджаючи до них. Однак у часи переслідувань багато хто боявся писати йому, щоб не наразитися на неприємності з боку КДБ.

Василь Іванович любив порівнювати друзів із птахами: «От красуня, – говорив він про одну із своїх знайомих, – пташкою на п’ятий поверх злетіла і посміхається», «Бачиш як говорить: соловейком щебече», «От діловий: як лелека».

Тісна дружба, взаєморозуміння, співпраця і повага пов’язувала Василя Івановича і Олексія Івановичу Неживого. Не випадково Олексій Іванович нерідко ініціював зустрічі поета зі студентами, широкою громадськістю; організував, зокрема, святкування 55-річного ювілею письменника; залюбки розповідав про поета в курсі «Літературне краєзнавство». Пригадується, як Олексій Іванович, жартуючи, говорив: «Ви думаєте, що я невихований, тому не зняв головного

убору в аудиторії. Та це наочність до курсу «Літературне краєзнавство», бо цього кашкета мені подарував Василь Голобородько». Вони любили обговорювати цілком прозаїчні теми: наприклад, скільки відер картоплі треба посадити цього року чи де саджати цибулю. Пам'ятаю, як Олексій Іванович настоював: «Та чого ж ти будеш садити двоє відер картоплі, якщо місця на городі вистачає. Сади хоч десять відер. Восени скажеш спасибі землі, картопля ж потрібна найбільше». Пригадується щира й ніби сором'язлива посмішка поета, коли чоловіки говорили: «Ви нічого такого не подумайте. Ми не просто серед білого дня вживаємо спиртне. Та ми піднімаємо келихи за здоров'я лауреата Шевченківської премії!». Олексій Іванович багато доклав зусиль до того, щоб письменник отримав окрему квартиру в Луганську.

Голобородько вважає, що поет не може бути осторонь суспільних проблем: *Моє слово не вогнисте, в моїй поезії – метелики, бджоли. Але я засвідчую перед світом, Богом і людьми: тут – Україна, і ви – українці!*

Його поезія поєднує народні традиції з глибоким філософським змістом, створюючи унікальний світ образів і символів. За формою це здебільшого верлібри (вірші без рими і розміру); улюблені мотиви – природа, дитинство, фольклор, буденність як джерело глибокої поезії. Найважливіша особливість у тому, що багато текстів можна читати як загадки або як притчі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голобородько Василь Іванович // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: https://esu.com.ua/article-25281 (дата звернення: 29.04.2025).
2. Половинко Г Шлях на Чигирин. Луганськ, 1999. 135 с.

.

Стригун Віталій
аспірант,
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
https://orcid.org/my-orcid?orcid=0009-0001-9340-1406

ФЕНОМЕН КОМБАТАНТСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ

Враховуючи ряд історичних подій, що пов'язані з воєнними діями, у яких взяв участь наш народ, то закономірним фактом є поява саме воєнної літератури. Ще протягом XX століття літературне середовище неодноразово поповнювалося за рахунок учасників бойових дій, які транслювали у своїх творах досвід пережитих воєн. Після Першої світової війни творчість таких авторів, як К. Поліщук, О. Маковей, С. Васильченко, О. Кобець, О. Турянський та інші, закріпилася в літературному каноні, відкриваючи читачам очі на трагічні реалії, свідками яких були письменники. Наступним етапом стали національно-визвольні змагання 1917-1921 років, які по своїй суті були російсько-українською війною, сприяли поштовхом до створення низки художньо-значущих текстів, були написані безпосередньо учасниками подій.

Друга світова війна, під час якої українці опинилися у протиборчих таборах, знову стала своєрідним каталізатором літературної творчості – як вже для відомих письменників (які зі свого боку не завжди брали участь у бойових діях, але створили низку масштабних творів), так і для тих, хто раніше не був пов'язаних із літературною діяльністю (Ю. Яновський, О. Гончар, В. Бірчак, О. Лисяк, У. Самчук).

Відштовхуючись від сучасних реалій, а саме Революція гідності (21 листопада 2013 – 22 лютого 2014 року), АТО (14 квітня 2014 – 30 квітня 2018 року), ООС (30 квітня 2018 – 24 лютого 2022 року), повномасштабного вторгнення з 24 лютого 2022 року, то фонд української літератури значним чином поповнився текстами, які звертаються до опису сучасних воєнних дій. Ці твори вирізняються між собою різноманіттям жанрів: документально-історичні і політичні дослідження, есеїстика, щоденники, фотоальбоми, поезія, художня

проза, комікси та графічний роман. Цей список постійно розширюється як цивільними особами (волонтери, письменники, журналісти, близькі люди учасників бойових дій), так і безпосередньо учасниками бойових дій, тобто комбатантами (від фр. *combattant* – воїн, боєць).

Загалом поняття «воєнна література» використовується для позначення широкого корпусу художніх та документальних текстів, що висвітлюють військові конфлікти та пов'язані з ними суспільні явища. У межах цього поняття можна виділити комбатантську літературу – специфічний підвид, основним критерієм якого є авторство осіб, що мали безпосередній досвід участі у бойових діях (діючі військовослужбовці, демобілізовані, резервісти).

Яскравими представниками комбатантської літератури є наступні автори: Василь Шкляр «Чорне сонце» (2015), Сергій Гридін «Сапери» (2017), Костянтин Чабала «Вовче» (2017), Сергій Жадан «Інтернат» (2017), Валерій Маркус «Сліди на дорозі» (2018), Сергій «Сайгон» Лещенко «Грязь [*khaki]» (2018), Віталій Запека «Герої, херої та не дуже» (2021) та інші.

Першими художніми творами, які з'явилися друком невдовзі після початку російсько-української війни й засвідчили важливість цих подій для суспільства, стали «Аеропорт» Сергія Лойка, «Книга хоробрих» Руслана «Давіда» Сербова, «Мобілізяка» Влада Якушева. Загалом автори комбатантської літератури починають свою творчість не одразу, адже цей процес зазвичай потребує часової дистанції для осмислення та групування власних думок та пережитого досвіду. Згодом ринок воєнної літератури значно розширився, проте систематизація ускладнюється, оскільки тексти суттєво відрізняються за тематикою, нарратологічними особливостями, типами персонажів, емоційним спектром тощо.

Проаналізувавши твори «Сапери» Сергія Гридіна та «Вовче» Костянтина Чабали, ми бачимо, що вони репрезентують безпосередньо військову реальність з перспективи учасників бойових дій. Автори цих романів є ветеранами АТО/ООС, що дозволяє їм достовірно відтворити повсякденність фронтового життя. У текстах яскраво та детально висвітлюються побутові аспекти служби

(зокрема будівництво укріплень, риття окопів і траншей у складних погодних умовах), інтенсивність бойових дій, використання алкоголю солдатами як способу зняття напруги та опис наслідків, які з'являються після цього.

У творі Сергія Гридіна «Сапери» підіймається тема сім'ї, адже головний герой Семен Говоруха на позиціях опиняється випадково, пішовши служити замість сина. Роман показує сучасні реалії людського життя простого українця без прикрас та ура-патріотизму. Рішення захищати на той час Батьківщину Семеном Говорухою схвалюють лише одиниці: «Колеги, яких зустрічав у коридорах, відводили погляд або хапали за руки, трясли ними, бажаючи миру над головою. А ще голосно дивувалися його рішенню йти воювати невідомо за що» [1, с. 22]. Така позиція ідентифікує знайому фразу всім «не моя війна», яка доторкнулася і до самого Семена Говорухи, який про війну чув лише по телевізору чи радіо.

Роман також детально описує реалії армійської служби, байдужість командирів, комісарів у військкоматі, якому важливо виконати «план по колічєству» [1, с. 5], не звертаючи уваги на підготовку солдатів, їх розподіл між частинами, враховуючи їх професійні та людські навички. У навчальному центрі та безпосередньо під час бойових дій процвітає свавілля, нестатутні відносини між командирами та бійцями, проявляється злочинна непрофесійність та байдужість до людського життя.

У «Саперах» Сергій Гридін представляє війну як соціальний експеримент, який випробовує міцність як суспільного організму (народу) в цілому, так і окремих його представників. Аналогічну концептуальну модель можна спостерігати у повісті К. Чабали «Вовче», де мотивація персонажів до участі у бойових діях ґрунтується на потребі самоактуалізації через захист сімейних та національних цінностей. Фронтова реальність стає для головних героїв своєрідним каталізатором психологічної трансформації, що проявляється у формуванні зрілої ідентичності, розвитку вольових якостей, радикальній зміні поведінкових моделей.

Яскравим прикладом слугує постать персонажа Женька – типового

представника офісної інтелігенції, чий перший бойовий досвід супроводжувався психогенною реакцією (втрата свідомості через стресове перенапруження). Проте подальша адаптація до екстремальних умов призводить до кардинальної метаморфози особистості, що фіксується у тексті через зміну невербальних маркерів: «Упевнений голос. Відкритий погляд. Наче підмінили хлопця» [3, с. 91].

Порівнявши твори часів АТО/ООС та початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022, останні більш відрізняються свідомістю суспільства, адже війна доторкнулися вже безпосередньо до всіх жителів країни, а не окремої верстви населення. У книзі Руслана «Давіда» Сербова «Книга Хоробрих» описуються спогади про героїзм, жертви та мужність захисників, які брали участь у битві за Маріуполь. Сам автор здійснив на гвинтокрилі виліт до окупованого Маріуполя для надання допомоги оборонцям міста та отримав поранення під час запеклих боїв на території «Азовсталі».

Висвітлення подвигів воїнів у творі має важливе підґрунтя для історії, адже самопожертва та відданість стали вирішальними у боротьбі за незалежність держави. Як зазначає автор: «Свобода не дається просто так, її можна отримати тільки в кривавій битві. Кожен платить за неї по-своєму: хтось платить своїм життям, хтось здоров’я, а хтось втрачає абсолютно все. У всього є своя ціна» [2, с. 6].

Таким чином, сучасна комбатантська проза є жанрово різноманітною. До її створення долучаються автори, які раніше проходили через горнило війни (АТО/ООС) і ті, хто до цього часу дізнавався про війну лише через ЗМІ або від знайомих. Письменники по-різному опрацьовують власний досвід, створюючи різні за жанрами твори. Важливою темою комбатантської літератури є повернення до мирного життя, переживання повторно травматизуючого досвіду, спогади про загиблих побратимів, думки про патріотизм та долю держави, дружбу та зраду. Автор може виступати у своїх творах як головний герой, описуючи власний досвід, так і як позатекстовий оповідач. Варто зазначити, що високий рівень фактологічної достовірності, відтворення історичного контексту

та чітка ідеологічна спрямованість на протидію російській агресії, роблять комбатантські твори й значущим інструментом інформаційно-пропагандистського протистояння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гридін С. Сапери. Київ: Академія, 2017. 192 с.
2. Сербов Р. Книга хоробрих. Київ: Сербов Р., 2023. 106 с.
3. Чабала К. Вовче. Київ: ДІПА, 2017. 176 с.

Бровко Олена,
доктор філологічних наук, професор,
кафедра української літератури, компаративістики і грінченкознавства
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
http://orcid.org/0000-0001-7519-4725
Шнюков Ілля,
аспірант ОНП «Філологія» 1 року навчання
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ СТУДІЇ ФРОНТИРУ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОЄКЦІЇ

Творчі відкриття письменників перебувають у фундаменті багатьох художніх досягнень національних культур XX–XXI століть. Багатогранна літературна спадщина відрізняється національною виразністю та вписана в широкі національні історичні й культурні контексти народів. У цьому творчі досягнення можуть стати відправною точкою в осмисленні проблем етнічного характеру як у філософському, так і в мистецькому аспектах. В українському літературознавстві радянського періоду з причин ідеологічного характеру питання, пов'язані з національною специфікою літературно-художніх, публіцистичних текстів, залишалися на периферії дослідницьких інтересів. Ситуація почала змінюватися лише наприкінці 1990-х – на початку 2000-х років, коли стався справжній вибух інтересу до національної проблематики в дослідженнях із різних галузей знань: історії, політології, психології, культурології, журналістики, соціології, педагогіки. Виникла нагальна потреба у формуванні методологічних засад вивчення етнічних явищ, у тому числі й у літературознавстві, оскільки дослідження художніх текстів відкриває нові перспективи для розуміння складної взаємодії між особистим досвідом, культурою, і самоідентифікацією, формуючи нові наративи про формування, збереження, трансформацію і навіть втрату ідентичності. Розробка теоретико-методологічних підходів до аналізу цієї проблеми спирається на принципи

студій пам’яті, літературної антропології, постколоніалізму.

В осмисленні проблеми культурної ідентичності важливими залишаються дослідження Е. Д. Сміта «Національна ідентичність», Е. Саїда, зокрема його праця «Орієнталізм», в якій автор аналізує, як західна культура формувала уявлення про Схід, що вплинуло на ідентичність обох культур; Г. Мехта, автора концепції «глобальної ідентичності», в якій обговорюється, як глобалізація впливає на культурні ідентичності; Г. Розенгарт, роботи якої зосереджені на темі транснаціональної ідентичності та культурної пам’яті, особливо в контексті міграційних процесів; С. Холла, який у праці «Культурна ідентичність та культурна різноманітність» розглядає, як ідентичність формується через культурні процеси та політику. Актуальними є висновки Б. Андерсона, Е. Ренана, Х. К. Бхабхи про постколоніальний контекст формування ідентичностей; З. Баумана щодо різних типів переміщених осіб, диференціації паломників, фланерів, вигнанців, туристів та ін. До теми міграційного дискурсу художньої літератури зверталися О. Астаф’єв, В. Мацько. В. Просалова, І.Руснак, О. Бровко, В. Кузь, І. Жодані, Т. Шестопалова та інші дослідники. Важливими для формування методології дослідження проблеми ідентичності є компаративні студії (Д. Наливайко, О. Пронкевич, О. Гальчук, Ю. Ковбасенко, А. Тищенко), розвідки з питань художньої експлікації травматичного досвіду в сучасній українській літературі (О. Бондарева, С. Жигун, О. Романенко, О. Пухонська).

Звернімося до дефініції цього поняття в «Енциклопедії історії України»: «Фронтир (від англ. frontier – «кордон», «прикордонна смуга»; Великий кордон) – широка смуга незалюднених земель, яку тривалий час не в змозі поставити під свій надійний контроль жодне із суспільств, розташованих по обидва її боки. Питомими ознаками фронтиру є, по-перше, наявність об’ємного обширу вільних, слабко контрольованих будь-ким земель, не поглинутих жодним суспільним утворенням, по-друге, можливість проникнення сюди рухливого населення з обох боків, по-третє, комплекс різносуб’єктних і різнохарактерних стосунків, зав’язаних на проблемі фронтиру» [1]. За

традицією, дослідники послуговуються цим поняттям, аналізуючи факти американської історії і культури, оскільки теоретичну модель історичного і правового дослідження фронитру запропонував американський вчений Ф.Дж. Тернер [6]. Зокрема, Н. Криницька розкрила специфіку міфології фронтиру в сучасній американській науковій фантастиці на прикладі літератури та кіномистецтва [3].

Українська історики звертають увагу на національний контексти концепції фронтиру [2]. І. Чорновіл дослідив поняття «фронтир» у різних культурних і історичних контекстах, зосереджуючись на порівняльному аналізі [5].

І. Кропивко, досліджуючи соціокультурні чинники художньої тенденції постмодернізму, запропонувала таке визначення: «Фронтир – межа як динамічний простір між тим, що вже завершене й існує у вигляді уламків минулого, і тим, що ще не виявлене, перебува в потенційному, зародковому стані. Фронтир означу і внутрішній стан постмодерної людини, і стан зовнішнього щодо не ı світу, який вона інтеріоризує у своєму сприйнятті» [4, с. 58].

На нашу думку, компаративний аналіз, що фокусуватиметься на виявленні спільних і відмінних поетологічних рис у художньому відтворенні ідентичностей персонажів, типології образів переміщених осіб, концептуалізації відчуття втрати художніх текстах, дозволить виявити культурні паралелі, контрасти і своєрідність у різних національних літературах. Перетин проблемних полів літературознавства й інших гуманітарних і природничо-наукових дисциплін, які вивчають соціокультурні й антропологічні аспекти буття, актуалізував залучення теорії фронтирів для аналізу проблем художнього моделювання ідентичностей персонажів як чинників поетики фронтиру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брехуненко В.А. Фронтир // Енциклопедія історії України: Т. 10: Т-Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2013. 688 с. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=

10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=frontyr

2. Винарчук Т. В. Національний контекст концепції фронтиру в українській історіографії *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету.* 2013. Вип. 36. С. 211–217.

3. Криницька Н. І. Міфологія фронтиру в сучасній американській науковій фантастиці на прикладі літератури та кіномистецтва *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія*. 2017. Вип. 76. С. 23–29.

4. Кропивко І. В. Українська і польська постмодерна проза (карнавал, фрагментація, фронтир). Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 524 с.

5. Чорновол І. П. Компаративні фронтири: світовий і вітчизняний вимір. Київ: Критика, 2016. 376 с.

6. Turner F.J. The Significance of the Frontir in American History 1893. URL: https://nationalhumanitiescenter.org/pds/gilded/empire/text1/turner.pdf

Наукове видання

Збірник матеріалів ІІ Міжнародної науково-практичної конференції
МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА
В МУЛЬТИКУЛЬТУРНОМУ ДИСКУРСІ
(ДО 80-РІЧЧЯ ВАСИЛЯ ГОЛОБОРОДЬКА)

За загальною редакцією:
Дмитренко В. І., доктор філологічних наук, професор
Крижановська О. О., доктор філологічних наук, доцент
Юган Н. Л., доктор філологічних наук, доцент